

Milieu- beleidsplan

2011-2015

INHOUDSTAFEL

5	1. Inleiding
6	2. Leeswijzer
8	3. Hoofdpijnen
8	3.1. Prioritaire onderwerpen
10	3.2. Groene economie
15	4. Doelstellingen voor een volgende generatie
20	5. Context voor het milieubeleid
20	5.1. Milieugerelateerd beleid
21	5.2. Internationaal milieubeleid
21	5.3. Milieu en globalisering
22	5.4. Demografische ontwikkelingen
23	5.5. Individualisering en consumptie
23	5.6. Milieu en economie
25	5.7. Milieu en ruimte
26	5.8. Enkele drukfactoren nader bekeken
33	6. Goed bestuur
33	6.1. Overheidsinterne doelstellingen
35	6.2. De opdrachten voor de overheid
35	6.2.1. Voorbeeldfunctie
36	6.2.2. Beleidsvoorbereiding en -evaluatie
37	6.2.3. Beleidsonderbouwing en -rapportering
38	6.2.4. Uitvoeringsinstrumentarium
40	6.2.5. Internationaal beleid
42	6.2.6. Middelen
46	6.2.7. Maatwerk voor gebieden
48	6.2.8. Partnerschappen

53 7. Plandoelstellingen

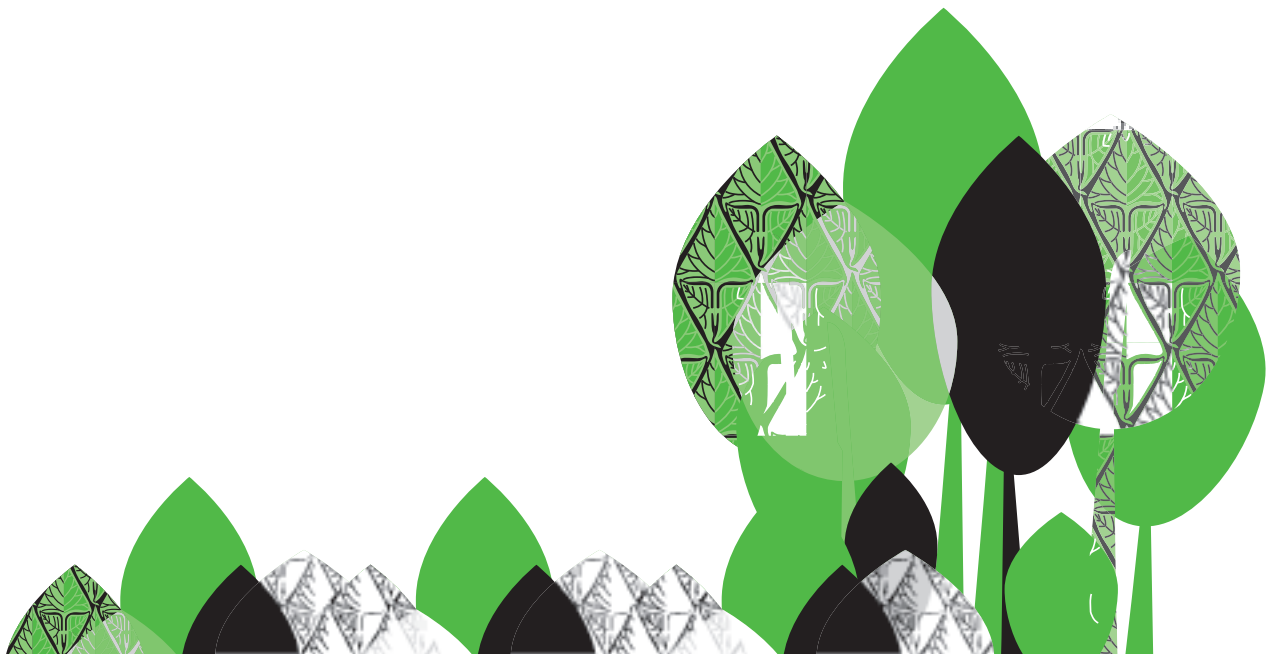
- 53 7.1. Inleiding
- 56 7.2. Plandoelstellingen
 - 56 7.2.1. Betere leefkwaliteit
 - 60 7.2.2. Biodiversiteit
 - 62 7.2.3. Schonere lucht
 - 65 7.2.4. Goede toestand watersystemen
 - 69 7.2.5. Minder absolute milieudruk
 - 76 7.2.6. Milieuverantwoorde productie en consumptie
 - 79 7.2.7. Verdere stappen in de remediëring
- 83 7.3. Bijkomend op te volgen indicatoren

87 8. Thematisch beleid

- 87 8.1. Duurzame productie en consumptie
- 91 8.2. Klimaat
- 93 8.3. Lucht
- 96 8.4. Water en waterbodems
- 101 8.5. Afval- en materialenbeleid
- 104 8.6. Bodemverontreiniging
- 106 8.7. Bodembescherming, natuurlijke rijkdommen en ondergrond
- 110 8.8. Biodiversiteit
- 114 8.9. Mest
- 116 8.10. Lokale leefkwaliteit

121 9. Maatregelpakketten

159 10. Bijlage

1. Inleiding

Op basis van het decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid (DABM, 1995) wordt om de 5 jaar een Milieubeleidsplan opgesteld. Het Milieubeleidsplan 2011-2015 is de opvolger van het MINA-plan 3(+), dat loopt tot eind 2010. In de opvolging van MINA-plannen is continuïteit een belangrijk uitgangspunt. Het Milieubeleidsplan staat ook niet op zich, maar baseert zich o.m. op het milieu- en het natuurrapport en het wordt geoperationaliseerd via milieujaarprogramma's.

Het is in de milieujaarprogramma's dat dit plan opgevolgd en verfijnd zal worden. De nadruk zal daarbij vooral liggen op de detaillering en uitvoering van de maatregel-pakketten. Ook het opvolgen van de doelstellingen zal uitgebreid aan bod komen. Hierbij wordt gemikt op de trends van de indicatoren bij de langetermijndoelstellingen, bij het hoofdstuk 'Goed bestuur' en bij de aanvullende beleidseffecten. Centraal staan uiteraard de plandoelstellingen, waarbij zowel trends als doelbereik belangrijk zijn. Doorheen het proces wordt afstemming gezocht met andere rapporteringen, zoals die van het PACT 2020 en ViA, en met de beleidsbrief.

De voltallige Vlaamse Regering zal dit Milieubeleidsplan vaststellen. Het is dus niet uitsluitend de minister van Leefmilieu die zich engageert, maar elk lid van de Vlaamse Regering voor wat betreft zijn/haar bevoegdheidsdomein. Dit vertaalt zich ook naar de uitvoering van het plan. Het engagement van alle beleidsdomeinen is nodig bij de realisatie van de diverse doelstellingen.

Het Milieubeleidsplan bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid (= strategische keuzen) dat door het Vlaamse Gewest, en ook door de provincies en gemeenten in aan-gelegenheden van gewestelijk belang, dient te worden gevoerd. De primaire functie van het plan is het bevorderen van de doeltreffendheid, de efficiëntie en de interne samenhang van het milieubeleid op alle niveaus en terreinen. Naast deze interne functie heeft een Milieubeleidsplan ook een externe functie nl. het bieden van een kader van waaruit samenwerking kan ontstaan met de ministers bevoegd voor andere beleidsdomeinen dan leefmilieu en de andere administraties. Bovendien verschaft het plan duidelijkheid aan derden over het beleid dat ze in de planperiode mogen verwachten. Dit kan hen ertoe bewegen hun beslissingen en handelingen daarop mee af te stemmen.

De informatie en gegevens, vervat in dit Milieubeleidsplan, werden een laatste keer geactualiseerd op 1 december 2010. Aanvullend aan dit MINA-plan werd een achtergronddocument opgesteld, dat zich focust op de cijfermatige analyse van de doelstellingen (doelbereik, trends, benchmarking, ...). Het is ook raadpleegbaar op de website.

2. Leeswijzer

In de huidige context, waarin er alleen al binnen het milieubeleid diverse plannen bestaan, is het niet de bedoeling om met het Milieubeleidsplan volledig te zijn in de breedte en de diepte. Het MINA-plan 4 tracht wel het overzicht te bewaren, de doorwerking van het leefmilieubeleid in andere domeinen te bevorderen en accenten te leggen op de lange termijn, op doelstellingen (met bijhorende indicatoren) en vernieuwende maatregelen. Tegelijk is het Milieubeleidsplan ook niet het enige plan van de Vlaamse overheid. Het richt zich dan ook vooral op het milieubeleid in de ruime zin, zonder de verbanden met de andere beleidsdomeinen uit het oog te verliezen. Die verbanden komen in het bijzonder aan bod in de beschrijving van de context. In dat kader is het in uitvoering van dit plan ook de bedoeling om de vinger aan de pols te houden voor een aantal drukfactoren. Het beleid hierrond moet dan geformuleerd worden in de respectieve plannen (Mobiliteit, Ruimte, ...). Naast opvolging wordt ook een aantal gezamenlijke initiatieven geïnitieerd in de maatregelenpakketten. Ze zijn vaak beleidsdomeinoverschrijdend en doen dienst als uitgestoken hand om samen bijkomende stappen te zetten voorbij het lopend beleid.

Dit Milieubeleidsplan bestaat uit zes hoofdstukken. Naast een schets van de context, waarin dit plan moet gelezen worden, is een evenwaardige plaats toebedeeld aan de langetermijndoelstellingen, de overheidsinterne engagementen, de plandoelstellingen, de milieuthema's en tenslotte de maatregelenpakketten. Elk onderdeel staat op zich, maar is ook onderling verbonden. Telkens wordt vanuit een andere invalshoek naar het leefmilieu gekeken. Daarbij wordt voor elk hoofdstuk (lange termijn, plandoelstellingen, traditioneel beleid in de thema's, vernieuwing in de maatregelpakketten) de meest gepaste voorstellingswijze gekozen. Dit geeft meer inhoud aan het plan, maar maakt ook dat alles samen moet worden gelezen om een totaalbeeld te krijgen. Net als in de vorige planperiode wordt het decretaal voorziene 'actieplan' gezien als het samenhangende geheel van doelstellingen en maatregelen en termijnen, die worden voorgesteld om deze doelstellingen te bereiken.

Het plan start met de langetermijndoelstellingen. Er worden acht grote uitdagingen onderscheiden, die op lange termijn richtinggevend zijn voor Vlaanderen. Ze schetsen een beeld over waar we idealiter op een termijn van één generatie naartoe zouden moeten. Om ze te bereiken wordt in grote lijnen gemikt op een meer milieuverantwoorde productie en consumptie, op een energiezuinige samenleving met oog voor hernieuwbare bronnen en op meer maatschappelijke zorg voor het leefmilieu. Vlaanderen moet daarbij op alle fronten de vergelijking kunnen doorstaan met andere Europese regio's en tegelijk ook de milieu-impact op andere landen beperken. Een aantal kernbegrippen geeft hieraan meer invulling. Er is de ambitie om het aantal "verloren gezonde levensjaren" door milieuverontreiniging te verminderen, er wordt gewerkt aan de omgevings- en leefkwaliteit met oog voor lokale milieuproblemen/risico's en voor kwetsbare groepen. Een geleidelijke vermindering van de ecologische voetafdruk wordt nagestreefd en er worden stappen gezet naar een 'kringloop'-economie met een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik. De lat wordt hierbij hoog gelegd.

In een volgend hoofdstuk wordt de ruimere context geschetst. Hieruit mag blijken dat er tussen droom en daad geregeld praktische bezwaren in de weg staan. Het Vlaamse milieubeleid staat immers niet op zich. Bovendien maken een aantal tendensen het extra moeilijk om de grote doelen te verwezenlijken. Een groeiende bevolking, een stijgende mobiliteit, een toenemende productie en consumptie en de schaarse ruimte maken extra inspanningen of een andere aanpak noodzakelijk.

Vooraleer in te gaan op de meer thematische uitdagingen en aanpak, wordt aandacht besteed aan de werking van de overheid in de planperiode. Net als voor de thema's worden doelstellingen (met indicatoren) naar voor geschoven en wordt de aanpak per cluster van instrumenten beknopt besproken.

Zonder het ruimere doel op lange termijn uit het oog te verliezen, worden voor de planperiode zelf realistische plandoelstellingen naar voor geschoven. Ze zijn vooral gericht op een verbetering van de toestand en van onze positie binnen Europa, het halen van Europese doelstellingen en afstemming op ambities uit andere beleidsdocumenten (bv. PACT 2020). Omdat hierbij uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met de context en de schaarse middelen zullen zij niet altijd volstaan om de grote omslag voor de langetermijndoelstellingen te realiseren. Om daaraan tegemoet te komen, worden een aantal nieuwe pistes geopend in de maatregelenpakketten.

Het beleid noodzakelijk om deze plandoelstellingen te verwezenlijken, wordt op een beknopte wijze beschreven in de thema's. Waar het MINA-plan 3 een zo volledig mogelijk beeld verschafte van de beschikbare of te ontwikkelen instrumenten en van de bestaande en toekomstige maatregelen, is er bij MINA-plan 4 bewust voor gekozen om de beschrijving van het lopende beleid te beperken. Zo ontstaan meer mogelijkheden om duidelijke klemtonen voor de toekomst te leggen in de toegevoegde maatregelenpakketten. De thema's (Lucht, Water, Biodiversiteit, ...) zijn grotendeels traditioneel opgebouwd omdat dit de beste manier is om tegemoet te komen aan een aantal traditionele uitdagingen. Om op te schuiven richting langetermijndoelstellingen en nieuwe uitdagingen werd het geheel aangevuld met een nieuw thema (Duurzame productie en consumptie) en werd een eerste stap gezet om het hinderthema op te trekken naar een thema 'Lokale leefkwaliteit'.

Een groot deel van de vernieuwing moet voortkomen uit de uitvoering van de maatregelenpakketten. De meest vernieuwende zijn erop gericht om in te grijpen op drukfactoren en/of systemen. De aanpak ervan staat nog in zijn kinderschoenen en een eerste fase van uitvoering zal moeten uitwijzen of het grote potentieel kan waargemaakt worden. De inhoud ervan is gekoppeld aan de verschillende hoofdstukken in dit plan. Bij de hoofdstukken 'Goed bestuur' en 'Thema's' worden de belangrijkste relaties zichtbaar gemaakt door een verwijzing.

3. Hoofdlijnen

Zoals aangegeven in het Pact 2020 zal Vlaanderen tegen 2020 ook op ecologisch vlak tot de allerbeste Europese regio's behoren. Om daar te komen is het volledige pallet aan uitdagingen in het milieubeleid erg omvattend. Die uitdagingen worden in dit nieuwe Milieubeleidsplan (MINA-plan 4) beschreven. Het geheel is afgestemd op een globale visie voor Vlaanderen, verwoord in Vlaanderen in Actie, het Pact 2020 en het Regeerakkoord. Het geheel kan worden samengevat in zeven prioritaire onderwerpen en het concept 'groene economie', dat er doorheen loopt en hier en daar opduikt.

3.1. Prioritaire onderwerpen

MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE

Alles begint bij consumptie en productie. 80% van de consumenten zegt milieubewust te willen kopen, maar slechts 20% doet het ook. Een geïntegreerde benadering, afgestemd op het actieplan van de Europese Commissie, moet het pad effenen naar een milieuverantwoorde productie en consumptie. Voor het terugdringen van de ecologische voetafdruk zijn vooral voeding, huisvesting en mobiliteit belangrijk, samen goed voor 65% van de Belgische voetafdruk. Het aanbod (en de verkoop) van milieuvriendelijke producten en diensten moet stijgen; de eco-efficiëntie van de productie toenemen. Het gebruik van primaire grondstoffen wordt verminderd en waar mogelijk worden deze vervangen door volwaardige alternatieven. Het sluiten van materiaalkringlopen en het gebruik van afvalstoffen als waardevolle grondstoffen voor onze economie vormen de speerpunten voor het materialenbeleid.

KLIMAAT

Bij het realiseren van de Kyotodoelstelling voor klimaat zit Vlaanderen op schema. De langetermijnklimaatuitdaging vraagt echter om een andere benadering. Om de Vlaamse 2020-doelstellingen op een efficiënte manier te realiseren, zal de Vlaamse Regering de huidige coördinatiemechanismen moeten bijsturen om de verantwoordelijkheid bij alle betrokken beleidsdomeinen en ministers te leggen. Hierbij hoort een globaal, stabiel financieringssysteem. Deze en andere maatregelen zullen besproken worden in het kader van de opmaak van een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020, opgesteld in overleg met het brede middenveld en voortbouwend op de ervaring opgedaan in het kader van het vorige Klimaatplan en de voortgangsrapporten. Energiegebruik veroorzaakt het grootste deel van de broeikasgasemissies. Het is dan ook een uitdaging om dit verbruik terug te dringen en de inzet van hernieuwbare energiebronnen op te schalen. Aansluitend hierbij zal tegen 2012 een Vlaams Adaptatieplan worden opgesteld.

LUCHTKWALITEIT EN LOKALE LEEFKWALITEIT

Fijn stof en ozonconcentraties kunnen veel gezondheidsschade toebrengen. Er blijft dan ook aandacht nodig voor de luchtkwaliteit in Vlaanderen en in lokale knelpunten. Een reductieprogramma moet ervoor zorgen dat ook de emissieplafonds voor 2020 uit een nieuwe NEC-richtlijn (of uit andere aangegane internationale engagementen) gehaald kunnen worden. Zeker voor NO_x is er nog een lange weg af te leggen. Anderzijds moeten de dagen met ozonpieken en fijn stof-pieken omlaag. Het verkeer was vaak een moei-

lijk te bespelen bron. Nu moet dringend worden ingezet op economische instrumenten (hervorming van de verkeersbelastingen op basis van de milieukeurmerken van het voertuig en invoering van rekeningrijden voor vrachtwagens en een proefproject voor personenwagens). Bij de tariefzetting moet gedifferentieerd worden volgens emissies van het voertuig, plaats, optredende files en tijdstip. Op een wat langere termijn moet de transitie naar een meer milieuvriendelijke mobiliteit in gang worden gezet, waarbij Vlaanderen zich inschakelt in de zoektocht naar nieuwe vervoerssystemen, waaronder elektrisch aangedreven voertuigen. Deze maatregelen en projecten die kunnen inspelen op lokale mogelijkheden zullen de lokale leefkwaliteit in zijn geheel verbeteren. Een koppeling met het geluidsbeleid en de uitvoering van de Europese richtlijn Omgevingslawaaai is immers mogelijk. Bij dit alles vormt de stedelijke context een bijzonder aandachtspunt.

WATER

Erg actueel is de uitvoering van de kaderrichtlijn Water. De Vlaamse Regering stelde in 2010 de Stroomgebiedbeheerplannen en de maatregelenprogramma's voor de Schelde en de Maas vast. Deze Stroomgebiedbeheerplannen behandelen de probleemanalyse en de milieudoelstellingen. Het Maatregelenprogramma bevat "basismaatregelen" (uitvoering bestaande Europese richtlijnen maar ook andere eerder besliste maatregelen) en "aanvullende maatregelen". Met deze maatregelen wordt weliswaar de goede toestand nog niet overal bereikt in 2015, maar er wordt wel al een belangrijke stap in de goede richting gezet. Investerings in de inrichting van waterlopen en vismigratie, de sanering van waterbodems, de sanering van afvalwater, de bescherming van het grondwater en het terugdringen van wateroverlast en watertekort blijven noodzakelijk. Bij de uitvoering zal specifieke aandacht moeten gaan naar het watersysteem in beschermde gebieden (natuur, drinkwater, zwemwater). Voor landbouw worden verdere stappen gezet naar het bereiken van een goede waterkwaliteit voor stikstof en fosfaat. Met het oog op een nieuwe derogatieaanvraag wordt een nieuw actieprogramma uitgewerkt, met onder meer verdere aandacht voor een gebiedsgericht beleid.

BODEM

Een kwaliteitsvolle bodem, maar ook beschikbare ruimte en bruikbaar grondwater blijven kostbare goederen in Vlaanderen. Het bodembeleid speelt hierop in. Het richt zich op het maximaal voorkomen van bodemverontreiniging en -aantasting (bv. de afname van organisch materiaal in de bodem), maar ook op de sanering van verontreinigde bodems en erosieknelpunten. Gemeenten en landbouwers worden gestimuleerd tot het nemen van bodembeschermende maatregelen. Bijzondere aandacht gaat verder naar bodembedreigingen in de bebouwde omgeving. Voor de sanering van verontreinigde gronden wordt prioriteit gegeven aan kwetsbare gebieden, gronden met hoge risico's en op maatschappelijk belangrijke sectoren. De bodemsanering wordt ook maximaal afgestemd op maatschappelijke behoeften. Tal van (semi-)industriële locaties kunnen in geïntegreerde saneringsprojecten herontwikkeld worden (bv. bij brownfields). De sanering van terreinen in eigen beheer is een extra focus (bv. bij scholen).

BIODIVERSITEIT

Voor het behoud van de biodiversiteit staan de instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) centraal. Om de doelstellingen uit het Pact te halen, worden via actieplannen de vastgestelde IHD's en prioriteiten ruimtelijk toegewezen. Tevens worden de in te zetten maatregelen en taakverdeling bepaald, dit in samenspraak met de betrokken doelgroepen en overheden. De realisatie loopt via een gericht aankoopbeleid en beheer van natuur- en

bosgebieden, soortenbescherming en een verhoogde publieke en private samenwerking. Op basis van een eerste evaluatie van het huidige instrumentarium voor natuur en bos worden coherente sets van instrumenten samengesteld. Dit gebeurt met bijzondere aandacht voor participatie, billijkheid en efficiëntie en met een betere afweging t.a.v. maatschappelijke doelen en noden. De sets worden aangevuld met de instrumenten voor landelijke inrichting en beheerovereenkomsten. De belangrijkste randvoorwaarde bij dit alles is een goede lokale milieukwaliteit, o.a. in functie van de noodzakelijke basisnatuurkwaliteit. Dit vereist een geïntegreerde aanpak. Meer mensen beschikken over kwaliteitsvolle en toegankelijke natuurgebieden; in stedelijke gebieden wordt gewerkt aan meer toegankelijk buurtgroen.

BELEIDSCYCLUS

Ook de milieu-overheid streeft naar efficiëntie en effectiviteit. Dat moet zich weerspiegelen in de interne werking, zowel voor het eigen beleid, in relatie tot het internationale beleid, in partnerschap met anderen en vanuit de voorbeeldfunctie. Voor de beleidscyclus biedt de komende periode (met een nieuw Milieubeleidsplan, een nieuwe beleidsnota en nieuwe beheerovereenkomsten) kansen om binnen het beleidsdomein tot een verregaande afstemming te komen. Tegelijk worden plannen voorbereid voor Mobiliteit en Ruimtelijke ordening. Ook daarmee is afstemming belangrijk. De goedkeuring van het MINA-plan 4 kan ook een eerste stap zijn bij het vastleggen van een langetermijnvisie en leefmilieudoelstellingen voor een volgende generatie. De beleidsuitvoering is goed voorzien van mogelijke instrumenten. Er zal in de komende regeerperiode specifiek worden gewerkt aan de evaluatie en opvolging van het gebruik ervan. Aandachtspunten hierbij zijn het gebiedsgerichte aspect van instrumenten en de doel- en resultaatgerichtheid. Subsidies vormen een aparte uitdaging. Het doel is om binnen en buiten het eigen beleidsdomein een programma op te zetten voor effectievere en efficiëntere steunverlening voor het stimuleren van milieuvriendelijk gedrag (consumptie, productie, investeringen) én voor de evaluatie en bijsturing van steunverlening met negatieve milieueffecten. De nadruk moet hierbij liggen op een constructieve samenwerking met de betrokken diensten (o.a. gemeenten) en beleidsdomeinen. Bij dit alles is nog meer aandacht nodig voor de voorbeeldfunctie van de overheid en voor de mogelijkheden om als grote speler de markt in een milieugunstige zin te beïnvloeden. Werk maken van een CO₂-neutrale overheid zal daarvan een belangrijke onderdeel vormen.

3.2. Groene economie

De tijd is rijp om in te zetten op een groene economie. Een sterk milieubeleid biedt kansen voor toekomstgerichte sectoren, tewerkstelling en technologieën. Daarbij moet ook gestuurd worden naar structurele veranderingen en systeeminnovaties. Het voorkomen van de aantasting van het milieu, het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit en het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen staan centraal. Hiervoor wordt er onder meer gewerkt aan het sluiten van materiaal- (cradle-to-cradle) en energiekringlopen (hernieuwbare energie). Een beter leefmilieu gaat hand in hand met een efficiënter gebruik van grondstoffen en materialen en kan zo leiden tot een verhoogde competitiviteit van bedrijven. Bovendien draagt een goede kwaliteit van het leefmilieu sterk bij tot levenskwaliteit en welzijn. Die vergroening van de economie staat centraal in de huidige

legislatuur en is terug te vinden op diverse plaatsen in dit plan. Het doel is een omvorming van onze huidige economie naar een economie, deels gestoeld op ecologische principes en met minder impact op het milieu. Aansluitend bij de internationale trend wordt ook nagegaan hoe de verdere invulling van een groene economie in Vlaanderen zich verhoudt tot duurzame ontwikkeling.

Het regeerakkoord, het Pact 2020 en ViA reiken in de doorbraken 'Open ondernemer', 'Innovatiecentrum Vlaanderen' en 'Groen en dynamisch stedengewest' een aantal prioriteiten aan. Sterke accenten worden gelegd op duurzaam materialengebruik, groene mobiliteit, een duurzaam voedsel- en landbouwsysteem, rationeel energiegebruik en hernieuwbare energie.

Het is aangewezen dat de maatregelen worden ingebed in een samenhangende strategie met een combinatie van economische, ecologische en sociale doelstellingen m.b.t. productie en consumptie. De strategie moet betrekking hebben op de diverse sectoren en op de economie als geheel. Essentieel aan de voorbereiding en uitbouw ervan is het nodige overleg en samenwerking tussen de diverse betrokkenen (diverse beleidsdomeinen en overheden, industrie, consumenten, kenniscentra, ...). Daarom zal gezocht worden naar een manier om dit proces te organiseren en af te stemmen op ViA. Hierbij zal ook maximaal worden ingespeeld op de bestaande en voorziene netwerking in het kader van de zogenaamde transitieaanpak (zie ook VSDO).

Voor de krachtlijnen van deze strategie wordt vertrokken van de bestaande beleidslijnen op het Vlaamse niveau (regeerakkoord, beleidsnota's, Pact 2020 en ViA) en op wat er internationaal en in Europa in voorbereiding is. Een verdere concretisering en uitvoering zal over de grenzen van de beleidsdomeinen heen moeten plaatsvinden. Internationaal groeit er overeenstemming over een set van een aantal (economische) concepten die verenigbaar zijn met de doelstellingen van het milieubeleid. Deze onderdelen worden meegenomen in de strategie en worden hierna besproken.

Gezien de brede invulling van 'groene economie' zijn er doorheen het MINA-plan 4 elementen terug te vinden die hierbij aansluiten. Voorbeelden van thema's zijn duurzame productie en consumptie, afval- en materialenbeleid, klimaat, lucht en water. In onderstaande onderdelen wordt verwezen naar een aantal bijhorende maatregelen. Ook de overkoepelende aanpak en de verdere uitwerking van de strategie komen aan bod (☞ 12). Het geheel spoort samen met de ViA-doorbraak 'Groen en dynamisch Stedengewest'. Een aantal projecten hieruit komt op hun beurt inhoudelijk goed overeen met de eerder gedefinieerde prioritaire domeinen voor wetenschap en innovatie en de daaruit gegroeide speerpunten zoals bv. het Strategisch Initiatief Materialen (SIM) en het Vlaams Smart Grid Platform (VSGP). Verder is hierbij een goede aansluiting voorzien bij de initiatieven die in het kader van de Staten-generaal Industrie worden genomen zoals de innovatieregiegroep (iRG) rond duurzame chemie.

De volgende acht onderdelen worden als cruciaal gezien in de omvorming naar een groene economie.

ECO-INNOVATIE

Eco-innovatie vormt één van de kernelementen van een groene economie. Eco-innovaties zijn niet enkel van technologische aard, maar kunnen ook nieuwe business modellen, organisatorische innovaties, product-dienstcombinaties, institutionele innovaties en systeeminnovaties inhouden.

De nood aan het behalen van de milieudoelstellingen op een economisch efficiënte manier zet bedrijven aan tot innoveren. Een ondersteunend beleid gebaseerd op een samenwerking rond wetenschap, technologie en innovatie is hierbij nodig. Dit dient de doorwerking van eco-innovatie bij zowel grotere bedrijven als kmo's te faciliteren. De Vlaamse overheid kan hierbij een bijkomende rol spelen door zelf innovatief aan te bevesten. Bij een positieve evaluatie van de ervaringen hiermee, zal de Vlaamse overheid waar zinvol gebruik maken van het instrument.

Op langere termijn wordt gemikt op een doorgedreven aanpak via innovaties op systeemniveau. Dat veronderstelt onder andere dat Vlaanderen grote stappen zet in de transitie naar volgende (prioritaire) systemen: duurzame energie, duurzaam materialenbeheer, duurzaam wonen en bouwen, duurzame voeding en duurzame mobiliteit. Naast de initiatieven in dit MINA-plan 4 (☞ 14, 18, 20 en 23) zal er ook overkoepelend door het beleidsdomein LNE (mee)gewerkt worden aan een specifieke transitie-aanpak van de genoemde systemen. Hierbij wordt ruimte gecreëerd voor het uitvoeren van experimenten.

In Europees verband wordt het innovatiebeleid verder vorm gegeven via een hernieuwd ETAP (Environmental Technologies Action Plan) en het SET-plan (Strategic Energy Technology Plan). Dit beperkt zich niet langer tot technologische vernieuwing maar zal een bredere invulling geven aan eco-innovatie.

WETGEVING GERICHT OP ECO-INNOVATIE

Milieunormering en -wetgeving vormen belangrijke drivers voor eco-innovatie. Zowel op lange termijn voorspelbare als ambitieuze wetgeving ondersteunen de ontwikkeling van nieuwe milieuvriendelijke technologieën, producten en diensten, vergemakkelijken een succesvolle introductie in de markt en bieden rechtszekerheid aan de betrokken bedrijven. Het potentieel voor groene economie wordt sterk verhoogd als de wetgeving er in slaagt om effectief te zijn en de kosten voor het bedrijfsleven te minimaliseren.

EEN CORRECTE PRIJSZETTING

Een fundamentele bouwsteen van een groene economie is het vermijden (of compenseren) van negatieve externe effecten bij de productie van goederen en diensten door de kosten te internaliseren. De huidige consumptiepatronen mogen de welvaart van toekomstige generaties niet ondermijnen.

Het correct stellen van de prijs van producten en diensten dient o.m. te gebeuren i.f.v. de impact op milieu en natuur en de schaarste van grondstoffen, materialen en hulpbronnen en volgens het principe "de vervuiler betaalt". Belangrijk hierbij is de objectieve waarde-inschatting bv. in monetaire termen. In dit verband wordt verder werk gemaakt van het correct meerekenen van de waarde van de (negatieve of positieve) impact op natuur en andere milieu-effecten in maatschappelijke kosten-batenanalyses. Onderdelen hiervan krijgen vorm in het werk rond ecosysteemdiensten (☞ 34).

Bepaalde prijsmechanismen zijn ontwikkeld in het kader van de bestrijding van de klimaatverandering, het vermijden van het storten van afval en de zuivering van afval-

water. Via belastingen, heffingen of handel in emissierechten kan voor een duidelijk marktsignaal worden gezorgd.

Ook de (tijdelijke) inzet van subsidiëring kan een effectieve oplossing bieden. Een voorbeeld is de stimulering van de productie van hernieuwbare energie. Nieuwe opportuniteiten worden onderzocht. Zo zijn er momenteel nog weinig of geen financiële incentives voor producten met een lage milieu-impact. Het subsidiëren van milieuschadelijke activiteiten en contraproductieve beleidsinstrumenten moeten worden vermeden (☞ 12). Belangrijk hierbij is dat de volledige cyclus van de hulpbron, de grondstof of het materiaal in rekening wordt gebracht.

DE ONTWIKKELING VAN GEMEENSCHAPPELIJKE CRITERIA

Belangrijk is dat bij voorkeur op internationaal of Europees niveau criteria worden vastgelegd m.b.t. diverse aspecten van een groene economie. Hierbij wordt gedacht aan criteria voor ecodesign, duurzame biobrandstoffen, duurzaam hout, duurzame voedselproductie, groene overheidsaankopen etc. Vanuit Vlaanderen wordt hier proactief aan meegewerkt. Belangrijk is dat er een eenduidig kader wordt gecreëerd voor (milieu-)reglementering en investeringen (ook op langere termijn), met het oog op een gelijk speelveld met een hoog ambitieniveau.

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN EN ECO-EFFICIËNTIE

Bedrijven moeten worden aangezet om de principes van duurzame ontwikkeling op te nemen in hun manier van ondernemen. O.m. moeten ze worden aangespoord om efficiënter om te springen met grondstoffen, materialen en energie. Op korte termijn staat de eco-efficiëntiescan hierbij centraal. Er moet worden nagegaan in welke mate nieuwe of bestaande instrumenten zoals de milieuvergunning, convenanten, fiscale instrumenten, subsidiëeringskanalen, ... gehieroriënteerd kunnen worden zodat ze bedrijven aanzetten tot een meer eco-efficiënte productie. Met name een gerichte inzet van de ecologiepremie en het Groen Investeringsfonds bieden perspectieven (☞ 6). Dat geldt ook voor de doorwerking van BBT naar sectorale milieuvergunningsvoorwaarden.

GROENE JOBS

Een gevolg van de overgang naar een groene economie is dat investeringen in groene productiemethoden attractiever worden en er zich tewerkstellingskansen voordoen. Momenteel worden de socio-economische kenmerken in kaart gebracht van de milieu-, hernieuwbare energie- en natuursectoren. Samen met de betrokken beleidsdomeinen zal worden nagegaan hoe deze uitbouw van groene jobs kan gefaciliteerd worden bv. op het vlak van opleiding.

DUURZAME CONSUMPTIE

Binnen de cyclus van productie en consumptie heeft ook de consument een cruciale rol in een groene economie. De vraag naar groene producten en diensten bepaalt immers mee het aanbod en omgekeerd. Cruciaal hierbij is dat de consument kan beschikken over correcte en duidelijke informatie over de milieu-impact en energie-efficiëntie van producten en diensten om een onderlinge vergelijking mogelijk te maken. Naast het aanbod van alternatieven, moet de consument ook bereid zijn om de correcte prijs te betalen. Hierbij wordt bewaakt dat er geen ongunstige sociale neveneffecten optreden. In een bredere context van duurzaam wonen, voeden en transport worden onder meer verdere sensibilisering en educatie van de consument naar voor geschoven (☞ 15).

Via groene overheidsaankopen kan de overheid een aanzienlijk effect hebben op de markt voor groene producten en diensten. De overheid kan als voorloper in het aankopen van deze producten helpen om de vraag te verhogen en in veel gevallen als gevolg van de schaalvoordelen van de daaruit volgende toename van het aanbod de prijs doen dalen. Dit geldt o.m. bij het stimuleren van eco-innovatie, ecodesign, energie- en materialenefficiëntie en 'niet gevaarlijke' technologie en producten.

GERICHTE MONITORING

Binnen de brede invulling van groene economie zal een keuze gemaakt worden over welke beleidsacties kwantitatief worden opgevolgd en waarvoor indicatoren zullen worden ontwikkeld. Door de OESO bv. wordt een aantal domeinen naar voor geschoven: eco-innovatie, economische en andere instrumenten, groene jobs en groene financiering, educatie op het vlak van duurzame ontwikkeling en milieu etc. Ook het meten van 'welzijn' in plaats van zuiver BBP komt meer op de voorgrond. Dit kan gebeuren door het BBP aan te vullen met indicatoren die de vooruitgang uitdrukken op het vlak van milieu, sociale en economische doelen ('beyond GDP').

Vanuit Vlaanderen wordt er enerzijds aansluiting gezocht bij deze overkoepelende initiatieven op Europees en internationaal niveau. Anderzijds wordt er rekening gehouden met de specifieke Vlaamse context waarbij vertrokken wordt van bestaande initiatieven zoals het Pact 2020.

De specifieke leefmilieu-indicatoren worden verder o.m. aangevuld met indicatoren m.b.t. het gebruik van materialen en grondstoffen (bestaande input-outputmodel), het specifiek meten van eco-innovatie en een verdere invulling van concepten als ecologische voetafdruk.

4. Doelstellingen voor een volgende generatie

Het MINA-plan 4 bevat acht uitdagingen die op lange termijn richtinggevend zijn voor het milieu- en energiebeleid. Deze langetermijndoelstellingen worden gedefinieerd met een volgende generatie als tijdshorizon (circa 2030). Deze doelstellingen streven een hoge milieukwaliteit na. Omwille van de termijn worden ze op zich niet hard geformuleerd. Een verdere concretisering vindt plaats via de plandoelstellingen en de voorgestelde maatregelpakketten. Een aantal bijkomende indicatoren op dit niveau maakt de voortgang tastbaar.

Het Pact 2020 en de ViA-doorbraak 'Groen stedengewest' leggen vaak de basis. De langetermijndoelstellingen werden hieraan getoetst en bouwen hierop verder. De gedeelten met 2020 als doeljaar verwijzen naar het Pact.

De langetermijndoelstellingen worden geformuleerd op basis van de huidige toestand en stand van kennis. Hun ontwikkeling (☞ 3) maakt deel uit van een leerproces en ze kunnen later geherformuleerd worden als gevolg van veranderingen in de maatschappelijke situatie en de kennis daarover.

1. Een verhoogde kwaliteit van de leefomgeving

De kwaliteit van de leefomgeving in Vlaanderen is zodanig gunstig geëvolueerd dat de risico's voor de natuur, het klimaat en de menselijke gezondheid tot een minimum zijn herleid. Hierbij is rekening gehouden met de meest kwetsbare groepen in de samenleving. Een Vlaanderen waar het goed is om te wonen, leven en werken vraagt een hoge leef- en omgevingskwaliteit. Hierbij gaat het om meer dan zuiver water, lucht en bodem, een kwaliteitsvolle natuur of het inperken van geluid- en geurhinder. Het gaat ook om de waarde die aan de omgeving wordt gehecht voor gebruik, beleving en in functie van de toekomst.

INDICATOREN

(ZIE OOK PLANDOELSTELLINGEN LUCHT, WATER, LEEFKWALITEIT)

- DALYs als gevolg van luchtvervuiling en milieuhinder (en bodemverontreiniging)
- Milieu- en natuurindex centrumsteden (Stadsmonitor)
- Index omgevingskwaliteit per gebiedstype
- Luchtkwaliteitsindex

2. Een milieuverantwoorde productie en consumptie

De ecologische voetafdruk van Vlaanderen is in die mate verminderd dat de draagkracht van de natuurlijke systemen hier en elders niet meer wordt overschreden. Hierbij wordt rekening gehouden met lokale verschillen en met ecologisch gevoelige gebieden. Een behoedzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen (bv. water, hout) en energie maakt hier deel van uit.

Tegen 2020 zijn belangrijke stappen gezet naar een kringlooeconomie met een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik en een zo beperkt mogelijke impact op milieu en natuur. Hiervoor is o.m. een transitie nodig naar een milieuverantwoord(e) energiesysteem, materialenbeheer, huisvesting, voeding en mobiliteit.

Vooruitgang is geboekt m.b.t. eco-innovatie en energie-efficiëntie. Eco-efficiëntie van materialen, producten, diensten en technologieën en een milieuverantwoorde consumptie zijn de norm in Vlaanderen. De inzet van materialen en brandstoffen bij energieproductie gebeurt op de meest efficiënte en milieuverantwoorde manier. Bij deze energetische valorisatie wordt rekening gehouden met de volledige levenscyclus van de stoffen met onder meer een toetsing aan eventuele andere bestemmingsmogelijkheden. Verder zijn er mature markten voor gerecycleerde materialen, het kopen van milieuverantwoorde producten en milieubewust produceren. Consumenten, ondernemingen en overheidsinstanties zijn goed geïnformeerd over de gevolgen voor het milieu van processen en producten. Een accent wordt gelegd op milieuverantwoord wonen en bouwen. Deze doorgedreven aanpak leidt niet alleen tot een verdere ont koppeling tussen de economische groei en de druk op milieu en natuur, maar ook tot een substantiële verlaging van die milieudruk. Een sterk milieubeleid biedt kansen voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling. Daarmee wordt onze economie voorbereid op de toekomst en worden groene jobs gecreëerd.

INDICATOREN

(ZIE OOK PLANDOELSTELLINGEN PRODUCTIE EN CONSUMPTIE)

- Ecologische voetafdruk van Vlaanderen
- Gehalte aan organische koolstof van de bodem (landbouw, bos, natuur)
- Index voor Duurzame Economische Welvaart van Vlaanderen (ISEW)
- Eco-efficiëntie Vlaamse economie (BBP versus emissies)
- Materiaalintensiteit Vlaamse economie (BBP versus DMI)
- Vervoersintensiteit Vlaamse economie (BBP versus personenkilometer en tonkilometer)
- Eigen materialenconsumptie
- Aandeel gezinsuitgaven voor milieuvriendelijke producten en diensten

3. Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen

M.b.t. biodiversiteit scoren we in 2020 in Vlaanderen even goed als andere economische topregio's. Hiervoor werken we ambitieus aan het behoud, het herstel en de versterking van de biologische diversiteit. Er wordt naar gestreefd om de biodiversiteit zowel in stad als op platteland te bevorderen en de toestand van kritische soorten en soortengroepen te verbeteren. We betrachten dat alle Vlamingen kunnen beschikken over een basisnatuurkwaliteit in hun directe omgeving. Investeren in het verhogen van natuur- en landschapsbeleving draagt bij tot het versterken van het welzijn van alle Vlamingen.

De kwaliteit en diversiteit van habitats is verbeterd en de grootte en samenhang is toenomen ten behoeve van alle inheemse soorten. Uit begrip voor het belang ervan is de zorg voor de natuur ieders zorg. De waarde van de ecosystemediensten wordt weerspiegeld in het beleid, net als de bekommernis voor de ecosystemen in de wereld. Om meer

en betere natuur te krijgen is er nood aan een samenhangend en robuust netwerk van natuur- en bosgebieden. Dit houdt ook in dat er veel meer ruimte voor kwaliteitsvolle natuur moet komen. Er is nood aan een Vlaams Ecologisch Netwerk waarbij er gestreefd wordt naar een maximale afstemming met het Europees natuurnetwerk en naar maximale natuurbeleving.

INDICATOREN

(ZIE OOK PLANDOELSTELLINGEN BIODIVERSITEIT)

- Aantal bijkomende exoten
- Vlaamse middelen voor de bescherming biodiversiteit op regionaal niveau en van uitzonderlijke ecosystemen wereldwijd
- Fragmentatie van natuurlijke en semi-natuurlijke gebieden
- Aandeel watersystemen met een zeer goede toestand
- Impact op natuur als gevolg van klimaatwijziging (aankomstdatum van broedvogels, trend van de soorten libellen, stuifmeelproductie van de berk, bladontwikkeling van eik en beuk)

4. Een klimaatvriendelijke samenleving met oog voor hernieuwbare bronnen

Voor de overgang van Vlaanderen naar een koolstofarme samenleving nemen we de nodige maatregelen om zowel de Europese als de decretale doelstellingen voor energie-efficiëntie, warmtekrachtkoppeling en hernieuwbare energie te realiseren. Dit impliceert een drastische bevordering van energie-efficiëntie, een energiesparende consumptie en een sterke verhoging van het milieuverantwoord gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Omdat energie uit die bronnen vaak decentraal wordt aangeleverd, moeten de barrières voor de groei ervan worden weggewerkt, zonder significante negatieve effecten op andere milieucompartimenten te veroorzaken. De inzet van afvalstromen bij energieproductie gebeurt op de meest efficiënte en milieuverantwoorde manier. Voor transport maakt men gebruik van vervoerswijzen en voertuigen met een laag energieverbruik, van minder koolstofintensieve brandstoffen en van hernieuwbare energiebronnen. Het energiegebruik van woningen en gebouwen daalt aanzienlijk. De Vlaamse ETS-bedrijven leveren hun bijdrage aan de EU-doelstelling voor deze sector om tegen 2020 de broeikasgasuitstoot op Europees niveau met 21% te verminderen t.o.v. 2005. De gezamenlijke reductiedoelstelling voor het ETS-luik en het niet-ETS-luik kan binnen het Europese kader opgetrokken worden tot 30% bij een evenwichtig multilateraal akkoord.

INDICATOREN

(ZIE OOK PLANDOELSTELLINGEN MINDER ABSOLUTE MILIEUDRUK EN MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE)

- Energie-intensiteit Vlaamse economie (bruto binnenlands energiegebruik versus BBP)
- Gemiddeld e-peil van nieuwe en vernieuwde gebouwen

5. Vlaanderen beperkt de milieu-impact op andere landen

Vlaanderen beperkt de export van milieuverontreiniging naar andere landen. Het betreft zowel de grensoverschrijdende emissies van verontreinigende stoffen via lucht en water als de export van afval naar landen waar niet-vergelijkbare verwerkingscriteria gelden. Daarnaast is ook de milieu-impact (winning, productie, transport) van ingevoerde producten beperkt alsook die van het gebruik van uitgevoerde producten. Het streven naar een 'kringloop'-economie moet onze impact op milieu en natuur ook in de rest van de wereld beperken.

Op korte termijn neemt Vlaanderen zijn verantwoordelijkheid bij het vastleggen van emissieplafonds voor verzurende stoffen, ozonprecursoren en fijn stof, nutriënten en zware metalen en beperkt aldus de export van deze stoffen naar andere landen/regio's of naar de Noordzee. Op middellange termijn reduceert Vlaanderen het aandeel verborgen stromen in de totale materialenbehoefte uit import.

INDICATOREN

- Grensoverschrijdende emissie van fijn stof (en desgevallend ozon-precursoren, verzurende stoffen, nutriënten, zware metalen)
- Vuilvrachten naar de Noordzee
- Export van gevaarlijk afval/elektronisch afval naar ontwikkelingslanden
- Aandeel verborgen stromen
- Verhouding import/DMC
- Grensoverschrijdende input/output van milieudruk

6. Beheersen van risico's

De risico's die voortvloeien uit onze manier van leven zijn beperkt tot een maatschappelijk en ecologisch aanvaardbaar niveau en de gevolgen zijn in de mate van het mogelijke voorzien en beheersbaar. In dat opzicht wordt verder beleid ontwikkeld voor Seveso-bedrijven, elektromagnetische golven, bestrijdingsmiddelen, onvoorziene emissies, uitheemse soorten, het gebruik van genetische gemodificeerde organismen en extreme weersomstandigheden (zoals het risico op overstromingen). De maatschappij is zich bewust van en is voorbereid op wijzigingen in het klimaat en de risico's die daaraan verbonden zijn. Om de gevolgen van de klimaatwijziging op het vlak van o.a. waterhuishouding en biodiversiteit op te vangen, is werk gemaakt van een adaptatiebeleid.

Overblijvende risico's zijn in kaart gebracht, worden opgevolgd en gecontroleerd. Een verfijnd en performant monitoring- en screeningsysteem van de verschillende risico's laat preventieve acties toe.

INDICATOREN

- Risico's op schade als gevolg van overstromingen (kosten)
- Risico's op schade als gevolg van erosie (aantal schadegevallen)
- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de akkerbouw, tuinbouw en buiten de landbouw

7. Vlaanderen scoort – ook voor leefmilieu – evengoed als vergelijkbare regio's

Vlaanderen zal in 2020 ook op vlak van water- en luchtkwaliteit, bodembescherming en geluidshinder even goed scoren als andere economische topregio's. Als Vlaanderen, met milieumaatregelen die Europees worden opgelegd, er niet in slaagt om deze milieukwaliteitsdoelstellingen te bereiken, nemen wij bijkomende doelgerichte maatregelen. Hierbij behoudt Vlaanderen zijn goede positie voor de domeinen waar het momenteel goed scoort. Vlaanderen haalt het gemiddelde niveau van vergelijkbare landen/regio's in de domeinen waar het momenteel slechter scoort.

INDICATOREN

- % bevolking blootgesteld aan overschrijding van luchtkwaliteitsnormen voor PM₁₀, NO₂ en O₃
- % oppervlaktewaterlichamen met een goede toestand (meerdere parameters te toetsen aan Europese cijfers)
- Soorten van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding
- Habitats van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding
- Geluidsbelasting in agglomeraties
- Cijfers benchmarkstudie LNE (afval, emissie verzurende stoffen, emissie van broeikasgassen, energiegebruik, hernieuwbare energie, afvalwaterbehandeling, waterverbruik, nutriëntenbalans, biologische landbouw, schade aan bossen en beschermde gebieden), leefkwaliteit
- Cijfers uit de benchmarkstudie 'Vlaanderen vergeleken' (energie-intensiteit, eigen materialenconsumptie, huishoudelijk afval, volume vrachttransport, maritiem transport en luchttransport)

8. Meer maatschappelijke zorg voor milieu

Vlamingen dragen zorg voor en appreciëren hun leefomgeving. Het milieubewustzijn is versterkt en het maatschappelijke draagvlak voor het milieubeleid vergroot. Individuen, groepen en sectoren kunnen inschatten hoe milieuverantwoord zij functioneren en passen hun gedrag aan. Door een coherente natuur- en milieueducatie en door alle actoren voldoende te betrekken ontstaat een gedeelde verantwoordelijkheid.

Op korte termijn verhoogt de Vlaamse overheid het aantal partnerschappen met bedrijven, organisaties en burgers. Het milieuverantwoord gedrag bij burgers en het bedrijfsleven neemt significant toe. Het maatschappelijke gedrag wordt systematisch opgevolgd.

INDICATOREN

- Milieubesef bij Vlamingen (SCV)
- Bereidheid tot milieubewust gedrag (SCV)
- Feitelijk milieubewust gedrag (SCV)
- Draagvlak bij actoren, middenveld, ...

5. Context voor het milieubeleid

Specifieke kenmerken van Vlaanderen en maatschappelijke ontwikkelingen bepalen mee de context waarbinnen het Vlaamse milieubeleid plaats vindt. Vlaanderen is één van de dichtst bebouwde regio's van Europa met een bevolkingsdichtheid van 455 inwoners/km² (2008). Samen met de Rijnmond in Nederland, het noorden van Parijs en het Ruhrgebied, is het tevens één van de meest geïndustrialiseerde regio's van Europa. De centrale ligging van Vlaanderen in Europa en de ontsluiting naar de Noordzee leidt tot grote distributie en logistieke activiteiten. Als gevolg hiervan wordt Vlaanderen gekenmerkt door een bijzonder dichte transportinfrastructuur. Onze open economie is bovendien zeer gevoelig voor internationale ontwikkelingen.

De Belgische bevoegdheidsverdeling en de diverse relaties met milieugebonden onderwerpen van andere beleidsdomeinen en lokale overheden geven het Vlaamse milieubeleid bovendien een eigen interne context. Vlaanderen is daarnaast ook sterk afhankelijk van wat er in de wereld gebeurt en wordt beïnvloed door mondiale trends. Vlaanderen heeft zich rechtstreeks en via het nationale niveau, zowel op internationaal vlak als op Europees vlak aan diverse afspraken verbonden.

5.1. Milieugerelateerd beleid

Planning en uitvoering van beleid in en met andere beleidsdomeinen hebben een belangrijke invloed op het milieubeleid. We denken hierbij o.a. aan “Vlaanderen in actie” (Vlaanderen behoort tegen 2020 op een duurzame wijze tot de top van Europa) met het Pact 2020, “Het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012” (Vlaanderen heeft een klimaatvriendelijke en duurzame mobiliteit; duurzame en koolstofarme energievoorziening, rationeel energiegebruik en adaptatie), de beleidsnota's Economie 2009-2014 (een meer groene economie) en Energie 2009-2014 (verhogen van milieuvriendelijke energieopwekking uit hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling), het “Mobiliteitsplan Vlaanderen” (het Vlaamse mobiliteitsbeleid streeft duurzame mobiliteit na), het “Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013” (duurzame ontwikkeling van de landelijke gebieden in Vlaanderen), het “Strategisch Plan Biologische landbouw 2008-2012 (de biologische landbouw als partner voor een duurzame toekomst)”, het “Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen” (duurzame ontwikkeling van ruimtelijke ordening in Vlaanderen in de metafoor ‘Vlaanderen, open en stedelijk’) en de “Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling ‘Samen Grenzen ver-leggen’”(Vlaanderen voorbereiden op de toekomst om in de behoefte van toekomstige generaties te kunnen voorzien).

Ook federale beleidsdocumenten, zoals het voorontwerp van het “federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2009-2012” (bevorderen van duurzame productie, duurzame consumptie, duurzamer transport en het wijzigen van niet-duurzame patronen) en nationale beleidsdocumenten, zoals de nationale Biodiversiteitsstrategie 2006-2016 (Biodiversiteitsdoelstelling 2010) hebben raakvlakken met het Vlaams milieubeleid.

5.2. Internationaal milieubeleid

Een groot deel van het milieubeleid wordt bepaald in Europese en/of internationale context. Het betreft enerzijds meer overkoepelende strategieën, zoals de Europese strategie Duurzame Ontwikkeling en de EU 2020-strategie, maar ook het implementatieplan van Johannesburg (Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling) en de VN-Millenniumdoelstelling 7 (bescherming van het leefmilieu). Anderzijds vormt het zesde Milieuactieprogramma (2002-2012) van de EU een belangrijk kader. De daar opgenomen prioriteiten zoals klimaatverandering, biodiversiteit, milieu en gezondheid en natuurlijke rijkdommen en afval zijn dat ook in Vlaanderen. Hierbij zijn er ook dwarsverbanden met milieuprioriteiten uit ander sectoraal beleid, zoals het Europese Landbouw- en Plattelandsbeleid en het Europese Energiebeleid.

Meer specifiek zijn zeker de thematische strategieën, actieplannen en EU-richtlijnen sturende factoren voor het Vlaamse milieubeleid. Zo zijn bv. de thematische strategieën voor duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, afvalpreventie en recycling, bodem en het stadsmilieu bepalend voor de eigen initiatieven hierrond. Hetzelfde geldt voor de actieplannen m.b.t. biodiversiteit en klimaat. De meest markante voorbeelden van belangrijke richtlijnen zijn de richtlijnen rond luchtkwaliteit en emissieplafonds voor verzurende stoffen (NEC), rond omgevingslawaai, de Nitraatrichtlijn en de kaderrichtlijnen Water en Afval. In de meeste van deze gevallen zijn de Vlaamse doelstellingen rechtstreeks afgeleid van wat op Europees niveau wordt overeengekomen.

5.3. Milieu en globalisering

De wereld wordt gekenmerkt door een toenemende globalisering en België bleek in 2006 het meest geglobaliseerde land ter wereld te zijn. Mensen staan wereldwijd steeds meer met elkaar in verbinding. Globalisering houdt niet alleen een toenemende wereldhandel in, ook politieke systemen, economieën en culturen beïnvloeden elkaar steeds meer.

Als gevolg van globalisering kan een product in verschillende landen een impact hebben op het milieu. Door consumptie en verwerking van producten en grondstoffen uit het buitenland veroorzaakt Vlaanderen milieudruk in het buitenland – het omgekeerde geldt evenzo. Ook andere aspecten van globalisering, waaronder een toegenomen transport op wereldvlak, veroorzaken milieudruk. De economische concurrentie kan in een geglobaliseerde markt een neerwaartse druk uitoefenen op het instellen van milieunormen en -standaarden en zo indirect de milieukwaliteit negatief beïnvloeden.

Milieu heeft anderzijds ook een invloed op globalisering. Zo steunt economische groei onder meer op ontginning van natuurlijke hulpbronnen. Niet-duurzaam beheer van deze hulpbronnen bedreigt dan ook economische ontwikkeling en bijgevolg het menselijke welzijn. Wijzigingen in het milieu hebben gevolgen voor toekomstige migratiepatronen, economische ontwikkelingen, consumptie- en gedragspatronen en landgebruik.

Hoewel Vlaanderen door het globale karakter van diverse aspecten van milieu-problematiek en de wisselwerking met onder meer internationale handel, een beperkte bewegingsvrijheid heeft om milieuproblemen en verwante problemen aan te pakken, kan het toch een rol spelen door een keuze te maken tussen verschillende handelwijzen. Vlaanderen heeft dan ook aandacht voor de draagkracht van het milieu op wereldschaal en de eigen maatschappelijke en economische hefboomen daarbinnen.

Milieudruk en milieuvervuiling stoppen bovendien niet aan grenzen. Aan milieuthema's zoals klimaat, biodiversiteit, beheer van natuurlijke hulpbronnen, ... zijn grensoverschrijdende en vaak mondiale aspecten verbonden. Oplossingen vereisen gecoördineerde globale actie en internationale samenwerking. De Europese Unie en de Verenigde Naties, alsook de buurlanden en -regio's vervullen hierbij een belangrijke rol.

5.4. Demografische ontwikkelingen

Bevolking is een sleutel voor elke socio-economische activiteit in de wereld en Vlaanderen. De mondiale bevolkingstoename stuurt in belangrijke mate consumptie en leidt tot stijgende behoeften aan hulpbronnen, hogere emissies en bijgevolg tot een hogere milieudruk. Bovendien hebben, naast bevolkingstoename, nog andere demografische patronen een impact op milieu. Veroudering van de bevolking heeft, onder meer als gevolg van veranderende noden en mogelijkheden, een belangrijke invloed op de consumptiepatronen. Zo neemt het aandeel van voeding en transport in de uitgave van huishoudens toe met de leeftijd.

BEVOLKINGSOMVANG VLAANDEREN

	2005	2030
Totale bevolking	6.043.161	6.784.502
Bevolking \geq 60 j	1.377.529	2.092.599

naar Federaal Planbureau, Bevolkingsvoorzicht 2007-2060

De vergrijzing van de Vlaamse bevolking biedt ook financieel redenen tot bezorgdheid. Indien de kosten van de vergrijzing het budgettaire beleid bepalen, beperkt dit de middelen waarover een overheid beschikt om andere uitdagingen, zoals milieubeleid, aan te pakken. Vlaanderen dient er dan ook voor te zorgen een goed budgettair beleid te voeren waarin milieu prioritaire aandacht krijgt.

De Vlaamse bevolking zou in de periode 2005-2030 met 12% aangroeien tot bijna 6.785.000. In 2030 is bijna 31% van de bevolking ouder dan 60 jaar (+8% t.o.v. 2005). Het aandeel 0-17-jarigen in de Vlaamse bevolking neemt met 1% af t.o.v. 2005. Daarnaast wijzigt de samenstelling van de huishoudens richting meer alleenstaanden en kleinere gezinnen.

GEZINSGROOTTE IN VLAANDEREN

1995	2000	2005	2008
2,53	2,45	2,39	2,36

naar Mira, Milieuverkenning 2030

Het is een uitdaging om een toenemende bevolking te voeden en tegelijkertijd, zowel lokaal als globaal, het milieu te vrijwaren. Nieuwe technologieën kunnen hierbij helpen, maar houden soms ook nieuwe bedreigingen in voor milieu en gezondheid. Een correcte toepassing van het voorzorgbeginsel is hier van belang. In een globale context is ook mogelijke concurrentie tussen teelten voor voeding en als biobrandstoffen een aandachtspunt.

INDELING VAN DE BEVOLKING NAAR GEZINSTYPE – AANDEEL IN %

	2005	2030
Alleenstaanden zonder kinderen	11	15
Alleenstaanden met kind(eren)	8	8
Koppels zonder kinderen	24	27
Koppels met kind(eren)	50	42
Andere (personen in een collectief gezin en gezinnen bestaande uit meer dan één gezinskern)	7	8

naar MIRA, Milieuverkenning 2030, bron: FPB op basis van Desmet et al.(2007) en FPB/ADSEI (2008)

5.5. Individualisering en consumptie

De individualisering van de maatschappij is een belangrijke ontwikkeling. De toenemende autonomie van het individu t.o.v. zijn omgeving, geeft personen steeds meer de mogelijkheid om zelf hun eigen levenskeuzen te maken. Individualisering uit zich onder meer in een groter aantal huisgezinnen en nieuwe consumptiepatronen, die al dan niet duurzaam zijn (meer auto's, meer individuele ruimte per woning, individueel verpakte kant- en klaar voeding, ...).

Consumptie, in belangrijke mate bepaald door persoonlijke voorkeuren, leidt tot milieudruk, deels bij het consumeren zelf, deels bij de productie van de consumptiegoederen. De milieupact van de verhoogde productie en consumptie neemt toe. Het meer consumeren is een maatschappelijk fenomeen, dat onder meer in de hand gewerkt wordt door toenemende inkomens en vermogens, globalisering van de wereldeconomie, toenemende individualisering, nieuwe technologie, en marketing en reclameactiviteiten. Vooral producten die gerelateerd zijn aan huisvesting, voeding, mobiliteit en energiegebruik zijn hierbij relevant, daar deze een belangrijke milieupact hebben gedurende hun "levenscyclus".

Naast aandacht voor technologische innovaties, die bijdragen tot een verminderde milieudruk van producten, dringen zich ook wijzigingen in het consumentenprofiel op, zoals een bewuster consumptiegedrag en een gezonder en minder milieubelastend voedingspatroon. Er is ook aandacht nodig voor het mogelijk optreden van een rebound-effect, waarbij een hogere eco-efficiëntie soms leidt tot een toegenomen gebruik (bv. bij spaarlampen).

5.6. Milieu en economie

Milieu is één van de bepalende factoren voor de productiemogelijkheden van een economie; anderzijds heeft de economische activiteit een invloed op het milieu, waarbij groei vaak extra druk met zich meebrengt. De uitdaging bestaat er in om economische activiteit en milieudruk te ontkoppelen of bv. in periodes van recessie, de economie in een groene richting aan te zwengelen. Milieu, met onder meer eco-innovatie en verhoging van de eco-efficiëntie, is een motor van nieuwe economische ontwikkeling. Het gebruik van grondstoffen verminderen en het ontwikkelen en ondersteunen van meer efficiënte en milieuvriendelijke ontginningsmethoden kunnen hiertoe bijdragen. Een drastische verbetering is enkel mogelijk door een verregaande transitie naar een kringloop-economie.

Een doelgericht milieubeleid hoeft niet bedreigend te zijn. Er is aangetoond dat het milieubeleid op lange termijn geen grote gevolgen voor de economische groei hoeft te hebben en juist welvaartsverhogend werkt. Veel hangt af van de wijze waarop het milieubeleid wordt gevoerd en van de kenmerken van de economie en het beleid in andere beleiddomeinen. Voorwaarde is dat het milieubeleid zo efficiënt mogelijk wordt aangepakt. Dit kan door maatschappelijke kosten en baten (ook op lange termijn) af te wegen en te zoeken naar de goedkoopste oplossingen voor de samenleving in zijn geheel. Ook is het belangrijk dat gezorgd wordt voor innovatiestimulerende beleidsinstrumenten, waarbij keuzes gemaakt worden in de innovaties die men prioritair wil stimuleren. We denken hierbij bv. aan verhandelbare rechten, regulering die flexibiliteit biedt aan de doelgroepen om te zoeken naar de goedkoopste reducties en nieuwe technologieën hiervoor, doelvoorschriften i.p.v. middelenvoorschriften, proeftuinen (bv. voor elektrische wagens).

Vergroening van de economie biedt ook bijkomende mogelijkheden op vlak van werkgelegenheid. Voor Europa gaat dit – afhankelijk van de definitie – over 2,3 tot 36 miljoen mogelijke groene jobs. Hiervan staan 3,4 miljoen jobs rechtstreeks in verband met hernieuwbare energie, duurzaam transport en energie-efficiëntie. Dat is meer dan de huidige 2,8 miljoen jobs in belastende sectoren zoals mijnbouw, elektriciteit, gas, cement, ijzer en staal.

Uitgedrukt in bruto binnenlands product (BBP) per inwoner lag het productieniveau in Vlaanderen de voorbije jaren boven het EU-gemiddelde. Tussen 2010 en 2030 verwacht men een iets lagere groei van het BBP dan de laatste 25 jaar. De Vlaamse economie is open en sterk gericht op de export van goederen en diensten, maar mede daardoor ook gevoelig voor internationale ontwikkelingen.

Ook de structuur van de economische activiteit is van belang aangezien niet alle bedrijfstakken dezelfde invloed op milieudruk hebben. Bovendien kan ook de heroriëntering naar meer gesloten kringlopen en het rationeel gebruik van natuurlijke hulpbronnen binnen bedrijfstakken bijdragen tot een verlaging van de milieudruk. Vlaanderen is een geïndustrialiseerde regio. In lijn met de voorbije decennia ligt het binnen de verwachtingen dat het belang van diensten in onze economie ten opzichte van agrarische en industriële activiteiten verder zal toenemen naar 2030. De productie van goederen maakt tegen 2030 naar schatting nog 27% uit van de totale productie van goederen en diensten, tegenover 33% in 2005.

Binnen de milieu-intensieve bedrijfstakken verwacht men een achteruitgang van het aandeel van de verwerkende nijverheid, de landbouw en de energiesector. Het aandeel van vervoer en communicatie daarentegen zou groeien.

AANDEEL VAN DE BEDRIJFSTAKKEN IN DE BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN
CONSTANTE PRIJZEN (BELGIË)

	1995	2005	2030
Landbouw	1,4	1,2	1,0
Energie	3,2	2,9	2,5
Verwerkende nijverheid	17,9	17,6	15,2
Bouw	5,1	5,0	6,1
Handel & horeca	15,5	13,5	10,9
Vervoer & communicatie	7,9	8,1	9,1
Financiële diensten	5,1	6,4	7,6
Gezondheidszorg & maatschappelijke dienstverlening	6,6	6,6	7,4
Overige marktdiensten	22,7	25,4	28,0
Niet-verhandelbare diensten	14,5	13,3	12,4

naar MIRA, Milieuverkenning 2030, bron: FPB op basis van Desmet et al.(2007) en FPB/ADSEI (2008)

5.7. Milieu en ruimte

De druk op de (open) ruimte is groot en neemt nog steeds toe, o.a. door de bevolkingsgroei en maatschappelijke tendensen zoals gezinsverdunding en door de groei van de economie. Op diverse plaatsen leidt dit tot concurrentie tussen verschillende vormen van landgebruik.

De belangrijkste ruimtelijke trends die men in Vlaanderen waarneemt, zijn de suburbanisatie van het wonen (ondanks de hernieuwde belangstelling voor wonen in de stad) en de uitwaaiering van de economische activiteit. De groeiende economie en demografische ontwikkelingen doen de nood aan residentiële en commerciële bebouwing toenemen. Het groeiende belang van de dienstensector zou de toekomstige bijkomende vraag naar bedrijventerreinen beperken.

Deze trends leiden tot verspreide bebouwing met een verregaande versnippering van het landschap tot gevolg. De toename van bebouwing heeft een impact op bodemfuncties en -kwaliteit, waterhuishouding en het microklimaat in de bebouwde omgeving. De weinig compacte woon- of werkzones zijn tevens ongunstig voor het openbaar vervoer en werken het gebruik van individueel vervoer in de hand. Toenemende bebouwing voor woning en handel in de nabijheid van grote wegen leidt mogelijk ook tot een hogere negatieve impact van het verkeer op de gezondheid van omwonenden.

Verstedelijking genereert tevens een nood aan nieuwe transportinfrastructuur en een substantiële consumptie van natuurlijke hulpbronnen en ruwe materialen.

Tussen 1995 en 2009 nam de bebouwde oppervlakte toe met 20% tot een aandeel van 18% van de totale Vlaamse oppervlakte. In de periode 1995-2008 steeg het Vlaamse bevolkingsaantal met ruim 5%.

BEBOUWDE OPPERVLAKTE (KM²) IN VLAANDEREN

1995	2000	2005	2007
2022	2216	2337	2386

In het overgangsgebied tussen het stedelijk en het buitengebied zijn bovendien veel onbenutte restpercelen ontstaan. Open ruimten worden er vaak onvoldoende geoptimaliseerd voor functies zoals recreatie, natuur, multifunctionele landbouw, bos en/of buffering.

Ten opzichte van 2030 kan, gegeven de demografische en economische projecties en bij ongewijzigd beleid, de oppervlakte versteende ruimte met 17% zijn aangegroeid t.o.v. 2005. Hierdoor slijt de open ruimte verder dicht en gaat de oppervlakte landbouw meer achteruit dan de versteende oppervlakte toeneemt. De oppervlakte natuur, bos en overig groen zou slechts beperkt uitbreiden.

De ruimte vraag vanuit landbouw zal in de toekomst echter blijven bestaan. De landbouw zal voornamelijk een bijdrage moeten leveren ter invulling van de stijgende voedselbehoeften en in mindere mate van de energiebehoeften. Bovendien heeft een meer duurzame landbouw in een Vlaamse context mogelijk nood aan meer oppervlakte.

Alles bij elkaar is dit een uitdaging, vermits ruimte een schaars goed en vaak een beperkende factor is.

5.8. Enkele drukfactoren nader bekeken

De gemiddelde Vlaming heeft een ecologische voetafdruk die 5 maal zo groot is als de voor hem beschikbare biocapaciteit (6,3 gha t.o.v. 1,3 gha). De Vlaamse voetafdruk is voornamelijk (53%) energiegebonden. Een analyse van ecologische voetafdruk van de consumptieactiviteiten van huishoudens leert ons dat 83% van de totale voetafdruk veroorzaakt wordt door drie consumptie categorieën: voeding (44%), huisvesting (28%) en personenvervoer (11%).

VOEDING

Onze eet- en drinkgewoonten hebben een grote milieu-impact. 20 tot 30% van de milieu-impact veroorzaakt door private consumptie is het gevolg van de consumptie van voeding en drank, en dit zowel rechtstreeks (door o.a. afval m.i.v. voedselverspilling en het bewaren en bereiden van voeding) als onrechtstreeks (door o.a. de (landbouw-) productie, voedselverwerking en distributie). Dit cijfer dient wel genuanceerd te worden aangezien het om een extrapolatie gaat van buitenlandse bronnen.

Uitgedrukt in de ecologische voetafdruk en op basis van Vlaamse cijfers kan 83% van de voetafdruk van voeding gekoppeld worden aan de productie van voedingswaren. Vlees is met 36% de grootste bijdragende voedingscategorie, gevolgd door melkproducten (11%). De bevolkingstoename brengt een groeiende vraag naar voeding met zich mee. Bovendien verandert in de rijkere landen de samenstelling van het dieet, waarbij meer vlees en melkproducten geconsumeerd worden. De voedingspatronen worden ook beïnvloed door de kleinere gezinsomvang en de toename van het aantal huishoudens. De consumenten kopen steeds meer bereide gerechten en producten in individuele porties. Daarnaast laten globalisering van de voedingsmarkt en de wereldwijde handel een verschuiving van lokale en seizoensgebonden naar geïmporteerde en niet-seizoensgebonden voeding, waarvan de milieu-impact vaak groter is, toe.

Vlees en zuivelproducten zijn het meest belastend voor het milieu. De gemiddelde Belg at in 2005 100 kg vlees tegenover 59 kg in 1959.

Vlaanderen heeft een intensieve landbouwsector. Veeteelt en tuinbouw maken meer dan 80% van de productiewaarde uit. Het aandeel van de biologische landbouw in

Vlaanderen bedroeg in 2008 0,6% van het areaal. Dit is beduidend minder dan het Europese gemiddelde van 4,5%. In 2009 is voor het eerst sinds geruime tijd het aantal biolandbouwers en de bijhorende oppervlakte terug gestegen, wat erop wijst dat het strategisch plan Biologische Landbouw uit 2008 zijn vruchten begint af te werpen.

GRONDSTOFFEN EN MATERIALEN

De totale grondstoffenbehoefte voor Vlaanderen bedroeg in de periode 2000-2008 ca. 38 ton/inwoner. Ongeveer 85% van deze behoefte wordt gedekt door invoer uit het buitenland. Het grootste aandeel (ca. een derde) van de grondstoffenbehoefte wordt gedekt door import van fossiele brandstoffen. Mineralen, biomassa en metalen nemen ongeveer de helft voor hun rekening. Het 'meer consumeren' leidt tot een toenemende vraag naar grondstoffen en materialen. De grondstoffenbehoefte houdt gelijke tred met het bruto binnenlands product; er is dus op dit vlak geen ont koppeling. Milieudruk ontstaat zowel bij de ontginning als bij de toepassing van materialen en grondstoffen en ooit komt wat overblijft opnieuw in het milieu terecht in de vorm van afvalstoffen en emissies.

TOTALE GRONDSTOFFENBEHOEFTE VLAANDEREN
(TON/INWONER)

1995	2000	2004
127	140	139

naar MIRA

In Vlaanderen wordt circa 7% van de grondstoffenbehoefte ingevuld door eigen ontginningen. De hoeveelheid ontgonnen oppervlakedelfstoffen nam in de periode 1999-2007 geleidelijk af, als gevolg van een daling van de ontgonnen hoeveelheden grind en vulzand. Wat de ontginning van oppervlakedelfstoffen in Vlaanderen betreft, bestaat de uitdaging erin te komen tot een maatschappelijk verantwoorde voorziening, met een vermindering van de milieueffecten en een betere en grotere inzet van alternatieven. Een afwenteling van milieudruk en ruimtebeslag naar het buitenland moet bovendien vermeden worden.

Een deel van de geïmporteerde grondstoffen wordt in al dan niet bewerkte vorm weer geëxporteerd. Dit veroorzaakt milieudruk op locaties elders in de wereld. De omvang van deze geëxporteerde milieudruk is nog niet bekend. Het is waarschijnlijk dat Vlaanderen meer milieudruk exporteert dan importeert.

Technologische ontwikkelingen kunnen bijdragen tot (meer) milieuverantwoorde en materiaalefficiënte productieprocessen en producten. Ook hernieuwbare producten worden, zoals in het geval van biobrandstoffen en hout, vaak naar voor geschoven als duurzaam alternatief. De exploitatie mag dan wel de draagkracht van het systeem niet overstijgen.

ENERGIE

14,5% van het bruto binnenlands energiegebruik is het gevolg van huishoudelijke consumptie. Wonen heeft een belangrijk aandeel in dit huishoudelijk energiegebruik. Uitgedrukt in ecologische voetafdruk is ruim 50% van de ecologische voetafdruk verbonden met huisvesting het gevolg van energieverbruik van een woning.

TOTAAL ENERGIEGEBRUIK VLAANDEREN (PJ)

1995	2000	2005	2008	2030
1.446	1.553	1.637	1.611	1.730

naar MIRA, Milieuverkenning 2030, referentiescenario

Energiegebruik voor verwarming, warm water en elektrische apparaten draagt bovendien in grote mate bij aan de opwarming van de aarde en is verantwoordelijk voor onder meer verzuring en fotochemische oxidatie.

Het energiegebruik (gemeten aan de hand van het bruto binnenlands energiegebruik, BBE) in Vlaanderen lag in 2005 op het hoogste punt sinds 1990. In 2008 lag het BBE 1,6% lager dan in 2005. Toch is dit nog steeds een toename van ruim 34% ten opzichte van 1990. De toename in energiegebruik steeg wel minder snel dan de toename in BBP. Hierdoor is er sprake van een relatieve ont koppeling. De energie-intensiteit daalde sinds 1998 bijna onafgebroken tot 2008 en bevindt zich met 228,9 kgoe/1000 € onder het niveau van 1990.

De Vlaamse energie-intensiteit is wel aanzienlijk hoger dan het EU27-gemiddelde. Oorzaken zijn onder meer de Vlaamse energie-intensieve chemie en staalindustrie, de transportintensiteit en ontoereikende thermische isolatie van vooral oudere gebouwen. Recent werd aangetoond dat een vermindering van de elektriciteitsproductie op basis van fossiele brandstoffen door een lagere uitstoot van vervuilende stoffen ook een belangrijk positief effect heeft op de gezondheid.

84% van de broeikasgasuitstoot in Vlaanderen is een direct gevolg van het energiegebruik en de energieproductie. Het verminderen van de samenhangende milieudruk vereist een verbeterde energie-efficiëntie, milieuvriendelijke technologieën voor de productie en consumptie van energie, het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en het vervangen van verontreinigende energiebronnen door milieuvriendelijke varianten. Het verbeteren van het energiepeil van de Vlaamse woningen en van het energiegebruik door de transportsector zijn hier belangrijke aspecten, aangevuld met een verhoging van de energie-efficiëntie van de industrie.

In 2030 zullen de prijzen van steenkool, ruwe aardolie en aardgas naar schatting 32%, 63% en 98% hoger liggen dan in 2005 (Milieuverkenning 2030). Volgens de World Energy Outlook (2010) zal fossiele brandstof, zoals olie, gas en steenkool, ook in 2035 de dominante bron van energieproductie zijn en voor meer dan de helft bijdragen aan de stijging in energiegebruik. Olie blijft in 2035 de belangrijkste brandstof. De wereldvraag naar steenkool stijgt tot 2020 waarna die stijging begint af te nemen naarmate 2035 dichterbij komt. De reserves aan steenkool zijn veel groter dan die van aardolie of gas. Een belangrijk nadeel is echter dat de verbranding van steenkool met de huidige technologie een veel grotere milieu-impact heeft. Het gebruik van moderne hernieuwbare energie – met inbegrip van waterkracht, wind, zonne-energie, geothermische energie, biomassa en moderne mariene energie – zou tussen 2008 en 2035 verdrievoudigen, het aandeel in de totale vraag naar energie zou op wereldvlak stijgen van 7% tot 14%.

Vlaanderen importeerde in 2009 ruim 92,7% van zijn BBE en was in 2007 voor 76% van zijn energiegebruik rechtstreeks afhankelijk van fossiele brandstoffen. Het aandeel nucleaire energie in het BBE bedroeg in 2006 11,6%. Als de wet op de uitstap uit kernener-

gie gehandhaafd blijft, zal beroep moeten gedaan worden op andere bronnen voor elektriciteitsproductie (bv. gascentrales, superkritische steenkoolcentrales en hernieuwbare energiebronnen). Bij ongewijzigd milieu- en energiebeleid zou de inzet van steenkool in elektriciteitscentrales t.o.v. 2006 toenemen met 104% (2020) tot zelfs 484% (2030). In 2009 was het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen en WKK in het bruto elektriciteitsverbruik toegenomen tot 23,6%.

De overstap van een grotendeels gecentraliseerde elektriciteitsproductie (in enkele grote elektriciteitscentrales) naar een stroomproductie die gaandeweg meer decentraal gebeurt (zoals m.b.v. windturbines, PV-cellen, WKK-installaties, ...) vergt op termijn belangrijke investeringen, onder meer voor aanpassing van het elektriciteitsnet en voor tijdelijke opslag van elektrische energie op momenten van overproductie. Daarenboven moet dit ook afgewogen worden t.o.v. effecten op andere milieucompartimenten, zoals de luchtkwaliteit.

MOBILITEIT

11% van de ecologische voetafdruk van de Vlaming heeft betrekking op personenvervoer. Het dagelijks vervoer met de auto neemt hiervan nagenoeg 80% in beslag. Tegelijkertijd bedraagt de milieu-impact van passagiersvervoer 15% tot 35% van de totale milieu-impact door private consumptie, met ook hier weer een belangrijk aandeel voor transport per wagen.

De milieuschade veroorzaakt door vervoer en transport is voor een groot deel het gevolg van het gebruik van energiebronnen, de uitstoot van schadelijke stoffen, zoals CO, NO_x, NMVOS en CO₂ en fijn stof en zware metalen en de veroorzaakte hinder.

GOEDERENVERVOER (MILJARD TONKM) IN VLAANDEREN

	1995	2000	2005	2007
Totaal	31,97	37,42	44,47	47,23
Over de weg	24,54	27,95	33,9	37,47

PERSONENVERVOER (MILJARD PERSONENKM) VLAANDEREN

	1995	2000	2005	2007
Totaal	61,29	66,20	69,87	72,47
Auto, moto	55,87	59,98	61,69	63,7

MIRA, Studiedienst van de Vlaamse Regering

In tegenstelling tot de uitstoot door industrie, landbouw en huishoudens nam de uitstoot van broeikasgassen door transport toe in Vlaanderen. In 2008 bedroeg het aandeel van transport in de broeikasgasemissie 20,4%. Bij ongewijzigd beleid liggen de broeikasgasemissies van transport in 2030 10% hoger dan vandaag. Meer doorgedreven maatregelen in het kader van het Europese Klimaat- en Energiepakket – zoals het verbeteren van de energie-efficiëntie van voertuigen, een meer doorgedreven gebruik van biobrandstoffen (bv. in de binnenvaart), een versneld gebruik van alternatieve technologieën zoals elektrisch rijden, rekeningrijden en het aanleren van milieuvriendelijk rijgedrag – kunnen voor een daling met 25% zorgen in diezelfde periode.

De ambitie om van Vlaanderen een distributiecentrum binnen Europa te maken, houdt mogelijk een belangrijke milieu-impact in, o.a. door de te verwachten toename van het goederentransport. Het aantal tonkilometer van het goederenvervoer stijgt nu al. Zo lag dit in 2009 32% hoger dan in 1995 en verwacht men voor het geheel van België een bijkomende stijging met 47% tegen 2030. Bovendien wordt een verschuiving vastgesteld naar minder milieuvriendelijke vervoerswijzen. Het goederenvervoer via de weg is samen met het passagiersvervoer in de lucht de snelst groeiende transportwijze.

Ook voor personenvervoer wordt de milieuwinst van de technologische vooruitgang ten dele teniet gedaan door de groeiende omvang van het wagenpark, een toename van het wagengebruik en een lagere bezettingsgraad van de wagens. De gebruikers van het wegverkeer in Vlaanderen houden onvoldoende rekening met de externe kosten, o.m. omdat de huidige belastingen slechts een deel daarvan doorrekenen. Het aantal reizigerskilometers door het wegverkeer in Vlaanderen in België zou tussen 2007 en 2030 nog met 27% toenemen. De voertuigbezetting zou nog verder dalen.

Ook de geringe dichtheid (en grote spreiding) van de woon- en werkzones in Vlaanderen werkt het gebruik van individueel vervoer in de hand. In de periode 1990-2008 nam het aantal auto's en moto's toe met 41%. Dat is meer dan de toename van het aantal huishoudens (17%).

De uitgebreide transportinfrastructuur zorgt voor een versnippering van de open ruimte. De dichtheid van de transportinfrastructuur in Vlaanderen is zowel voor autosnelwegen (66 km/1000 km² in 2006) als voor spoorwegen (132 km/1000 km² in 2007) de hoogste van Europa. Bovendien is er een stijging tussen 1995 en 2006 van de totale lengte aan wegen in Vlaanderen met 6,7%.

GEMOTORISEERD WEGVERKEER (MILJARD PERSONENKILOMETERS, EN MILJARD VOERTUIGKILOMETERS) IN VLAANDEREN

	2007	2030
Personenvervoer	67,12	85,06
Goederenvervoer	12,37	17,63

naar MIRA, Milieuverkenning 2030, referentiescenario

6. Goed bestuur

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop de overheid zich organiseert. Een aantal doelstellingen gaan het specifieke beleid vooraf. Alle interne inspanningen zijn er uiteindelijk op gericht om in eerste instantie de plandoelstellingen en daarna ook de langetermijndoelstellingen te bereiken.

6.1. Overheidsinterne doelstellingen

1. Een transparante overheid

De Vlaamse overheid duidt en illustreert haar milieubeleid op begrijpbare en transparante wijze aan alle betrokkenen. Zij informeert hierbij over het bereiken van beleidsdoelstellingen en stelt relevante en actuele (milieu)informatie (o.a. milieu-indicatoren) ter beschikking. De beleidsvorming op milieugebied omvat een uitvoerige dialoog met de belanghebbenden.

INDICATOREN:

- Bezoekers websites leefmilieu
- Aantal ingevulde leefmilieu-indicatoren in het kader van het Pact 2020
- Ontsluiting onderzoeksprojecten
- Aandeel bedrijven/huishoudens, waarvan interactie met de overheid plaatsvindt via e-governmenttoepassingen (milieu- en natuursector)

2. De Vlaamse overheid geeft het voorbeeld

Voor alle onderdelen van het milieubeleid vervult de Vlaamse overheid een voorbeeldfunctie. Dat wil zeggen dat zij zich in haar eigen activiteiten richt op de geformuleerde doelstellingen voor Vlaanderen en hiermee de weg toont aan andere actoren. In al haar aanbestedingen verplicht ze de opdrachtnemers om op een milieuverantwoorde wijze te werk te gaan.

INDICATOREN:

- Aandeel duurzame overheidsaankopen
- CO₂-emissie van de Vlaamse overheid per m² gebouwoppervlak
- Het verbruik van leidingwater/VTE binnen de Vlaamse overheid

3. Vlaanderen sluit aan bij de internationale actie

Op internationaal niveau streeft Vlaanderen een ambitieus milieubeleid na, met bijzondere aandacht voor de draagkracht van het wereldmilieu, waarbij er op wordt toegezien dat internationale afspraken daadwerkelijk worden nageleefd, bv. voor klimaat en biodiversiteit. De grensoverschrijdende samenwerking op milieugebied met

aangrenzende landen en gebieden is bevorderd en expertise is overgedragen naar landen in ontwikkeling.

Europese en internationale afspraken maken we en komen we na, met aandacht voor de eigen Vlaamse situatie. De Europese milieuregelgeving willen we werkbaarder maken, zonder afbreuk te doen aan de basisdoelstellingen.

INDICATOREN:

- Bestede middelen voor leefmilieuprojecten (naar landen in ontwikkeling, landen in transitie, buurlanden, ...)
- Aantal openstaande Europese inbreukdossiers

34

4. Een slagkrachtige overheid met oog voor integratie

De Vlaamse overheid is consequent in haar streven naar een hoge kwaliteit van haar leefmilieu. In haar werking streeft ze naar de hoogst mogelijke efficiëntie en effectiviteit. Hierbij houdt ze rekening met gebiedsspecifieke situaties. Ze neemt een coördinerende rol op ten overstaan van partners, zowel op lokaal, nationaal als het internationale niveau. Ze overlegt en communiceert met de betrokken actoren. Door haar toegenomen complexiteit en onderlinge verwevenheid vraagt ook de huidige samenleving dat de Vlaamse overheid meer geïntegreerd gaat werken. Meer en meer beleidsthema's vragen om een beleidsdomein- en bestuurslaagoverschrijdende aanpak (11 en 13). Tegelijkertijd gaat de Vlaamse overheid in dialoog met alle maatschappelijke actoren en bouwt ze deze maatschappelijke betrokkenheid meer in in haar beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering. Hierdoor ontstaat er een actieve wisselwerking, waarin er ook aandacht gaat naar een geïntegreerde aanpak van beleidsdomeinoverschrijdende thematieken.

INDICATOREN:

- Percentage uitvoering MINA 4 (trend, doelbereik doelstellingen, uitvoering 50)
- Omvang administratieve lasten (ViA)
- Aantal en kwaliteit van de RIA's
- Geschonden ombudsnormen (ViA)
- Maatschappelijke betrokkenheid bij totstandkoming regelgeving (ViA)

5. Milieubeleid op maat van gebieden en projecten

Het gebiedsgerichte milieubeleid draagt bij tot een verbetering van de omgevingskwaliteit in Vlaanderen. Bij gebiedsgerichte planningsprocessen en projecten worden de kwaliteiten samen met betrokken actoren benoemd en besproken. Dat gesprek wordt op maat van het planproces of project gevoerd, met aandacht voor de verschillende invalshoeken en schaalniveaus van omgevingskwaliteit. Op basis van goede argumenten en een transparante besluitvorming worden vervolgens keuzes gemaakt. Dergelijk doordacht procesontwerp en -management wordt met objectieve kennis onderbouwd.

Het milieubeleid formuleert hiertoe kwaliteitsambities voor een aantal gebiedstypes om vanuit het ecologische belang bij te dragen aan de omgevingskwaliteit. Dit op maat van het gebied en met aandacht voor het economische en sociaal-maatschappelijke perspectief. De kwaliteitsambities vormen het kader waarmee omgevingskwaliteit (☞ 9) gerealiseerd wordt binnen een gebiedsgericht planningsproces.

INDICATOREN:

- Aantal/oppervlakte plattelands-, ruilverkavelings-, landinrichtings- en natuurinrichtingsprojecten, etc. met integraal procesontwerp
- Resultaten tevredenheidsbevraging inrichtingsprojecten en plattelandsprojecten
- Aantal planningsprocessen met kwaliteitsambities als kader

6.2. De opdrachten voor de overheid

6.2.1. VOORBEELDFUNCTIE

LOPEND BELEID

Internationaal wordt vooral de nadruk gelegd op 'green public procurement' en op het invoeren van milieuzorgsystemen. Maar ook in het globale streefdoel voor de reductie van CO₂ en andere broeikasgassen is een rol weggelegd voor de overheden.

In 2002 werd binnen de Vlaamse overheid gestart met een project 'Interne milieuzorg'. De concrete uitwerking hiervan sloeg vooral op de vermindering van de eigen milieupact, minder op de voorbeeldfunctie van de overheid. Er werd bijgevolg ook weinig werk gemaakt van externe communicatie.

De oorspronkelijke doelstelling was het invoeren van milieuzorgsystemen in de Vlaamse overheid. Aan elke entiteit werd een te behalen milieuzorgniveau toegekend. Naar aanleiding van de reorganisatie in het kader van Beter Bestuurlijk Beleid werd beslist om eerder ondersteunend en adviserend te werken, de centrale aansturing werd verlaten. Er werd meer thematisch gewerkt via de opmaak van de actieplannen 'energiezorg overheidsgebouwen' en 'milieuvriendelijk voertuigenpark' en de voorbereidingen voor het actieplan 'duurzame overheidsopdrachten'. Tegelijkertijd werd ondersteuning verleend aan alle entiteiten om conform te zijn met de milieuregelgeving. Het geheel werd nadrukkelijk intern gecommuniceerd.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

In de komende planperiode zal er naast het onder controle krijgen van de eigen milieudruk, meer aandacht zijn voor de voorbeeldfunctie van de overheid en voor mogelijkheden om als grote speler de markt in een milieugunstige zin te beïnvloeden. De lokale overheden worden hierbij betrokken. De gehanteerde instrumenten (handleidingen, studieresultaten, communicatie- en campagnematerialen, ...) worden voor lokale overheden ter beschikking gesteld via het internet. In het kader van specifieke projecten (mobiliteit, energie, milieumanagement, ...) zullen lokale overheden betrokken worden (bv. bij de criteriaontwikkeling van bepaalde productgroepen).

Er zal bij voorkeur gewerkt worden via concrete pilootprojecten, met daarbij de nodige aandacht voor indicatoren en externe communicatie. De ervaring en kennis van 'voorlopers' binnen de overheid worden daarbij zo veel mogelijk benut. Voorbeelden van mo-

gelijke pilootprojecten zijn de invoering van gecertificeerde milieuzorgsystemen, acties rond mobiliteit, afval en materialen, bodem, water, ...

De huidige, themagebonden actieplannen binnen de Vlaamse overheid omtrent energiezorg in overheidsgebouwen en milieuzorg in het voertuigenpark, die aflopen in 2010, worden hernieuwd en worden geïntegreerd in een ruimer kader waarin werk wordt gemaakt van een klimaatvriendelijke overheid (☞ 1).

Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan het Vlaams plan duurzame overheidsopdrachten en de daarbij horende actieplannen, waarin milieucriteria een belangrijke pijler vormen. Met het stimuleren van milieuverantwoorde aankopen wordt eveneens gewerkt aan de doelstellingen van het Vlaamse actieplan innovatief aanbesteden. De Vlaamse overheid kan immers als grote speler marktsturend werken. Hierdoor zorgt ze er mee voor dat eco-innovaties worden uitgelokt, uitgetest en ter beschikking gesteld van andere overheden en derden.

6.2.2. BELEIDSVOORBEREIDING EN -EVALUATIE

LOPEND BELEID

Al geruime tijd wordt er binnen het milieubeleid op een gestructureerde wijze aan beleidsvoorbereiding en -opvolging gedaan (MINA, MIRA en NARA). Dit heeft ervoor gezorgd dat er een duidelijke set van doelstellingen bestaat, die ook cijfermatig goed wordt opgevolgd. De eerste stappen om tot een meer systematische beleidsevaluatie te komen, werden gezet. De opeenvolgende MINA-plannen zijn er ook in geslaagd om een aantal nieuwe inhoudelijke aspecten op de agenda te zetten en te verankeren. Deze cyclus van beleidsplanning heeft er ook toe geleid dat er een degelijk netwerk van mensen is ontstaan, die bijdragen tot de beleidsvoorbereiding, wat de afstemming en de efficiëntie ten goede komt. Dit is niet alleen het gevolg van de Milieubeleidsplanning. De laatste jaren zijn er o.m. onder impuls van Europa diverse beleidsplannen (Klimaat, Water, ...) bijgekomen, die aansluiten bij het milieubeleid.

De voorwaarden voor afstemming tussen beleidsplanning, begroting en de regeercyclus zijn via het DABM in de mate van het mogelijke gerealiseerd.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Nog steeds komt de uitdaging er in essentie op neer dat een goede afstemming en samenwerking wordt bereikt tussen het MINA-plan enerzijds en de andere plannen, het MJP, de rapportering (MIRA/NARA), beheersovereenkomsten en beleidsbrieven anderzijds. De nadruk zal hierbij liggen op plannen, programma's en rapporten uit het eigen beleidsdomein en op Vlaanderen in Actie en het Pact 2020. Bijkomend wordt afstemming gezocht bij de opmaak en de opvolging van het Ruimtelijk Structuurplan en het Mobiliteitsplan Vlaanderen (☞ 2) en bij de opmaak en uitvoering van de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling.

Door de wijziging van het DABM wordt een goede opeenvolging van regeerakkoord, beleidsnota en MINA-plan mogelijk. Het MINA 4 speelt daarop in. Het voorafgaand overleg kan wel nog verder worden opengetrokken.

De komende periode zullen bijkomende stappen worden gezet in het opzetten van een samenwerking met vergelijkbare regio's met het oog op beleidsvergelijking en/of benchmarking. Ook beleidsinitiatie (agenderen en initiëren van nieuwe uitdagingen) en beleidsverkenning zijn blijvende aandachtspunten. Hierbij wordt meer nadruk gelegd op het langetermijnbeleid. Met het MINA-plan 4 wordt een volgende stap gezet in een afge-

bakend proces om leefmilieudoelstellingen voor een volgende generatie vast te leggen alsook het traject daar naartoe (☞ 3).

De beleidsopvolging wordt verder uitgebouwd en afgestemd op de opvolging van het Pact 2020, Vlaanderen in Actie en de vooropgestelde beleidseffecten uit het Regeerakkoord en de Beleidsnota. Beleidseffecten buiten het eigen beleidsdomein worden meegenomen om een idee te hebben van de drijvende krachten. Voor beleidsevaluatie zal op basis van een verkenning van het veld een aanzet gegeven worden om tot meer afstemming en coördinatie te komen.

6.2.3. BELEIDSONDERBOUWING EN -RAPPORTERING

LOPEND BELEID

Het programmeren van het wetenschappelijk onderzoek (TWOL) vindt op een gestructureerde wijze plaats in onderling overleg. Het INBO heeft als wetenschappelijke instelling een eigen programmering in uitvoering van de eigen beheersovereenkomst. Het contractonderzoek wordt aangevuld met Wetenschappelijke Steunpunten. Zo werd het Steunpunt Milieu en Gezondheid verlengd tot eind 2011.

De milieuoverheid verzamelt ook zelf informatie via meetnet- en monitoringsinitiatieven. In de vorige planperiode werd een gezamenlijk project opgestart met het oog op het meer kwaliteitsvol en beleidsgericht maken van de eigen gegevensverzameling, -verwerking en -interpretatie. Ook wordt gewerkt aan een geïntegreerd en eenvoudig consulteerbaar centraal kennissysteem. De MMIS-stuurgroep coördineert projecten die tot doel hebben referentiedatabanken op te zetten, de informatie-uitwisseling tussen de instellingen te verbeteren, milieu-informatie te ontsluiten en milieu-internetloketten uit te bouwen.

Sinds geruime tijd wordt er gestructureerd werk gemaakt van de milieu- en natuurrapportering via de uitbouw van MIRA en NARA. Veel aandacht gaat naar de wetenschappelijke ondersteuning van de rapporten, de ontwikkeling van indicatoren in lijn met internationale en Europese initiatieven en de ontsluiting van de resultaten naar beleidsverantwoordelijken, belanghebbenden en naar het bredere publiek.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Op gebied van onderzoeksprogrammering bestaat de uitdaging erin te komen tot een meer gedragen strategisch onderzoeksprogramma. Binnen de TWOL-werking zal meer overleg gepleegd worden met kennisactoren buiten de Vlaamse (milieu)overheid, zoals onderzoeksinstellingen (o.a. VITO). De inhoud van dergelijk programma wordt bepaald door kennishiaten en nieuwe beleids-, rapporterings- of onderzoeksnoden (bv. beleidsdomeinoverschrijdende vraagstukken, milieu-economische modellering, schadebeheersing, aanpassing aan klimaatsverandering, ecosysteemdiensten, gedrag en perceptie, beleidsevaluatie, bodembescherming, risico's).

De Vlaamse overheid neemt initiatieven voor een snellere doorgroei van innovatieve ideeën door een nauwere samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen, ondernemingen, universiteiten en financiers. Het beleidsdomein EWI kan hierbij organisatorische en technische ondersteuning bieden. De middelen voor onderzoek rond ecologische innovatie dienen dan ook toe te nemen, o.a. via een gezamenlijke inspanning van de private en publieke sector.

Verder zal werk worden gemaakt van een verbetering van eigen meetinitiatieven en ontsluiting van milieu-informatie, o.a. via toepassing van de leidraad 'Kwaliteitsvolle

monitoring voor het beleid'. Tegen 2015 worden de belangrijkste milieu- en natuurmeetnetten in die zin gereviseerd. Specifieke aandacht gaat naar de monitoring ten behoeve van internationale meetverplichtingen en de organisatie van de biodiversiteitsmonitoring. Wat dit laatste betreft wordt werk gemaakt van één informatie- en datacentrum.

Alle bestaande meetinitiatieven dienen bovendien in lijn te worden gebracht met de principes van de Europese Shared Environmental Information System (SEIS) en Life-Watch. Dit vergt zowel technische als inhoudelijke afstemming. Ook de ontsluiting en doorstroming van resultaten komt hierbij aan bod (wetenschapscommunicatie). Hierbij zijn transparantie en laagdrempeligheid belangrijk.

De milieu- en natuurrapportering zal zijn beleidsonderbouwend karakter nog versterken door de verdere ontwikkeling van beleidsevaluaties en toekomstverkenningen in functie van een langetermijnvisie (☞ 3). Scenariogebaseerde toekomstverkenningen zullen meer worden ingezet bij de onderbouwing van beleidskeuzes voor het milieu- en natuurbeleid en kunnen ook doorwerken naar andere plannen (RSV en Mobiliteitsplan). De afstemming met internationale en Europese rapportering wordt versterkt, o.a. in het kader van de ontwikkelingen binnen SEIS en de Europese 'integrated assessments' en 'outlooks'. Ook zal de coördinatie van de bijdragen aan Europese en internationale rapporteringsverplichtingen en -initiatieven worden geoptimaliseerd.

6.2.4. UITVOERINGSINSTRUMENTARIUM

LOPEND BELEID

Bij de tussentijdse evaluatie van het Zesde Milieuactieprogramma 2002-2012 in 2007 schoof de Europese Commissie, in functie van het realiseren van duidelijke milieudoelstellingen op de meest resultaat- en doelgerichte manier, drie belangrijke perspectieven naar voor: "betere regelgeving" bij de milieubeleidsvorming, bevordering van beleidsintegratie en betere uitvoering en handhaving. Onder de noemer "betere regelgeving" vraagt de EU om meer de markt te gebruiken om milieuresultaten te boeken, de bestaande regelgeving te vereenvoudigen en de administratieve kosten te verlagen, bij de ontwikkeling van het milieubeleid volledig met het maatschappelijke middenveld samen te werken en vereenvoudigde en verbeterde milieu-informatie te voorzien.

In haar "Environmental Policy Review Belgium" van 2007 vraagt de OESO aandacht voor gelijkaardige beleidslijnen.

Vlaanderen kende een aantal belangrijke ontwikkelingen. De kennis over economische instrumenten is aanzienlijk toegenomen. Heffingen werden meer sturend gemaakt. Het handhavingsdecreet met als luiken milieuhygiëne en milieubeheerrecht werd goedgekeurd. Twee pilootprojecten rond integrale voorwaarden in VLAREM werden opgezet en uitgevoerd. De doelgroepenwerking en de Presti-projecten werden voortgezet.

Niettemin blijft er een aantal tekortkomingen: (1) zowel bij de doelgroepen als bij de overheid zelf ervaart men een grote complexiteit, gebrek aan afstemming en versnippering binnen de instrumenten (bv. vergunningen, communicatie, subsidies, vergoedingen); (2) er is een groeiend aantal financiële steunregelingen binnen en buiten het beleidsdomein Leefmilieu ontstaan, die onvoldoende zijn afgestemd zowel naar doel als naar effect, zodat bepaalde regelingen elkaar zelfs kunnen tegenwerken; (3) naargelang de problematiek kan de instrumentkeuze nog zeer eenzijdig zijn (bv. enkel communicatie of enkel vergunningsmatig). Handhaving blijft in veel gevallen een moeilijk uitvoerbaar instrument.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Handhaving geldt als sluitstuk van de instrumenten van het milieu- en natuurbeleid. Het nieuwe milieuhandhavingsdecreet wordt verder onverkort uitgevoerd (☞ 4), met ondermeer aandacht voor de evaluatiesporen en de doorwerking ervan. In het geheel is een essentiële plaats gegeven aan bestuurlijke maatregelen. Deze maatregelen hebben geen bestraffend karakter, maar zijn gericht op het herstel van het leefmilieu door de vastgestelde milieu-inbreuk te beëindigen, de gevolgen ervan ongedaan te maken en herhaling ervan te voorkomen. De krachtlijnen en de prioriteiten van het milieuhandhavingsbeleid zullen worden bepaald rekening houdend met de aanbevelingen in de jaarlijkse milieuhandhavingsprogramma's. De handhavingspraktijk zal continu naar effectiviteit en efficiëntie worden geëvalueerd via o.a. de jaarlijkse milieuhandhavingsrapporten. Er komen samenwerkingsafspraken tussen de verschillende handhavingsactoren.

De uitvoering van het Milieuschadedecreet wordt maximaal afgestemd op de uitvoering van het Milieuhandhavingsdecreet.

Overeenkomstig het regeerakkoord zal de bestaande milieuregelgeving en de reglementeringen over natuur en bos doorgelicht worden met oog op optimalisatie, vereenvoudiging en het bereiken van redelijke termijnen. Waar nodig actualiseren en vereenvoudigen we de regelgeving, zonder afbreuk te doen aan de prioritaire doelstellingen en integreren we die in een Vlaams milieuwetboek. Voorbeelden hiervan vormen de procedures voor de milieubeoordeling van plannen en projecten, i.e. de plan-MER en de project-MER (☞ 5), en het IMJV. Een bijzonder aandachtspunt vormt het gebiedsgerichte inzetten van instrumenten (bv. heffingen, vergunningen, subsidies) in functie van een grotere doel- en resultaatgerichtheid.

Een aandachtspunt hierbij is de verwachte milieuvergunningenpiek in 2011. Hiervoor wordt een decretale oplossing gezocht. De vergunnings- en meldingsplicht worden verder geoptimaliseerd vanuit de doelstelling dat de indelingscriteria maximaal representatief moeten zijn voor de potentiële risico's en hinder voor elke soort van inrichting. Procedurele bepalingen worden waar mogelijk verfijnd en aangepast met het oog op vereenvoudiging en het bekomen van eenvormigheid. Daarbij wordt gestreefd naar meer rechtszekerheid.

De algemene en sectorale milieuvoorwaarden worden in overleg met de doelgroepen verder geactualiseerd in functie van nieuwe Europese regelgeving, technologische evolutie en Beste Beschikbare Technieken. Belangrijke elementen hierbij zijn innovatie en toepassing van de beste beschikbare reductietechnieken en -strategieën.

Het vergunningenbeleid spitst zich meer toe op de doorwerking van milieukwaliteitsdoelstellingen en -normen, reductieprogramma's en saneringsplannen. Waar mogelijk wordt deze doorwerking eveneens vertaald via de algemene en sectorale voorwaarden. Onderzoek en eventuele aanpassing van lopende vergunningen worden maximaal geïntegreerd in de geplande (generieke) herzieningen overeenkomstig VLAREM, de hernieuwingen in het kader van de vergunningenpiek en de uitvoering van het GPBV-actieplan 2009-2015.

Een belangrijke rol is weggelegd voor het eMIL-milieuvergunningenloket. Sinds maart 2009 kan hiermee via het internet een milieuvergunningsaanvraag en een melding digitaal worden opgesteld. Dit loket wordt verder uitgebouwd zodat vergunningsaanvragen en meldingen digitaal ingediend kunnen worden. Het eMIL-loket zou vanaf september 2011 operationeel moeten zijn voor het indienen van milieuvergunningsaanvragen. Een decretale verankering van de milieuvergunningendatabank garandeert dat er werk van

wordt gemaakt, zodat zij zowel voor de overheid als de burger een betrouwbare bron van informatie wordt.

Vanuit het Europese niveau vormen de consequenties van de Dienstenrichtlijn (erkenningen), de CLP-verordening en REACH de opdrachten voor de lopende beleidsperiode. De REACH-verordening heeft gevolgen voor het beleid, de vergunningen en de handhaving. De coördinatie hiervan binnen het beleidsdomein dient op punt te worden gesteld. Kostenefficiëntie-analyse met het milieukostenmodel voor Vlaanderen levert nieuwe input voor een efficiënt milieubeleid. Om de maatschappelijke baten van het milieubeleid correct af te wegen tegenover de kosten, berekenen we de waarde van deze baten in geldtermen. Door de waarde van bv. ecosysteemdiensten (gaande van culturele diensten zoals recreatie tot regulerende diensten zoals klimaatregulatie en denitrificatie) te berekenen in euro's willen we deze maatschappelijke baten vollediger en zichtbaarder meenemen in de afweging van maatschappelijke kosten en baten van beleidskeuzes. We werken, o.m. op basis van de OESO-aanbeveling hierrond, aan een grotere en meer optimale inzet van economische instrumenten, in Vlaanderen en in Europa. Een interessant nieuw aandachtspunt is het evalueren van potentieel milieuschadelijke subsidies (☞ 6) in diverse domeinen en het zoeken naar manieren om deze in milieuvriendelijke richting te hervormen. Overheidsgeld kan op die manier twee keer renderen: niet alleen voor het oorspronkelijke doel (bv. vlottere bereikbaarheid of armoedebestrijding) maar ook voor een beter leefmilieu. We bouwen ook toetsingsinstrumenten uit met het oog op een meer efficiënte en effectieve aanpak van de subsidieregelingen.

De stimulerende en ondersteunende rol van natuur- en milieueducatie en communicatie wordt bestendigd. De Vlaamse overheid stimuleert de verspreiding van informatie over milieu-impact van huishoudens en consumenten. Een belangrijk element hierin is beter inzicht krijgen in het gedrag van en de perceptie van het milieubeleid door de burger (☞ 7).

6.2.5. INTERNATIONAAL BELEID

LOPEND BELEID

Het internationale milieubeleid wordt proactief opgevolgd en via de nationale en Europese overleg- en beleidsfora door Vlaanderen mee aangestuurd. De opvolging van verdragen en protocols m.b.t. leefmilieu en natuur en een aantal thema-overschrijdende onderwerpen zoals financiering staan hoog op de agenda. Overkoepelende strategieën en op integratie gerichte processen, zoals de Strategie van Lissabon, de Europese strategie duurzame ontwikkeling en de VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling zijn hierbij dan ook belangrijk. Aandacht gaat eveneens naar de opvolging van de beheersvergaderingen van de multilaterale organisaties binnen de Verenigde Naties, UNECE en OESO, die actief zijn op het vlak van leefmilieu en natuur.

Vlaanderen beoogt steeds een gedragen en gecoördineerde bijdrage ten behoeve van het mondiale en Europese milieubeleid. Vlaanderen richt zich op het initiëren, wetenschappelijk onderbouwen en actief opvolgen en ondersteunen van EU-regelgeving, die Vlaanderen helpt haar (Europese) doelen te bereiken. Binnen het beleidsdomein en samen met andere beleidsdomeinen vindt informatie-uitwisseling plaats en wordt het ambtelijk standpunt bepaald in functie van het bovengewestelijk milieubeleid.

Multilaterale afspraken en goedgekeurde nieuwe Europese regelgeving zet Vlaanderen tijdig en correct om in Vlaamse regelgeving en geïmplementeerd beleid, met aandacht voor de eigen Vlaamse situatie. Internationale engagementen betreffende rapportering en financiële bijdragen worden nagekomen. Via VLEVA (Vlaams-Europees verbindings-agentschap) wordt proactief aangesloten bij Europese innovatie-initiatieven.

Naast het opvolgen van de Europese en internationale regelgeving, participeert Vlaanderen aan Europese en internationale netwerken en projecten. Deze netwerking en samenwerking laten toe het multilaterale en het Europese beleid proactief en trendsettend op te volgen en mee te sturen, en hebben als bijkomend doel Vlaamse kennis, kunde en expertise op te bouwen, uit te wisselen en te valoriseren.

Op de domeinen waarin Vlaanderen een voorloper is, zoals onder meer bodem- en afvalbeleid en handhavingsbeleid, organiseert zij haar werking zodanig dat ze meer herkenbaar is en gericht op concrete projecten en inbreng, kunnen wegen op het milieubeleid in het algemeen en milieusectoren in andere landen en regio's.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Om internationaal en binnen de nationale milieufora de Vlaamse deelname en inbreng te verbeteren en te verhogen, wordt gewerkt aan een verfijning van structuren en stroomlijning van processen door:

- de opvolging en de aansturing van het internationale milieubeleid bij voorrang te richten op voor Vlaanderen belangrijke thema's en processen en hiervoor samen te werken met de andere gewesten en de federale overheid;
- de internationale milieusamenwerking met het buitenland te versterken door het opzetten van een structureel kader en binnen dit kader het gericht aanwenden van mensen en middelen.

Hierbij wordt gestreefd naar maximale coherentie met het beleid dat het departement Internationaal Vlaanderen uitwerkt en naar een optimale samenwerking.

Het versterken van de opvolging en van de aansturing van het internationale milieubeleid vereist ook een verhoogde aandacht voor samenwerking met andere beleidsdomeinen, m.b.t. onder meer EU-dossiers, en voor linken tussen thematische internationale milieudossiers. Daarnaast wordt ook aandacht gevraagd voor een sterkere integratie van leefmilieu-aspecten (zoals bijvoorbeeld biodiversiteit) in andere beleidsdomeinen. In het kader van de Belgische implementatie van EU-richtlijn inzake het mariene milieu, wil Vlaanderen maximaal bijdragen en betrokken worden bij het ganse proces voor het behalen van een goede milieutoestand. Ze doet dit zowel op vormelijk als op inhoudelijk vlak en op grond van haar Vlaamse bevoegdheden op de territoriale zee en haar algemene milieubevoegdheid.

In functie van het versterken van de milieusamenwerking met de andere gewesten en de federale overheid tracht Vlaanderen de intergewestelijke samenwerkingsakkoorden te stroomlijnen. Vlaanderen streeft naar een algemeen structureel en formeel forum, waarin de aanpak van milieuthema's, die een geïntegreerde nationale aanpak vereisen, besproken en gecoördineerd worden met de betrokken actoren.

In functie van het versterken van de internationale milieusamenwerking wordt een afgewogen en resultaatgerichte deelname aan Europese/internationale projecten en

fondsen in het vooruitzicht gesteld. Kennisdeling, netwerkvorming, samenwerking en effectiviteit zijn het doel, waarbij we tegelijk het eigen Vlaamse milieubeleid kunnen versterken. Tevens wordt de EU-co-financiering (bv. Interregsamenwerking) maximaal benut om het Vlaamse milieu- en natuurbeleid te financieren. Dit vormt een katalysator voor betrokken stakeholders om in te stappen in Europese projecten.

6.2.6. MIDDELEN

LOPEND BELEID

Er zijn de voorbije tien jaar stappen gezet voor een betere toepassing van het principe “de vervuiler (of de gebruiker) betaalt” en de uitvoering van de aanbevelingen van de resolutie van het Vlaamse Parlement inzake financiering van het milieubeleid (1997) en de Financieringsnota (2002). Voorbeelden hiervan zijn de invoering van laag- en gebiedscoëfficiënten in de grondwaterheffing, het opsplitsen van de waterheffing in een financierende inbreng in de kosten en een regulerende heffing, de verhoging van het aandeel van (drink)watergebruikers in de kosten voor de waterzuivering, de afschaffing van de mestheffing en vervanging door verhandelbare nutriëntenemissierechten en mestverwerkingrechten in combinatie met boetes bij niet-naleving. Er is een inhaaloperatie ingezet betreffende de financiering vanuit de algemene middelen van historische (niet-toewijsbare) achterstand m.b.t. saneringen van waterbodems, bodems en aansluiting op riolen. Systematisch wordt in de jaarlijkse MJP's een overzicht gegeven van de evolutie van de middelen en uitgaven per thema voor het beleidsdomein LNE.

OVERZICHT TOESTAND EN EVOLUTIE VAN MIDDELEN EN UITGAVEN VOOR LEEFMILIEU

In de onderstaande tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de beleidskredieten die in de periode 2002-2010 voorzien werden voor uitgaven op het gebied van leefmilieu, natuur en energie (LNE), waarbij er ook een correctie plaatsvond voor de hervorming van de watersector. Deze correctie komt er in grote lijnen op neer dat de Aquafin-uitgaven die ten gevolge de hervorming van de watersector vanaf 2005 gefinancierd worden door de drinkwatermaatschappijen (i.p.v. door de Vlaamse overheid), meegerekend worden in de totaaluitgaven voor leefmilieu. Dit om een vergelijking van de uitgaven over de jaren heen mogelijk te maken.

Uit deze tabel blijkt dat er in absolute cijfers in de periode 2002-2007 een duidelijke trend was om jaarlijks meer beleidskredieten te voorzien voor het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. In 2007 bereikten de LNE-uitgaven een absoluut hoogtepunt met bijna 1,3 miljard EUR aan beleidskredieten en een aandeel van 5,7% in de totale Vlaamse begroting, door de positieve Vlaamse kassituatie. 2008 was terug een begrotingsjaar dat min of meer in lijn lag met de evolutie in de periode 2002-2006. Daarna kenden de middelen die naar leefmilieu gingen een terugval. Relatief ten opzichte van de andere beleidsdomeinen daalde het aandeel van LNE in de periode 2008-2010 tot 4,2%.

TABEL 1: EVOLUTIE VAN DE UITGAVEN VOOR HET BELEIDSDOMEIN LEEFMILIEU, NATUUR EN ENERGIE T.O.V. DE TOTALE VLAAMSE UITGAVEN IN DE PERIODE 2002-2010 (BELEIDSKREDIETEN) – ZONDER EIGEN ONTVANGSTEN VOI

ESR-uitgaven in beleidskredieten (lopende prijzen)									
	2002 BC3	2003 BC2	2004 BC2	2005 BC	2006 BC2	2007 BC2	2008 BC2	2009 BC3	2010 BO
in duizend euro	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK	VK
Totaal LNE-begroting*	790.855	812.785	821.147	721.915	911.406	1.127.596	876.453	661.261	791.621
Correctie voor hervorming watersector (vanaf BC 2005)	0	0	0	161.030	162.746	263.991	283.989	405.156	271.921
- werkingssteun drinkwatermaatschappijen MINA-fonds**	0	0	0	-263.124	-285.021	-226.891	-202.564	0	-138.079
+ totale uitgaven op AQF-begroting***	0	0	0	424.154	447.767	490.882	486.553	405.156	410.000°
Totaal energie-begroting****	6.600	6.350	11.397	9.338	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE	in totaal LNE
Totaal LNE incl. AQF-correctie	797.455	819.135	832.544	892.283	1.074.152	1.291.587	1.160.442	1.066.417	1.063.542
Totale kredieten Vlaanderen (incl. FFEU met AQF-correctie)	17.246.089	17.971.087	18.924.053	19.831.488	21.459.870	22.474.675	24.348.658	25.245.126	24.969.484
Aandeel LNE	4,6%	4,6%	4,4%	4,5%	5,0%	5,7%	4,8%	4,2%	4,2%
*: cijfer uit Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2006, 2005, ... (stukken Vlaams Parlement) (cijfer is inclusief uitgaven LNE-agentschappen en instellingen, inclusief alle AQF-uitgaven ingeschreven op MINA-fonds en inclusief FFEU-uitgaven)									
**: cijfer uit Decreet houdende (aanpassing van) de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2006 (2005, 2004, ...); komt overeen met basisallocatie 361B4350 vanaf BC 2005									
***: cijfer uit de Memorie van toelichting van de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2006 (2005, 2004, ...)									
****: cijfer uit Algemene toelichting bij de begroting van het begrotingsjaar 2006, 2005, ... (stukken Vlaams Parlement)									
°: Inclusief correctie voor de alignatie van investerings- en afschrijvingstermijnen (59 mio)									

De verdeling over de thema's (tabel 2) is grotendeels gelijk gebleven door de jaren heen. De bedragen zijn eveneens aangepast aan de Aquafin-correctie. In tabel 2 is te zien dat van die totale beleidsruimte voorzien voor leefmilieu het merendeel voorzien is voor de thema's water en waterbodems (vroeger oppervlaktewaterverontreiniging – 562 miljoen EUR of 51%) en biodiversiteit (117 miljoen EUR of 11%). Voor klimaat wordt een groot deel van de uitgaven voorgefinancierd vanuit kredieten die niet onder de begrotingsprogramma's van het beleidsdomein LNE vallen, bv. uitgaven via de Vlaamse Milieuholding. Deze klimaatuitgaven zijn dus niet vervat in deze tabel.

Binnen het beleidsdomein LNE kan op meerdere financieringsbronnen teruggevalen worden (i.e. algemene middelen, milieuheffingen, FFEU, diverse andere inkomsten LNE en agentschappen met rechtspersoonlijkheid). Binnen het beleidsdomein zijn er vanuit de eigen ontvangsten (Ondersteunend Centrum van ANB en het Eigen Vermogen van INBO) nog eens 3,7 miljoen EUR uitgaven voorzien. De inkomsten stijgen in 2010 t.o.v. vorig jaar. Het merendeel van de eigen middelen (52%) vloeit nog steeds voort uit de milieuheffingen (afval-, afvalwater-, mest- en grondwaterheffing) op het MINA-fonds. De inkomsten van de afvalwaterheffing stijgen lichtjes sinds de hervorming van de watersector in 2005. Dit betekent een aandeel van 26% in de totale inkomsten van 2010. Wat betreft de ontvangsten op de algemene middelen vallen vooral de lagere ontvangsten van het energiefonds vanaf 2009 op.

TABEL 2: OVERZICHT VAN DE MIDDELEN PER THEMA VAN MINA 3 IN DE PERIODE 2004-2010 IN BELEIDSKREDIETEN (INCLUSIEF FINANCIERING VANUIT EIGEN ONTVANGSTEN VOI EN INCLUSIEF FFEU)

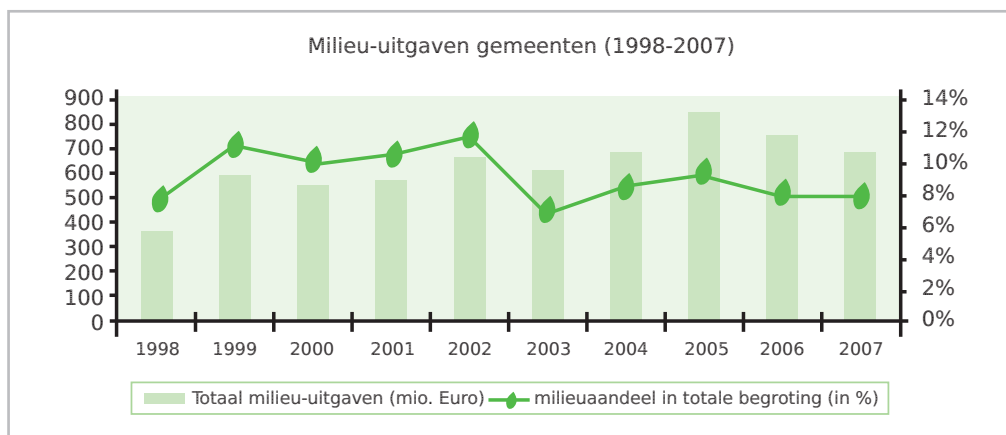
Thema's en delen	2004		2005		2006		BC2 2007		BC2 2008		BC3 2009		BO 2010	
	in K.EUR	in %	in K.EUR	in %	in K.EUR	in %	in K.EUR	in %	in K.EUR	in %	K EUR	% ba.	K EUR	% ba.
Oppervlaktewaterverontreiniging	546.058	55,24%	516.671	58,57%	553.670	57,27%	674.074	58,94%	769.484	59,63%	579.823	53,81%	523.406	49,33%
Biodiversiteit	119.805	12,12%	97.117	11,01%	98.258	10,16%	142.221	12,44%	141.277	10,95%	138.080	12,81%	134.391	12,67%
Verdroging	30.692	3,10%	27.160	3,08%	29.343	3,04%	3.737	0,33%	2.122	0,16%	927	0,09%	703	0,07%
Vermesting	26.151	2,65%	18.070	2,05%	43.875	4,54%	19.709	1,72%	27.270	2,11%	25.938	2,41%	26.209	2,47%
Afvalstoffen	43.495	4,40%	38.921	4,41%	39.628	4,10%	40.034	3,50%	42.116	3,26%	47.607	4,42%	72.615	6,84%
Bodem	101.671	10,28%	41.911	4,75%	63.587	6,58%	90.804	7,94%	105.043	8,14%	63.866	5,93%	87.425	8,24%
Gebiedsgericht Beleid	42.002	4,25%	36.925	4,19%	44.812	4,64%	32.228	2,82%	33.004	2,56%	38.063	3,53%	36.213	3,41%
Instrumenten	16.416	1,66%	8.148	0,92%	8.013	0,83%	7.604	0,66%	9.616	0,75%	10.174	0,94%	9.650	0,91%
Overheden en Geïntegreerd beleid	18.510	1,87%	31.805	3,61%	17.434	1,80%	17.605	1,54%	29.294	2,27%	29.296	2,72%	27.853	2,63%
Lucht	9.889	1,00%	6.760	0,77%	8.946	0,93%	13.233	1,16%	13.142	1,02%	10.292	0,96%	12.842	1,21%
Versnippering	5.708	0,58%	2.778	0,31%	2.149	0,22%	3.128	0,27%	2.676	0,21%	4.253	0,39%	2.720	0,26%
Actoren	7.411	0,75%	9.849	1,12%	8.465	0,88%	7.239	0,63%	7.583	0,59%	8.779	0,81%	8.464	0,80%
Integraal Waterbeleid	14.516	1,47%	11.421	1,29%	10.822	1,12%	13.538	1,18%	15.477	1,20%	16.525	1,53%	16.834	1,59%
Internationaal Beleid	1.863	0,19%	1.915	0,22%	1.929	0,20%	1.931	0,17%	1.995	0,15%	2.170	0,20%	2.077	0,20%
Gevaarlijke Stoffen	2.202	0,22%	759	0,09%	766	0,08%	916	0,08%	938	0,07%	932	0,09%	908	0,09%
Fotochemie	680	0,07%	355	0,04%	336	0,03%	357	0,03%	333	0,03%	291	0,03%	280	0,03%
Verzuring	325	0,03%	495	0,06%	268	0,03%	283	0,02%	532	0,04%	189	0,02%	260	0,02%
Kosten en Financiering	130	0,01%	255	0,03%	255	0,03%	252	0,02%	252	0,02%	200	0,02%	172	0,02%
Geurhinder	133	0,01%	70	0,01%	64	0,01%	63	0,01%	55	0,00%	44	0,00%	42	0,00%
Klimaat	377	0,04%	163	0,02%	104	0,01%	73	0,01%	65	0,01%	53	0,00%	50	0,00%
Ozon	331	0,03%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Geluidshinder	192	0,02%	266	0,03%	255	0,03%	317	0,03%	307	0,02%	344	0,03%	335	0,03%
Lichthinder	47	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Indirect			30.260	3,43%	33.814	3,50%	74.336	6,50%	87.821	6,81%	99.764	9,26%	97.578	9,20%
Totaal	988.603	100%	882.071	100%	966.792	100%	1.143.682	100%	1.290.403	100%	1.077.609	100,00%	1.061.027	100,00%
Energie							25.971		19.595		24.114		24.808	
Natuurlijke rijkdommen							3.663		3.805		3.948		3.809	
Eindtotaal							1.173.316		1.313.803		1.105.671		1.089.644	

Totale uitgaven (beleidskredieten) incl. bestaansmiddelen en eigen ontvangsten VOI

Naast de eerder beschreven budgetten, rechtstreeks voorzien binnen de begrotingsprogramma's van het beleidsdomein LNE, is er de laatste jaren ook een trend richting steeds meer externe integratie van de LNE-materie binnen het beleid van de andere (Vlaamse) beleidsdomeinen. Deze trend is gebaseerd op de Europese beleidslijn van "mainstreaming", waarbij er amper specifieke leefmilieubudgetten voorzien worden binnen de EU-begroting, maar waarbij leefmilieugerelateerde uitgaven in hoofdzaak gefinancierd worden vanuit andere beleidsbudgetten (bv. landbouw, economie). Deze beleidslijn van externe integratie of "mainstreaming" wordt duidelijk gereflecteerd in de uitgavenbegroting 2010 van de Vlaamse overheid. Uit een eerste inschatting blijkt dat in 2010 in andere beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid ongeveer 400 miljoen EUR aan beleidskredieten ter beschikking staat voor leefmilieugerelateerde activiteiten. Het grootste deel hiervan zit binnen het beleidsdomein Financiën en Begroting, 242 miljoen EUR waarvan 200 miljoen EUR niet-recurrent voor het Vlaams Energiebedrijf. Daarnaast is er ook krediet beschikbaar binnen de beleidsdomeinen Landbouw (26,13 miljoen EUR in 2009), Mobiliteit & Openbare Werken (4,25 miljoen EUR op het Vlaams Infrastructuurfonds), Internationaal Vlaanderen (3,6 miljoen EUR), Ruimtelijke Ordening (2 miljoen EUR), Algemeen Regeringsbeleid (1 miljoen EUR) en Onderwijs & Vorming (0,5 miljoen EUR). Binnen de Hogere Entiteiten is nog 2,6 miljoen EUR beschikbaar en binnen het Fonds Flankerend Economisch Beleid (HERMES-fonds) 120 miljoen EUR. Die 400 miljoen EUR is een onderschatting; de lijst is nog onvolledig en er zijn een aantal niet-traceerbare uitgaven vervat binnen grote fondsen en artikels (bv. bij MOW).

Naast de Vlaamse overheid spenderen ook de provincies en gemeenten middelen aan het leefmilieu. Voor de gemeenten worden de statistieken hierover al enkele jaren opgemaakt. In 2007 werd 684 miljoen EUR uitgegeven voor leefmilieu, een lichte terugval tot het niveau van 2004. Dit betekent dat in 2007 8% van de totale gemeentelijke begrotingsmiddelen naar leefmilieu ging¹. De middelen, die de gemeenten ontvingen van hogere overheden zijn telkens in mindering gebracht. Op die manier zijn er geen dubbeltellingen met de statistieken van de Vlaamse overheid.

FIGUUR 1: TOTALE MILIEU-UITGAVEN GEMEENTEN IN MILJOEN EUR EN AANDEEL LEEFMILIEU IN DE TOTALE GEMEENTELIJKE BEGROTING VOOR DE PERIODE 1998-2007 (EXCL. OVERDRACHTEN DOOR HOGERE OVERHEDEN)

Voor het eerst werden ook de milieu-uitgaven van de provincies in kaart gebracht. Enkel voor 2009 waren er voldoende gedetailleerde cijfers beschikbaar. Er werd door de Vlaamse provincies samen ongeveer 30 miljoen EUR aan het leefmilieu besteed. Opnieuw zijn de ontvangsten vanuit andere overheden (i.c. het Vlaamse Gewest) afgetrokken. Een vergelijking van de uitgaven tussen de provincies is niet mogelijk omwille van de verschillende berekeningswijzen binnen elke provincie.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Binnen de thema's water, afval en bodem wordt in de komende planperiode gewerkt aan langetermijnvisies op de financiering. Ook willen we werken aan het optimaal inzetten van alternatieve financieringstechnieken (☞ 8) en het maximaliseren van EU-cofinanciering voor het Vlaamse milieubeleid. Een ander belangrijk aandachtspunt is het werken aan meer inspraak in de aanwending van middelen voor leefmilieudoelstellingen door de andere Vlaamse beleidsdomeinen (bv. ecologiesteun, groen investeringsfonds, stimulering van innovatie, financiering van gemeenten) door een versterking van de beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking en afstemming en zo te komen tot meer coherentie en synergie en meer milieuresultaat (☞ 11).

1 De evolutie van het milieuaandeel in de totale gemeentelijke begroting kende een sterke terugval na 2002. Dit is te wijten aan de nieuwe toewijzing van de schulduitgaven, die sindsdien niet meer aan specifieke begrotingsposten worden toegekend maar gegroepeerd worden onder één begrotingspost, los van de bestemming van de middelen.

Ten slotte werkt het beleidsdomein LNE constructief mee aan de overkoepelende Vlaamse initiatieven voor het rationaliseren en optimaliseren van het proces van de begrotingsopmaak.

6.2.7. MAATWERK VOOR GEBIEDEN

LOPEND BELEID

Het Vlaamse Plattelandsbeleidsplan vormt het indicatief kader voor het plattelandsbeleid in Vlaanderen en wordt vertaald in operationele doelstellingen en een actieprogramma. Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg is verder uitgebouwd. Dankzij de EU-fondsen rond regionaal beleid en plattelandsontwikkeling zijn concrete projecten gefinancierd (Life+, EFRO Doelstelling 2, PDPO II, INTERREG IV, ...). In het kader van PDPO II wordt de gebiedsgerichte werking onder meer via de Leadergebieden verder uitgewerkt, in samenwerking met provincies. PDPO II wordt verder ook geïmplementeerd met nieuwe pakketten voor beheerovereenkomsten (BO's). Dankzij de bedrijfsplanners worden BO's nu gericht ingezet op gebiedsniveau.

De procedures van landelijke inrichting (landinrichting, ruilverkaveling en natuurinrichting) zijn geactualiseerd in functie van nieuwe maatschappelijke behoeften. Deze actualisaties hebben als doel om de instrumenten meer flexibel en vraaggestuurd in te zetten op maat van het gebied. Ondanks de recente actualisaties staat inrichting vandaag toch nog voor heel wat uitdagingen. Een stroomlijning van procedures en instrumenten voor het landelijk gebied is noodzakelijk. Zo zal een nieuw decreet Landinrichting hierbij een belangrijke rol spelen.

Na de oprichting van de Vlaamse grondenbank wordt nu gebruik gemaakt van het centrale loket (Meldpunt) voor alle Vlaamse rechten van voorkoop, koopplichten en vrijwillige ruil. De lokale grondenbanken werden verder ontwikkeld. Vergoedingssystemen, die operationeel werden voor bestemmingswijziging of inrichting (vergoedingsplicht, gebruikerscompensatie, ...), werden verder uitgebouwd met aandacht voor eenvormigheid in berekening en onderlinge combineerbaarheid.

De aanpak van geïntegreerd gebiedsgericht beleid werd toegepast in initiatieven zoals havenuitbreiding, economische netwerken, ... Naast het meewerken aan de integratie wordt getracht milieudoelstellingen mee op te nemen in de planvorming en wordt het correcte gebruik van procedures (milieueffectrapportage, veiligheidsrapportering, ...) bewaakt. Ondanks de positieve ervaring met het samenwerken binnen deze processen blijft de nood aan een betere afstemming tussen en binnen de beleidsdomeinen bestaan.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

De omgevingskwaliteit verbetert via een gebiedsgericht beleid, gebiedsgerichte processen en door meer synergie tussen de betrokken beleidsvelden milieubeleid, landbouwbeleid, plattelandsbeleid, natuurbeleid, integraal waterbeleid, mobiliteit, economie en ruimtelijk ordeningsbeleid. Via partnerschappen worden de mogelijkheden voor een gebiedsgerichte samenwerking benut, waarbij de bestaande toekomstvisies van de verschillende beleidsdomeinen elkaar versterken.

Gebiedsgerichte processen zijn zowel eigen initiatieven als die waar leefmilieu een ondersteunende of begeleidende rol heeft (Sigmaplan, de Vlaamse Rand, ...). Met deze processen wordt de synergie tussen beleidsdomeinen in concrete, geïntegreerde realisaties omgezet. Hierbij worden prioritair milieudoelstellingen gerealiseerd die gebieds-

gericht vertaald kunnen worden zoals de instandhoudingsdoelstellingen, de bekken-beheerplannen, de goede bodemkwaliteit, de ontsnippering van gebieden, het toegankelijk groen in de randstedelijke gebieden, ...

Bij het gebiedsgericht beleid staat het behoud, herstel en ontwikkeling van de omgevingskwaliteit voorop. Alle aspecten van omgevingskwaliteit worden via een creatief proces gesynthetiseerd tot een kwaliteitsvol ontwerp. Gebiedsgerichte plannen bestaan uit een totaalpakket van maatregelen waarin de aspecten bestemmen, inrichten en beheer in onderlinge samenhang worden uitgewerkt. Oplossingen worden uitgewerkt op maat van het gebied, waarbij instrumenten gebundeld ingezet worden. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

Het begrip 'Omgevingskwaliteit' wordt verder ingevuld binnen een aantal gebiedstypes en projecten (☞ 9) Tijdens deze planperiode zullen meet- en evaluatiemethoden worden ingezet om de evolutie van de omgevingskwaliteit na te gaan aan de hand van indicatoren. De laatste instrumentele fase, meten en evalueren, is in het verleden steeds onderbelicht geweest.

Het milieubeleid selecteert onderstaande gebiedstypes om via een lijst van kwaliteitsambities te komen tot een gebiedsgerichte differentiatie. De kwaliteitsambities en bijhorende indicatoren, die zullen worden uitgewerkt, zijn afhankelijk van context, programma en ambitieniveau. Ze worden door het beleidsdomein LNE gehanteerd als kader voor plannen en projecten. Ze werken door binnen de adviesverlening en zijn sensibiliserend bedoeld voor andere beleidsdomeinen en instanties. Hieronder een overzicht van de gebiedstypes met prioritaire accenten.

- Open ruimte: inrichten voor huidige en toekomstige behoeften, zoals klimaatbestendigheid, lokale landbouwproductie, robuuste ecologische structuur, economische plattelandsactiviteiten en lokale recreatie.
- Randstedelijke gebieden: versterken en beschermen van resterende open ruimte, functionele verweving realiseren, stadsrandbossen ontwikkelen, verbeteren van de relatie tussen de open ruimte en stedelijke gebieden via zacht recreatieve, blauwe en groene netwerken, begeleiden naar kwalitatieve verdichting en multimodaal verbinden van de stedelijke kernen. (☞ 10)
- Stedelijke gebieden: garanderen van groen in steden, realiseren van voldoende open ruimtes, ondergronds ruimtegebruik, herbekijken van de gehele mobiliteit, verbeteren van de leefkwaliteit, ... (☞ 22)
- Bedrijventerreinen: hergebruiken van sites (e.g. brownfields), optimaliseren van een duurzame bereikbaarheid en ontsluiting, zuinig ruimtegebruik ondersteunen, milieuzonering, multifunctionele buffers, ecologische infrastructuur, synergiën tussen bedrijven, uitwisselen van materiaal- en energiestromen, ...
- Lijninfrastructuren: aandacht voor de bestaande landschappelijke elementen, inpassen in de bebouwde omgeving, buffering van omliggende kwetsbare gebieden, natuurtechnische milieubouw, ... o.a. bij plannings- en vergunningsprocedures voor belangrijke infrastructuurwerken (☞ 5) of in het kader van landinrichtingsprojecten (bv. Mobiliteitsas Gent-Brugge-Zeebrugge).

Uitgaande van bovenvermelde beleidsaccenten gaat voor het uitvoeren en het beheer van gebiedsgerichte processen in de komende planperiode extra aandacht naar het

uitvoeren van plattelands- en randstedelijke projecten. Het plattelands- en inrichtings-instrumentarium wordt verder geactualiseerd zodat hiaten worden ingevuld en een coherent geheel bekomen wordt, gericht op de maatschappelijke noden. O.m. via een vernieuwd decreet op de landinrichting zullen ook eigenaars en gebruikers bij gebieds-gerichte projecten ingeschakeld kunnen worden via dienstenovereenkomsten, erf-dienstbaarheden, vergoedingenregeling, ruilen bij overeenkomst, ... Een ander accent betreft het zoeken naar mogelijkheden om sneller grond ter beschikking te stellen voor projecten. Bij de lokale grondenbanken wordt nu te laat gedacht aan het opbouwen van een grondreserve. Tenslotte worden ook de beheersovereenkomsten geëvalueerd en gebiedsgericht en projectmatig ingezet in de komende planperiode.

6.2.8. PARTNERSCHAPPEN

LOPEND BELEID

De integratie van het leefmilieubeleid in het beleid van de Vlaamse overheid mag blijken uit de samenwerking met andere beleidsdomeinen binnen de Vlaamse overheid.

Met het beleidsdomein WVG is een intensieve samenwerking tot stand gekomen onder de vorm van een Medisch Milieukundig netwerk. Ook werd een structureel overlegforum met de federale overheid en de andere gemeenschaps- en gewestpartners opgericht. Met Ruimtelijke Ordening verloopt de samenwerking hoofdzakelijk dossiergebonden. Zo is er m.b.t. waterbeleid o.m. een vertegenwoordiging van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening in de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeheer. Voor het beleidsdomein MOW is de samenwerking, naast de CIW-werking, dossiergebonden en de focus beperkt tot emissievraagstukken. Daarnaast is er wel een uitgebreide integratie van ecologie voorzien in infrastructuur, door de werking m.b.t. Natuurtechnische milieubouw. Ook met het beleidsdomein Onderwijs is er een lange traditie van samenwerking. Het overlegplatform van Natuur- en Milieueducatie is actief sinds 1998. Ook het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO) is het vermelden waard als een beleidsdomein- en bestuurs-niveau overschrijdend overlegorgaan. Dit overleg is opgestart in 2005. Het IPO formuleert beleidsaanbevelingen en adviezen over aspecten van het platteland.

Ook met het oude beleidsdomein Economie en Energie werd een samenwerking opgezet. Na de wijzigingen in het kader van Beter Bestuurlijk Beleid is de context van samenwerking op het vlak van energie gewijzigd door het indelen van het energieagentschap (VEA) in het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie. Met het beleidsdomein Landbouw is er een gestructureerd overleg opgestart gericht op het wegwerken van knelpunten en het inspelen op opportuniteiten. Deze samenwerking is een gevolg van het gestructureerd doelgroepenbeleid dat ook op de landbouwsector is gericht.

Met het beleidsdomein WSE is er structurele samenwerking in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst en m.b.t. de Groenjobs.

De samenwerking met lokale besturen wordt gestimuleerd via de Samenwerkingsovereenkomst (SO) en andere samenwerkingsverbanden, initiatieven en adviesverlening vanuit de verschillende agentschappen en organisaties.

De SO als overkoepelend instrument stimuleert lokale besturen om via een planmatige aanpak de doelstellingen van het Vlaamse milieubeleid op het terrein te realiseren en uitwerking te geven aan een duurzaam lokaal milieu- en natuurbeleid. De SO 2008-2013 streeft naar minimale plan-, rapportering- en controleverplichtingen, naar maximale

ruimte voor eigen beleidsruimte en creativiteit en naar integratie, zowel binnen leefmilieu (themaoverschrijdend) als met andere beleidsdomeinen (met thema's zoals energie, mobiliteit en duurzame ontwikkeling). Standaardisering van het SO-proces draagt bij tot de vermindering van de lasten van de administratieve dossieropvolging. De SO zet de overheden ook aan om de lokale actoren op gepaste wijze in hun milieubeleid te betrekken of aan te zetten tot actie. De aanstelling van duurzaamheidsambtenaren in het kader van de SO vergroot de expertise van de lokale besturen. Naast de ondersteuning aangeboden door het Vlaamse aanspreekpunt lokale overheden, is er via de SO 2008-2013 met de provincies extra begeleiding voor de gemeenten bij de uitvoering van hun overeenkomst.

Ook bij burgers en bedrijven wordt aan het draagvlak voor milieu- en natuurbelief gewerkt. Met de doelgroepen landbouw en industrie is een gestructureerd doelgroepenbeleid opgezet. Een doelgroepprogramma (samenwerkingsakkoord) met de voedingsnijverheid is een concreet resultaat van dit sectorspecifiek overleg. Bijkomend werden de basischemie en de akkerbouwsector als prioritaire doelgroepen voor samenwerking geselecteerd, met als bedoeling om een meer formeel partnerschap aan te gaan.

Om de minder georganiseerde actoren te bereiken is een samenwerkingsovereenkomst met een aantal milieuverenigingen afgesloten (Tandem en SLA21). Met ondersteuning van de Vlaamse overheid staan de milieuverenigingen de gemeenten bij in het voeren van hun lokaal milieubeleid. Ook vakbonden en werkgeversfederaties worden ondersteund in hun milieuwerking. Via samenwerking tussen overheden en derden (o.a. ngo's) in het kader van het Projectenfonds worden vernieuwende processen in gang gezet of uitgetest. Diverse socio-culturele organisaties krijgen inhoudelijke en methodologische steun voor hun activiteiten en vormingsinitiatieven. Transitieprojecten rond duurzaam bouwen en materialengebruik steunen op de betrokkenen.

Internationaal verplicht het verdrag van Aarhus toegang tot informatie en inspraak van het publiek, o.a. bij bepaalde plannen en programma's. Ook in Vlaanderen voorzien een aantal wettelijke verplichtingen een consultatie van de doelgroepen bij de beleidsvoorbereiding. Daarnaast is bv. ook de strategische adviesverlening wettelijk geregeld. Verschillende entiteiten van het beleidsdomein voorzien ad hoc of structureel overleg met de belanghebbenden.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

De Vlaamse overheid brengt meer interne samenwerking en synergiën tot stand. De samenwerking met andere beleidsdomeinen wordt meer gestructureerd, hetzij projectmatig, hetzij procesmatig, hetzij meer strategisch. Van daaruit of daarnaast kan gewerkt worden aan een gerichte samenwerking tussen planningsteams en aan een loketfunctie met verbindingsambtenaren (☞ 11). Daarnaast is het inwerken van aandacht voor milieu en natuur in de beleidsplannen van alle andere beleidsdomeinen en in de strategische toekomstplannen van de Vlaamse overheid belangrijk. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de afstemming tussen de Milieubeleidsplanning, de ruimtelijke planning en de mobiliteitsplanning (☞ 2). De opname van milieu- en natuuraspecten eindigt niet bij de voorstelling van een plan maar gaat verder bij de uitvoering. De keuze voor een geïntegreerd milieubeleid, met transparante opvolging en jaarlijkse rapportering is vanzelfsprekend. Een effectief milieubeleid vraagt immers vanwege zijn complexiteit en verwevenheid met ander beleid een open en geïntegreerde werking op maat.

In het kader van de Natuurtechnische Milieubouw (NTMB) wordt de Prioriteitenatlas ontsnippering geactualiseerd. Hieruit moet een meetinstrument voor ontsnippering volgen en een langetermijnplanning voor aanpak van knelpunten. Er wordt een meerjarenprogramma voor geïntegreerde NTMB-projecten opgemaakt. Er wordt tevens bekeken hoe luchtkwaliteit op analoge wijze kan geïntegreerd worden vanaf de conceptfase van wegenprojecten.

Met het beleidsdomein Landbouw is er een gestructureerd overleg opgestart gericht op het wegwerken van knelpunten en het inspelen op opportuniteiten. Zo wordt verder gewerkt aan de omschakeling naar een meer duurzame landbouw en visserij in Vlaanderen. Naast het overleg in de werkgroepen van dit structureel overleg (bv. rond afstemming in het kader van internationaal en Europees milieu- en landbouwbeleid en rond agrarisch natuurbeheer en agrobiodiversiteit) zijn er nog andere overlegmomenten (zowel ad hoc, structureel als dossiermatig) tussen beide beleidsdomeinen (bv. rond de mestwetgeving, eenmalige perceelsregistratie, plattelandsbeleid en een gestructureerd doelgroepenbeleid gericht op landbouwsector).

In samenwerking met economie wordt ingezet op een groene economische groei en welvaart. Verschillende sporen worden hiervoor best tegelijk gevolgd (☞ 12). Een voorbeeld hiervan bevindt zich ook in de ambitie om een transitie naar elektrisch rijden te bewerkstelligen (☞ 23).

Gezien het federaal niveau sleutels in handen heeft voor het Vlaamse leefmilieubeleid en omgekeerd wordt een gestructureerd forum opgezet dat verder gaat dan afstemming in het kader van Europese fora (CCIM-werking). Mogelijke onderwerpen vanuit Vlaamse zijde zijn: veiligheid van de voedselketen, milieufiscaliteit, groene energie en productbeleid.

De capaciteit van lokale besturen wordt verder uitgebouwd. De focus ligt op het verbeteren van de (basis)werking van lokale milieudiensten en van milieuraden, de verdere uitwerking van de voorbeeldfunctie en de sensibilisering van derden. Verschillende samenwerkingsvormen worden verder gezet. Minimale administratieve belasting en een eenduidige benadering van de lokale besturen zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. Hiervoor wordt verdere afstemming gezocht met verschillende initiatieven zowel binnen leefmilieu als van andere beleidsdomeinen (zoals convenant Ontwikkelingssamenwerking, beleid voor tewerkstelling, mobiliteitsconvenant). Lokale besturen worden van bij het begin betrokken bij de uitwerking van campagnes en acties waar zij een versterkende rol bij vervullen. Voorbeelden van goede samenwerking tussen lokale besturen en andere partners worden verzameld en bekend gemaakt.

De ondersteuning bij bestaande en nieuwe SO-thema's, zoals Duurzaam bouwen en wonen en Duurzame ontwikkeling, wordt verder uitgewerkt. Daarnaast is ook de tijdigheid van evaluaties en uitbetalingen in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst van belang. Lokale overheden zullen extra ondersteund worden om hun toezichtstaken uit te voeren. Een belangrijk aandachtspunt bij de diverse initiatieven is de behoeften van de lokale besturen aan specifieke ondersteuning door de Vlaamse overheid en andere actoren zoals provincies, intercommunales, ngo's, enz. Ook milieuproblemen of opportuniteiten die zich over meerdere gemeenten manifesteren, kunnen een bijkomende invalshoek zijn (☞ 13).

Om milieubeleid zo effectief mogelijk te maken, dient het ook te worden opgepikt door de bevolking en het bedrijfsleven. Weten in welke mate en op basis waarvan actoren hun gedrag aanpassen en hoe ze het beleid ervaren is een voorwaarde om de aanpak te evalueren. De Vlaamse overheid zal een systematische monitoring op dit vlak uitbouwen. Daarmee samenhangend zal ze ook onderzoeken wat de impact is van sociale instrumenten zoals communicatie en natuur- en milieu-educatie, met als doel ze efficiënt in te zetten in het kader van draagvlakverbreding (☞ 7).

Om partnerschappen rond meer beleidsvoorbereidende processen aan te gaan, is het goed dat de betrokken partners van in een vroege fase van de besluitvorming betrokken worden (bv. op basis van witboeken of conceptnota's). Een Code van Goede Praktijk voor het betrekken van de belanghebbenden, met een aantal kwaliteitseisen, kan een belangrijke leidraad vormen voor processen waar betrokkenheid van alle relevante actoren (binnen en buiten de overheid) wenselijk of decretaal voorzien wordt. Participatie en partnerschappen kunnen ook zorgen voor kennisverspreiding en -verdieping.

Een gecoördineerde samenwerking tussen overheid en specifieke doelgroepen – zoals bedrijven, landbouwers, eigenaars en de milieu- en natuurbeweging, wordt steeds belangrijker voor het behalen van de milieukwaliteitsdoelstellingen en het zoeken naar haalbare en aanvaardbare milieumaatregelen. Er zal ingespeeld worden op de aanbeveling van de OESO om partnerschappen tussen gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties ambitieuzer, kosteneffectiever en transparanter te maken. Bestaande vormen (bv. gestructureerd doelgroepenbeleid, convenanten) worden verder geoptimaliseerd met aandacht voor het resultaatgerichte karakter van bv. beheersovereenkomsten. Partnerschappen met sectorvertegenwoordigende organisaties zullen verder uitgebouwd worden, met aandacht voor concrete acties en maatregelen. Hierbij staat ook innovatie voorop, op het vlak van milieumaatregelen en in vormen van samenwerking. De strategische adviesraad van het beleidsdomein zal o.m. ingezet worden om meer inzicht te krijgen in de mate waarin het maatschappelijk draagvlak voor beleidsvoorstellen aanwezig is of onder welke voorwaarden het kan versterkt worden.

Daarnaast zal de Vlaamse overheid nieuwe initiatieven nemen om moeilijk bereikbare of minder georganiseerde doelgroepen bij het milieu- en natuurbeleid te betrekken en hierover gericht te sensibiliseren. Vooral in het kader van het stimuleren van milieuverantwoorde consumptie zal er naar samenwerking gezocht worden met intermediairen, die gemeenschapsactie stimuleren (☞ 15). De stimulerende en ondersteunende rol van natuur- en milieu-educatie in Vlaanderen wordt bestendigd. Dit gebeurt ervaringsgericht, geïntegreerd en op een participatieve wijze. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan het Vlaams Implementatieplan Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO). Zowel het informeel en niet-formeel leren (jeugd, volwassenen, gezinnen) als het formeel onderwijs (zie Milieuzorg op school en Ecocampus) komen aan bod. De Vlaamse educatieve centra spelen daarbij een belangrijke rol als kennis- en vormingscentrum en als proeftuin voor vernieuwende technieken. Gestructureerd overleg, vooral in het kader van het Vlaamse EDO-platform en het Vlaams NME-platform, zal de participatie van andere overheden en het middenveld, de netwerking en de coördinatie verder versterken. Hierbij zal ook gebruik gemaakt worden van nieuwe sociale (digitale) media en online kennisdatabanken. Partnerschappen rond milieu en natuur tussen economische actoren en niet-gouvernementele organisaties (bv. in het kader het internationaal proces 'business and biodiversity') zullen door de Vlaamse overheid verder bevorderd en ondersteund worden.

7. Plandoelstellingen

7.1. Inleiding

INDELING VAN DE PLANDOELSTELLINGEN

De doelstellingen worden gericht op te realiseren beleidseffecten binnen de komende planperiode en zijn geclusterd volgens de schakels uit de milieuverstoringsketen.

Doelstellingencluster	Items waarvoor één of meerdere doelstellingen worden geformuleerd
Verbetering van de leefkwaliteit	Gezondheidsimpact a.g.v. luchtverontreiniging Milieuhinder voor de mens Groenbeleving in de woonomgeving
Natuur en biodiversiteit	Biologische diversiteit Beleving en toegankelijkheid van groengebieden
Schonere lucht	Luchtkwaliteit Overschrijding kritische lasten in natuurgebieden
Goede toestand van watersystemen	Oppervlaktewaterkwaliteit Kwalitatieve en kwantitatieve grondwatertoestand Gebiedsgerichte oppervlaktewaterkwaliteit
Minder absolute milieudruk	Emissies van verontreinigende stoffen naar lucht Emissies van verontreinigende stoffen naar water Nutriëntendruk op de bodem Milieudruk a.g.v. afvalproductie en -verwerking
Milieuverantwoorde productie en consumptie	Eco-efficiëntie van sectoren Gebruik van primaire grondstoffen en materialen; inzet van alternatieven Energieconsumptie en inzet van hernieuwbare energiebronnen
Verdere stappen in de remediëring	Investeringen in water Investeringen in bodemkwaliteit Inspanningen voor een betere natuur

De eerste twee clusters (leefkwaliteit en natuur) zijn gericht op de impact van het milieu op mens en natuur. Enerzijds wordt een verbetering van de leefkwaliteit van de Vlaming nagestreefd door een vermindering van de gezondheidsimpact als gevolg van luchtverontreiniging, een beperking van de milieuhinder en een bevordering van de groenbeleving. Anderzijds wordt ingezoomd op de biodiversiteit, waarbij de verbetering van de staat van instandhouding van habitats en soorten centraal staat. Tegelijk worden doelstellingen naar voor geschoven met het oog op de verhoging van de beleving en toegankelijkheid van natuur-, bos- en parkgebieden.

De twee daaropvolgende clusters bundelen de doelstellingen met betrekking tot lucht en water. Voor luchtkwaliteit richten we ons op het behalen van de geldende normen. Specifiek voor natuurgebieden moet een betere luchtkwaliteit ook leiden tot een daling van de overschrijding van kritische lasten voor verzurende en vermestende stoffen. Voor het compartiment Water zijn de plandoelstellingen een opstap richting 'goede toestand' van zowel oppervlakte- als grondwater.

Een vijfde cluster bevat alle doelstellingen die rechtstreeks gericht zijn op het verminderen van de druk op het milieu. Hieronder vallen de Vlaamse emissiereductiedoelstellingen naar lucht, water en bodem. Ook de doelstellingen met betrekking tot de productie en eindverwerking van huishoudelijke en bedrijfsafvalstoffen werden in deze cluster opgenomen.

Cluster zes brengt ons bij de eerste schakel van de milieuverstoringsketen: de menselijke activiteiten die druk uitoefenen op milieu en natuur. Dit onderdeel bundelt de doelstellingen met betrekking tot de wijze waarop we produceren en consumeren in Vlaanderen.

De laatste cluster behandelt doelstellingen met betrekking tot de remediëring van verstoringen van milieu en natuur. Deze doelstellingen zijn gericht op de respons van de overheid en beperken zich tot een aantal belangrijke inspanningen of investeringen die de komende planperiode gepland worden.

FORMULERING EN OPVOLGING VAN DE PLANDOELSTELLINGEN

Plandoelstellingen zijn vaak vrij technisch van aard. Om het geheel leesbaar te houden is ervoor gekozen de doelstellingen in 'mentaal' te formuleren (zie kaderteksten). De doelstellingen worden in een volgende stap verder geconcretiseerd door middel van indicatoren, waarvoor ook kwantitatieve doelen worden vooropgesteld.

Deze doelen geven precies aan waar we op het einde van deze planperiode (2015) willen staan. In een aantal gevallen wordt verder gekeken dan 2015, bv. voor doelstellingen die internationaal zijn vastgelegd en iets verder in de tijd liggen. In dit geval wordt het zichtjaar duidelijk aangegeven.

Het aanduiden van indicatoren en bijhorende doelen schept duidelijkheid en moet de opvolging van de doelstellingen binnen de planperiode vergemakkelijken. Deze werkwijze impliceert evenwel dat er keuzes moeten worden gemaakt. Om de set overzichtelijk te houden, zijn niet alle voorgestelde indicatoren opgenomen. Dit houdt in dat het totaal aantal indicatoren/doelen werd ingeperkt tot op het niveau van het MINA-plan 3/3+. Ook werd een evenwichtige verdeling over de clusters nagestreefd.

Naast de beperking van het aantal werden meer inhoudelijke criteria gehanteerd bij de selectie van indicatoren/doelen. Een eerste criterium is de aansluiting bij de inhoudelijke hoofdlijnen die voor dit plan werden gemaakt. Zo kregen doelstellingen met betrekking tot de verbetering van de leefkwaliteit of de bevordering van milieuverant-

woorde productie en consumptie voorrang op een aantal emissiereductiedoelstellingen (vb. ozonafbrekende stoffen). Hierbij aansluitend werd, waar mogelijk, het doelbereik uit het MINA-plan 3/3+ of de positie van Vlaanderen in Europa in overweging genomen. Daarnaast zijn nogal wat doelstellingen rechtstreeks afgeleid uit Europese doelstellingen (bv. lucht- en waterkwaliteit) of uit andere Vlaamse beleidsdocumenten (bv. Pact 2020, Regeerakkoord, Beleidsnota Leefmilieu- en Natuur). In dit geval is telkens de bron aangegeven in de doelstellingenkaders. Tenslotte moeten de indicatoren meetbaar en opvolgbaar zijn (met beschikbare gegevens) en moeten er onderbouwde doelen kunnen worden geformuleerd.

Het is niet altijd mogelijk om met één of enkele indicatoren de volledige plandoelstelling af te dekken, laat staan alle nuances te vatten. In een aantal gevallen kon evenmin de meest ideale indicator worden opgenomen. Een aantal redenen zijn: niet beschikbaar zijn van de indicator (bv. nog in ontwikkeling), problematische doelstelling (bv. te veel onzekerheid), evolutie van de indicator eerder op lange termijn verwacht, enz. Om aan deze problemen van indicatorselectie enigszins tegemoet te komen, werd een bijkomende lijst met indicatoren aan dit hoofdstuk toegevoegd. Ofwel gaat het om indicatoren die bijkomende informatie of verduidelijking (bv. extra pollutanten, sectoren of gebieden) geven bij de opgenomen doelstellingen. Deze indicatoren zullen worden opgevolgd en worden reeds op regelmatige basis gepubliceerd in MIRA- en NARA-rapporten. Ofwel gaat het om te ontwikkelen indicatoren, waarbij het engagement wordt genomen om deze binnen de planperiode opvolgbaar te maken.

TOEKOMSTVERKENNINGEN EN LINK MET DE PLANDOELSTELLINGEN

Ter voorbereiding van het MINA-plan 4 werden in 2009 de Milieuverkenning 2030 en de Natuurverkenning 2030 opgesteld. Waar mogelijk werden de resultaten van deze verkenningen gebruikt om de richting van de doelstellingen aan te geven. De resultaten van de scenario-doorrekeningen vormen in dat geval mee de 'vork' waarbinnen de plandoelstelling valt. In de tekst wordt aangegeven welke doelen gebaseerd zijn op verkenningen. Een korte samenvatting van de relevante verkenningen wordt bij de betreffende doelstellingencluster opgenomen.

De Milieuverkenning 2030 schetst de mogelijkheden voor het toekomstige milieubeleid aan de hand van drie beleidsscenario's:

- Het referentiescenario onderzoekt hoever het huidige milieubeleid reikt, zonder bijkomende maatregelen.
- Het Europa-scenario onderzoekt wat nodig kan zijn om de Europese ambities op het vlak van klimaatverandering, luchtkwaliteit en waterkwaliteit te realiseren. Het Europa-scenario omvat maatregelen die gericht zijn op: de 20-20-20 doelstellingen van het Energie- en Klimaatpakket, de verscherpte emissieplafonds voor lucht-polluenten en de doelstellingen geformuleerd in de kaderrichtlijn Water.
- Het visionaire scenario onderzoekt hoe het milieu kan veiliggesteld worden voor huidige en toekomstige generaties. Het visionaire scenario is opgesteld op basis van de uitdaging van klimaatverandering. Het stelt ambitieuze doelstellingen voorop: tegen 2030 moet de uitstoot van broeikasgassen met 50% verminderen ten opzichte van 1990, tegen 2050 zelfs met 60 tot 80%.

De Natuurverkenning 2030 bouwt verder op het referentiescenario en het Europa-scenario uit de Milieuverkenning. Het beschrijft voor beide scenario's de mogelijke evolutie van de natuur in Vlaanderen aan de hand van drie landgebruiksscenario's:

- Het referentiescenario onderzoekt hoever het huidige natuur-, bos- en waterbeleid reikt.
- Het scenario 'scheiden' hanteert een strikte scheiding tussen de gebruiksvormen in de open ruimte, en groepeerde die gebruiksvormen ruimtelijk in homogene clusters. De ontsnippering van waterlopen gebeurt prioritair in riviernetwerken met soorten van Europees belang.
- In het scenario 'verweven' maakt de zorg voor natuur integraal deel uit van alle vormen van landgebruik, en worden de gebruiksvormen van de open ruimte ruimtelijk met elkaar 'verweven'. De ontsnippering van waterlopen richt zich op de grotere verbindingen in het waterloppennetwerk.

7.2. Plandoelstellingen

7.2.1. BETERE LEEFKWALITEIT

De Vlaamse overheid streeft naar een goede leefkwaliteit voor de bevolking. Hierbij wordt in eerste instantie gekeken naar de gezondheidsimpact van een slechte milieukwaliteit. Uit de berekening van de DALY's blijkt dat de Vlaming momenteel vooral schade (onder vorm van verloren gezonde levensjaren) ondervindt als gevolg van luchtverontreiniging en geluidshinder. Luchtverontreiniging door fijn stof en ozon en geluidshinder zijn samen verantwoordelijk voor meer dan 90% van de DALY's. De Vlaamse overheid wil binnen de planperiode een opstap maken richting de doelstelling uit het Pact 2020 die stelt dat het aantal gezonde levensjaren dat verloren gaat als gevolg van milieuvervuiling significant daalt tegen 2020. Specifieke aandacht gaat dan ook naar de vermindering van de blootstelling aan slechte luchtkwaliteit en geluidsoverlast.

Een goede leefkwaliteit wordt ook bepaald door de wijze waarop de Vlaming zijn onmiddellijke leefomgeving ervaart. In dit plan focust de overheid zich op hinder en groenbeleving.

BLOOTSTELLING AAN LUCHTVERONTREINIGING

De Europese richtlijn Luchtkwaliteit legt normen op om de bevolking te beschermen tegen schadelijke effecten van luchtverontreiniging. Hoewel de globale luchtkwaliteit in Vlaanderen is verbeterd, worden er nog steeds burgers blootgesteld aan overschrijding van de EU-normen. Dit plan richt zich op de meest schadelijke stoffen: fijn stof (zowel de fracties PM_{10} als $PM_{2,5}$) en ozon. Daarnaast komt ook de verontreiniging door stikstofoxiden (NO_2) aan bod, aangezien er in een aantal dichtbevolkte gebieden overschrijdingen van de Europese jaargrenswaarde voorkomen.

IN 2015 IS DE GEZONDHEIDSIMPACT A.G.V. LUCHTVERONTREINIGING VERMINDERD

- De bevolking wordt niet meer blootgesteld aan een overschrijding van de geldende Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit
- Het percentage van de bevolking dat wordt blootgesteld aan een overschrijding van de Europese streefwaarden voor ozon daalt

Bron: EU-richtlijnen Lucht, Vlarem

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
% van de Vlaamse bevolking dat gedurende meer dan 35 dagen blootgesteld is aan daggemiddelde PM ₁₀ -concentraties van meer dan 50 µg/m ³	0%
% van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde concentratie van 25 µg/m ³ PM _{2,5}	0%
% van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde concentratie van 40 µg/m ³ NO ₂	0%
% van de Vlaamse bevolking dat is blootgesteld aan meer dan 25 dagen met overschrijding van de EU-streefwaarde voor ozon (8-uurgemiddelde concentraties groter dan 120 µg/m ³) – gemiddeld over drie jaar	0%

Sinds 1997 daalt het percentage van de Vlamingen blootgesteld aan overschrijdingen van de Europese dagnorm voor fijn stof. In 2007 was dit nog het geval voor 45% van de burgers; dit aandeel nam gevoelig af tot 7% in 2010. De blootstelling aan PM_{2,5} kende in dezelfde periode eveneens een gunstig verloop: in 2007 werd 11% van de bevolking blootgesteld aan overschrijding van de norm van 25 µg/m³. Dit aandeel nam af tot ongeveer 1% in 2009. Voor NO₂ komen er op verkeersintensieve plaatsen in steden, langs drukke verkeersassen alsook in het Antwerpse havengebied overschrijdingen voor van de Europese jaargrenswaarde voor de bescherming van de gezondheid. In totaal werd ca. 9% van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de EU-jaargrenswaarde. Wat betreft de impact van ozon op de mens, is de toestand sterk weersafhankelijk. In 2003 en 2005 was, gemiddeld over drie jaar, meer dan 15% van de Vlamingen blootgesteld aan meer dan 25 dagen met overschrijdingen van de EU streefwaarde (8-uurgemiddelde concentraties groter dan 120 µg/m³); vanaf 2007 geen enkele Vlaming meer.

MILIEUHINDER

Naast luchtverontreiniging heeft ook de blootstelling aan lawaai een belangrijke gezondheidsimpact. Het MINA-plan richt zich zowel op de feitelijke hinder als op de mate waarin inwoners van Vlaanderen hinder ervaren van geluid. Het Pact 2020 stelt dat Vlaanderen inzake geluidshinder in 2020 even goed scoort als Europese economische topregio's. Meer specifiek dient het aantal potentieel ernstig gehinderden door geluidsoverlast door verkeer te dalen met 15% tegen 2020.

Verder wordt ook ingegaan op geurhinder als tweede belangrijkste veroorzaker van ernstig tot extreem gehinderden in Vlaanderen.

DE MILIEUHINDER WORDT VERMINDERD

- Het aantal ernstig gehinderden door verkeerslawaai vermindert
- De akoestische kwaliteit in stedelijk gebied verbetert
- Het aantal (ernstig) gehinderden door geur vermindert

Bron: EU-richtlijn Omgevingslawaai, Pact 2020

INDICATOREN	DOELSTELLING (2020)
Aantal Vlamingen ernstig gehinderd door verkeerslawaai	-15 % t.o.v. 2010
Aantal personen ernstig gehinderd door lawaai van wegverkeer, spoorverkeer, luchtvaart en industrie in de agglomeraties van Antwerpen en Gent (vanaf 2012 ook Brugge)	Daalt t.o.v. nulmeting
Aantal Vlamingen (ernstig) gehinderd door geur	12% (gehinderden) 4,5% (ernstig gehinderden)

Het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek (SLO) geeft aan dat 10% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd is door geluid (alle bronnen). In uitvoering van de Europese richtlijn Omgevingslawaai worden geluidskaarten opgemaakt van de belangrijkste bronnen (wegverkeer, spoorverkeer, luchthavens) en in de grootste agglomeraties (Antwerpen, Gent en Brugge). Deze kaarten bieden een nulmeting van het aantal potentieel door geluid gehinderde burgers.

Verkeer is de belangrijkste bron van geluidshinder in Vlaanderen. Uit het SLO blijkt dat in 2007 12,9% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd is door verkeerslawaai. Bij de nulmeting in 2000 was dit aandeel 15%.

Het aandeel geurgehinderde burgers bedroeg 15,3% in 2007 (SLO). In 2007 gaf 5,5% van de Vlamingen aan ernstig tot extreem gehinderd te zijn door geur, wat een lichte toename is t.o.v. 2003 (5,2%) maar duidelijk minder t.o.v. 2000 (7%).

GROENBELEVING

Vlaanderen is één van de meest dichtbebouwde regio's ter wereld. Toch moeten we de steden en het platteland leefbaar houden. Een betere leefkwaliteit in het 'groen stedengewest' vereist de nodige aandacht voor de zichtbaarheid en toegankelijkheid van openbaar en/of gemeenschappelijk groen. Dat kan door te zorgen voor meer toegankelijke stadsbossen en door het stimuleren van kwalitatief hoogstaande groene ruimte in de stad, speelbossen en natuur- en bosgebieden. Dat kan ook door het initiëren van projecten rond ecowoonwijken, ecobedrijventerreinen, stedelijke groenpolen en binnenstedelijke groenvoorzieningen.

IN 2015 BESCHIKKEN MEER VLAMINGEN OVER TOEGANKELIJK GROEN

- Het aanbod en de toegankelijkheid van natuurgebieden, bossen en parken neemt toe (zie doelstellingen 'biodiversiteit')
- In stedelijk gebied neemt het aantal Vlamingen dat beschikt over toegankelijk buurtgroen toe

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Aandeel Vlamingen in stedelijk gebied dat beschikt over toegankelijk buurtgroen – Stadsmonitor	Toename t.o.v. 2008

Het aandeel inwoners dat op minder dan 400 meter wandelafstand woont van openbaar buurtgroen ligt in 2008 tussen de 45% (Mechelen) en 87% (Gent). Naast Gent woont ook in Antwerpen (71%), Genk (75%), Kortrijk (79%), Leuven (78%), Oostende (80%) een erg hoog percentage van de bewoners op minder dan 400 m van openbaar buurtgroen. In Brugge woont 60% van de bewoners op 400 m van openbaar buurtgroen; in Turnhout is dit 64%.

EEN KIJK OP DE TOEKOMST (NAAR DE MILIEUVERKENNING 2030)

De milieuverkenning MIRA-S geeft aan dat het aantal Vlamingen blootgesteld aan de EU-dagnorm voor fijn stof significant daalt, zowel in het REF-scenario (tot 10% in 2020) als in het EUR-scenario (tot 1 à 2% in 2020). Er blijven echter nog tot 2030 overschrijdingen van de EU-daggrenswaarde voorkomen in hotspot-gebieden. Vertaald naar ziektelast voor de bevolking, is er voor het EUR-scenario een relatief snellere daling van het aantal DALY's door blootstelling aan fijn stof (zowel PM_{10} als $PM_{2,5}$) dan voor het REF-scenario. In beide scenario's blijft het aantal dagen met overschrijding van de ozonstreefwaarde van $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ nagenoeg onveranderd in de periode 2007-2020. De jaargemiddelde ozonconcentratie neemt in beide scenario's echter langzaam toe, evenals het totaal aantal DALY's door blootstelling aan ozon.

De milieuverkenning MIRA-S geeft aan dat de druk op het geluidsklimaat door verkeer en vervoer in de komende decennia sterk zal toenemen. Door de verwachte groei in het wegverkeer blijven de blootstelling van de bevolking aan geluid van wegverkeer en de daaruit volgende potentiële ernstige geluidshinder tussen 2006 en 2030 continu toenemen, ondanks de geplande Europese en Vlaamse maatregelen. Ook het percentage Vlamingen dat potentieel ernstig gehinderd wordt door wegverkeersgeluid stijgt. De blootstelling en de potentiële ernstige hinder als gevolg van treinverkeer daalt echter. Op korte termijn neemt ook de geluidshinder door luchtvaartverkeer voor Brussels Airport en de luchthaven Oostende-Brugge af, maar onvoldoende om op langere termijn het geluid ten gevolge van de groeiende verkeersintensiteit te compenseren.

7.2.2. BIODIVERSITEIT

Het behoud, het herstel en de versterking van de biodiversiteit is de hoofddoelstelling van het natuurbeleid in Vlaanderen. Biodiversiteit omvat de diversiteit van soorten, tussen soorten en van ecosystemen. Het Pact 2020 stelt dat Vlaanderen inzake biodiversiteit in 2020 de vergelijking met de Europese economische topregio's aankan. De Vlaamse Regering expliciteert haar ambitie om de gebieden onder effectief natuurbeheer uit te breiden met 3000 ha/jaar (waarbij minstens 1/3 door de terreinbeherende verenigingen).

VLAANDEREN WERKT AMBITIEUS AAN HET BEHOUD, HET HERSTEL EN DE VERSTERKING VAN DE BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

- In 2020 is voldoende habitat ingericht, herbestemd, verbeterd of afgebakend om 70% van de instandhoudingsdoelstellingen van de Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren
- In 2015 is de toestand van bedreigde en beschermde soortengroepen verbeterd
- In 2015 is meer kwaliteitsvolle natuur onder effectief natuurbeheer gerealiseerd
- Tegen 2020 nemen de beboste oppervlakte en de kwaliteit ervan aanzienlijk toe

Bron: EU-Habitatrichtlijn, EU-strategie biodiversiteit, Pact 2020, decreet Natuurbehoud

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Algemene broedvogelindex	+10% t.o.v. 2007-2008
Vlinderindex	+10% t.o.v. 2004
Overwinterende watervogelindex	+10% t.o.v. 2005-2006
Evolutie van de oppervlakte onder effectief natuurbeheer	60.000 ha
Totale oppervlakte VEN afgebakend	125.000 ha
Bosbarometer*	Toename (2020) t.o.v. nulmeting

* indicator wordt ontwikkeld

Momenteel zijn er slechts 3 van de 46 habitats van Europees belang die zich over de ganse lijn in een gunstige staat van instandhouding bevinden. Drie kwart van de habitats bevindt zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor de soorten zit een derde in een gunstige staat van instandhouding; voor 18 soorten is deze zeer ongunstig. De broedvogels van de landbouwgebieden kenden een sterke daling tussen 1990 en 2002. Deze daling zette zich in de periode 2002-2009 door, zij het minder uitgesproken. De toestand van de bosbroedvogels ging er in diezelfde periode op vooruit. De index van overwinterende watervogels geeft aan dat de aantallen tussen de winter van 1991-1992 en de winter van 2002-2003 vervijfvoudigd zijn. Daarna wordt er een licht dalende trend vastgesteld. De vlinderindex vertoont een schommelend verloop tussen 1992 en 2008. Een aantal vlindersoorten vertonen een duidelijk dalend verloop, andere nemen in aantal toe.

De totale oppervlakte onder effectief natuurbeheer is gestegen tot ruim 44.000 ha in 2008. De totale oppervlakte VEN is sinds 2003 licht toegenomen, en bedraagt 88.650 ha (74% van de voorziene oppervlakte) in 2009. Eind 2009 is er 3.094 ha oppervlakte natuurverwevingsgebied (2% van de voorziene oppervlakte) afgebakend.

RECREATIE EN TOEGANKELIJKHEID

Naast een kwaliteitsvol en duurzaam beheer van natuur- en bosgebieden, zal de Vlaamse overheid aandacht besteden aan de fysieke en inhoudelijke ontsluiting, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid, ook voor personen met een handicap. Tevens zorgt de overheid voor meer toegankelijke stadsrandbossen en stimuleert ze kwalitatief hoogstaande groene ruimte in de stad, speelbossen en natuur- en bosgebieden, waarbij er steeds aandacht is voor toegankelijkheid. Het Pact 2020 stelt dat 2020 minstens de helft van de stedelijke of kleinstedelijke gebieden in Vlaanderen over een stadsbos beschikt (of heeft er een opgestart).

DE MOGELIJKHEID TOT BELEVING EN DE TOEGANKELIJKHEID VAN DE NATUUR- EN BOSGEBIEDEN EN DE PARKEN WORDT VERHOOGD

- Het aandeel toegankelijke bossen en natuurreservaten in Vlaanderen verhoogt
- Meer stedelijke of kleinstedelijke gebieden beschikken over een stadsbos of zijn ermee gestart
- Vlaanderen beschikt over extra speelzones in bossen en natuurreservaten

Bron: Pact 2020 (m.b.t. stadsbossen)

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Oppervlakteaandeel toegankelijke bossen en natuurreservaten (d.w.z. met toegankelijkheidsregeling*)	60%
Oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten	+ 45% (1000 ha) t.o.v. 2009
Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject	40%

* in overeenstemming met het besluit VR van 2008 betreffende toegankelijkheid van de bossen en de natuurreservaten

De toegankelijkheid van bossen en natuurreservaten kan worden gerealiseerd via het instrument van de toegankelijkheidsregeling. Tegen eind 2015 wordt ernaar gestreefd om voor de eigen domeinen over een toegankelijkheidsregeling te beschikken. Het grootste verschil kan gemaakt worden binnen de private sector, indien de boscijgenaren overtuigd kunnen worden om zich minder te beroepen op hun eigendomsrecht om hun bossen volledig af te sluiten. In mei 2010 beschikte Vlaanderen over 8 toegankelijkheidsregelingen, goed voor 1.315 ha toegankelijk bos conform de actuele toegankelijkheidsregeling.

De oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten nam in de periode april 2007 tot eind april 2010 toe van 2.048 ha tot 2.453 ha.

Op dit moment zijn 16 stadsbosprojecten gestart binnen de 57 (klein)stedelijke gebieden. Dit komt neer op een aandeel van 28%. Een benadering wordt uitgewerkt om ook de gerealiseerde oppervlakte in kaart te brengen.

EEN KIJK OP DE TOEKOMST (NAAR DE NATUURVERKENNING 2030)

De natuurverkenning NARA-S geeft aan dat in de scenario's 'scheiden' en 'verweven' tegen 2030 10.000 ha bijkomend habitat tot stand kan worden gebracht. Deze uitbreiding is noodzakelijk om op termijn de habitats en soorten van Europees belang in een gunstige staat van instandhouding te brengen. De strategieën van beide scenario's zijn echter verschillend, waardoor voor soorten van heide en moeras en voor gevoelige bossoorten 'scheiden' voordeliger uitkomt, terwijl voor gevoelige soorten van grasland en akker 'verweven' beter is.

In alle doorgerekende scenario's neemt de oppervlakte met natuurbeheer toe tegen 2030. De sterkste stijging vindt plaats in het referentiescenario met meer dan 30.000 ha gebieden met natuurbeheer in Vlaanderen, wat neerkomt op zo'n 1.000 ha per jaar. In het minst gunstige scenario wordt er een toename van 15.000 ha in 2030 berekend. De extra toename in het referentiescenario is, in tegenstelling tot de overige scenario's, het gevolg van een forse uitbreiding van het areaal grasland met natuurbeheer. Een belangrijk deel van de toename aan areaal natuur vindt plaats in valleigebieden, die doorgaans minder geschikt zijn voor ander landgebruik.

Ook het areaal groene ruimte (bos, natuur en overig groen) neemt in alle scenario's met zo'n 6.000 ha toe in 2015. Deze toename gaat bijna helemaal ten koste van landbouwgronden. De toename volstaat echter niet om de oppervlakte die het RSV voorziet tegen 2015 te realiseren. Het aanbod groene ruimte in een straal van 10 km evolueert van 390 m² per inwoner in 2005 naar 360 tot 470 m² per inwoner in 2030, als gevolg van een toename van oppervlakte reservaat en landbouw met natuurgerichte beheerovereenkomst. Het aanbod bos binnen een straal van 10 km neemt daarentegen af bij alle scenario's. Zelfs de oppervlakte bos per inwoner in Vlaanderen neemt af.

7.2.3. SCHONERE LUCHT

Werken aan een verbetering van de luchtkwaliteit is noodzakelijk om de impact van slechte luchtkwaliteit op mens en natuur in te perken. Momenteel haalt Vlaanderen niet alle Europees opgelegde doelstellingen met betrekking tot luchtkwaliteit. Het MINA-plan focust op de belangrijkste (soms lokale) knelpunten m.b.t. fijn stof, ozon, stikstofdioxiden en zware metalen, waarbij het respecteren van de geldende normen wordt vooropgesteld. Verder wordt stilgestaan bij verzurende en vermestende depositie en hun impact op gevoelige natuurgebieden.

Het Pact 2020 stelt dat Vlaanderen in 2020 even goed scoort als Europese economische topregio's voor wat luchtkwaliteit betreft. Meer specifiek wordt een vermindering in 2020 van de gemiddelde jaarconcentratie aan fijn stof (PM₁₀) met 25% t.o.v. 2007 beoogd.

IN 2015 IS DE LUCHTKWALITEIT ZODANIG VERBETERD DAT WE MINSTENS VOLDOEN AAN DE EUROPESE NORMEN

- De gemiddelde jaarconcentratie aan fijn stof wordt gereduceerd
- Het aantal overschrijdingen van de Europese streefwaarde voor ozon daalt en de hoogte van de overschrijdingen neemt af
- Voor de pollutanten waarvoor de Europese grens- en streefwaarden voor luchtkwaliteit al gerealiseerd werden, verbetert de luchtkwaliteit of wordt ze minstens in stand gehouden

Bron: EU-richtlijnen Lucht, Vlarem, Pact 2020

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Jaargemiddelde concentratie PM ₁₀ in de omgevingslucht	-25% t.o.v. 2007 (2020)
Jaargemiddelde concentratie PM _{2,5} in de omgevingslucht	Max. 25 µg/m ³
Voortschrijdend driejaarsgemiddelde concentratie PM _{2,5} op grootstedelijke achtergrondlocaties	Max. 20 µg/m ³ (gemiddeld over 2013-2015)
Jaargemiddelde concentratie NO ₂ in de omgevingslucht	Max. 40 µg/ m ³
Aantal dagen waarop het hoogste 8-uurgemiddelde per dag de streefwaarde van 120µg/m ³ O ₃ (NET60ppb-max8u) overschrijdt (3-jaargemiddelde waarde)	Maximaal 25
Aantal overschrijdingen (meetposten in overschrijdingszones met bevolkingsimpact) van de jaargemiddelde norm van As, Cd, Ni en Pb in de PM ₁₀ -fractie, uitgemiddeld over een kalenderjaar (As: 6 ng/m ³ ; Cd: 5 ng/m ³ ; Pb: 500 ng/m ³ ; Ni: 20 ng/m ³)	0

De jaargemiddelde PM₁₀-concentratie daalde fors in de periode 1995-1996 maar kent sindsdien een eerder licht dalend verloop beneden de grenswaarde van 40 µg/m³. In 2008, een voor fijn stof klimatologisch gunstig jaar, werden wel de laagste jaargemiddelde concentraties vastgesteld sinds het begin van de metingen: 25 µg/m³. In 2009 lag het ruimtelijk jaargemiddelde op hetzelfde niveau. Voor wat betreft de PM_{2,5}-concentratie lagen de gemeten concentraties in 2008 op alle meetplaatsen beneden de norm (te behalen in 2015) van 25 µg/m³. Het meetnet wordt echter uitgebreid met metingen op straatniveau waar er mogelijk iets hogere concentraties kunnen worden vastgesteld. In grootstedelijk gebied wordt de doelstelling van 20 µg/m³ (te behalen in 2015) momenteel mogelijk nog niet gehaald, maar gezien de metingen nog maar recent opgestart zijn, zijn de meetresultaten die dit kunnen bevestigen nog niet beschikbaar.

De jaargemiddelde concentratie NO₂ kent sinds 2003 een geleidelijke afname tot 20 µg/m³ in 2009. Er komen evenwel nog gebieden voor waar de Europese jaargrenswaarde wordt

overschreden (met een maximum van $44 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2009), meer bepaald in de buurt van drukke verkeersassen.

Het aantal dagen waarop de Europese streefwaarde voor ozon werd overschreden, kent een wisselend verloop en is sterk afhankelijk van de klimatologische omstandigheden. Uitgedrukt als driejaarlijks gemiddelde, bedroeg het aantal overschrijdingen in 2009 16 dagen.

De concentratie van de zware metalen arseen, cadmium, nikkel en lood in de omgevingslucht wordt gemeten in diverse meetstations die zich hoofdzakelijk bevinden in hotspotregio's (industriële omgeving). Hoewel het concentratieverloop in de periode 2003-2009 gunstig is, werden in 2009 nog enkele lokale overschrijdingen vastgesteld. Rekening houdend met de huidige grenswaarde voor lood en met de toekomstige streefwaarden voor arseen, cadmium en nikkel blijven er enkele zeer lokale probleemgebieden in Vlaanderen.

ATMOSFERISCHE DEPOSITIE

Depositie van verzurende en vermestende stoffen berokkent schade aan gevoelige ecosystemen en heeft bijgevolg een negatieve invloed op de biodiversiteit. Er wordt gestreefd naar een vermindering van de oppervlakte natuurlijke vegetatie waarbij de schadedrempel voor atmosferische zuur- en stikstofdepositie wordt overschreden.

DE IMPACT VAN ATMOSFERISCHE ZUUR- EN STIKSTOFDEPOSITIE NEEMT AF TEGEN 2015

- Het areaal beschermde gebieden met overschrijding van kritische lasten door verzurende en vermestende stoffen vermindert

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Areaal natuur met overschrijding kritische lasten verzuring door verzurende depositie	20%
Areaal natuur met overschrijding kritische lasten vermesting door stikstofdepositie	65%

De oppervlakte natuur (bos, heide en soortenrijk grasland) met overschrijding van de kritische lasten voor verzuring viel in 2006 terug op 45%; in 1990 was dat nog 93%. De oppervlakte natuur met overschrijding van de kritische lasten van vermesting ligt enkel voor soortenrijke graslanden onder 100%. Globaal wordt in 2006 op 91% van de oppervlakte natuur een overschrijding van de kritische lasten voor vermesting opgetekend.

EEN KIJK OP DE TOEKOMST (NAAR DE MILIEUVERKENNING 2030)

In de milieuverkenning MIRA-S wordt aangegeven dat de jaargemiddelde PM_{10} -concentraties in Vlaanderen een geleidelijke daling vertonen. Het REF-scenario verwacht een daling van $27 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2007 tot $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2030 en het EUR-scenario zelfs een afname tot $21 \mu\text{g}/\text{m}^3$. De afname heeft een duidelijke impact op het aantal dagen met daggemiddelde PM_{10} -concentraties hoger dan $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Bij de scenario's van MIRA-S op het vlak

van luchtkwaliteit dient opgemerkt dat niet alle (vooral lokale Vlaamse) beleidsmaatregelen ter bestrijding van luchtverontreiniging in rekening konden worden gebracht. Nog volgens MIRA-S is de evolutie van de jaargemiddelde $PM_{2,5}$ -concentraties zeer gelijkwaardig aan de evolutie van de jaargemiddelde PM_{10} -concentratie. Het REF-scenario verwacht een daling tot 2020 ($15 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Voor het EUR-scenario wordt een grotere afname berekend ($12 \mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2020). Volgens de berekeningen is het niet zeker of de doelstelling overal in Vlaanderen zal gehaald worden in 2015 (REF-scenario). Voor het EUR-scenario is dit wel haalbaar. Ook hier geldt de opmerking dat niet alle beleidsmaatregelen ter bestrijding van luchtverontreiniging konden worden meegenomen.

De jaargemiddelde ozonconcentraties vertonen volgens de modelsimulaties een geleidelijke, maar significant stijgende trend in zowel het REF- als het EUR-scenario. In beide scenario's blijft het aantal dagen met overschrijding van de streefwaarde van $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ nagenoeg onveranderd in de periode 2007-2020. In tegenstelling tot de jaargemiddelde concentraties van ozon, wordt wel verwacht dat de ozonpiekconcentraties afnemen in de periode 2007-2020.

Met betrekking tot de concentratie NO_2 worden er in de binnensteden en langs drukke verkeerswegen hogere NO_2 -concentraties vastgesteld dan initieel verwacht, als gevolg van een hoger aandeel NO_2 in de NO_x -emissies van dieselveertuigen. Hierdoor zullen er onder huidig beleid in 2015 nog overschrijdingen van de grenswaarde van NO_2 voorkomen langs drukke wegen.

De scenarioberekeningen van NARA-S en MIRA-S tonen dat het areaal met overschrijding van de kritische last voor verzuring geleidelijk afneemt tot 9% à 19% in 2030, en tussen 29% en 54% voor vermisting. Vooral voor heidegebieden blijft ook in 2030 de stikstofdepositie te hoog, zelfs bij het strengste EUR-scenario.

7.2.4. GOEDE TOESTAND WATERSYSTEMEN

De hoofddoelstelling van het Vlaamse waterbeleid bestaat erin een goede toestand van de watersystemen te bereiken, zoals ook bepaald in de Europese kaderrichtlijn Water. Zowel het oppervlaktewater als het grondwater dienen deze goede toestand te bereiken tegen 2015 met uitstelbaarheid tot 2021 of 2027. Goede toestand impliceert dat het oppervlaktewater zowel ecologisch als voor elke afzonderlijke fysisch-chemische parameter zoals zuurstof, nutriënten, gevaarlijke stoffen goed scoort. Kwantitatieve aspecten zoals debiet en waterpeil zijn impliciet in de ecologische indicatoren gevat. Voor grondwater zijn de chemische en kwantitatieve aspecten bepalend.

In functie van technische haalbaarheid en betaalbaarheid kan een lidstaat hiervoor uitzonderingen vaststellen via de stroomgebiedbeheerplannen. Uit deze plannen (B.S. van 11/1/2011) blijkt dat enkel 7 van de 42 grondwaterlichamen en 7 van de 202 oppervlaktewaterlichamen de goede toestand tegen eind 2015 zullen halen. Voor de andere waterlichamen (zowel oppervlaktewater als grondwater) wordt termijnverlenging ingeroepen omdat de goede toestand ten vroegste in 2021 kan bereikt worden. Redenen hiervoor zijn de aanhoudende druk van eutrofiërende stoffen, de historische verontreiniging in de waterbodem, de veelal beperkte ruimte voor waterlopen, de aantasting van hun natuurlijke structuurkwaliteit en de impact van het waterkwantiteitsbeheer. Grondwatersystemen hebben van nature trage hersteleigenschappen.

KWALITEIT VAN OPPERVLAKTEWATER

IN 2021 HEBBEN DE MEESTE VLAAMSE OPPERVLAKTEWATERLICHAMEN EEN GOEDE TOESTAND* BEREIKT. IN 2015 ZIJN ALLE KWALITEITSASPECTEN VAN HET WATER-SYSTEEM VERDER VERBETERD

- Het aandeel oppervlaktewaterlichamen met een goede biologische kwaliteit is toegenomen
- Het aandeel oppervlaktewaterlichamen met goede fysisch-chemische kwaliteit is toegenomen
- Het aandeel oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de normen voor milieugevaarlijke stoffen is toegenomen

Bron: EU-kaderrichtlijn Water, decreet Integraal Waterbeleid, Vlarem, Pact 2020

* of goed potentieel in geval van sterk veranderde waterlichamen

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
% oppervlaktewaterlichamen met een goede kwalitatieve toestand	Meer dan 50% (2021)
% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm opgeloste zuurstof	79%
% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm voor stikstof (Nt)	27%
% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de Europese normen voor milieugevaarlijke stoffen (cf. chemische toestand volgens kader-richtlijn Water)	Toename in de periode 2010-2015

Zowel de biologische als de chemische oppervlaktewaterkwaliteit kende het voorbije decennium een geleidelijke verbetering. De gemiddelde zuurstofconcentratie nam toe en de gemiddelde nutriëntconcentraties daalden. Dit betekent echter niet dat de situatie overal en in dezelfde mate gunstig evolueert. Voor de biologische kwaliteit (gemeten op basis van de BBI) wordt een verbetering vastgesteld, die zich vooral uitte in een vermindering van het aantal meetplaatsen met een (uiterst) slechte kwaliteit. Het aandeel meetplaatsen met zeer goede kwaliteit nam echter niet toe. In 2009 haalden 36% van de meetplaatsen een goede tot zeer goede biologische kwaliteit.

Ondanks de verbeteringen is de afstand tot de doelstelling van de kaderrichtlijn Water groot. In 2008 verkeerde minder dan de helft van de oppervlaktewaterlichamen in goede chemische toestand. Geen enkel oppervlaktewaterlichaam verkeerde in goede ecologische toestand. Deze percentages liggen laag aangezien in het Europese beoordelingssysteem het niet halen van de norm voor één parameter onmiddellijk betekent dat het waterlichaam zich niet in goede toestand (chemisch of biologisch) bevindt. Dit maakt dat in 2008 het aandeel Vlaamse oppervlaktewaterlichamen in goede toestand zo goed als 0% was.

Gezien de verwachte trage evolutie van het aandeel oppervlaktewaterlichamen in goede toestand, worden voor de planperiode specifieke doelstellingen voor een aantal belangrijke parameters naar voor geschoven: zuurstof, nutriënten en milieugevaarlijke stoffen. In 2009 scoorde 36% van de oppervlaktewaterlichamen 'goed' tot 'zeer goed' voor de parameter zuurstof. Voor stikstof was dit het geval voor 26% van de waterlichamen.

KWALITEIT EN KWANTITEIT VAN GRONDWATER

IN 2021 IS DE KWALITEIT VAN HET GRONDWATER VOLDOENDE VERBETERD EN HET DUURZAAM KWANTITATIEF BEHEER IS GEGARANDEERD ZODAT VOLDAAN IS AAN DE KWALITEITSVEREISTEN VAN DE KADERRICHTLIJN WATER

- Het aandeel grondwaterlichamen met een goede chemische toestand is toegenomen
- Het aandeel grondwaterlichamen met een goede kwantitatieve toestand is toegenomen

Bron: EU-kaderrichtlijn Water, decreet Integraal Waterbeleid, Vlaem

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
% grondwaterlichamen met een goede chemische toestand	Toename in de periode 2010-2015
% grondwaterlichamen met een goede kwantitatieve toestand	Toename in de periode 2010-2015

Sinds de start van de metingen van nitraat in het freatisch grondwater in 2004, is er nog geen uitgesproken trend vast te stellen. De norm van 50 mg nitraat per liter in grondwater werd in het najaar van 2007 op 38% van de meetlocaties overschreden.

Ook voor bestrijdingsmiddelen worden er overschrijdingen vastgesteld, vooral dan voor herbiciden (en hun afbraakproducten). Er komen zowel overschrijdingen voor van de individuele overschrijdingnorm van 0,1 µg/l als voor de norm van 0,5 µg/l, die voor de som van alle bestrijdingsmiddelen van toepassing is. Globaal bekeken wordt op 58,2% van de meetplaatsen de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in het grondwater vastgesteld. Op 24,5% van de locaties is de individuele norm of de norm voor de som van de bestrijdingsmiddelen overschreden.

De grondwaterstand is in veel diepe grondwaterlichamen zeer laag, hoewel de laatste jaren peilstijgingen worden waargenomen. In ongeveer 40% van de onderzochte meetreeksen kan geen duidelijke trend worden vastgesteld. Het Sokkelsysteem blijft gekenmerkt door de meest grote peilveranderingen: zowel stijgingen als (lokaal) significante dalingen.

IN 2015 IS DE GEBIEDSGERICHTE KWALITEIT VAN OPPERVLAKTEWATER EN GRONDWATER VERBETERD

- De kwaliteit van oppervlaktewateren, die bescherming moeten genieten in het kader van natuur of drinkwaterproductie, en van zwemwater verbeterd
- In het landbouwgebied neemt de nutriëntenconcentratie van het oppervlaktewater en grondwater af, met bijzondere aandacht voor meetpunten, meetputten en grondwaterzones waar nu hogere concentraties gevonden worden

Bron: EU-kaderrichtlijn Water, decreet Integraal Waterbeleid, Vlaem, EU-Nitraatrichtlijn, Mestdecreet

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
% oppervlaktewaterlichamen in beschermde gebieden "drinkwater" die voldoen aan alle normen	90%
% zwemwateren die ten minste aanvaardbaar scores	100%
% meetplaatsen van het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg per liter	Max. 16% in 2014 Max. 5% in 2018
gewogen gemiddelde nitraatconcentratie in grondwater van filterniveau 1 van het freatisch grondwatermeetnet	Max. 36 mg/l eind 2014 Max. 32 mg/l eind 2018
% meetpunten en hydrogeologisch homogene zones, waar in 2010 hogere* concentraties gemeten werden en waar de gemiddelde nitraatconcentratie afgenomen is met minstens 10% eind 2014 en minstens 20% eind 2018	100%

* 100 mg NO₃/l of meer per meetput of gemiddeld 50 mg NO₃/l of meer per hydrogeologisch homogene zone, telkens op filterniveau 1

In kwetsbare gebieden (natuur en drinkwaterproductie) worden hogere kwaliteitseisen aan het oppervlaktewater gesteld. Er wordt voorgesteld dat een meerderheid van de oppervlaktewaterlichamen in deze gebieden al in 2015 voldoen aan de geldende kwaliteitsvereisten.

Voor de zwemwaters gelden er naast de klassieke fysisch-chemische ook bacteriologische kwaliteitsnormen. Wat betreft de binnenwateren (zwemvijvers en recreatiewateren) voldeden in 2009 alle meetplaatsen aan de Europese minimumnormen voor de bacteriologische kwaliteit. Wat de fysisch-chemische parameters betreft, zijn er voor

verscheidene parameters overschrijdingen van de normen vastgesteld. Slechts op één locatie moest een (tijdelijk) zwembod ingesteld worden.

Het MAP-meetnet oppervlaktewater bevindt zich in kleinere waterlopen waar de landbouw de doorslaggevende factor is in de waterverontreiniging. In de winter 2009-2010 voldeed 33% van de meetplaatsen niet aan de nitraatnorm van 50 mg nitraat per liter. Dat is een verbetering ten opzichte van 2007-2008 (37%) en 2006-2007 (43%). Het aandeel meetplaatsen met overschrijding van de norm ligt wel merkbaar hoger dan in het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen waaruit kan besloten worden dat de toestand van de oppervlaktewaterkwaliteit in Vlaanderen gemiddeld beter is dan wat uit het MAP-meetnet zou kunnen besloten worden.

De meetresultaten van het freatische grondwatermeetnet worden gewogen door de gemiddelde nitraatconcentratie per filterniveau voor het grondwater onder het landbouwgebied per hydrogeologisch homogene zone, gekenmerkt door vergelijkbaar nitraattransport en nitraatafbraak, te berekenen. De trendlijn, gebaseerd op de meetresultaten sinds 2004, geeft aan dat de gemiddelde gewogen nitraatconcentratie in 2010 voor filterniveau 1 ongeveer 40 mg/l bedraagt.

EEN KIJK OP DE TOEKOMST (NAAR DE MILIEUVERKENNING EN DE NATUURVERKENNING 2030)
De milieuverkenning MIRA-S geeft aan dat voor alle doorgerekende scenario's er slechts enkele oppervlaktewaterlichamen aan de normen zullen voldoen. Dit neemt niet weg dat de waterkwaliteit verder verbetert. Zowel in het REF- als het EUR-scenario neemt de fysisch-chemische kwaliteit (o.a. opgeloste zuurstof, biochemisch zuurstofverbruik, totaal stikstof) van het oppervlaktewater toe in 2015. De kwaliteitsverbetering zet zich echter niet voor alle parameters even snel door, zodat slechts een fractie van de waterlichamen in 2015 zich in een goede kwalitatieve toestand zullen bevinden (alle parameters). In 2015 zullen wel beduidend meer waterlichamen voldoen aan de norm voor opgeloste zuurstof en biochemisch zuurstofverbruik dan voor totale stikstof of fosfor.

De verbeterde fysisch-chemische waterkwaliteit heeft een gunstig effect op de biologische kwaliteit. In alle gemodelleerde scenario's neemt het percentage waterlichamen met een slechte of ontoereikende kwaliteit (MMIF-score) geleidelijk af ten opzichte van de toestand in 2006. In het REF-scenario zijn er in 2015 vooral verschuivingen van een ontoereikende naar een matige kwaliteit. Een significante toename van het aantal waterlichamen met goede kwaliteit doet zich pas voor tegen 2027 in het EUR-scenario. De natuurverkenning NARA-S geeft aan dat de kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater een gunstige invloed heeft op geschiktheid voor vissen. In het REF-scenario doen er zich vooral verschuivingen voor van de laagste geschiktheidsklassen naar de klassen 'matig' en 'goed'. De optimale klasse blijft constant. Deze klasse neemt vooral toe tegen 2027 in het EUR-scenario.

7.2.5. MINDER ABSOLUTE MILIEUDRUK

Ook in MINA 4 gaat veel aandacht naar het verminderen van de milieudruk op de compartimenten lucht, water en bodem. Vlaanderen is erin geslaagd om voor tal van stoffen de emissies aanzienlijk te reduceren. De milieudruk door huishoudelijke afvalproductie nam niet toe. Doch niet steeds werden de vooropgestelde doelstellingen gehaald of waren de vooropgestelde reducties voldoende om de milieukwaliteit significant te verbeteren.

De Vlaamse overheid wil in de komende planperiode de emissies verder reduceren. De doelstellingen zijn vaak geënt op deze uit het MINA-plan 3(+). Het Vlaamse emissie-reductiebeleid kadert voor vele stoffen eveneens in een internationale/Europese context, wat zijn invloed heeft op het formuleren van de doelstellingen of het bepalen van de norm voor 2015.

EMISSIES NAAR LUCHT

DE EMISSIES VAN VERONTREINIGENDE STOFFEN NAAR DE LUCHT WORDEN VERDER GEREDUCEERD

- De uitstoot van broeikasgassen door de Vlaamse sectoren die niet onder het Europese emissiehandelssysteem vallen neemt af
- De totale uitstoot van verzurende stoffen, en in het bijzonder de NO_x-emissie van de sector verkeer, daalt
- De totale uitstoot van ozonvormende stoffen daalt
- De uitstoot van fijn stof daalt
- De uitstoot van milieugevaarlijke stoffen daalt

Bron: EU Energie- en Klimaatpakket, NEC-richtlijn

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Emissie broeikasgassen niet-ETS sectoren	Afname* (2020)
Emissie NO _x transport	52,3 kton (-34% t.o.v. 2007)
Emissie NO _x stationair	58,1 kton (-17% t.o.v. 2007)
Emissie VOS transport	3,9 kton (-57% t.o.v. 2007)
Emissie VOS stationair	64,0 kton (- 7% t.o.v. 2007)
Emissie PM _{2,5} transport	2,3 kton (-33% t.o.v. 2007)
Emissie PM _{2,5} stationair	6,0 kton (-10% t.o.v. 2007)
Totale emissie SO ₂	49,4 kton (-43% t.o.v. 2007)
Totale emissie NH ₃	45 kton

* Vlaams doel overeenkomstig intern Belgische lastenverdeling

Broeikasgassen

In 2008 bedroeg de broeikasgasuitstoot van Vlaanderen 6,7% minder dan in 1990. Voorlopige cijfers voor 2009 tonen dat de uitstoot verder afneemt, waardoor Vlaanderen onder het Kyoto-plafond (gemiddeld -5.2% t.o.v. 1990 in de periode 2008-2012) blijft. In het kader van het Europese Energie- en Klimaatpakket wordt gesteld dat de EU27 unilateraal haar broeikasgasuitstoot tegen 2020 met 20% zal verminderen ten opzichte van 1990. Als onderdeel van dit pakket werd de richtlijn Emissiehandel herzien. Een belangrijk element uit het voorstel van de Europese Commissie heeft betrekking op het invoeren van één EU-wide cap (i.p.v. nationale caps) die dan op een geharmoniseerde wijze over de betrokken bedrijven (elektriciteitscentrales, grote industriële installaties

en bepaalde procesemissies) zal worden verdeeld en zal doorwerken in het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. Op deze wijze wordt binnen Europa een level playing field bereikt.

Voor de andere sectoren die niet onder dit handelssysteem vallen ('niet-ETS sectoren'), zijn er wel reductiedoelstellingen per lidstaat. De Belgische reductiedoelstelling van -15% in 2020 t.o.v. 2005 dient nog vertaald te worden naar een Vlaamse doelstelling. In 2008 kon ca. 57% van de broeikasgasemissie worden toegeschreven aan de niet-ETS sectoren.

Verzurende stoffen

In 2009 bedroeg de verzurende emissie (NO_x , SO_2 en NH_3) in Vlaanderen nog 37% van deze in 1990. Deze daling is voor het grootste deel te danken aan de sterke SO_2 -emissiereductie (-79%), gevolgd door NH_3 (-55%) en NO_x (-46%). Ook recent kende de SO_2 -emissie een sterke afname. In tegenstelling tot NO_x werden de reductiedoelstellingen voor SO_2 en NH_3 intussen bereikt. Stikstofoxiden (NO_x) – met verkeer, industrie en de energiesector als belangrijkste bronnen – bekleden momenteel het grootste aandeel in deze verzurende emissies.

De voorgestelde plandoelstellingen werden ingevuld op basis van het vorige NEC-programma (aangevuld met extra maatregelen voor stationaire bronnen) en op basis van de extra beleidsmaatregelen voor transport (conform het MIRA-S EUR-scenario).

Ozonvormende stoffen

De VOS-emissies vertonen een dalende trend sinds begin jaren 90. De vooropgestelde reductiedoelstelling werd bereikt. De daling van de niet-stationaire emissies (transport) is de laatste jaren afgezwakt. Ook voor ozonvormende stoffen worden de voorgestelde plandoelstellingen op basis van het vorige NEC-programma (aangevuld met extra maatregelen voor stationaire bronnen) en op basis van de extra beleidsmaatregelen voor transport bepaald.

Fijn stof

De primaire emissies van PM_{10} kennen sinds 2007, na een periode van stagnatie, terug een dalend verloop. De landbouwsector is de belangrijkste bron van primair PM_{10} gevolgd door transport en industrie. Meer en meer verschuift de aandacht naar de fijnere fracties van het fijn stof zoals de $\text{PM}_{2,5}$ -fractie. Deze fijnere fracties zijn potentieel schadelijker voor de gezondheid dan de grovere PM_{10} -fractie. In 2009 is ongeveer een derde van alle primaire $\text{PM}_{2,5}$ -emissies te wijten aan transport. Ondanks de aangroei van het wagenpark en het groeiende aandeel dieselwagens, wordt de laatste jaren een lichte afname van deze primaire $\text{PM}_{2,5}$ -emissies van verkeer vastgesteld.

Milieugevaarlijke stoffen

Globaal gezien kent de emissie van zware metalen naar de lucht een gunstige evolutie. De emissies van cadmium, nikkel en lood lagen in 2009 onder het vooropgestelde doel. Voor arseen, chroom en kwik werd de uitstoot in 2009 al met ca. 60% gereduceerd t.o.v. 1995. Voor koper en zink is de doelafstand nog groot.

Na een sterke daling begin jaren 90, is de emissie van polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) licht gestegen tussen 1995 en 2005. Sindsdien kent de PAK-emissie een eerder schommelend verloop. In 2009 werden ca. 198 ton PAK's in de lucht gebracht.

Dioxines volgen hetzelfde vormingspatroon als PAK's. Een belangrijke bron van dioxines in de lucht is de kleinschalige verbranding van afval door particulieren. Na een sterke daling tussen 1990 en 2000, blijven de emissies vanaf 2002 schommelen rond 43 g TEQ/jaar (42,3 g TEQ/jaar in 2009).

EEN KIJK OP DE TOEKOMST (NAAR SCENARIOBEREKENINGEN I.K.V. HET VLAAMSE KLIMAATBELEID EN NAAR DE MILIEUVERKENNING 2030)

BROEIKASGASSEN

Op basis van het huidige ambitieniveau van het Vlaamse klimaatbeleid, zoals opgenomen in het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 en de bijhorende voortgangsrapporten (t.e.m. VORA09), zullen, volgens de prognoses, de totale Vlaamse broeikasgasemissies in 2020 met 4,4% afnemen ten opzichte van 2005. Het grootste knelpunt situeert zich in de transportsector, waar de opwaartse trend zich verderzet en een emissiestijging van 8% verwacht wordt. In de gebouwensector zou het beleid met het huidig ambitieniveau zich de komende jaren moeten kunnen vertalen in een structurele afname van de emissies tot -15% in 2020.

VERZURENDE STOFFEN

Volgens MIRA-S daalt de verzurende emissie geleidelijk in alle scenario's (tussen -24% en -47% in 2030 t.o.v. 1996). Ondanks de forse daling, blijft NO_x al die tijd het meest bijdragen tot de verzurende emissie. De sector transport draagt het meest bij tot de afname van de NO_x -uitstoot. De SO_2 -emissie daalt significant op de korte termijn (2010), waarna de daling stagneert (REF) of eerder beperkt blijft (EUR). De uitstoot van NH_3 (hoofdzakelijk landbouwsector) neemt geleidelijk af zowel in het REF- als het EUR-scenario.

OZONVORMENDE STOFFEN

De voorspelde daling tot 2010 (REF-scenario) wordt in de milieuverkenning MIRA-S gevolgd door een geleidelijke toename van de emissies tussen 2010 en 2030. Terwijl de VOS-emissie van de sector transport tot 2020 blijft afnemen, is vooral voor de industrie opnieuw een geleidelijke toename van de emissie te verwachten.

FIJN STOF

MIRA-S verwacht tussen 2006 en 2015 een verdere daling van de emissies van PM_{10} en $\text{PM}_{2,5}$ zowel in het REF- als het EUR-scenario. Na 2015 zou er opnieuw een lichte stijging zijn als gevolg van een toegenomen uitstoot door de industrie (stijging van het energiegebruik en het gebruik van vaste en vloeibare brandstoffen als gevolg van economische groei) en de energiesector (een verhoogde inzet van steenkoolcentrales).

EMISSIES NAAR WATER

'Prioritaire' stoffen zijn verontreinigende stoffen of groepen van stoffen die, omwille van hun intrinsieke gevaar en wijdverbreide milieuverontreiniging, een dermate hoog risico vormen voor of via het aquatisch milieu dat hiervoor prioritair op Europees niveau normen en reductiemaatregelen worden uitgewerkt.

De 'prioritaire gevaarlijke' stoffen zijn hierbinnen een belangrijke subcategorie. Deze stoffen vormen een nog hoger risico (omwille van toxische, persistente en bio-accumuleerbare eigenschappen), zodat strengere maatregelen moeten worden genomen. Er wordt gestreefd naar een volledige stopzetting of uitfasering van de lozingen of emissies. Er worden plandoelstellingen voorgesteld voor de 'prioritaire' stoffen cadmium, lood en kwik. Van deze stoffen behoren cadmium en kwik tot de groep van de 'prioritaire gevaarlijke' stoffen.

IN 2015 ZIJN DE EMISSIES VAN VERONTREINIGENDE STOFFEN NAAR HET WATER VERMINDERD

- De uitstoot van alle 'prioritaire' stoffen is substantieel verminderd. Voor de 'gevaarlijke prioritaire' stoffen wordt gestreefd naar nullozing
- De totale druk van pesticiden is gereduceerd

Bron: EU-kaderrichtlijn Water en dochterrichtlijn Prioritaire Stoffen

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Emissie van cadmium (Cd)	Afname in de periode 2010-2015
Emissie van kwik (Hg)	Afname in de periode 2010-2015
Emissie van lood (Pb)	Afname in de periode 2010-2015
Druk door pesticiden (SEQ)	Afname in de periode 2010-2015

Zware metalen

Met uitzondering van cadmium, nam de belasting van het oppervlaktewater door zware metalen af in de periode 1998-2005. De reductiepercentages in deze periode liggen tussen 0% en 35%.

Gewasbeschermingsmiddelen

De druk op het waterleven door gewasbescherming kan gemeten worden door de SEQ-indicator. Deze indicator is een maat voor de risico's voor het waterleven verbonden aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in land- en tuinbouw. Sinds 2002 schommelt de indicatorwaarde rond de vooropgestelde doelstelling (-50% t.o.v. 1990). In 2008 was er een reductie van de SEQ-indicator van 52% t.o.v. 1990. Gewasbeschermingsmiddelen worden, naast andere bestrijdingsmiddelen, ook door andere doelgroepen dan de land- en tuinbouw gebruikt.

EMISSIES NAAR DE BODEM

Nutriënten

De belangrijkste druk van nutriënten (stikstof en fosfaat) naar de landbouwbodem wordt veroorzaakt door de aanvoer van dierlijk mest. Deze nutriëntendruk resulteert onrechtstreeks in een druk op de watersystemen. Het Vlaamse mestbeleid richt zich daarom ook op de beheersing van het nitraatresidu in de bodem. Dit is de hoeveelheid nitraat-

stikstof dat in de bodem aanwezig is op het einde van het groeiseizoen. Hoe groter het nitraatresidu is, hoe groter het risico op uitspoeling van nitraten naar oppervlaktewater en grondwater gedurende de winter.

TEGEN 2015 NEEMT DE DRUK VAN NUTRIËNTEN OP DE BODEM AF

- De afzet van nutriënten (fosfaat) uit dierlijk mest op de landbouwbodem vermindert
- Het nitraatresidu van de landbouwbodem neemt af

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Hoeveelheid fosfaat (P_2O_5) uit dierlijk mest op landbouwgrond opgebracht	40 miljoen kg P_2O_5
Gewogen* gemiddeld nitraatresidu op basis van controlemetingen Mestbank	70 kg N/ha

* gewogen naar de arealen blijvend en tijdelijk grasland, silo- en korrelmaïs, suiker- en voederbieten en wintertarwe

In 1991 werd 154 miljoen kg N op de Vlaamse landbouwbodems gebracht door toediening van dierlijke mest. Voor P_2O_5 ging het om 68 miljoen kg. In 2008 werden deze hoeveelheden verminderd tot respectievelijk 100 en 45 miljoen kg.

Het percentage percelen dat voldoet aan de wettelijk vastgelegde nitraatresiduwaarde is gestegen van ongeveer 56% (2004-2006) tot 72% in 2008. Het gemiddeld nitraatresidu is afgenomen van 112 kg N/ha in 2004 tot 67 kg N/ha in 2008 en 2010. In 2009 was er een hoge uitschieter (87 kg N/ha).

MILIEUDRUK DOOR AFVAL

Afvalstoffen komen op vele plaatsen vrij. De hoeveelheden en samenstelling variëren sterk. Ook komen er weer andere afvalstoffen vrij bij de verwerking van afvalstoffen en bij zuiveringsprocessen om emissies naar lucht, water en bodem te voorkomen. De hoeveelheid, de fysische en chemische eigenschappen, het transport, de verwerkingsprocessen en het beheer van afvalstoffen bepalen samen de omvang en de impact. Streefdoel is het doorgroeien van het 'klassieke afvalbeheer' naar een duurzaam materialenbeheer. Het ultieme doel van materialenbeheer is het hoogwaardig en efficiënt sluiten en grondig hertekenen van materiaalkringlopen (zie Langetermijndoelstellingen).

IN 2015 IS DE MILIEUDRUK ALS GEVOLG VAN AFVALPRODUCTIE EN -VERWERKING VERMINDERD

- De totale hoeveelheid afval is niet meer toegenomen
- De totale hoeveelheid niet-selectief aangeboden bedrijfsafval daalt
- De hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval blijft gelijk of is verminderd
- De hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen is verminderd

Bron: Beleidsnota (m.b.t. totale hoeveelheid afval)

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Totale hoeveelheid afval: • primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen* • geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen	Afname t.o.v. de periode 2005-2007 Blijft gelijk of verminderd t.o.v. 2000
Totale hoeveelheid niet-selectief aangeboden bedrijfsafval	Afname t.o.v. de periode 2005-2007
Eindverwerking van afvalstoffen: • hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen • hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval (restafval)	Afname t.o.v. de periode 2007-2009 150 kg of minder per inwoner per jaar

* geproduceerde bedrijfsafvalstoffen verminderd met de sector afvalverwerking en exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond.

Vlaanderen is er in geslaagd de huishoudelijke afvalproductie sinds 2000 onder controle te houden (553 kg per inwoner in 2009 t.o.v. 560 kg per inwoner in 2000). In 2009 werd 73% van de huishoudelijke afvalstoffen selectief ingezameld. De totale hoeveelheid restafval neemt geleidelijk af. In 2009 werd het vooropgestelde doel van 150 kg/inwoner/jaar voor het eerst gehaald. Het beleid rond huishoudelijk afval wordt bestendig. De focus komt te liggen op het ondersteunen en stimuleren van lokale besturen met minder goede inzamelcijfers. Uit onderzoek moet blijken of we de prestaties van deze gemeenten kunnen verbeteren.

De grootste afvalstroom in Vlaanderen is afkomstig van bedrijven. In 2008 werd 21,8 miljoen ton primair bedrijfsafval geproduceerd. Ongeveer de helft van dit primair bedrijfsafval is bouw- en sloopafval, slib en grond. Wanneer deze stromen buiten beschouwing worden gelaten, blijft de hoeveelheid primair bedrijfsafval vrij constant sinds 2000 (11,5 miljoen ton in 2008). De hoeveelheid niet-selectief aangeboden primair bedrijfsafval bedroeg in 2007 1 miljoen ton.

De hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen schommelt rond 1 miljoen ton in de periode 2007-2009. In Vlaanderen geldt sinds 1 januari 2006 een stortverbod

voor niet-recycleerbaar, brandbaar huishoudelijk afval en het hiermee vergelijkbaar bedrijfsafval.

7.2.6. MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE

Inzetten op het verminderen van de milieudruk (zie plandoelstellingen 'Minder absolute milieudruk') impliceert dat we ook nadenken over de wijze waarop we produceren en consumeren. Een verhoging van de eco-efficiëntie van productieprocessen en diensten blijft hierbij een belangrijk aandachtspunt. Het Pact 2020 stelt dat in 2020 een verdere ontkoppeling van economische groei en het geheel van emissies en afvalproductie gerealiseerd is door een gestaag stijgende materiaal- en energie-efficiëntie in de verschillende maatschappelijke sectoren. We stellen vast dat in de periode 2000-2009 de milieudruk op niveau Vlaanderen grotendeels is losgekoppeld van de economische groei. Voor de meeste verontreinigende stoffen wordt zelfs een absolute ontkoppeling vastgesteld. Dat is nog niet het geval voor de productie van bedrijfsafval, het energie- en grondstoffengebruik.

Daarnaast kunnen we ook werken aan de consumptiezijde, met name door het gebruik van primaire grondstoffen, materialen en energie te verlagen en het gebruik van milieuverantwoorde alternatieven, producten en diensten te verhogen. De Vlaamse overheid wil op dit vlak stimulansen geven, en tegelijk ook zelf het goede voorbeeld geven.

DE ECO-EFFICIËNTIE IN DE VERSCHILLENDE MAATSCHAPPELIJKE SECTOREN WORDT VERHOOGD

- De productie van primaire bedrijfsafvalstoffen is in de periode 2010-2015 verder ontkoppeld t.o.v. de toegevoegde waarde van de industrie
- Meer nieuwbouwwoningen presteren beter dan de geldende energieprestatienormen
- Er treedt een vergroening van het Vlaamse wagenpark op. De Vlaamse overheid geeft hierbij het goede voorbeeld

Bron: Pact 2020

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Primaire bedrijfsafvalstoffen (exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond) versus bruto toegevoegde waarde van de betreffende industriële sectoren	Verdere ontkoppeling in de periode 2010-2015
Percentage nieuwbouwwoningen dat beter doet dan E-peil 40	21
Gemiddelde ecoscore Vlaams voertuigenpark (personenwagens)	61
Gemiddelde ecoscore voertuigenpark (personenwagens) Vlaamse overheden	63

In de periode 2002-2008 werd geen ont koppeling vastgesteld tussen de hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen en het bruto regionaal product. Als bouw- en sloopafval buiten beschouwing wordt gelaten, is er sprake van een relatieve ont koppeling. De gemiddelde ecoscore van het Vlaamse voertuigenpark bedroeg 53,6 in 2008 (56 voor benzine wagens en 48 voor diesel wagens). Het wagenpark van de Vlaamse overheid heeft, gebaseerd op een nulmeting (op ongeveer 30% van de voertuigen) uitgevoerd in 2008, een ecoscore van 55 (63 voor benzine wagens en 54 voor diesel wagens). Een meer uitgebreide meting volgt in de loop van 2010.

HET GEBRUIK VAN PRIMAIRE GRONDSTOFFEN EN MATERIALEN IS VERMINDERD EN DE INZET VAN VOLWAARDIGE ALTERNATIEVEN NEEMT TOE. TEGELIJK WORDT OP EEN MEER MILIEUVERANTWOORDE WIJZE GECONSUMEERD

- Het aandeel afval dat als secundair materiaal ingezet wordt, neemt toe
- Het aandeel ingezette alternatieven ten opzichte van het aandeel eigen oppervlakedelfstoffen verhoogt
- Hoogwaardig water wordt, waar mogelijk, vervangen door laagwaardig water, bv. door de inzet van hemelwater
- Het marktaandeel milieuverantwoorde producten en diensten neemt toe
- Het aandeel woon-werkverplaatsingen te voet, met de fiets of het openbaar vervoer van de Vlaamse ambtenaren stijgt

Bron: Algemeen oppervlakedelfstoffenplan, beleidsnota

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Aandeel afval dat als secundair materiaal ingezet wordt	Toename in de periode 2010-2015
Aandeel ingezette alternatieven oppervlakedelfstoffen, gemiddeld over alle delfstoffen (voortschrijdend gemiddelde over drie jaar)	Toename in de periode 2010-2015
Leidingwatergebruik (huishoudens+industrie+landbouw)	Geen toename in de periode 2010-2015
Hemelwatergebruik door huishoudens	Toename t.o.v. 2010
Aandeel woon-werkverplaatsingen te voet, met de fiets of het openbaar vervoer van de Vlaamse ambtenaren	Toename in de periode 2010-2015

De grondstoffenbehoefte in Vlaanderen vertoont geen uitgesproken trend in de periode 2000-2008 en bedraagt ca. 38 ton per inwoner. Ongeveer 85% van deze behoefte wordt gedekt door invoer uit het buitenland. Het grootste aandeel (ca. een derde) van grondstoffenbehoefte wordt gedekt door import van fossiele brandstoffen. Mineralen,

biomassa en metalen nemen ongeveer de helft voor hun rekening. Het aandeel eigen ontginningen van minerale grondstoffen nam sinds 2000 langzaam af.

Via een hertekening van de materiaalkringlopen wordt gezocht naar meer mogelijkheden om – op een milieuverantwoorde wijze – tegemoet te komen aan de vraag naar grondstoffen en materialen. In 2008 ging ca. 63% van het primair bedrijfsafval naar een of andere vorm van materiaalrecuperatie (hergebruik, gebruik als secundaire grondstof, recyclage of compostering). Het aandeel huishoudelijk afval dat naar materiaalrecuperatie gaat, liep op tot 72% in 2009.

Het verhogen van het gebruik van volwaardige alternatieven voor Vlaamse primaire oppervlaktedelfstoffen draagt bij tot het inperken van de behoefte aan primaire oppervlaktedelfstoffen. Op basis van de beschikbare cijfers is, voor alle oppervlaktedelfstoffen samen, de hoeveelheid ingezette alternatieven in 2007 dubbel zo groot (68%) als de hoeveelheid ontgonnen primaire oppervlaktedelfstoffen op Vlaamse bodem (32%).

Het leidingwatergebruik (totaal gefactureerd) bedroeg in 2009 342 miljoen m³. Sinds 2008 daalt het lichtjes na geschommeld te hebben rond 370 miljoen m³ (VMM-rapporten Watermeter 2010 en Economisch Toezicht 2005-2010).

DE ENERGIECONSUMPTIE DAALT EN DE INZET VAN HERNIEUWBARE ENERGIEBRONNEN NEEMT TOE

- Het finaal binnenlands energiegebruik vermindert
- Een energiebesparing wordt gerealiseerd in de residentiële sector
- Het aandeel hernieuwbare energie neemt toe

Bron: Vlaams actieplan Energie-efficiëntie, EU-Energie- en Klimaatpakket, Energiedecreet

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Gerealiseerde % aan energiebesparing op basis van het gemiddeld finaal binnenlands energiegebruik (dat onder toepassingsgebied van richtlijn 2006/32/EC valt)	9% in 2016 t.o.v. periode 2001-2005
Energiegebruik residentiële sector	Afname*
Aandeel hernieuwbare energie in het finaal binnenlands energiegebruik (inclusief eigen gebruik en verliezen energiesector)	Toename** (2020)

* doel wordt vastgelegd op basis van doorrekeningen Energierenovatieprogramma 2020

** Vlaams doel wordt vastgelegd bij de interne Belgische lastenverdeling

Een efficiënter energiegebruik en -productie met een groter aandeel hernieuwbare energie, kunnen de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Bovendien kan dit een bijdrage leveren tot een grotere zelfvoorzieningsgraad voor energie. Op te merken valt: hoe lager het energiegebruik, hoe gemakkelijker om het vooropgesteld percentage hernieuwbare energie te behalen. Het finaal binnenlands energiegebruik bedroeg voor de referentieperiode 2001-2005 gemiddeld 188.429 GWh in Vlaanderen. De geformuleerde doelstelling kan evenredig gespreid worden over de negen werkingsjaren van de richtlijn en komt dus neer op het aantonen van een energiebesparing van 1884 GWh (1%) per jaar.

Conform de doelstelling uit het Pact 2020 wordt meer specifiek de residentiële sector belicht. De milieuverkenning MIRA-S geeft ook aan dat in de sector huishoudens een jaarlijkse vermindering van het energiegebruik kan gehaald worden in alle doorgerekende scenario's. De energiekwaliteit van woningen in Vlaanderen is immers laag, en maatregelen als het isoleren van daken en vensters, vervanging van verwarmingstoestellen en het verstrengen van energieprestatienormen kunnen het energiegebruik sterk doen dalen.

In de toekomst zal de energiebesparingsdoelstelling voor de netbeheerders opgetrokken worden van jaarlijks 2% energiebesparing bij zijn huishoudelijke eindafnemers en 1,5% bij de niet-huishoudelijke eindafnemers tot 2,5% voor netbeheerders met minder dan 2500 afnemers en 3,5% bij de andere netbeheerders.

In 2009 bedroeg het aandeel groene stroom in de distributieleveringen van elektriciteit 4,7%. De groene stroomdoelstelling werd door de Vlaamse Regering opgetrokken naar 13% voor 2020. De plandoelstelling betreffende hernieuwbare energie, naar aanleiding van het Europese Energie- en Klimaatpakket, is ruimer. Hier wordt niet alleen elektriciteit in rekening gebracht maar het volledige energieverbruik. Europees werd voor België een doelstelling van 13% hernieuwbare energie tegen 2020 vastgelegd. Deze Belgische doelstelling dient nog naar een Vlaamse doelstelling vertaald te worden. In 2009 bedroeg het aandeel hernieuwbare energie in Vlaanderen 2,8%.

7.2.7. VERDERE STAPPEN IN DE REMEDIËRING

Het MINA-plan 4 wil verdere stimulansen geven aan het wegwerken van milieu- of natuurgerichte knelpunten. Een selectie wordt op niveau van de plandoelstellingen weergegeven.

WATERBELEID

DE VLAAMSE OVERHEID INVESTEERT IN WATERZUIVERING, INRICHTING EN RUIMINGEN VAN WATERLOPEN EN DE SANERINGEN VAN VERVUILDE WATERBODEMS

- De openbare waterzuivering is verder uitgebouwd
- De waterlopen worden ingericht met het oog op structuurherstel
- De sanering van vervuilde waterbodems wordt verdergezet
- De noodzakelijke ruimingen van waterlopen worden uitgevoerd

Bron: EU-Richtlijn Stedelijk Afvalwater, kaderrichtlijn Water, VLAREA

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Zuiveringsgraad* RWZI: aantal inw. op RWZI versus totaal aantal op RWZI volgens de zoneringsplannen	86%
Waterloop van 1e categorie heringericht i.f.v. ecologie en wateropvang	6 km per jaar
Ruimingen op waterlopen van 1e categorie	150.000 m ³ per jaar
Aantal waterbodems (van 15 prioritaire) onderzocht en sanering gestart	100%

* Doordat nu de nieuwe zoneringsplannen kunnen gebruikt worden, wijkt de definitie van zuiveringsgraad af van diegene die in MINA-plan 3+ gebruikt werd.

De waterzuiveringsinfrastructuur wordt verder uitgebouwd. Volgens de zoneringsplannen zal uiteindelijk 98% van de Vlaamse bevolking aangesloten worden op openbare waterzuivering (RWZI's). Door de inspanningen van het Vlaamse Gewest om zich in regel te stellen met de richtlijn Stedelijk Afvalwater en door de ingebruikname van een aantal grotere zuiveringsinstallaties was de zuiveringsgraad eind 2008 verder gestegen tot 73% (van die 98%).

De structuurkwaliteit van de Vlaamse waterlopen is ondermaats. Van de onderzochte waterlooptrajecten scoort 65% ontoereikend of slecht, 32% scoort matig. Slechts 3% van de trajecten heeft een goede hydromorfologische kwaliteit.

Slechts 1% van de onderzochte waterbodems was in de periode 2006-2009 niet verontreinigd, 35% was sterk verontreinigd. In diezelfde periode treedt er weliswaar een lichte verbetering van de waterbodemkwaliteit op, ondermeer een gevolg van de uitgevoerde saneringswerken (ruimingen).

Hoewel er zowel qua kwantiteit (ruiming) als kwaliteit (verontreiniging) meer aandacht komt voor een brongerichte en duurzame aanpak van waterbodems zal ruiming en sanering in de planperiode inspanningen blijven vergen.

BODEMBELEID

De Vlaamse overheid streeft er naar om, in lijn met de Europese bodemstrategie, de bodembescherming in zijn globaliteit aan te pakken. Het Pact 2020 stelt dat Vlaanderen in 2020 op vlak van bodembescherming even goed moet scoren dan andere economische topregio's. Krachtlijnen van het beleid zijn het maximaal voorkomen en beperken van bodemverontreiniging en het maximaal afstemmen van het bodembeleid op de maatschappelijke behoeften. De sanering van verontreinigde bodems en van erosieknelpunten staat centraal.

Daarnaast wordt ook ingezet op het behoud en herstel van de algemene bodemkwaliteit op langere termijn. Voorbeelden zijn het behoud van een goede organische stof- en nutriëntentoestand van de bodem. Daar de toestand slechts zeer langzaam evolueert, zal een eventueel verlies aan organische stof in de bodem pas effectief meetbaar zijn na een periode die de planperiode overstijgt.

DE VLAAMSE OVERHEID INVESTEERT IN DE SANERING VAN VERONTREINIGDE BODEMS EN DE EROSIEBESTRIJDING

- Het aantal gesaneerde gronden neemt toe
- In 2014 is de erosiebeleidsindicator voor de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen verdubbeld t.o.v. 2008
- Meer erosiegevoelige landbouwpercelen hebben een permanente bedekking met landbouwgewassen of natuurlijke vegetatie

Bron: Beleidsnota (m.b.t. erosie)

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
% gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten waarvan de sanering minstens is gestart (d.w.z. een bodemsaneringsproject is conform verklaard)	100% (2036) 40% (2015)
Erosiebeleidsindicator voor de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen*	14% (2014)
% van de oppervlakte van de in de perceelsregistratie opgenomen landbouwpercelen, met een zeer hoge of hoge potentiële erosiegevoeligheid, die een permanente bedekking met landbouwgewassen of natuurlijke vegetatie hebben	50%

* Er wordt gemikt op de meest nuttige maatregelen, zowel kleinschalige erosiebestrijdingswerken als beheersovereenkomsten erosie. De erosiebeleidsindicator houdt rekening met de erosiegevoeligheid en de oppervlakte van de verschillende gemeenten.

Eind 2009 was voor 3463 (of 31%) gronden met historische bodemverontreiniging de sanering minstens gestart. Er blijft nog een lange weg te gaan alvorens alle gronden met historische verontreiniging (naar schatting 11.000 in Vlaanderen) zullen aangepakt zijn. In sommige gevallen is een sanering dringend omdat de gezondheidsrisico's voor de mens (o.m. via het drinkwater of de voedselketen), de risico's voor de ecosystemen of de verspreidingsrisico's te groot zijn. De nadruk zal ook nog meer gelegd worden op het optimaal faciliteren van overdrachten van verontreinigde gronden en de realisatie van bouwprojecten op deze gronden.

Eind oktober 2010 beschikten 93 gemeenten over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan. De erosiebeleidsindicator, die het effect van zowel kleinschalige erosiebestrijdingswerken als het instrument beheersovereenkomsten erosiebestrijding meet, stond eind 2009 op 9,2%. Dit geeft aan dat 9,2% van de meest nuttige erosiebestrijdingsmaatregelen zijn gerealiseerd. Gebaseerd op de landbouwpercelenkaarten had in 2010 ca. 48% van de meest erosiegevoelige percelen een permanente bodembedekking.

NATUURBELEID

Om de natuurdoelstellingen te halen, moet het grootste deel van de maatregelen, nodig voor de instandhoudingsdoelstellingen, in uitvoering zijn.

Met de nadruk op de 108 soorten van internationaal belang, willen we met de opmaak en de uitvoering van soortenbeschermingsplannen en -programma's en het nemen van soortenbeschermingsmaatregelen de achteruitgang van de Vlaamse biodiversiteit stoppen, de gunstige staat van instandhouding van levensvatbare populaties van soorten verzekeren en het herstel van (de populaties van) bedreigde soorten bevorderen. Momenteel zijn er van de 10 bestaande soortenbeschermingsplannen 8 in uitvoering. In 2009 zijn 22% vismigratieknelpunten op het netwerk van prioritaire waterlopen (3000 km) gesaneerd. Het saneringsritme is traag. Volgens de natuurverkenning NARA-S zou Vlaanderen tegen 2027 minder dan de helft van de geplande ontsnippering realiseren. Op 16 juni 2009 keurde de Benelux een nieuwe beschikking Vismigratie goed. De bedoeling van de nieuwe beschikking is om de vrije vismigratie in de Benelux te herstellen door knelpunten weg te werken in de ecologisch belangrijke waterlopen. De beschikking voorziet in de opmaak van een strategische prioriteitenkaart, die de ecologisch belangrijke waterlopen aanduidt. Voor het wegwerken van deze knelpunten is de timing afgestemd op de Europese kaderrichtlijn Water.

DE VLAAMSE OVERHEID RICHT ZICH OP DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN EN INVESTEERT IN DE SANERING VAN NATUURGERICHTE KNELPUNTEN

- De instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden zijn vastgesteld en het grootste deel van de maatregelen zijn in uitvoering
- Voor soorten van internationaal belang worden soortenbeschermingsplannen opgemaakt
- Het aandeel gesaneerde prioritaire vismigratieknelpunten neemt toe

Bron: Benelux-beschikking (m.b.t. vismigratieknelpunten), PACT 2020

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de soorten van Europees belang uitgevoerd	25%
Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de habitats van Europees belang uitgevoerd	25%
Aantal aanwijzingsbesluiten + S-IHD-rapporten* definitief goedgekeurd door de Vlaamse Regering	100%
Aantal nieuwe soortenbeschermingsplannen	+10
Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van de eerste prioriteitsklasse van de strategische prioriteitenkaart	90%
Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van de tweede prioriteitsklasse van de strategische prioriteitenkaart	50%

* S-IHDs: gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen voor Speciale Beschermingszones (conform EU-Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn)

7.3. Bijkomend op te volgen indicatoren

Aanvullend op de indicatoren bij de plandoelstellingen worden hieronder een reeks van indicatoren opgenomen, die in de volgende planperiode zullen worden opgevolgd. Het betreft enerzijds indicatoren die bijkomende informatie of verduidelijking geven bij de plandoelstellingen. Hoewel voor deze indicatoren geen doelstellingen voor 2015 worden vooropgesteld, wordt eraan gewerkt om ze in een gunstige richting te laten evolueren in de periode 2010-2015. Anderzijds zijn er te ontwikkelen indicatoren, waarbij de overheid zich engageert om ze operationeel te maken binnen de planperiode. Meestal gaat het over indicatoren waarvan het concept nog niet helemaal duidelijk is of waarvoor nog geen kwaliteitsvolle data konden worden verzameld.

BETERE LEEFKWALITEIT

- % van de grootstedelijke bevolking (Antwerpen, Gent en Brugge) blootgesteld aan overschrijding van de voortschrijdende driejaarsgemiddelde concentratie van $20 \mu\text{g}/\text{m}^3 \text{PM}_{2,5}$ (2013-2015) (→ te ontwikkelen)
- Aantal Vlamingen dat wordt blootgesteld aan verkeerslawaaï hoger dan $L_{den} = 70 \text{ dB(A)}$ (weg), $L_{den} = 73 \text{ dB(A)}$ (spoor) en $L_{den} = 65 \text{ dB(A)}$ (weg)
- Tevredenheidsindex (buurt, groene ruimten in de omgeving) – SCV en Stadsmonitor

OMGEVINGSKWALITEIT

- Aandeel bebouwde oppervlakte per gebiedstype
- Samenstelling bebouwde oppervlakte (residentieel, industrie, infrastructuur)
- Versnippering open ruimte (clustergrootte)
- Oppervlakte open ruimte per clustergrootte
- Aandeel oppervlakte landbouw met milieu- en natuurdoelen

BIODIVERSITEIT

- Aantal bijkomende uitheemse soorten
- Oppervlakte aangekocht natuur- en bosgebied
- Oppervlakte onder effectief natuurbeheer per inwoner
- Evolutie van de oppervlakte herbestemmingscategorieën volgens bestemmingen in de gewestplannen: bosgebied, natuurgebied, overig groen
- Oppervlakte natuurverwevingsgebied afgebakend
- Oppervlakte ingericht via natuurinrichtingsprojecten
- Oppervlakte beheerovereenkomsten voor natuurgerichte maatregelen
- High Nature Value farmland (areaal) (→ te ontwikkelen)
- Aantal stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject en het areaal ervan
- Versnippering van groengebieden (→ te ontwikkelen)

SCHONERE LUCHT

- Jaaroverlast ozon (AOT60ppb – max8u) voor bescherming gezondheid (MLTD: $5800 \mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{uren}$, LTD $0 \mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{uren}$)
- Jaaroverlast ozon (AOT40ppb – max8u) voor bescherming vegetatie
- % van de meetplaatsen waar de jaargemiddelde concentratie benzo(a)pyreen in de PM_{10} -fractie, uitgemiddeld over een kalenderjaar, de norm overschrijdt ($1 \text{ ng}/\text{m}^3$)
- Aantal uren dat de gemiddelde uurconcentratie van $200 \mu\text{g}/\text{m}^3 \text{NO}_2$ wordt overschreden (max 18 u)

- Aantal dagen dat de gemiddelde dagconcentratie van $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$ SO_2 wordt overschreden (max 3 d)
- Depositie van verzurende en vermestende stoffen

GOEDE TOESTAND WATERSYSTEMEN

- % oppervlaktewaterlichamen in beschermde gebieden "natuur" die voldoen aan natuurgerichte normen (→ te ontwikkelen)
- Structuurkwaliteit waterlopen (→ te ontwikkelen)
- % meetplaatsen van het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de fosfaatsnorm
- % meetplaatsen van het MAP-grondwatermeetnet met overschrijding van de nitraatsnorm van 50 mg per liter
- % meetplaatsen van het MAP-grondwatermeetnet met overschrijding van de fosfaatsnorm

BODEMKWALITEIT

- Bodembalans voor stikstof en fosfaat
- % van de landbouwpercelen met een gunstig fosfaatgehalte
- Afdichtingspercentage (verharde oppervlakken) van de bodem

MILIEUDRUK – EMISSIES NAAR LUCHT

- Emissie broeikasgassen ETS-sectoren
- Emissie broeikasgassen transport
- Emissie van verzurende stoffen (SO_2 , NO_x , NH_3 in zuurequivalenten Zeq)
- Emissie van ozonvormende stoffen (NO_x , NMVOS, CO en CH_4 in TOFP)
- Emissie van zware metalen
- Emissie van PAK's
- Emissie van dioxines

MILIEUDRUK – EMISSIES NAAR WATER

- Emissie van PAK's
- Emissie van nutriënten (N en P) door huishoudens, landbouw en bedrijven

MILIEUDRUK – AFVALSTOFFEN

- Hoeveelheid bouw- en sloopafval, grond en slibafval
- Milieudruk door zwerfvuil – netheidsindex (→ te ontwikkelen)

MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE

- Eigen materialen consumptie
- Ontgonnen hoeveelheid primaire oppervlaktedelfstoffen
- Marktvolume milieuvriendelijke producten aan de hand van productcategorieën
- Aandeel bioproducten in bestedingspatroon van de gezinnen
- Modale verdeling woon-werk en woon-schoolverkeer (→ te ontwikkelen)
- Aandeel overheidsbestekken die leiden tot groene overheidsaanbestedingen
- Areaal geïntegreerde teelt (conform EU-principes Integrated Crop Management – Integrated Pest Management)
- Aandeel duurzaam geproduceerd hout in bestedingspatroon van de Vlaamse overheid

- Finaal binnenlands energiegebruik
- Marktaandeel energiezuinige toestellen
- Gemiddelde ecoscore nieuwe personenwagens (Vlaams en Vlaamse overheden)

REMEDIËRING – WATERBELEID

- Totaalrendement waterzuiveringsinstallaties groter dan 10.000 IE
- Areaal beheersovereenkomst water
- Areaal beheersovereenkomst perceelsrandenbeheer

REMEDIËRING – BODEMBELEID

- Preventie van bodemverontreiniging (→ te ontwikkelen)

8. Thematisch beleid

8.1. Duurzame productie en consumptie

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Sinds duurzame productie en consumptie (DPC) op de wereldtop voor duurzame ontwikkeling in Johannesburg (2002) naar voor werd geschoven, is het belang ervan in het milieubeleid enorm toegenomen. In een 'Plan of implementation' riep de wereldtop landen op een tienjarig beleidskader voor DPC te ontwikkelen.

DPC is één van de belangrijkste uitdagingen van de nieuwe strategie duurzame ontwikkeling (2006) van de EU. Dit vormde de aanleiding tot de lancering van het actieplan DPC (2008) van de Europese Commissie. De kern van dit plan is een nieuw, dynamisch product-beleid dat moet leiden tot energie- en milieuvriendelijkere producten, diensten en technologieën. Het omvat een mix van minimumnormen en stimulerende maatregelen, een streven naar betere integratie van bestaande instrumenten, met versterking waar nodig.

Verder kan op Europees vlak verwezen worden naar de thematische strategie voor het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen, de thematische strategie voor afvalpreventie en -recycling, het actieplan voor milieutechnologie (ETAP) en de richtlijn m.b.t. ecodesign van producten die energie verbruiken. Op Europees niveau werden de thema's waar men zich prioritair op wil richten (wonen, verkeer en voeding) evenals mogelijke maatregelen nader bepaald via het EIPRO/IMPRO-onderzoek (environmental impact/improvement of products). Voeding en het duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen staan centraal in het aanpassingsproces van het EU-gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB na 2013). Internationaal (UNEP, OESO) zouden globale sectorale akkoorden, codes van goede praktijk en energie-efficiëntie een sterke sturing kunnen hebben.

LOPEND VLAAMS BELEID

Op Vlaams niveau is er een strategie duurzame ontwikkeling (VSDO) met onder meer 'Duurzame productie en consumptie' en 'Duurzaam wonen en bouwen' als projecten. Duurzaam lokaal beleid wordt ook gestimuleerd via de Samenwerkingsovereenkomst. De transitieprojecten 'duurzaam materialenbeheer' en 'duurzaam wonen en bouwen' sturen aan op een structurele verandering.

Via 'interne milieuzorg' geeft de Vlaamse overheid richtlijnen voor haar eigen besturen om het goede voorbeeld te geven, bijvoorbeeld via groene overheidsaankopen. Daarnaast worden via de milieukoopwijzer (een aankoopgids voor milieuverantwoorde producten), producttest.be, het Eco-efficiëntiescanprogramma en ecodesign (integratie van milieuaspecten in de ontwikkelingsfase van producten) enkele instrumenten door de Vlaamse overheid ter beschikking gesteld aan verschillende doelgroepen.

Uitgebreid onderzoek van de laatste tien jaar toont aan dat het bevorderen van DPC een actieve samenwerking vereist tussen producenten, consumenten, distributie en overheid. Het consumptieknooppunt (consumption junction) geniet daarbij bijzondere aandacht. In dit kader werd het 'Maatschappelijk Forum Milieuverantwoorde Consumptie' opgericht, waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn en waarbinnen de eerste proefprojecten zijn gestart.

Een aantal instrumenten bevindt zich op het federale niveau: het Federaal Plan Producten, het ecolabel, de milieutaks, ... Optimale wisselwerking is een must voor een degelijk vormgegeven en uitgevoerd DPC-beleid.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Een milieuverantwoorde productie en consumptie wordt verder vormgegeven vertrekkende van Europese initiatieven, zoals het actieplan DPC en de thematische strategie voor het duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Het kadert binnen een bredere, beleidsdomeinoverschrijdende aanpak, gericht op een duurzame productie en consumptie, zoals ook opgenomen in de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling. Een milieuverantwoorde productie en consumptie staat ook centraal bij het tot stand brengen van een groene economie. Hierbij wordt ook de milieu-impact (winning, productie, transport) van ingevoerde producten beperkt alsook die van het gebruik van uitgevoerde producten.

Door eco-innovatie te stimuleren krijgen (Vlaamse) bedrijven de kans om gelijktijdig hun concurrentievermogen te verbeteren, hun eco-efficiëntie te verhogen en hun milieu-impact te verkleinen. Hierbij wordt gemikt op alle innovaties die streven naar een lagere milieu-impact zowel door milieutechnologische innovaties, organisatorische innovaties (bv. samenwerken voor ketenbeheer, EMAS, ISO 14001, ...), nieuwe producten of diensten als door systeeminnovaties.

Binnen de prioritaire systemen is de transitiearena 'Plan C' in Vlaanderen een belangrijke voedingsbodemplaat om de omslag naar duurzaam materialenbeleid concreet vorm te geven. Het hertekenen van bestaande materiaalkringlopen dient uiteindelijk te resulteren in een nieuwe generatie aan materialen, producten en diensten met een minimale milieu-impact. Deze transitie veronderstelt een complexe mix van gerelateerde ontwikkelingen in milieu, economie en technologie. Plan C zet hierbinnen transitie-experimenten op om aan te tonen dat systeeminnovatie werkt in de praktijk. Ook binnen het transitieproject 'Duurzaam wonen en bouwen (DuWoBo)' worden innovatieve experimenten opgestart in samenwerking met Plan C. Beide transitiearena's worden structureel ondersteund. Daarnaast wordt ook meegewerkt aan nieuw op te starten transitieprojecten. Voor wat betreft technologische innovaties worden de vooropgestelde prioriteiten onder meer vanuit het beleidsdomein EWI, mee uitgewerkt of waar mogelijk ondersteund (☞ 12).

De Vlaamse overheid neemt zijn rol op om te komen tot een ketenbeheeraanpak (zoals 'cradle to cradle'). Hierbij wordt gestart met een aantal pilootprojecten, waarbij de overheid faciliteert. Deze werkwijze biedt ruimschoots kansen voor innovatie en economische ontwikkeling (☞ 14).

Om ecodesign, eco-innovatie op productniveau, nog meer ingang te doen vinden aan de bron, wordt het instrument verankerd in relevante onderwijspakketten. De sensibilisering van de professionele designer krijgt verder vorm via o.m. de samenwerking met Design Vlaanderen en de ontwikkeling en verspreiding van instrumenten (bv. Ecolizer, Ecodesign-award, ...).

Bedrijven worden aangespoord om efficiënter om te springen met grondstoffen, materialen en energie. Op korte termijn staat de eco-efficiëntiescan hierbij centraal. Het gebruik ervan wordt verder opgeschaald, na bijsturing van het instrument op basis van de uitgevoerde evaluatie. In samenwerking met andere overheidspartners en het bedrijfsleven wordt ook een meer intense begeleiding van de gescande bedrijven gestart, opdat deze overgaan tot investeringen ter verhoging van de eco-efficiëntie. Indien de stimulering via de eco-efficiëntiescan onvoldoende blijkt, wordt nagegaan in welke mate nieuwe of bestaande instrumenten zoals de milieuvergunning, convenanten, fiscale

instrumenten, subsidiëringkanalen, ... geheroriënteerd kunnen worden zodat ze geschikt zijn om bedrijven aan te zetten tot een meer eco-efficiënte productie. Met name een gerichte inzet van de ecologiepremie en het Groen Investeringsfonds bieden perspectief (☞ 6).

De Vlaamse overheid levert inspanningen om een meer milieuverantwoorde consumptie te bewerkstelligen. Het aanbod (en de verkoop) van deze producten en diensten moet stijgen (☞ 15). De overheid zelf is met haar aankopen verantwoordelijk voor zo'n 13% van het BNP. De Vlaamse overheid zal haar voorbeeldfunctie actief opnemen in haar aanbestedingsbeleid.

DPC staat centraal in het oppervlaktedelfstoffenbeleid met een accent op gesloten materiaalkringlopen en secundaire grondstoffen, nieuwe ontginningen die zich vooral richten op de binnenlandse markt, etc. (☞ 30 en thema Bodembescherming). Bijzondere aandacht gaat bovendien naar een duurzaam watergebruik. Dit kan worden gerealiseerd door minder water te gebruiken, door water opnieuw te gebruiken of door alternatieve waterbronnen te zoeken en aan te bieden (zie ook 'Water').

Om in de periode 2008-2016 een energiebesparing te verzekeren van 9% tegenover het gemiddelde energiegebruik van 2001-2005, zal in 2011 het tweede actieplan Energie-efficiëntie 2011-2016 worden opgemaakt. Hierin worden per sector reductiemaatregelen opgesteld om de beoogde energiebesparingsstreefwaarde te behalen.

Meer concreet zal, om het energieverbruik van woningen te verminderen, tegen eind 2014 het traject naar bijna-energie neutrale woningen definitief in de Vlaamse energieprestatieregelgeving worden vastgelegd. Tevens zal een actieplan opgesteld worden om het aandeel lage-energie woningen substantieel te verhogen. In uitvoering van het ambitieuze doel van het Energierenovatieprogramma zullen tegen 2020 alle woningen in Vlaanderen worden voorzien van een degelijke dakisolatie, ramen met hoogrendementsbeglazing en een centrale verwarmingsketel met een hoog rendement. Eind 2014 moet de doelstelling voor 50% zijn ingevuld en zal het langetermijnactieplan met de omkaderende acties voor de volledige realisatie van de doelstelling zijn uitgewerkt.

Vlaanderen steunt onderzoek naar windenergie, zonne-energie en gebruik van biomassa om de toepassing ervan te versnellen en onderbouwen. De komende jaren wordt gewerkt aan een actieplan op Vlaams niveau om het aandeel van milieuverantwoorde hernieuwbare energiebronnen te laten toenemen. Hiertoe zal een beleid worden uitgebouwd ter bevordering van groene warmte en zal een minimaal aandeel hernieuwbare energie worden opgelegd in gebouwen. Het stabiel en vooruitstrevend groenestroombeleid zal worden verdergezet, de inzet van hernieuwbare energie in de transportsector wordt gestimuleerd en de beschikbaarheid van duurzame biomassa zal worden verzekerd. Hierbij aansluitend zullen initiatieven genomen worden om de net- en meetinfrastructuur te verbeteren om de inpassing van decentrale productie-eenheden beter mogelijk te maken (☞ 23).

Voor het terugdringen van de ecologische voetafdruk moet vooral gemikt worden op voeding, huisvesting en mobiliteit, samen goed voor 65%.

Een bijdrage wordt geleverd aan de omschakeling naar meer duurzame productie en consumptieprocessen in de landbouw en het voedingssysteem. Hierbij wordt in eerste instantie ingespeeld op opportuniteiten en uitdagingen die het Europees beleid biedt

(bv. klimaatadaptatie, doelstellingen klimaat en biodiversiteit, ...). Vlaanderen werkt onder meer mee aan een duurzame hervorming van het Europees landbouwbeleid.

Er wordt een geïntegreerde aanpak voorzien met aandacht voor bodem (organische stof, verdichting, erosie, versnippering, biodiversiteit, bestrijdingsmiddelen, fosfaataanrijking, nitraatresidu's en verzuring, ...), water (nitraat, fosfaat, bestrijdingsmiddelen, ...), lucht (ammoniakverliezen, fijn stof, ...) en natuur (instandhouding van soorten en habitats, natuurwaarden, ...) en het vrijwaren of creëren van ecosysteemdiensten ten behoeve van de maatschappij (groene infrastructuur, waterbeheersing, anti-erosiemaatregelen, bestuiving, ...).

M.b.t. het voedingssysteem wordt gemikt op de toelevering, de primaire productie (landbouw), de verwerkende sector (voedingsnijverheid), de distributiesector en de consument. Er wordt meegewerkt aan een mogelijk op te starten transitieaanpak in het kader van de VSDO. De relatie met andere systemen wordt gelegd omdat de landbouwsector ook instaat voor de productie van industriële materialen (vlas, katoen, ...) en brandstoffen. Een evenwicht met de voedselproductie en een toekomstige voedselzekerheid dient te worden nagestreefd.

Centraal staat een verbeterde doorwerking van de bestaande instrumenten, initiatieven en samenwerking onder meer tussen de beleidsdomeinen LV, EWI en LNE. Hiertoe worden initiatieven genomen om voorbeeldpraktijken en (eco-)innovaties te ontwikkelen doorheen het voedingssysteem. Hierbij kunnen vernieuwende partnerschappen worden opgezet tussen overheid en federaties, landbouwers en consumenten (zie ook 'Partnerschappen').

Concreet wordt eraan gedacht om landbouwers verder te stimuleren om milieukundige randvoorwaarden, in aanvulling op deze bepaald in de regelgeving, mee te nemen bij beslissingen in de bedrijfsvoering (teeltkeuze, bodembewerking, bemesting, ...). Dit kan bv. door het toepassen van een 'code van goede landbouwpraktijken'. Aanvullend aan de randvoorwaarden moeten prioriteiten worden gesteld welke ecosysteemdiensten cruciaal zijn en hoe de landbouwsector hieraan mee invulling kan geven binnen pijler twee van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Andere voorbeelden van initiatieven zijn: het strategisch plan 'Biologische Landbouw', het invoeren van de principes van 'integrated pestmanagement', onderzoek naar de haalbaarheid van een CO₂-, water- en afvalneutrale voedingsnijverheid, de uitvoering van een ketenproject voedselverspilling (☞ 14), de promotie van een duurzaam consumptiepatroon door het VLAM, de bepaling van de CO₂-voetafdruk in de Vlaamse veehouderij en de voorgestelde actieplannen, projecten en initiatieven in het kader van de Staten-Generaal voor de Industrie.

Voor huisvesting en mobiliteit wordt aansluiting gezocht met de ViA-acties in het kader van het 'Groen Stedengewest'. Onder meer met betrekking op huisvesting zet de Vlaamse overheid in op het onderzoeken en operationaliseren van intelligente energienetwerken op wijkniveau (of ruimer), het sluiten van materiaalkringlopen in de bouwsector en het uitvoeren van voorbeeldprojecten rond duurzame en energiezuinige wijken. De transitieprojecten DuWoBo en Plan C staan hierbij centraal.

Voor mobiliteit wordt een meer milieuvriendelijke mobiliteit bewerkstelligd (☞ 20 en 23). In het kader daarvan voert de Vlaamse overheid ook een globale communicatiestrategie rond verkeer en milieu zodat de burger beter geïnformeerd is en gestimuleerd wordt om zijn aankoop- en rijgedrag aan te passen.

8.2. Klimaat

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De Europese Commissie stelde begin 2008 in haar energie-klimaatpakket 'Climate Action and Renewable Energy Package' voor om de reductieverplichtingen van de sectoren die onder emissiehandel vallen, niet langer te regelen op lidstaatsniveau maar om de emissies onder een gezamenlijke absolute Europese uitstootlimiet 'EU-wide cap' te plaatsen.

De andere helft van de Europese broeikasgasemissies komt toe aan de sectoren die niet onder emissiehandel vallen ('niet-ETS' sectoren) zoals de gebouwen-, transport-, landbouw- en afvalsector en de kleinere industriële installaties. Voor deze sectoren worden wel reductiedoelstellingen per lidstaat opgelegd.

Het internationale onderhandelingsproces na de klimaatop in Kopenhagen moet er toe leiden dat een voldoende ambitieus juridisch bindend akkoord verdere invulling kan geven aan het mondiale klimaatbeleid na 2012.

LOPEND VLAAMS BELEID

De realisatie van de Vlaamse Kyotodoelstelling blijft voorop staan tot 2012. In het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012 en de voortgangsrapporten worden de interne en externe maatregelen beschreven en geëvalueerd. Het voorziene budget voor de uitvoer van binnenlandse klimaatmaatregelen in de periode 2006-2012 is meer dan verdubbeld van 513 miljoen euro, voorzien in het VKP2006-2012, tot 1375 miljoen euro in VORA09.

Het Vlaams Toewijzingsplan CO₂-emissierechten 2008-2012 is in 2008 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Dit plan bepaalt de totale hoeveelheid emissierechten die tijdens de handelsperiode 2008-2012 verdeeld zullen worden onder de Vlaamse bedrijven, die onder het systeem vallen, alsook de wijze waarop de individuele toewijzing aan elk van hen zal gebeuren.

In het kader van EU-richtlijn betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten is een Vlaams actieplan Energie-efficiëntie 2008-2010 ingediend bij de Europese Commissie. In dit plan worden per sector de maatregelen beschreven die zullen worden ingezet om de vastgelegde energiebesparingsstreefwaarde te bereiken.

In voorbereiding op de post-2012 doelstellingen werd in de periode 2006-2008 een onderzoekstraject uitgevoerd om technisch, economisch en maatschappelijk onderbouwde reductiedoelstellingen voor Vlaanderen voor 2020 vast te stellen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Vlaanderen zal haar Kyotodoelstelling realiseren zoals vooropgesteld in het Vlaamse Klimaatplan en het daarbij horende voortgangsrapport VORA08. De definitieve eindafrekening van de Kyotodoelstelling (gemiddeld -5,2% broeikasgasuitstoot in de periode 2008-2012 t.o.v. 1990) zal in 2014 bekend zijn. Aanvullend op de prioritaire interne maatregelen, zal de tijdige verwerving van de resterende Kyoto-eenheden in het begin van de komende planperiode een belangrijk aandachtspunt vormen (☞ 16). Hiervoor zullen de noodzakelijke middelen voorzien worden.

De langetermijnklimaatuitdaging vraagt om een andere benadering, gebaseerd op een visie op de transitie naar een koolstofarme samenleving, afgestemd op de Europese 'roadmap low carbon economy in 2050'. Deze visie moet het Vlaamse klimaatbeleid uittillen boven het niveau van een oplijsting van kortetermijn- en ad-hocinitiatieven.

Het legislatuuroverschrijdend langetermijnklimaatbeleid moet gedragen en uitgevoerd worden door de voltallige Vlaamse Regering.

Vlaanderen zal daarom in eerste instantie aandringen op en bijdragen tot een snelle, billijke en coherente verdeling van de Belgische 2020 niet-ETS- en hernieuwbare energiedoelstellingen, van de inkomsten uit de veilingen van Europese emissierechten en de financiering van internationale engagements. De Vlaamse overheid zal afspraken maken hoe de, volgens de interne Belgische lastenverdeling, aan haar toegekende opbrengsten uit emissierechten voor haar intern en extern klimaatbeleid aangewend kunnen worden. Ook zal met het Milieukostenmodel Vlaanderen nagegaan worden hoe de klimaatdoelen op de meest efficiënte manier bereikt kunnen worden, waarbij expliciet rekening gehouden wordt met de interacties tussen energie-, klimaat- en luchtbeleid.

Om de Vlaamse 2020-doelstellingen op een efficiënte manier te realiseren, zal de Vlaamse Regering in het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 een kader creëren waarbij doelstellingen, verantwoordelijkheden, monitoring en opvolging via duidelijke indicatoren en bijsturingsmechanismen worden vastgelegd. (¶ 3 en 17). Om effectief te zijn moet het nieuwe klimaatbeleidsplan beschikken over een breed draagvlak. Hiertoe wordt tegen 2012 een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 opgesteld in overleg met het brede middenveld en voortbouwend op de ervaring opgedaan in het kader van het VKP 06-12 en haar voortgangsrapporten. Er wordt gestreefd naar duidelijke, beleidsdomeinoverschrijdende afspraken om het geïntegreerde karakter en de doeltreffendheid van de maatregelen te verhogen. Energiegebruik veroorzaakt het grootste deel van de broeikasgasemissies. Het is dan ook van belang om dit verbruik terug te dringen en er daarna voor te zorgen dat de verbruikte energie zo milieuvriendelijk mogelijk is (zie 'Duurzame productie- en consumptiepatronen').

Het audit- en het benchmarkingconvenant zullen na evaluatie, in overleg met de stakeholders en tussen de Vlaamse ministers bevoegd voor leefmilieu, energie en economie, bij hun verlenging tegelijk uitgebreid worden tot een klimaatconvenant. Dit convenant zal een ruimer deel van de CO₂-uitstoot van bedrijfsactiviteiten omvatten, zoals ketenbeheer en transport, en in overeenstemming zijn met de energie- en klimaatdoelstellingen voor 2020.

De slaagkansen van het klimaatbeleid zullen verhoogd worden door verder werk te maken van een versterking van het maatschappelijk draagvlak via een brede, geïntegreerde communicatieaanpak. Op het internationale vlak zal Vlaanderen haar bijdrage in de EU-engagements in het kader van een eventueel multilateraal klimaatakkoord invullen (financiering, ambitieuzere reductiedoelstellingen, technologieoverdracht, ...).

Adaptatie wordt steeds belangrijker nu blijkt dat het klimaat nu al gewijzigd is en de volgende eeuwen nog zal veranderen voordat er een mogelijke stabilisatie komt. Er zal tegen 2012 een Vlaams adaptatieplan uitgewerkt worden. Het planningsproces zal gecoördineerd verlopen met de opmaak van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. In het adaptatieplan zal een concrete aanpak worden voorgesteld voor de betrokken maatschappelijke sectoren met een toewijzing van verantwoordelijkheden aan de betrokken beleidsdomeinen (¶ 19).

8.3. Lucht

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De belangrijkste doelstellingen van het VN-verdrag inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging werden vertaald in Europese wetgeving. In 2011 wordt het Göteborg Protocol herzien waarbij wellicht nieuwe nationale emissieplafonds voor, naar verwachting, 2020 zullen worden voorgesteld.

De Richtlijn Luchtkwaliteit (2008) en de vierde Dochterrichtlijn Luchtkwaliteit (2004) leggen de lidstaten luchtkwaliteitsnormen op voor SO₂, NO₂, ozon, fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}), zware metalen (lood, arseen, cadmium, kwik en nikkel), benzo(alfa)pyreen, CO en benzeen en een meetverplichting voor kwik. Bij overschrijding van de grenswaarden moeten saneringsplannen worden opgesteld en uitgevoerd.

De NEC-richtlijn legt nationale emissieplafonds op die gelden vanaf 2010 voor NO_x, SO₂, VOS en NH₃. Het verplicht op te stellen nationale NEC-programma bevat een beschrijving van de maatregelen die worden genomen om deze emissieplafonds te halen. In de thematische strategie Luchtverontreiniging van de Europese Commissie is een herziening van de NEC-richtlijn voorzien. Daarnaast bestaan er nog richtlijnen met installatievoorschriften (stookinstallaties, solventrichtlijn, ...) en productnormen (euronormen voertuigen, brandstof, verf, ...) die er mee voor zorgen dat de luchtkwaliteitsdoelstellingen kunnen gerealiseerd worden.

Voor verkeersemissies hebben vooral euronormen en brandstofnormen een belangrijke impact. Voor scheepvaart zijn dit de Europese emissienormen voor motoren en de brandstofnormen.

Voor de reductie van de aantasting van de ozonlaag is een voorstel voor een EU-verordening gelanceerd, die de uitfasering van de betrokken stoffen aanscherpt.

LOPEND VLAAMS BELEID

In uitvoering van de NEC-richtlijn werd in 2007 een geactualiseerd reductieprogramma door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Het programma beschrijft de maatregelen die kunnen of zullen worden doorgevoerd om de emissies zo snel mogelijk onder de plafonds te brengen en te houden. Voor de industriële bronnen werden de strengere emissienormen afgedwongen via VLAREM en de milieuvergunningen en werden milieubeleidsvereenkomsten (MBO) afgesloten met de elektriciteitssector, de chemiesector en de glasproducenten. Tegelijkertijd werd het systeem voor een tijdelijke regulerende NO_x-heffing uitgewerkt. Dit moet toelaten om, indien zou blijken dat de geselecteerde maatregelen (MBO's) niet het verwachte resultaat opleveren, alsnog een emissieheffing met terugsluizing van de inkomsten te kunnen invoeren.

Voor de huishoudelijke emissies zijn vooral de productnormering en het REG-beleid effectieve instrumenten.

Voor de reductie van de verkeersemissies ging de aandacht naar technologische maatregelen (voertuignormen) en een beleid rond milieuvriendelijke voertuigen en rijgedrag (ecoscore, subsidie roetfilters vrachtwagens en personenwagens, hervorming verkeersbelasting, ...). De Vlaamse overheid besteedt ook aandacht aan interne milieuzorg voor haar eigen vloot, rij- en verplaatsingsgedrag. Er is ook een Vlaams impulsprogramma emissiearme binnenvaart. Tot slot gaat er aandacht naar de ondersteuning van gemeenten bij de uitwerking van hun lokaal beleid.

Voor de reductie van de NH₃-emissie werd gefocust op de veeteeltsector, de voornaamste emissiebron. Emissiereducties werden gerealiseerd via maatregelen opgenomen in het Mestdecreet en in de VLAREM. In het Mestdecreet werd een verscherping van de regle-

mentering rond het emissiearm toedienen van mest opgenomen alsook het stimuleren van de mestverwerking en van het gebruik van nutriëntenarme voeders. In VLAREM werd de verplichting opgenomen tot het bouwen van emissiearme varkens- en pluimveestallen bij nieuwbouw.

Het Fijnstofplan (2005) bevat zowel generieke als zonespecifieke maatregelen om de fijnstofemissies terug te dringen. Er werden diverse actie- en saneringsplannen voor hotspotzones, waaronder havenzones, opgemaakt en uitgevoerd.

Door België werd uitstel gevraagd voor het bereiken van de Europese fijnstofnormen. 20 (van de 27) lidstaten hebben uitstel gevraagd, voor een totaal van 320 zones. Het uitstel werd reeds geweigerd voor 220 zones. De Commissie wijst er in haar overwegingen tot weigering van uitstel voor de Vlaamse zones op dat de geraamde concentratieniveaus en effecten van een aantal maatregelen niet in kaart zijn gebracht en het daarom niet duidelijk is of de grenswaarden in 2011 zullen worden gehaald. Tevens meldt de Commissie dat bepaalde maatregelen niet in beschouwing zijn genomen. Ze vermeldt hierbij expliciet “lage-emissiezones” en rekeningrijden. De Commissie stelt tot slot ook vast dat een aantal maatregelen pas na 2011 in werking zal treden.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Zowel het Göteborg Protocol als de NEC-richtlijn zullen in de planperiode een revisie ondergaan. Beiden zullen, voor 2020, mogelijk aanleiding geven tot nog scherpere emissieplafonds voor de vier al geïmplementeerde pollutanten en tot een nieuw plafond voor fijn stof (vermoedelijk $PM_{2,5}$). Naast de verdelingen van de inspanningen hiervan tussen de verschillende betrokken Belgische overheden zal een nieuw reductieplan uitgewerkt en uitgevoerd worden met de meest kosteneffectieve verdeling van de inspanningen over de verschillende sectoren. Om de langetermijndoelstellingen te kunnen realiseren, is het de betrachting om zo snel mogelijk onder het plafond te komen.

In het kader van het bestaande (en het toekomstige) NEC-programma zal, wat de stationaire bronnen betreft, veel aandacht gaan naar de opvolging van de impact en de eventuele bijsturing van de doorgevoerde maatregelen (MBO's, VLAREM- en vergunningsvoorwaarden) en de evolutie van de best beschikbare technieken.

Voor landbouw zal, naast het realiseren van de huidige (en toekomstige) NEC-doelstelling voor NH_3 , het beleid erop gericht zijn om de impact van de individuele bedrijfsontwikkeling op de NH_3 -emissie zoveel mogelijk te beperken door middel van de huisvesting in emissiearme stallen (cf. Mestdecreet). Specifieke aandacht zal ook uitgaan naar de ontwikkeling en plaatsing van emissiearme stalsystemen voor die pluimveecategorieën waarvoor dat nog niet voorhanden is. In het licht van de nieuwe emissieplafonds en de bestaande Vlaamse regelgeving zal de optie ‘uitbreiding mits bewezen mestverwerking’ uit het mestdecreet geëvalueerd worden.

Voor verkeer blijft het generieke beleid zich richten op een duurzaam mobiliteitsbeleid, milieuvriendelijke voertuigen en dito rijgedrag. Hiertoe wordt samengewerkt tussen de diverse betrokken beleidsdomeinen. Bijkomend wordt ingezet op economische instrumenten voor verkeer. Vanaf 2011 zal de Vlaamse overheid de verkeersbelastingen in eigen beheer innen waarbij werk wordt gemaakt van de vergroening van de autofiscaliteit. Tegemoetkomend aan de overwegingen van de Europese Commissie wordt er daarnaast gewerkt aan de invoering van rekeningrijden voor vrachtwagens en, in een latere fase, voor personenwagens (☞ 20).

Het lokale verkeersbeleid wordt tevens ambitieuzer aangepakt om overal in Vlaanderen de doelstellingen van de EU-richtlijn Luchtkwaliteit te bereiken. De binnenstedelijke luchtkwaliteit (NO₂ en PM) wordt beter in kaart gebracht en er worden specifieke maatregelen uitgewerkt om de lokale knelpunten rond luchtkwaliteit (en geluid) aan te pakken, zoals het instellen van emissiearme zones (☞ 21). Langs gewestwegen zullen tevens maatregelen worden genomen of uitgebreid (dynamisch verkeersmanagement, snelheidsreducties). Tot slot zullen door het mobiliteitsvriendelijk en leefbaar inrichten van woonkernen (☞ 22) tevens stappen worden gezet naar een betere lokale leefkwaliteit. Daarnaast wordt gestreefd naar een maximale integratie van leefmilieuaspecten in het nieuwe Mobiliteitsplan, waarin de voorgenomen principes uit het Regeerakkoord verder worden uitgewerkt.

Bij de onderhandelingen rond het toekomstige Europese beleid (Euronormen, CO₂-normen) worden vooruitstrevende standpunten ingenomen in functie van de te behalen kwaliteitsdoelstellingen. De huidige ad-hoccommunicatie rond maatregelen (bv. ROB, roetfilters, ecoscore) wordt herzien. De Vlaamse overheid voert een globale communicatiestrategie rond verkeer en milieu zodat de burger beter geïnformeerd is en gestimuleerd wordt om zijn aankoop- en rijgedrag aan te passen. In functie van een wat langere termijn wordt de transitie naar een meer milieuvriendelijke mobiliteit in gang gezet, met een bijzondere focus op het ontwikkelen van een masterplan Elektrisch rijden in Vlaanderen (☞ 23).

In het kader van het lopend beleid rond binnenscheepvaart is een verlenging van het Vlaamse impulsprogramma Emissiearme binnenvaart aan de orde. Voor de zeescheepvaart zijn, naast het innemen van vooruitstrevende standpunten in de internationale onderhandelingen en het overleg met de federale overheid, het stimuleren van de invoering van walstroomvoorzieningen en gedifferentieerde haventaksen door de Vlaamse zeehavens belangrijke acties.

Emissiebeperkende maatregelen voor fijn stof, PAK's, dioxines en zware metalen in de industrie zullen voornamelijk worden gerealiseerd met een gericht vergunningenbeleid, gecombineerd met innovatie en toepassing van de beste beschikbare reductietechnieken en -strategieën. Specifiek voor fijn stof is daarbij de beheersing van de industriële diffuse stofemissies van belang, die verder zullen worden geïnventariseerd en waarvoor het in voorbereiding zijnde maatregelenpakket bij alle relevante bedrijven zal worden doorgevoerd. Dit zal in een aantal gevallen ook de emissies van zware metalen, PAK's en dioxines terugdringen.

Een aandachtspunt voor de sector huishoudens is het beheersen van de luchtemissies door het toenemende gebruik van stookhout voor verwarming. Belangrijke instrumenten zijn daarbij sensibilisering en het ondersteunen van een voldoende ambitieus en kosten-effectief standpunt over productnormering op federaal en Europees niveau in het kader van de Ecodesign-richtlijn, en het economisch ontraden van het gebruik van systemen die meer verontreiniging veroorzaken.

De extra maatregelen moeten toelaten om de luchtkwaliteitsnormen voor fijn stof en NO₂ zo snel mogelijk te halen. Als Vlaanderen hier niet in slaagt, worden er bijkomende doelgerichte maatregelen genomen. Waar nodig worden de fijnstofplannen aangepast. Rond het meten en modeleren van de luchtkwaliteit gaat de aandacht naar de chemische karakterisatie en het bronnenonderzoek van fijn stof in gebieden met verhoogde concentraties en de optimalisatie van de bestaande luchtkwaliteits-, interpolatie- en

voorspellingsmodellen. In stedelijke omgevingen en landelijke gebieden wordt het fijnstofmeetnet verder uitgebreid.

De emissies van fijn stof, in het bijzonder $PM_{2,5}$, zullen nauwkeuriger in kaart gebracht worden en de (stedelijke) gebieden met overschrijding van de PM_{10} - en NO_2 -grenswaarde worden nader bepaald en omschreven. De luchtkwaliteitsmeetnetten worden aangepast of uitgebreid om te voldoen aan de nieuwe en strengere kwaliteitsvereisten van de EU-kaderrichtlijn Luchtkwaliteit. Bijkomende metingen en modelleringen worden uitgevoerd om de zones van overschrijding van een aantal zware metalen opgenomen in de vierde EU-dochterrichtlijn voldoende nauwkeurig te kunnen omschrijven en gerichte maatregelen te kunnen nemen. Onderzoek naar andere indicatoren voor blootstelling aan fijn stof, o.m. de bepaling van ultrafijne deeltjes, zal uitgevoerd worden.

De ammoniakconcentraties worden met meer aandacht opgevolgd omdat ammoniak zowel bijdraagt tot de verzuring als tot de vorming van fijn stof.

Het milieukostenmodel wordt verder verfijnd en een integratie met het luik 'broeikasgassen' is voorzien.

Voor ozonafbrekende stoffen wordt het huidige beleid verdergezet. Het betreft onder meer het uitvoeren van gerichte inspectiecampagnes naar het gebruik van ozonafbrekende stoffen in de nog toegelaten toepassingen en de certificering van koeltechnische bedrijven en hun koeltechnisch personeel.

8.4. Water en waterbodems

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De bescherming van het aquatisch milieu staat al sinds de jaren '70 op de internationale agenda en op de agenda van de Europese Unie. Aanvankelijk waren de Europese richtlijnen gericht op het beheer van specifieke vervuilingbronnen (stedelijk afvalwater, mest, grote bedrijven) en op de bescherming van specifieke gebruiksfuncties (zwemwater, viswater, drinkwater, schelpdieren).

Sinds 2000 heeft het Europese waterbeleid met de kaderrichtlijn Water (KRW) gekozen voor een meer integrale aanpak. De KRW biedt een kader voor de bescherming van het oppervlaktewater en grondwater. De richtlijn vraagt om het waterbeleid op het niveau van de stroomgebieden en in overleg met alle betrokkenen aan te pakken en om stroomgebiedbeheerplannen op te maken. Binnen dit kader moeten maatregelen genomen worden om de goede watertoestand te bereiken tegen eind 2015, met inachtneming van de mogelijke afwijkingen. Verder vraagt de KRW om rekening te houden met het beginsel van kostenterugwinning voor waterdiensten, gebaseerd op het principe 'de vervuiler/gebruiker betaalt'.

De Benelux-beschikking vismigratie werd in 2009 herzien. De timing voor het wegwerken van de knelpunten werd afgestemd op de KRW.

In 2007 kwam er met de overstromingsrichtlijn bijkomend een Europees kader voor de overstromingsproblematiek. Voor gebieden met risico op wateroverlast moeten overstromingskaarten en overstromingsrisicobeheerplannen opgesteld worden. Uitgangspunten van de richtlijn zijn internationale solidariteit, een aanpak op stroomgebiedniveau en preventie.

Verder werkt de Europese Commissie aan een herziening van de drinkwaterrichtlijn, een strategie rond waterschaarste en droogte op middellange en lange termijn en een beleid voor de adaptatie aan klimaatverandering.

LOPEND VLAAMS BELEID

De KRW werd in Vlaanderen omgezet via het decreet Integraal Waterbeleid (DIW). Dit decreet en de uitvoering ervan vormen de basis van het Vlaamse waterbeleid. De centrale elementen zijn samenwerking en coördinatie via de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) en de bekken- en deelbekkenstructuren, de planning van het waterbeleid in stroomgebied- en (deel)bekkenbeheerplannen en een meer integrale aanpak op het terrein met instrumenten zoals de watertoets.

In uitvoering van de KRW en het DIW heeft de Vlaamse Regering de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas en het bijhorende maatregelenprogramma vastgesteld op 8 oktober 2010. De looptijd van deze plannen komt nagenoeg overeen met de regeerperiode. Uit de stroomgebiedbeheerplannen blijkt dat 7 van de 202 Vlaamse oppervlaktewaterlichamen en 7 van de 42 grondwaterlichamen de goede toestand tegen eind 2015 zullen halen. Voor de andere waterlichamen (zowel oppervlaktewater als grondwater) werd termijnverlenging ingeroepen. De goede toestand kan daar ten vroegste in 2021 bereikt worden. Redenen hiervoor zijn de aanhoudende druk van eutrofiërende stoffen, de historische verontreiniging in de waterbodem, de veelal beperkte ruimte voor waterlopen, de aantasting van hun natuurlijke structuurkwaliteit en de impact van het waterkwantiteitsbeheer. Grondwatersystemen hebben van nature trage hersteleigenschappen.

Om tegen 2020 in de meeste Vlaamse waterlopen wel een goede toestand te kunnen bereiken, zoals het Pact 2020 bepaalt, zullen bijkomende maatregelen geformuleerd moeten worden in de volgende generatie bekken- en stroomgebiedbeheerplannen.

Verder wordt de laatste hand gelegd aan de (versnelde) uitvoering van de richtlijn stedelijk afvalwater. In functie van het behalen van de goede watertoestand ligt de nadruk op de optimalisatie van de bestaande saneringsinfrastructuur. In het buitengebied gebeurt dit via de realisatie van de beleidsvisie, zoals vastgelegd in de zoneringsplannen. In het centrale gebied via afkoppelingsprojecten.

In het kader van de uitvoering van de nieuwe zwemwaterrichtlijn wordt jaarlijks de lijst van de zwemwaters vastgelegd en is gestart met de opmaak van de zwemwaterprofielen. De schade door overstromingen wordt maximaal voorkomen en beperkt via brongerichte en natuurlijke oplossingen. Het concept 'vasthouden, bergen en afvoeren' vormt de hoeksteen van de aanpak. Er zijn een aantal inrichtingsprojecten langs waterlopen opgestart om bijkomende berging te creëren. Deze projecten pakken wateroverlast en watertekort in samenhang aan en hebben tegelijk aandacht voor de andere functies en voor het ecologische herstel van het gebied. Aanvullend op deze aanpak zijn hydraulische modellen en overstromingsvoorspellers uitgebouwd. Tenslotte zijn extra inspanningen geleverd voor het ruimen van onbevaarbare waterlopen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Om tot een goede watertoestand te komen en de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, worden de aanvullende maatregelen uit de Stroomgebiedbeheerplannen gebiedsgericht ingevuld in een aantal prioritaire gebieden, de zogenaamde speerpuntgebieden (☞ 24).

Vlaanderen investeert verder in de optimalisatie en renovatie van de bovengemeentelijke en gemeentelijke saneringsinfrastructuur. Voor iedere gemeente wordt een gebiedsdekkend uitvoeringsplan (GUP) opgesteld, dat voor elk project van het zoneringsplan de verantwoordelijke uitvoerder en de realisatiedatum vastlegt (met als deadlines 2015,

2021 en 2027). Dit is een prioriteit voor de Vlaamse overheid. Voor het versneld uitvoeren van de hiervoor noodzakelijke bovengemeentelijke saneringsinfrastructuur zullen onder meer de middelen van het 'Lokaal pact' aangewend worden. De inzameling van de vuilvracht van het buitengebied is een taak voor de gemeenten. Zij kunnen hiervoor ondersteuning krijgen via het subsidiebesluit. Dat besluit zal worden herzien in overleg met alle betrokkenen, waaronder zeker de gemeenten. In samenhang hiermee zal bekeken worden in welke mate de doorlooptijden van de projecten beperkt kunnen worden. Het ecologisch toezicht op het beheer van de bovengemeentelijke en gemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur wordt versterkt via de verdere uitbouw van het ecologisch indicatorenkader. In deze indicatorenkaders worden de prestaties van saneringsplichtigen afgewogen tegen vooropgestelde criteria. Onder meer het beschikken over een preventief onderhouds- en controleprogramma maakt hiervan deel uit.

De KRW en het DIW stellen dat tegen 2010 een waterprijnsbeleid moet worden uitgewerkt dat gericht is op een redelijke bijdrage in de terugwinning van de kosten van de waterdiensten per doelgroep. Gelet op de omvangrijke uitgaven in de afvalwatersanering zijn een uitgeschreven visie op de financiering van het gemeentelijk rioolbeheer (zowel voor de uitbreiding, het nodige onderzoek, de renovatie, als vervangingsinvesteringen voor de optimalisatie van het stelsel) en een transparante kostentoe rekening essentieel. In 2010 werd een model uitgewerkt om de financieringsnood in kaart te brengen voor de gemeentelijke saneringsinfrastructuur en conform de GUP's. Dit model werd verspreid bij de gemeenten en via de website. Deze informatie zal geactualiseerd worden, parallel met de opmaak van de GUP's. De bewaking van de kostentoe rekening gebeurt onder meer via benchmarking en een rapporteringsinstrument. Een duidelijke scheiding van de commerciële en niet-commerciële activiteiten van de NV Aquafin is een absolute vereiste. De beheerovereenkomst met de NV Aquafin moet een controleerbare resultaatverbintenis worden.

De scheiding van het afvalwater en het hemelwater op huisniveau en de verdere correcte aansluiting van het afvalwater op de riolering zijn sleutelfactoren in de werking en bij de (her)aanleg van riolering. Hiervoor worden de gewestelijke stedenbouwkundige verordening en de code van goede praktijk voor rioleringsystemen doorgelicht en aangepast en worden verplichtingen (ook m.b.t. handhaving) voorzien in het waterverkoopreglement. Passende informatiecampagnes moeten dit ondersteunen. Ook het onderhoud van rioleringen krijgt grotere aandacht in de code.

Om verdunning door bemalingswater te verminderen, wordt vanaf 2011 een heffing gevorderd op bemalingswater, geloosd op de riolering (met vrijstelling voor kleine lozingen en ééngezinswoningen). Bedoeling is om ontradend te werken zodat men het bemalingswater in eerste instantie opnieuw gaat infiltreren of lozen op een gracht.

Ook de bedrijven zullen verder inspanningen moeten leveren. Het regulerend karakter van de heffing voor de oppervlaktewaterlozers wordt versterkt om passende prikkels richting waterzuinige productiesystemen en waterzuivering in te bouwen. De invoering van een wateraudit kan daarbij, zeker in probleemgebieden, een belangrijk hulpmiddel vormen. De emissiebeperking van zware metalen en organische pollutanten wordt onder meer gerealiseerd met een gericht vergunningenbeleid. Ook het hemelwatergebruik door bedrijven blijft een aandachtspunt. Dit wordt gecombineerd met innovatie en toepassing van de beste beschikbare reductietechnieken en -strategieën.

Naast de investeringen in waterzuiveringsinfrastructuur zijn structuurherstel van de waterlopen (vismigratie, structuurherstel, natuurtechnische milieubouw, ...) en een evenwichtig waterbeheer essentieel voor de verbetering van de watertoestand. Er wordt prioriteit gegeven aan structuurmaatregelen in speciale beschermingszones en speerpuntgebieden zodat een verbetering van de ecologische kwaliteit van de waterlopen bijdraagt aan de bescherming en het herstel van de natuur in deze gebieden. Voor vismigratie worden de knelpunten op de prioritaire waterlopen eerst aangepakt. Ter bescherming van de ecologische kwaliteit (en de biodiversiteit) wordt ook werk gemaakt van de bestrijding van invasieve diersoorten, zoals bv. de brulkikker.

Het opnieuw zichtbaar maken van water in de bebouwde omgeving versterkt de belevingswaarde van water en draagt bij tot een hogere waardering voor water. Open water in de stad is ook van betekenis als ecologische verbinding tussen de stad en de omliggende gebieden. De samenwerking met de sectoren recreatie en toerisme wordt verzekerd.

Het beheer van de waterlopen wordt onderbouwd via onderhoudsplannen en scenario-berekeningen.

Een intensieve bestrijding van invasieve waterplanten moet het aantal woekerhaarden drastisch doen afnemen. Voor de belangrijkste soorten wordt een beheerregeling in uitvoering van het soortenbesluit opgemaakt die de verkoop van deze waterplanten in tuincentra zal verbieden.

Ook voor de slibproblematiek geniet een preventieve aanpak de voorkeur. Investerings in erosiebestrijding zijn nodig om dure slibuimingen te voorkomen, aangevuld met de aanleg van sedimentvangen. Daarnaast wordt een aantal historisch ernstig verontreinigde waterbodems prioritair gesaneerd.

Om wateroverlast uit de rivieren aan te pakken blijven gemodelleerde scenario's de basis voor toekomstige maatregelenprogramma's. Deze programma's zijn ook gestoeld op een onderbouwde kosten-batenanalyse. Het vastleggen van veiligheidsniveaus en de afstemming met de ruimtelijke ordening zijn hierbij cruciaal. De waarschuwings- en voorspellingssystemen voor overstromingen worden verder uitgebouwd en afgestemd met bestaande instrumenten en verantwoordelijkheden voor crisiscommunicatie en noodinterventie. Intelligente sturingssystemen die de vul- en leeglooptijdstippen van wachtbekkers regelen op basis van voorspelde neerslaghoeveelheden dienen bij te dragen tot een meer efficiënte benutting van de al genomen inspanningen.

In uitvoering van de decreten Milieuhandhaving en Milieuschade is een adequate detectie en afhandeling bij incidentele waterverontreiniging belangrijk. Zowel het uitwerken van een optimale permanentie- en interventieregeling, de uitbouw van dynamische waterkwaliteitsmodellen, als de ontwikkeling van een continu meldingssysteem via automatische meetposten kunnen hier een bijdrage leveren.

Watertekort in oppervlaktewater (vooral in de zomermaanden) dan wel grondwater vormt nu al een probleem. Om er zorg voor te dragen dat de draagkracht van het watersysteem en van de daarvan afhankelijke ecosystemen (o.a. natuurgebieden) niet overschreden wordt, gaat bijzondere aandacht naar de afstemming van de waterbehoefte en het wateraanbod. Op basis van verder onderzoek en modellering zullen de beschikbare volumes aan grondwater en oppervlaktewater ingeschat worden, mede in het licht van klimaatverandering en de adaptatie hieraan. Voor de watervoerende lagen worden herstelprogramma's opgesteld. Naast een verfijnd heffingen- en vergunningenbeleid wordt

ingezet op wateraudits, de aanmoediging van waterefficiënte productiesystemen en op sensibilisatie.

Daarnaast vormen de mogelijke gevolgen van koudewarmte-opslag een nieuwe problematiek. Dit vereist een beleidsmatige aanpak, met inbegrip van eventuele noodzakelijke wetgevende initiatieven.

Voor de drinkwatervoorziening zijn veilig en gezond drinkwater met hoge leveringszekerheid, een goede dienstverlening en een transparant prijzenbeleid de uitgangspunten. De overheid zal werk maken van de invulling van de controle- en toezichtopdrachten op de waterdistributie (drinkwatermaatschappijen en private waterwinners) en het verder uitbouwen van de reguleringsinstantie voor water bestemd voor menselijke aanwending. In de strategische visie Watervoorziening en watergebruik (2009) wordt reeds aangegeven hoe de (kwantitatieve) waterbevoorrading zal gegarandeerd worden. De Water Safety Plans zullen de kwaliteitsrisico's op een structurele manier in kaart brengen en de nodige acties formuleren. Een risicobenadering van bron tot kraan vormt het uitgangspunt (☞ 25). Het algemeen waterverkoopreglement moet een uniform kader bieden voor de belangrijkste rechten en plichten van de drinkwatermaatschappijen en hun klanten. Tot slot is het belangrijk om alle maatschappelijke groepen te blijven informeren en aan te zetten tot duurzaam en rationeel gedrag t.a.v. water: gebruik hemelwater, scheiding afvalwater, gebruik van pesticiden en wasproducten, ... Belangrijk is hierbij ook de voorbeeldfunctie van de overheid, bijvoorbeeld in het kader van het toepassen van de pesticidentoets voor openbare domeinen.

Om de effectiviteit en efficiëntie van het waterbeleid te verbeteren, worden de overlegstructuren en het planningsproces met de bijhorende procedures voor het integraal waterbeleid geëvalueerd (☞ 26). Er zal ook worden ingegaan op andere aanbevelingen uit het openbaar onderzoek rond de Stroomgebiedbeheerplannen die op zichzelf geen aanpassingen van de plannen tot gevolg hadden (cf. Overwegingsdocument SGBP). Zo is er de vraag naar een hogere betrokkenheid van het middenveld en wordt gewerkt aan o.a. een duidelijk kader voor de doorvertaling van de maatregelen uit het stroomgebiedbeheerplan in een gebiedsgerichte en concrete actie per waterlichaam en de aanduiding van de waterlichamen.

De verschillende wetgevingen voor het beheer en onderhoud van waterlopen, waaronder de wet op de onbevaarbare waterlopen, de wetgeving op polders en wateringen, het decreet Integraal Waterbeleid en het decreet Natuurbehoud, worden gescreend op onduidelijkheden/onvolkomenheden en geactualiseerd. Ook komt er een sluitende regeling voor kano- en kajakvaart op onbevaarbare waterlopen.

De overstromingsrisicobeheerplannen worden in de volgende stroomgebiedbeheerplannen geïntegreerd. De waterbeheerders zullen in de planning rekening moeten houden met de gevolgen van klimaatverandering op o.m. overstromingen en de laagwaterproblematiek. Omdat de veranderingen onzeker zijn, is het belangrijk dat de maatregelen voldoende flexibel zijn en bijgestuurd kunnen worden naargelang de waargenomen veranderingen.

De werkbaarheid en de effectiviteit van de watertoets, een sleutelinstrument in de preventieve aanpak van de wateroverlast, worden geëvalueerd en het instrument wordt verbeterd en waar mogelijk vereenvoudigd.

In samenwerking met de Vlaamse water- en onderzoeksector wordt een watersysteemkenniscentrum opgericht (☞ 27).

8.5. Afval- en materialenbeleid

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Twee Europese thematische strategieën zetten de krachtlijnen uit voor het toekomstige afval- en materialenbeleid in Europa.

De thematische strategie voor afvalpreventie en -recycling hanteert als centrale doelstelling dat de milieu-impact van grondstoffengebruik moet verminderen d.m.v. afvalpreventie, meer recyclage en nuttige toepassing. De afvalbehandelingshiërarchie blijft het uitgangspunt van het Europese afvalstoffenbeleid. Een groot deel van de principes van de strategie is omgezet in de nieuwe kaderrichtlijn Afvalstoffen die in juni 2008 werd goedgekeurd.

De thematische strategie voor duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen formuleert als algemene doelstelling dat de milieu-impact van hulpbronnengebruik in een groeiende economie moet verminderen. Om deze milieudruk te doen afnemen moeten we evolueren van een end-of-the-pipe-aanpak naar een geïntegreerde aanpak en duurzame productie- en consumptiepatronen ontwikkelen. In juli 2008 volgde het voorstel van de Europese Commissie voor een actieplan duurzame productie en consumptie.

Naast dit kader ontwikkelde Europa richtlijnen om de verwerking van een aantal afvalstoffen (verpakkingsafval, batterijen, voertuigwrakken, elektrische en elektronische apparaten, mijnbouwafval en scheepsafval) te reglementeren en recyclagedoelstellingen op te leggen. Een verordening is van kracht i.v.m. gezondheidsvoorschriften voor niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en i.v.m. de in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen.

LOPEND VLAAMS BELEID

Het afvalstoffenbeleid evolueerde de afgelopen 25 jaar van een lokaal georganiseerd en ongecoördineerd afvalverwijderingssysteem tot het huidige afvalbeheersysteem en een geprofessionaliseerde afvalsector. Er is een goed gestructureerd regelgevend kader voor preventie, hergebruik, recyclage en eindverwerking van afvalstoffen. Het is opgebouwd uit een gediversifieerde mix van instrumenten die elkaar versterken en algemeen of stroomspecifiek worden ingezet.

Het Afvalstoffendecreet vormt de wettelijke basis met als voornaamste uitvoeringsbesluit het Vlaams reglement inzake afvalvoorkoming en -beheer (VLAREA). Aanvullend is voor een aantal afvalstromen een meer gedetailleerde planning uitgetekend via sectorale uitvoeringsplannen (SUP).

Financiële instrumenten zijn een grote stimulans om de beleidsdoelstellingen te realiseren. Zo vormt de doorgevoerde wijziging en vereenvoudiging op de heffingen voor storten en verbranden een belangrijke bijsturing van het lopende beleid. In het kader van het subsidiebesluit worden duurzame initiatieven financieel ondersteund. Daarnaast kunnen lokale overheden ook intekenen op de herziene samenwerkingsovereenkomst. Voor de invulling van de aanvaardingsplicht opteerden de meeste bedrijfssectoren tot nu toe voor een milieubeleidsovereenkomst (MBO).

Om een effectief beleid te realiseren moet ook de nodige aandacht worden besteed aan een goede kwaliteitsborging. Het nieuwe handhavingsdecreet moet toelaten om met meer impact overtredingen tegen de afvalstoffenwetgeving aan te pakken.

De voorbije jaren is de klemtoon in het beleid geleidelijk verschoven van eindverwerking naar recyclage en het stimuleren van preventie. Er zijn grote inspanningen geleverd om afvalpreventie bij bedrijven te bevorderen of, ruimer, een eco-efficiënte bedrijfs-

voering te stimuleren. De overheid hanteerde hierbij preventiestimulerende programma's (Presti), informatieverlening en sensibilisering, de eco-efficiëntiescan en breidde haar ecodesignwerking gevoelig uit.

Deze instrumenten vormen een eerste opstap naar een vergaande oplossing van het afvalvraagstuk. Hierbij is het noodzakelijk om een integrale kijk op de materiaalketen te ontwikkelen ('cradle to cradle'). Vanuit de ervaringen met het huidige afvalbeleid zijn de eerste stappen al gezet in het proces van verruiming naar een duurzaam afval- en materialenbeleid.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Het gebruik van afvalstoffen als waardevolle grondstoffen voor onze economie is een speerpunt voor deze verruiming van het afvalbeleid naar een duurzaam materialenbeleid en het uitbouwen van een groene economie. Afvalstoffen moeten nog meer terug in de economische kringloop gebracht worden. Hierbij wordt een eco-efficiënte productie en een milieuverantwoorde consumptie maximaal gestimuleerd (zie thema DPC).

Een maximale vermindering van de milieu-impact kan alleen worden bekomen via een doorgedreven systeeminnovatie waarbij de integrale materiaalketen centraal staat. Dit vereist facilitering en een innovatiestimulerend kader (zie thema DPC).

Voor de verruiming naar een materialenbeleid focust het 'klassieke' afvalbeleid zich bovendien op twee krachtlijnen.

Een eerste krachtlijn is het maximaal stimuleren van recyclage van afvalstoffen. Daartoe wordt het afvalbeleidsinstrumentarium geëvalueerd. Het beleid voor huishoudelijk afval wordt bestendig conform het SUP 'Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen'. Het accent komt te liggen op het ondersteunen en stimuleren van lokale besturen met minder goede inzamelcijfers. In het bijzonder wordt ingezet op een toename van de selectieve inzameling van met huishoudelijk afval vergelijkbaar bedrijfsafval via meer optimale inzamelstructuren. Met het oog op het uitwisselen en valoriseren van materiaal- en energiestromen worden ook de mogelijkheden nagegaan van een intensieve samenwerking tussen bedrijven bv. op (nieuwe) bedrijventerreinen. Een bedrijfsoverschrijdende aanpak biedt ook mogelijkheden voor hergebruik en recyclage van het bedrijfsafval.

Verder wordt er nagegaan hoe de afzetmarkt voor gerecycleerde materialen kan verhoogd worden, waarbij de Vlaamse overheid maximaal haar voorbeeldfunctie vervult (zie ook thema MPC).

Ook de omzetting van de nieuwe kaderrichtlijn Afvalstoffen wordt als opportuniteit aangegrepen voor het verder vorm geven aan de verruiming naar materialenbeleid. Zo komt er onder meer één eenvoudig te hanteren afwegingskader voor het onderscheid tussen afvalstoffen en producten. Daarnaast worden de mogelijkheden voor de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid onderzocht (nieuwe instrumenten, afgifteplicht, 100% verantwoordelijkheid, ...).

Een tweede krachtlijn is het maximaal sturen van niet te vermijden lekstromen naar de meest performante verwerkingsmethode. Meer concreet gaat het om lekstromen die overblijven na maximale toepassing van recyclage en nuttige toepassing. Voor de brandbare restfracties is verbranding met optimaal energierendement en minimale milieu-impact de na te streven verwerking.

Voor wat betreft de capaciteit van verbranding als verwerkingsmethode gaat de prioriteit naar het maximaal benutten van bestaande verbrandingscapaciteit alvorens nieuwe capaciteit te creëren. Bij de uitvoering van het SUP Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen wordt rekening gehouden met de Rondetafelgesprekken met de betrokkenen. Voor de invulling van de nodige capaciteit gelden volgende criteria: milieu-impact, maximale aanwending van energie en warmte, transportmodi voor aan- en afvoer van afvalstoffen, ligging ten opzichte van de plaats van productie van de te verwerken afvalstoffen, en het vermijden van monopolievorming. De volledige Vlaamse eindverwerkingscapaciteit wordt bekeken binnen het wijzigend Europees afvalverbrandingskader en de verruiming naar duurzaam materialenbeleid.

Het stortverbod voor brandbare afvalstoffen op categorie 1- en 2-stortplaatsen wordt strikt toegepast in functie van de beschikbare verbrandingscapaciteit, gekoppeld aan een moratorium voor bijkomende stortcapaciteit voor die stortplaatsen. De exploitatie van een beperkt aantal stortplaatsen blijft echter noodzakelijk als vangnet voor het storten van niet-brandbaar afval waarvoor geen recyclage mogelijk is, en voor calamiteiten. Het heffingenbeleid blijft in eerste instantie gericht op het verder afbouwen van het storten van brandbaar afval. Het wordt ook ingezet om energiewaardering te beperken tot die afvalstoffen die niet in aanmerking komen voor materiaalrecyclage en voor de stimulering van een gescheiden inzameling en recyclage van afvalstoffen waarvoor recyclage de beste milieuopectie is. De overheidsinkomsten t.g.v. de heffingen op het storten van afvalstoffen nemen echter af door het succes van het beleid. Onderzoek wordt voorzien naar de impact hiervan en hoe dit te ondervangen is. De heffingen worden na evaluatie gericht op een optimaal sturend karakter ervan, in relatie tot de andere beleidsinstrumenten.

Er wordt nagegaan welke bestemmingen het meest geschikt zijn voor de verschillende types biomassa(-afval). Tegen eind 2012 wordt de biomassa-inventaris omgevormd zodat hij toelaat om op basis van kosten-batenanalyse de materiaalkringloop 'biomassa inclusief hout' te optimaliseren. Aandacht gaat hierbij naar hun potentieel als energieleverancier, grondstof en/of als bodemverbeterend middel, het verbeteren of in stand houden van de bodemkwaliteit en als bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Zo wordt er in EU-verband meegewerkt aan een set van duurzaamheidscriteria voor het gebruik van biomassa bij energieproductie. Ook wordt onderzocht hoe bijkomend potentieel gerealiseerd kan worden bv. via duurzaam berm- en landschapsbeheer binnen de Vlaamse overheid, via proefprojecten van fyto-remediatie op vervuilde gronden of oude stortplaatsen, enz. (☞ 18).

Via een optimaliseringstraject (inclusief mogelijke WKK) wordt gestreefd naar een maximaal rendement van de verschillende types thermische installaties (zowel afval als energie).

Extra aandacht gaat ten slotte naar de lokale besturen. Deze kampen soms met specifieke en complexe problemen m.b.t. afval-, materialen- en bodembeleid. Aan grotere steden en clusters van gemeenten zullen pilootprojecten worden aangeboden, bv. in het kader van materialenbeheer, selectieve afvalinzameling, het uitbouwen van de voorbeeldfunctie van de lokale overheid, saneringsprojecten binnen woonzones en oude gasfabrieken, brownfieldprojecten i.f.v. stadsvernieuwing, ondersteuning via expertenteams en 'helpdesk'-ondersteuning (☞ 13).

8.6. Bodemverontreiniging

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Op Europees niveau is een wetgevend kader in voorbereiding ter bescherming van de bodem. De Europese Commissie werkte hiervoor een thematische strategie uit met erosie, verlies aan organisch materiaal, bodemafdichting en bodemverontreiniging als voornaamste bodembedreigingen.

Een aantal Europese richtlijnen hebben impact op het beleid m.b.t. bodemverontreiniging, onder meer de richtlijn Milieuschade (met luik rond bodemschade), de kaderrichtlijn Afvalstoffen (met juridische link naar de Vlaamse regelgeving m.b.t. grondverzet) en de kaderrichtlijn Water (met verplichtingen van toepassing op grondwater dat ook onder de bepalingen van het bodemdecreet valt).

Een (ontwerp van) richtlijn m.b.t. industriële emissies biedt mogelijkheden naar preventie van bodemverontreiniging. In dit kader zouden exploitanten van een aantal risico-inrichtingen namelijk een situatierapport moeten uitvoeren. Deze zijn ook interessant bij de toetsing van latere bodemverontreiniging.

Om regionale problemen in een internationaal kader te bespreken werden eerder Europese discussiefora opgericht i.v.m. risico-evaluatie van bodemverontreiniging (Clarinet, Caracas) en bodemsanering (Common Forum on Contaminated Land, Nicole).

LOPEND VLAAMS BELEID

Het nieuwe bodemdecreet en uitvoeringsbesluit (VLAREBO) werden van kracht op 1 juni 2008. Ze bieden een juridisch kader om beter, efficiënter en meer oplossingsgericht om te gaan met bodemverontreiniging en reiken een uitgebreider instrumentarium aan.

Centraal binnen het bodemsaneringsbeleid staan de opvolging van vrijwillige en verplichte bodemsaneringen alsook het beheer van het grondeninformatieregister. De regeling m.b.t. uitgegraven bodem heeft tot doel om de verspreiding van bodemverontreiniging te beheersen en een grotere bescherming te bieden aan wie uitgegraven bodem ontvangt.

Om bodemsanering beter te integreren in bedrijfsspecifieke processen werden onderhandelingen gevoerd met verschillende partijen om de haalbaarheid en mogelijkheden na te gaan van een bedrijfsspecifieke overeenkomst.

Wanneer saneringsplichtigen in gebreke blijven of bij zgn. onschuldige bezitters, voorziet de overheid middelen voor een ambtshalve bodemsanering. Hierbij gaat de voorkeur naar projecten met een maatschappelijke meerwaarde en saneringen van risicovolle verontreinigingen.

De herontwikkeling van brownfieldprojecten wordt gestimuleerd via een eventuele versnelde uitvoering van de ambtshalve aanpak en binnen de middelen van het brownfielddecreet. Om de gemeenten actiever te betrekken in de herontwikkeling van brownfields, is financiële ondersteuning voorzien in het kader van de milieusamenwerkingsovereenkomst.

Voor complexe verontreinigingen (percelen met in elkaar overlopende bodemverontreinigingen met diverse betrokkenen) wordt een gezamenlijke aanpak gestimuleerd.

Een proactieve en projectmatige aanpak staat centraal in de aanpak van potentieel verontreinigde gronden (voornamelijk vroegere stortplaatsen of industrieterreinen) die momenteel in een woonzone liggen.

Bij het zoeken naar instrumenten voor alternatieve financiering van de bodemsanering, werd prioriteit gegeven aan het oprichten van sectorfondsen. Dit werd verankerd in het bodemdecreet.

Het Vlaamse Gewest bouwde de voorbije jaren heel wat ervaring en kennis op i.v.m. de aanpak van bodemverontreiniging. Dit vormt een belangrijke basis voor de verdere verfijning van het beleid, wetenschappelijk onderzoek, innovatie en samenwerking met andere regio's en landen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Beschikbare ruimte en kwaliteitsvol grondwater blijven schaarse en kostbare goederen in Vlaanderen. Bodemsanering wordt optimaal ingezet bij het realiseren van economische en maatschappelijke ontwikkelingen en behoeften. Anderzijds kan bodemverontreiniging een bedreiging betekenen voor gezondheid en milieu. Een actief bodemsaneringsbeleid moet deze adequaat aanpakken.

Een eerste focus ligt op het maximaal voorkomen van bodemverontreiniging of desgevallend een zo snel mogelijke aanpak ervan. Zo wordt een mogelijk negatieve impact op mens, milieu en watervoorraden en de saneringskost vermeden. Wanneer de bodem niet meer geschikt is voor de functies die hij zou moeten vervullen, maximaliseert bodemsanering terug de gebruiksmogelijkheden. Gelet op de economische realiteit moet voor de sanering van historisch verontreinigde gronden prioriteit gegeven worden aan kwetsbare gebieden, gronden met hoge risico's en op maatschappelijk belangrijke sectoren.

Bijzondere aandacht zal gaan naar zones waar het bodemgebruik extra kwetsbaar is. Zo worden programma's uitgewerkt voor woonzones en voor drinkwaterwinningen (☞ 25). Om preventie te verhogen wordt er nagegaan hoe het zogenaamde situatierapport (in het kader van het ontwerp van richtlijn 'Industriële emissies') door exploitanten van bepaalde risico-inrichtingen kan geïntegreerd worden in het bestaande systeem van oriënterende bodemonderzoeken. Accidentele verontreinigingen moeten ook sneller en goedkoper weggewerkt worden via de aanpak "schadegevallen" conform het nieuwe bodemdecreet. Via het nauw opvolgen van nieuwe verontreiniging en een handhavingsbeleid worden ernstige schade en oplopende kosten voorkomen.

De uitvoering van werken op een grond met historische verontreiniging vooraleer een bodemsanering heeft plaatsgevonden, kan de risico's verhogen, tot schade leiden bij de burens of een latere bodemsanering moeilijker (en duurder) maken. Een instrumentarium wordt ontwikkeld voor een beter beheer van verontreinigde gronden.

Een tweede focus is het maximaal afstemmen van het bodembeleid op de maatschappelijke behoeften, zoals meer ruimte, levenskwaliteit, water en voedsel. Tal van (semi-) industriële locaties worden niet meer optimaal ingezet. Geïntegreerde projecten kunnen hier een oplossing bieden, waarbij de bodemsanering maximaal afgestemd wordt op herontwikkeling, zodat deze gronden de behoefte aan ruimte helpen invullen.

Een accent ligt hierbij op het faciliteren van overdrachten van en bouwprojecten op verontreinigde gronden. Zo kan de bodemsanering gemakkelijker worden geïntegreerd in het bouwproces. Anderzijds biedt het kader ook bescherming van de verwerver. Dit zal onder meer gebeuren via de toepassing van de nieuwe instrumenten van het bodemdecreet en een maximale integratie van de ambtshalve sanering in het bouwproject. Soms worden faillissementen geblokkeerd door zwaar verontreinigde gronden. Binnen

de budgettaire mogelijkheden zal de Vlaamse overheid de terreinen aankopen, saneren in functie van herontwikkeling en terug op de markt brengen.

Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van brownfields en andere ernstig verontreinigde terreinen met potentieel. Ter uitvoering van de brownfieldconvenanten zal de Vlaamse overheid samen met de ontwikkelaars oplossingen op maat uitwerken voor de verontreinigingsproblemen. Anderzijds zal binnen de sector van ontwikkelaars gepeild worden naar behoeften aan specifieke instrumenten. Ook bij het uitwerken van cofinancieringsmogelijkheden gaat de aandacht naar brownfields. Waar opportuun en binnen de budgettaire mogelijkheden zal de Vlaamse overheid de terreinen aankopen en saneren met het oog op herontwikkeling en verkoop.

Ook wordt het faciliteren van vrijwillige bodemsaneringen verdergezet. In gevallen waar de eigenaar niet saneringsplichtig is, wordt het gebruik van deze terreinen vaak ernstig gehypothekeerd. Een inhaalbeweging voor ambtshalve sanering is hier noodzakelijk. Een optimale afstemming op het huidige en mogelijke toekomstige gebruik wordt voorzien. De overheid wenst hierbij een voorbeeldfunctie te vervullen voor de sanering van terreinen in eigen beheer. De Vlaamse overheid legt hierbij de focus op bodemonderzoek en -sanering zowel bij scholen, ziekenhuizen en rusthuizen als bij gemeentelijke gasfabrieksterreinen (☞ 28).

De kost voor bodemsanering blijft hoog. De Vlaamse overheid gaat verder op zoek naar alternatieve financiering via de inzet van instrumenten, onder meer voorzien in het nieuwe bodemdecreet (☞ 8). Dit sluit nauw aan bij de mogelijke uitwerking van een langetermijnvisie m.b.t. een efficiënte inzet van middelen en het ritme van de investeringen in het kader van bodemsanering.

Er zal een handhavingssysteem worden uitgewerkt voor nieuwe bodemverontreiniging. Bovendien wordt specifiek voor drinkwaterwinningen een strakke opvolging van het Bodemonderzoeks- en saneringstraject en een daaraan gekoppeld handhavingbeleid voorzien. Tenslotte gaat aandacht naar de uitwerking, uitvoering en plan van aanpak van verontreinigde waterbodems (zie ook thema 'water').

8.7. Bodembescherming, natuurlijke rijkdommen en ondergrond

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Het Europese bodembeschermingsbeleid stoelt momenteel op de thematische strategie Bodem, bestaande uit een mededeling van de Europese Commissie en een ontwerp van kaderrichtlijn Bodembescherming. Volgende aantastingsprocessen maken deel uit van de strategie: erosie, verlies aan organische stof, verontreiniging, afdichting, verdichting, verzilting, grondverschuivingen, verzuring, en afname aan biodiversiteit. Ook het Europese gemeenschappelijk landbouwbeleid levert een bijdrage aan de bescherming van de bodem, via de randvoorwaarden (cross-compliance) bij het markt- en inkomensbeleid en via instrumenten opgenomen in de plannen voor plattelandsontwikkeling.

Het Europese beleid betreffende delfstoffen is opgenomen onder de noemer 'natuurlijke hulpbronnen'. De Europese Commissie stelde in 2005 een nieuwe strategie met betrekking tot het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen voor. De strategie

heeft tot doel de milieueffecten, die samenhangen met het gebruik van grondstoffen, te beperken. Ze richt zich op 'meer waarde – minder effecten – betere alternatieven'. Deze strategie hangt ook nauw samen met de thematische strategie Afval. In 2006 werd de Europese richtlijn over het beheer van afval van winningsindustrieën goedgekeurd. Verder richt het Vlaamse delfstoffenbeleid zich op het Grondstoffeninitiatief (november 2008) van de Europese Commissie. In het voorjaar van 2011 is de 'EU Strategy on Raw Materials' gepubliceerd.

Met betrekking tot de valorisatie van de ondergrond als opslagcapaciteit voor CO₂ wordt verwezen naar het 'Energie- en Klimaatpakket' van de Europese Commissie, waarin 'Carbon Capture and Storage' beschouwd worden als een mogelijke schakel om de vooropgestelde vermindering van de uitstoot van broeikasgassen te realiseren.

LOPEND VLAAMS BELEID: BODEMBESCHERMING

Het Vlaamse bodembeschermingsbeleid richt zich op erosie, grondverschuivingen en de algemene bodemkwaliteit. Gemeenten worden begeleid en sinds 2002 ook financieel ondersteund voor het opstellen van gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen of voor het uitvoeren van kleinschalige erosiebestrijdingswerken (Erosiebesluit). Daarnaast kan een gemeente nu ook een subsidie ontvangen voor de begeleiding door een erosie-coördinator. Landbouwers die rechtstreeks steun ontvangen of deelnemen aan agromilieumaatregelen moeten in het kader van de randvoorwaarden verplicht erosiewerende maatregelen nemen op sterk erosiegevoelige percelen. Daarnaast worden landbouwers ook gestimuleerd tot erosiebestrijdingsmaatregelen, o.a. via het afsluiten van beheersovereenkomsten in het kader van het PDPO.

Betreffende grondverschuivingen en bodemkwaliteit ligt het accent op het inventariseren en onderzoeken van de problematiek in Vlaanderen. Doel is het uitwerken van een beleidskader m.i.v. doelstellingen en maatregelen.

Het beleid richt zich ook op verhoging van kennis en bewustwording van de problematiek van bodemkwaliteit en er wordt ingezet op het verhogen van het draagvlak voor erosiebestrijding.

LOPEND VLAAMS BELEID: NATUURLIJKE RIJKDOMMEN EN ONDERGROND

In uitvoering van het Oppervlakedelfstoffendecreet keurde de Vlaamse Regering het Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan goed. Hierin worden de langetermijndoelstellingen en een actieplan 'duurzaam ontginnen 2007-2011' opgenomen. Het proces voor de opmaak van de eerste vijfjaarlijkse cyclus van de bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen (BOD's) is intussen lopende. Vier BOD's zijn in de periode 2006-2010 definitief goedgekeurd, het plan voor de Klei van de Kempen, het plan voor de Klei van Ieper & Maldegemklei, het plan voor de Alluviale kleien & Polderklei en het plan voor de Vlaamse Leemstreek. Tevens wordt uitvoering gegeven aan de bepaling uit het VLAREOP met betrekking tot de invoering van een certificaat van herkomst van oppervlakedelfstoffen en het stellen van financiële zekerheden voor de eindafwerking van de ontgonnen zones. Via aanpassingen aan VLAREOP (2008) werd ook afstemming bereikt met de gewijzigde plan-MER-regelgeving en werd de juridische basis gelegd voor de oprichting van beoordelingscommissies die adviseren over de problematiek van landbouw-nabestemmingen. In uitvoering van het Oppervlakedelfstoffenplan werd in 2010 gestart met de ontwikkeling van indicatoren rond het gebruik van oppervlakedelfstoffen en met de uitwerking van een monitoringsysteem m.i.v. een bevraging van de sector (ontginners, handelaren, verbruikers).

In uitvoering van het Grinddecreet (1993), dat een geleidelijke afbouw van de grindwinning vooropstelt, werd het Grindfonds opgericht. Middelen uit dit fonds worden aangewend voor herstructurering, sociale begeleiding en onderzoek naar alternatieve materialen voor grind. Op basis van een parlementair initiatief werd een regelgeving voor projectmatige grindwinning uitgewerkt. Het decreet houdende wijziging van het grinddecreet werd door het Vlaams Parlement goedgekeurd op 3 april 2009. Nieuwe grindwinning is alleen mogelijk na akkoord tussen de betrokken partijen en op voorwaarde dat dit een verbetering van de landschapsecologie en biodiversiteit niet in de weg staat. Bij besluit van de Vlaamse Regering werd een Projectgrindwinningscomité opgericht. Een uitvoeringsbesluit betreffende de procedure, het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van projecten in het Projectgrindwinningscomité is in voorbereiding.

Het beleid m.b.t. de ondergrond richt zich op data- en kennisvergaring en -ontsluiting van de geologische opbouw van de ondergrond (Databank Ondergrond Vlaanderen), het opvolgen van de wetenschappelijke en technologische kennis en de toepassingsmogelijkheden ervan o.a. in samenwerking met het Vlaams Kenniscentrum Ondergrond. Daarnaast wordt een Vlaams juridisch kader binnen Europese context uitgewerkt (decreet betreffende de diepe ondergrond) voor de geologische opslag van CO₂ en voor de opsporing en winning van koolwaterstoffen in de diepe ondergrond.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE: BODEMBESCHERMING

Voor erosie ligt de uitdaging voor de komende planperiode bij de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen door lokale besturen en landbouwers. De aanstelling van de erosiecoördinatoren moet ertoe leiden dat in versneld tempo werk wordt gemaakt van de uitvoering van gemeentelijke erosiebestrijdingsprojecten. De Vlaamse overheid zal initiatieven ondernemen voor kennisoverdracht tussen en opleiding van deze erosiecoördinatoren. Door een aanpassing van het nieuwe Erosiebesluit zal de administratieve procedure voor het aanvragen van subsidies voor erosiebestrijdingsmaatregelen vanaf 2011 vereenvoudigen en verkorten. Streefdoel is dat tegen 2015 de helft van de gemeenten met een (vóór 2010) goedgekeurd erosiebestrijdingsplan overgegaan zijn tot erosiebestrijdingswerken met subsidies via het Erosiebesluit. Daarnaast zullen gemeenten (met goedgekeurd erosiebestrijdingsplan) de erosieproblematiek ook onder controle houden via beheersovereenkomsten met landbouwers.

Verder worden de bestaande beheersovereenkomsten 'erosie' geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd. Tenslotte wordt bekeken of de uitvoering van bepaalde erosiebestrijdingswerken (gemeenten of voor landbouwers o.a. in het kader van de randvoorwaarden) effectiever moet worden gemaakt.

De Vlaamse overheid zal zich verder richten op het vervolledigen van het juridisch en beleidskader (o.a. via uitvoeringsbesluiten bij het decreet bodemsanering en bodembescherming). Hierbij zal aandacht worden besteed aan de problematiek van organische stof (juridische of economische instrumenten beschikbaar tegen 2015), grondverschuivingen en bodemverdichting. Ook de verhoging van kennis en bewustwording bij gemeentebesturen, particulieren en bodemgebruikers komt aan bod. De Vlaamse overheid zal zich specifiek richten tot de doelgroep landbouw, zodat in 2015 het aantal professionele bodemgebruikers, die zich bewust zijn van bodembedreigingen en bodembeschermende maatregelen, is toegenomen.

In lijn met de ontwerp-kaderrichtlijn bodembescherming, vraagt de Vlaamse overheid ook meer aandacht voor de bodemkwaliteit in de bebouwde omgeving (☞ 29), met focus op bodemafdichting en grondverschuivingen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE: NATUURLIJKE RIJKDOMMEN EN ONDERGROND

De grote uitdaging met betrekking tot het oppervlakedelfstoffenbeleid is te komen tot een duurzame en afgewogen winning van oppervlakedelfstoffen in Vlaanderen. Naast de economische en sociale aspecten van de ontginning, mikt de Vlaamse overheid hierbij ook op een vermindering van de milieueffecten en een bevordering van het efficiënt gebruik en recyclage van delfstoffen. Het EU-Grondstoffeninitiatief vormt hierbij het beleidskader. Het Vlaamse beleid wordt geëvalueerd, waarna zo nodig de herwerkte bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Bijzondere aandacht zal ook gaan naar de realisatie van nabestemmingen van ontginningsgebieden. In geval van landbouwnabestemmingen zal dit gebeuren via de oprichting van beoordelingscommissies per bijzonder oppervlakedelfstoffenplan. Voor natuurbehoud wordt afstemming gezocht met de instandhoudingsdoelstellingen. Streefdoel blijft om tegen 2015 het beleid in de twaalf oppervlakedelfstoffenzones ontwikkeld te hebben.

In het begin van de volgende planperiode komen informatie en gegevens beschikbaar die de basis zullen vormen voor de evaluatie (2013) van het Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan m.i.v. het actieplan “duurzaam ontginnen”. Deze evaluatie resulteert in aanvullende acties en mogelijk nieuwe doelstellingen voor het actieplan (☞ 30). Binnen de volgende planperiode moet een geactualiseerd Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan goedgekeurd zijn.

Voor grindwinning zal de impact van de nieuwe regelgeving op de bevoorradingszekerheid van grove granulaten en zand, maar eveneens op leefmilieu en ruimtegebruik, de komende planperiode worden geëvalueerd.

Er wordt werk gemaakt van een beleidsmatig en juridisch kader met betrekking tot het gebruik van de ondergrond (☞ 31), alsook van de kennisopbouw en -verspreiding met betrekking tot de diepe en ondiepe ondergrond. Het gaat o.a. over de modellering van de ondergrond, onderzoek naar de geologische opslag van CO₂ en de winning van koolwaterstoffen. Voor de geologische opslag van CO₂ rekent de Vlaamse overheid er, samen met de EU, op om kennisopbouw te kunnen realiseren via door Europa gefinancierde ‘Carbon Capture and Storage’ demonstratieprojecten (CCS). Er zal ook onderzocht worden hoe CO₂-stromen in Vlaanderen kunnen verlopen en welke infrastructuur nodig is voor de afvang en transport in het kader van CCS. Met het oog op de volledige omzetting van de EU-richtlijnen over de winning van koolwaterstoffen en de geologische opslag van CO₂, zullen de uitvoeringsbesluiten bij het decreet betreffende de diepe ondergrond worden opgemaakt. Er zal worden onderzocht of het nuttig is om een aanvullend regelgevend kader te voorzien voor geothermie.

8.8. Biodiversiteit

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Op het internationale vlak draagt Vlaanderen bij tot de ontwikkeling van internationale processen en het behalen van internationale doelen zodat we de vergelijking met andere Europese regio's aankunnen. Het stoppen van verder verlies van de biodiversiteit is een prioriteit van het Europees en internationaal milieubeleid.

Cruciaal voor de biologische diversiteit binnen de EU is het in goede staat van instandhouding houden of brengen van bedreigde habitats en soorten. Het "Natura 2000"-netwerk van speciale beschermingszones (SBZ) is hiervan de belangrijkste verwezenlijking. Natura 2000 is recent uitgebreid met o.a. meer zeegebieden waardoor veel bedreigde mariene soorten beter worden beschermd. De Vogel- en de Habitatrictlijn richten zich in de eerste plaats op de bescherming van soorten en habitats via aanwijzing van SBZ, maar bieden deze soorten ook bescherming buiten deze gebieden. De Habitatrictlijn voorziet ook in het verzekeren van connectiviteit tussen de gebieden en een geïntegreerd en duurzaam beheer van de SBZ.

Via het Europees actieplan voor biodiversiteit engageerde de EU zich om verlies aan de biodiversiteit te stoppen tegen 2010. De tussentijdse evaluatie van het actieplan (2009) kwam tot de conclusie dat een verhoogde inzet, een versterking van integratie van biodiversiteitsoverwegingen in andere sectoren en een meer effectieve uitvoering van bestaande wetgeving en instrumenten vereist zijn. Naast het belang van biodiversiteit op zich wordt het belang van het leveren van ecosysteemdiensten, onder meer naar de landbouw, waterberging en mitigeren van klimaatverandering steeds meer erkend.

Vlaanderen dient multilaterale verdragen m.b.t. biodiversiteit te verwezenlijken waaronder de Conventie van Ramsar (1971) inzake watergebieden en watervogels, de Conventie van Bern (1979) tot behoud van wilde dieren en planten in Europa, de Conventie van Bonn (1979) inzake trekkende wilde diersoorten en onderliggende overeenkomsten en de Conventie van Rio (1992) voor Biodiversiteit.

2010 werd door de VN uitgeroepen als Internationaal Jaar van de Biodiversiteit. Dit gaat gepaard met een evaluatie van de bereikte doelen en het formuleren van een nieuwe visie en doelstelling voor biodiversiteit na 2010. Dit werd geconcretiseerd op de 10de Conferentie der Partijen van de Conventie voor Biodiversiteit in oktober 2010. De EU draagt in dit proces bij via een Mededeling van de Europese Commissie, conclusies van de Europese Raad en een vernieuwd Europees actieplan.

Verschillende multilaterale processen rond milieu en natuur bewandelen een integratiespoor en roepen op tot versterkte internationale samenwerking. Het jaar 2012 wordt een nieuw scharnierjaar, o.m. omwille van de VN-top 'Rio +20'. Ook de eerste stappen van de uitvoering van de nieuwe strategische lijnen de VN-top Biodiversiteit bieden een aanleiding voor Vlaanderen om haar visie rond internationale samenwerking bij te stellen.

LOPEND VLAAMS BELEID

Om het verlies aan de biodiversiteit te ondervangen is het van belang voldoende grote natuurgebieden te beheren, en daarbuiten een basisnatuurkwaliteit te garanderen en soorten te beschermen. Natuurverenigingen, landbouwers, bosbeheerders, private sector en burgers participeren hierin.

In uitvoering van de Europese regelgeving en het Natuurdecreet worden ecologische doelen of instandhoudingsdoelstellingen (IHD) opgemaakt voor de SBZ. De goedgekeurde gewestelijke IHD worden vertaald op gebiedsniveau. Deze doelstellingen worden opgemaakt en vastgesteld op basis van een uitgebreide wetenschappelijke onderbouwing en in overleg met alle betrokken administraties en belangengroepen via een uitvoerig communicatieproces.

Beleidsmatig streeft Vlaanderen naar de creatie en het duurzaam beheer van een robuust netwerk van natuur- en bosgebieden en de creatie van een kwaliteitsvolle natuur. Dit gebeurt, in overleg met de relevante stakeholders, via gericht aankopen, inrichten en beschermen van natuur- en bosgebieden. Prioritaire gebieden worden in kaart gebracht met het oog op de bescherming van kwetsbare habitats en soorten, het bevorderen van de robuustheid van de ecologische netwerken en het verhogen van de connectiviteit (o.a. door de uitbouw van de groen-blauwe linten en het beheer van restgronden en van bermen en oevers).

Met het Vlaams Ecologisch Netwerk en de Natuurverwevingsgebieden wordt gestreefd naar een optimale natuurbeleving en een maximale afstemming met het Europees natuurnetwerk.

Een vernieuwd groenbeleid richt zich op het versterken van groen in de stad en verstedelijkte gebieden, uitbreiding van stads(rand)bossen, en opportuniteiten voor natuurverbinding. Samen met lokale overheden worden bijkomende speelzones afgebakend en ingericht in bossen en natuurgebieden.

De acties van het nieuw soortenbesluit worden ingezet voor het herstel en de gunstige staat van instandhouding van kritische soorten en soortengroepen, in bijzonder de soorten van Europees en internationaal belang.

Samenwerkingsovereenkomsten met andere overheden (versterken van aspecten 'natuur, bos, groen') en met de private sector (privé-eigenaars, private beheerders en gebruikers, terreinbeherende verenigingen, ...) worden uitgebreid en ingezet voor de opmaak van geïntegreerde gebiedsvisies, beheerplanning en -uitvoering van natuur- en bosgebieden.

Het geëvalueerde duurzaam faunabeheer voor jacht en visserij heeft als doel de samenwerking met wildbeheerseenheden en visserijcommissies te optimaliseren. Via technische en financiële ondersteuning van boseigenaars en de boscertificeringsprojecten wordt het duurzaam bosbeheer bevorderd.

Voor de domeinen in eigendom en beheer van ANB wordt een eenvormig statuut uitgewerkt en beheervisies per ecosysteemtype opgemaakt, die de krijtlijnen uittekenen voor het beheer van deze domeinen.

Voor de Natura 2000-gebieden en de evaluatie van het beheer wordt onderbouwend wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd. Met de aanwezige expertise wordt bijgedragen in de strategische planning, opvolging en rapportering van internationale verdragen en Europese processen m.b.t. biodiversiteit.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

De instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) staan centraal in de uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Een prioriteitenkader laat toe om keuzes te maken over hoe deze doelstellingen kunnen gerealiseerd worden in een bepaald gebied of voor een bepaalde soort. De invloed ervan op het Vlaamse natuurbeleid is groot; ook andere

beleidsdomeinen zullen moeten bijdragen aan de realisatie van de IHD's. Het bestaande instrumentarium voor natuur en bos wordt hiervoor geoptimaliseerd (☞ 32).

Een kwaliteitsvolle natuur wordt gerealiseerd door uitbreiding van de gebieden onder effectief natuurbeheer. Het aankopen van gronden door het Vlaamse Gewest en de terreinbeherende verenigingen ten behoeve van natuur en bos, blijft een strategisch belangrijk instrument. Ten eerste wordt het instrument aankopen prioritair ingezet voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor leefgemeenschappen en soorten. Hierbij wordt extra aandacht gegeven aan gebieden waar het realiseren van hoogwaardige ecologische doelen een grote beheertechnische expertise en een structurele garantie op continuïteit van het beheer vergt. Ten tweede wordt dit instrument prioritair ingezet voor het realiseren van toegankelijke, geïntegreerde natuur-, bos- en groengebieden in de stadsrand met een evenwichtige invulling van hoogwaardige sociaal-recreatieve, landschappelijke en ecologische functies, i.s.m. met besturen, erkende terreinbeherende verenigingen en andere organisaties.

Een systeem voor multifunctioneel natuurbeheer wordt opgezet (☞ 33).

Versterking van biodiversiteit mag zich niet beperken tot de SBZ-zones en andere belangrijke of kwetsbare natuurgebieden. Daarom wordt versterkt ingezet op biodiversiteit in de andere open ruimte-gebieden. Er wordt gefocust op de agrarische gebieden via samenwerking met de landbouwsector. Hiertoe werden een ambtelijke stuurgroep (beleidsdomeinen Leefmilieu en Natuur en Landbouw) en een klankbordgroep met het middenveld rond agrarisch natuurbeheer en agrobiodiversiteit opgericht.

Tegen 2015 wil Vlaanderen beschikken over een aangepast ondersteunend instrumentarium om de recreatie en de toegankelijkheid van de open ruimte beter te organiseren met respect voor de ecologische draagkracht en het functioneren van deze gebieden. De subsidieregeling m.b.t. de openstelling van erkende natuureservaten wordt geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. Het onthaal binnen de eigen domeinen wordt opgevoerd en er wordt toenadering, samenwerking en afstemming gezocht met andere initiatieven in de regio's. Het aanbod, uitbouw en de uitbating van bezoekerscentra wordt verder geoptimaliseerd. Via een vernieuwd groenbeleid wordt bijgedragen tot de ontwikkeling van een groen stedengewest met specifieke aandacht voor toegankelijke multifunctionele stads(rand)bossen, kwalitatief hoogstaande groene ruimte in de stedelijke gebieden en mogelijkheden voor natuurverbindingen. In het streven naar sociaal warme steden wordt aandacht gegeven aan de beschikbaarheid van nabije natuur, bos- of groenwaarden voor elke stadsbewoner. De vergroening van de leefomgeving wordt m.b.v. proefprojecten in gang gezet. De inzet van Regionale landschappen (m.i.v. de werking rond trage wegen) wordt gericht op de versterking van de beleving van de open ruimte en vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor natuur- en landschapsbeleid. Een natuurgerichte milieukwaliteit is een basisvoorwaarde voor het behalen van een gunstige staat van instandhouding van habitats en soorten. Dit vereist een geïntegreerde aanpak van alle betrokken beleidsdomeinen en de uitvoering van de Europese integratiedoelstellingen (☞ 24). Via een geïntegreerde aanpak met het waterbeleid wordt ernaar gestreefd om zowel waterkwaliteit als -kwantiteit in beschermde gebieden te verbeteren.

Verder bouwend op het overlegmodel tussen alle betrokken partners, zal getracht worden de natuurlijkheid, de beveiliging tegen overstromingen en de bevaarbaarheid van

waterlopen te laten samensporen met de uitvoering van het Sigmaplan, het Zwinproject, het Grensmaasproject en het rivierherstelplan voor de Leie.

De nieuwe regelgeving m.b.t. het soortenbeleid levert een juridisch kader aan voor een meer effectieve soortenbescherming om de toestand van kritische soorten en soortengroepen te verbeteren. Door overleg en samenwerking, al dan niet onder vorm van een beheerregeling, kan de impact op bedreigde of beschermde soorten vermeden of gemilderd worden. Met de opmaak en de uitvoering van soortenbeschermingsplannen en het nemen van beschermingsmaatregelen, prioritair voor de 108 soorten van internationaal belang, wordt beoogd de achteruitgang van deze soorten te stoppen, de gunstige staat van instandhouding van levensvatbare populaties te verzekeren of het herstel van (de populaties van) bedreigde soorten te bevorderen. Bestaande Rode Lijsten worden geëvalueerd; op basis van wetenschappelijke criteria worden nieuwe lijsten opgesteld. Voor de opmaak van de soortenbeschermingsplannen zullen prioritaire soorten worden gekozen op basis van een aantal criteria, zoals de mate van bedreiging van de soort en het leefgebied, het voorkomen van meerdere bedreigde soorten in één gebied en kosten-batenanalyses van en draagvlak voor maatregelen.

De bestrijding en het binnen de perken houden van invasieve exoten vormt een belangrijk gegeven, zowel naar economische schade als naar impact op bestaande natuur. Tegen 2012 wordt in uitvoering van de Europese bepalingen een strategie m.b.t. invasieve soorten opgemaakt. Een waarschuwingslijst en daaraan gekoppelde acties moeten het zich vestigen van nieuwe soorten vermijden of minstens beperken. Bewustmaking en preventie zijn de hoekstenen van het te voeren beleid. Onderzoek naar potentieel schadebeheer en het voorkomen van mogelijke schade (bv. aan de land- en bosbouw) wordt verder uitgebreid. Al aanwezige invasieve soorten met een grote economische schade of schade aan de ecosystemen worden via aangepaste bestrijding aangepakt.

Op basis van de kwetsbaarheid van habitats en soorten voor klimaatverandering worden specifieke maatregelen getroffen om de instandhouding van de biodiversiteit (o.a. via ontsnippering en verhoging van de connectiviteit) en goed functionerende ecosystemendiensten te waarborgen. Acties en projecten, m.b.t. mitigatie van en adaptatie aan klimaatverandering, worden onderworpen aan een effectenbeoordeling m.b.t. natuurwaarden en ecosystemen.

Er wordt een onderzoekprogramma "nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en globale milieuveranderingen en hun gevolgen voor de biodiversiteit" uitgewerkt en opgestart met specifieke aandacht voor klimaatverandering, recreatief medegebruik, en ecosystemendiensten.

Het concept 'ecosysteemdiensten' zal voor Vlaanderen geoperationaliseerd worden (☞ 34).

Certificering van bossen wordt met verhoogde inspanningen uitgebreid door het opstellen van criteria voor geloofwaardige en performante certificeringssystemen met het oog op een toename van de oppervlakte gecertificeerd bos in Vlaanderen alsook het bevorderen van het gebruik van gecertificeerd hout.

Voor het volledige beleidsveld natuur, inclusief bos, groen, riviervisserij en jacht (bescherming, beheer, ontwikkeling, samenwerking, toezicht en handhaving) wordt een communicatieplan en -strategie uitgewerkt.

Via specifieke partnerschappen wordt de participatie met sectoren en beleidsvelden vergroot. Er worden richtlijnen, opleidingen in wetgeving en begeleiding aangeboden, en voorbeeldprojecten aangeleverd. De samenwerking met andere administraties en met de private sector wordt uitgebreid om de integratie van natuurbehoud, natuurherstel en ontwikkelingsmaatregelen in hun projectplanning te versterken. Het instrument van de passende beoordeling zal geoptimaliseerd worden met de ontwikkeling van een effectenindicator om maximale transparantie, objectiviteit en rechtszekerheid te garanderen.

In aanloop naar 2012 zal Vlaanderen een ontwerpstrategie voorbereiden in het kader van internationale samenwerking. Hierin worden lopende initiatieven ingepast (bv. het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling en het Vlaams Fonds Tropisch Bos). Andere beleidsdomeinen (bv. Buitenlands Beleid, Wetenschap en Innovatie) zullen hierbij betrokken worden. Afstemming met andere beleidsniveaus zal worden verzorgd en relevante betrokken actoren zullen aangesproken worden om insteken te leveren. Gewest- en grensoverschrijdende samenwerking en integratie wordt versterkt door mee te werken aan Europese cofinancieringsprojecten en door het inzetten van projecten rond de integratie van natuur- en recreatienetwerken.

Vlaanderen neemt deel aan biodiversiteitonderzoek van het 7e Europese kaderprogramma en de onderzoeksactiviteiten ter ondersteuning van de 2010-doelstelling (☞ 35).

Er worden instrumenten m.b.t. begeleiding en informatieverstrekking ontwikkeld om uitvoering te geven aan de bepalingen van het milieuhandhavingsdecreet.

8.9. Mest

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De Nitraatrichtlijn (1991) heeft als doel de verontreiniging van water door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en te voorkomen. De richtlijn verplicht elke lidstaat kwetsbare wateren en kwetsbare zones af te bakenen. Binnen deze kwetsbare zones moeten actieprogramma's worden opgesteld om eutrofiëring tegen te gaan en mens en ecosysteem te beschermen tegen nitraatverontreiniging.

De kaderrichtlijn Water (2000) bepaalt dat tegen eind 2015 een 'goede oppervlaktewatertoestand' en een 'goede grondwatertoestand' moet worden bereikt in alle Europese wateren. De richtlijn legt karakteristieke doelstellingen op voor oppervlaktewater, grondwater en voor het water in beschermde gebieden. Voor de waterkwaliteitsdoelstellingen heeft de kaderrichtlijn Water een meer bindend karakter dan de Nitraatrichtlijn.

De NEC-richtlijn geeft aan welke maximale emissieplafonds voor o.a. ammoniak gelden. De lidstaat dient gepaste acties te nemen om deze niet te overschrijden.

LOPEND VLAAMS BELEID

Het mestbeleid werd door MAP2bis (2000) gericht op drie pijlers: (1) aanpak aan de bron, (2) oordeelkundige bemesting en (3) mestverwerking en export. De doelstelling van dit beleid was het mestoverschot op niveau Vlaanderen wegwerken, wat ook grotendeels gerealiseerd werd. De belangrijkste bijdragen werden geleverd door de afbouw van de veestapel en het gebruik van nutriëntenarme voeders (pijler 1) en verwerking en export

van een deel van de mestproductie (pijler 2). Ondanks de afname van het mestoverschot blijft de waterkwaliteit een probleem.

De hoofddoelstelling van het mestbeleid verschuift met een aangepast mestdecreet vanaf 2007 naar het verbeteren van de waterkwaliteit, door o.a. meer aandacht voor oordeelkundig en gericht toepassen van bemesting, rekening houdend met de behoeften van de specifieke gewassen en het tijdstip waarop de gewassen nutriënten nodig hebben. Vlaanderen werd vanaf 2007 volledig kwetsbaar gebied, en onder sterk gecontroleerde voorwaarden werd een derogatie (afwijking op de strenge bemestingsnorm) geïmplementeerd. Mestproductie wordt onder controle gehouden door een systeem van verhandelbare emissierechten. Mestverwerking en export worden nog belangrijker, want uitbreiding is mogelijk mits mestverwerking. Het mestbeleid legt voortaan ook veel meer het accent op adviseren en sensibiliseren. Een ander belangrijk punt is het aanpakken van de nutriëntenverliezen in de tuinbouw. Daarnaast draagt het mestbeleid ook bij tot het realiseren van het bestaande en toekomstige NEC-plafond voor NH₃-emissie.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Zowel in het kader van de Nitraatrichtlijn als in het kader van de NEC-richtlijn zullen de huidige instrumenten om de mestproductie en mestgebruik onder controle te houden (aanpak aan de bron, mestverwerking en export, oordeelkundige bemesting), van belang blijven. Het behalen van een goede waterkwaliteit voor stikstof en fosfor staat voorop. In het kader van de Nitraatrichtlijn werkte Vlaanderen een nieuw actieprogramma uit en een verlenging van de derogatie voor de periode 2011-14 (☞ 36).

De bemestingsnormen worden verlaagd op basis van de N-opname en P-export door de diverse gewassen.

Advies aan en sensibilisering van individuele landbouwbedrijven worden versterkt. Hiervoor wordt de digitale dienstverlening geoptimaliseerd. Handhaving blijft de sluitsteen voor een doelgericht mestbeleid. Verdere vereenvoudiging van het mestbeleid wordt nagestreefd.

Conform de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water worden de bemestingsnormen meer en meer gedifferentieerd in functie van de gewassen of gewascombinaties en de grondsoort. Als aanvulling op het generieke beleid is een meer gebiedsgerichte opvolging van bedrijven in probleemgebieden of -sectoren aangewezen (☞ 25). Een geïntegreerde monitoring van landbouwpercelen draagt bij tot het nemen van de meest geschikte begeleidende maatregelen in functie van een goede toestand van stikstof, fosfor en koolstof in de landbouwbodem.

Ten gevolge van de aangescherpte fosfaatnormering is de gecumuleerde afbouw van de fosfaatvoorraad voorzien met 4,4 miljoen kg tegen 2018. Voor fosfaat kunnen bijkomende maatregelen aangewezen zijn om afspoeling en doorslag te verminderen, naast het meer doelgericht en gebiedsgericht inzetten van bestaande maatregelen, zoals erosiebestrijding. Voor ammoniak blijft een generiek beleid de beste aanpak, gezien het gedrag van ammoniak in de lucht en zolang de achtergrondconcentratie van NH₃ hoog is. Mestverwerking en export van dierlijke mest zijn een essentiële schakel in het Vlaamse mestbeleid. Strategielijnen voor mestverwerking dienen bij te dragen tot een duurzame landbouw. Hierbij dienen de volgende pistes verder uitgebouwd te worden:

- het sturen van mestverwerkingsinitiatieven in de richting van hoogwaardige mestverwerkingsproducten (stabiele producten met aangepaste nutriënten-inhoud en een hoog organisch stofgehalte);
- het zoeken naar alternatieve oplossingen voor nevenproducten of minderwaardige producten uit mestverwerking;
- het stimuleren van mestverwerkingsinitiatieven die een bijdrage leveren aan het energie(klimaat)probleem (leveren van groene stroom uit vergisting bv.);
- het maximaliseren van de recuperatie van energie, nutriënten en water met het oog op kringsluiting;
- het gericht onder controle houden van emissies bij mestverwerking;
- een aangepast beleid vooropstellen waarbij waardevolle producten uit mestverwerking kunnen bijdragen tot de wederopbouw van het organisch koolstofgehalte van de Vlaamse landbouwgronden.

Ook een goede marketingstrategie voor Vlaamse mestverwerkingsproducten, die de meerwaarde van deze hoogwaardige landbouwgrondstoffen benadrukt, zal hierbij van belang zijn.

8.10. Lokale leefkwaliteit

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Europa is de laatste jaren actief geworden op het vlak van geluidsbeleid. De richtlijn Omgevingslawaai bepaalt voor een groot stuk de Vlaamse werking. Voor grote agglomeraties, belangrijke wegen, spoorlijnen en luchthavens moeten geluidskaarten worden opgemaakt. Deze kaarten dienen ook als basis voor geluidsplannen bij belangrijke knelpunten. Ook het beleid rond stiltegebieden wordt hierop afgestemd. Voor de luchthaven Brussels Airport dient bovendien rekening gehouden met de richtlijn 2002/30/EG, die de geluidgerelateerde exploitatie van luchthavens regelt.

LOPEND VLAAMS BELEID

Geluidskaarten zijn opgemaakt voor wegen, spoorwegen en luchthavens van de eerste fase en in voorbereiding voor de tweede fase en voor de agglomeraties Gent en Antwerpen (fase 1) en Brugge (fase 2). Deze kaarten worden aan de bevolking gecommuniceerd via het internet. Om de blootstelling aan lawaai te verminderen, werden actieplannen opgesteld. Deze actieplannen worden verder verfijnd op basis van de gegevens uit de kaarten.

Het geluidsbeleid rond Brussels Airport was beperkt omdat politieke akkoorden met het Brussels gewest uitbleven. Ondertussen is een werkgroep tussen de gewesten en de federale overheid opgericht. Het geluidsniveau rond Brussels Airport wordt continu opgevolgd. De geluidsimmissie is tijdens de vorige planperiode(n) gedaald o.a. door geluidsemisiebeperingen voor de vliegtuigen 's nachts (federaal geregeld). De geluidsbelasting rond Brussels Airport wordt verder teruggedrongen door een beperking van het aantal nachtelijke bewegingen via de milieuvergunning en door de progressieve invoering van nieuwe, uitgebreide exploitatiebeperingen (federaal). Voor de andere luchthavens in Vlaanderen wordt vooral via de milieuvergunning gewerkt, maar er werden ook geluidskaarten opgemaakt.

Ook het beleid rond stiltegebieden kreeg verder vorm met het ontwikkelen van het kwaliteitslabel Stiltegebied. Begin 2010 werd het eerste kwaliteitslabel uitgereikt voor een gebied in Tessenderlo, in september volgde een tweede voor een gebied in Bornem. Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg formuleert beleidsaanbevelingen m.b.t. stilte en rust, in het bijzonder voor lawaaisporten (quads en paramotoren). Proefprojecten worden opgezet.

M.b.t. geurhinder lag de nadruk de voorbije jaren vooral op de onderbouwing van een beleidskader en op de ondersteuning van lokale overheden. Een visiedocument werd opgesteld. Op hoofdlijnen wordt hierin ingegaan op de beleidshiaten, recente realisaties, visie en potentiële maatregelen.

Op het vlak van lichthinder werd de voorbije planperiode vooral ingezet op sensibilisatie en het verder onderbouwen van het beleid.

Voor milieu en gezondheid werd voornamelijk de expertise verder uitgebouwd met projecten rond ademhalingsaandoeningen, astma en allergieën, kanker, hormoonontregeling, elektromagnetische velden, binnenmilieu en neurologische ontwikkelingsstoornissen en aandacht voor kwetsbare groepen. Ook werden humane biomonitoringonderzoeken opgestart en een medisch milieukundig netwerk opgericht. Een beleidsnota over het binnenmilieubeleid werd opgesteld i.s.m. beleidsdomein WVG.

Meer en meer wordt in internationaal verband gewaarschuwd voor de negatieve effecten van elektromagnetische velden. De uitspraak van het Grondwettelijk Hof van januari 2009 bevestigt de gewestelijke leefmilieubevoegdheid in deze materie. Recent werd op basis van de resultaten van een studie over de binnenhuisblootstelling van kinderen aan elektromagnetische velden een beleidsnota opgesteld.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

In het geluidsbeleid ligt de nadruk op het uitvoeren van de Europese richtlijn Omgevingslawaai en de actieplannen in dat verband. Wat betreft weg- en spoorverkeerslawaai worden maatregelen ten aanzien van drie belangrijke elementen geconcretiseerd. Ten eerste moet het ontstaan van nieuwe knelpunten worden vermeden, onder meer met behulp van maatregelen uit het domein van de ruimtelijke ordening. Ten tweede moeten de prioritaire knelpunten m.b.t. weg- en spoorverkeerslawaai worden aangepakt. De Vlaamse overheid zal de “zwarte punten” (locaties met zeer hoge blootstellingen) detecteren en oplossingen (geluidschermen, stiller wegdek, snelheidsbeperking, ...) uitwerken. Hierbij vormt de stedelijke context een bijzonder aandachtspunt. Ten derde wordt ingezet op een daling van de globale geluidsblootstelling, onder meer door het Europese beleid ter beperking van het geluid aan de bron (maatregel met grootste kostenefficiëntie) ten volle te ondersteunen en door de meest stille transportmiddelen te promoten ten voordele van meer lawaaiërigere alternatieven.

De richtlijn Luchtkwaliteit vereist acties om de normen voor fijn stof en NO₂ te halen (zie thematekst Lucht). Aangezien knelpunten voor luchtkwaliteit en geluidshinder vaak overlappen, verdienen maatregelen die voor beide problemen een oplossing bieden de voorkeur (☞ 21).

Voor het omgevingslawaai rond de luchthaven Brussels Airport worden de voorgestelde acties van het actieplan nader uitgewerkt en geconcretiseerd. De focus ligt hierbij op de ontwikkeling en de invoering van een duidelijk referentiekader voor het bouwen en wonen in de luchthavenomgeving met een voorstel van aanpak ter vermindering van de geluidshinder in de meest belaste zones. In lijn met de federale beslissing van eind 2008

zal de geluidsemissie van individuele vliegbewegingen via de milieuvergunning verder beperkt worden. Het huidige plafond voor het toegestane aantal nachtbewegingen blijft gehandhaafd op 16.000 slots.

Het verdere beleid rond stiltegebieden spoort samen met de doelstellingen van de Europese richtlijn. Nieuw is de ontwikkeling van een visie en beleid rond stille zones in de stad.

Voor lichthinder wordt een beleidsvisie opgesteld, waarbij het ontwikkelen van milieu-kwaliteitsnormen een aandachtspunt is. De bestaande sensibilisatie en ondersteuning van het lokale beleid worden hierin mee bekeken. Voor geurhinder ligt de nadruk op de realisatie van elementen uit het recente visiedocument, waaronder de invoering van geurkwaliteitsnormen in de milieuregelgeving.

Er wordt een beleid uitgewerkt om gehoorschade en geluidsoverlast door muziek te beperken. In samenspraak met de gezondheidssector, wetenschappers, lokale overheden en mensen uit de sector wordt het probleem eerst in kaart gebracht.

Voor milieu en gezondheid zal ingezet worden op een beleidsmatige vertaling van het geleverde studiewerk en de humane biomonitoring. De Vlaamse overheid neemt maatregelen om de kwaliteit van het binnenhuismilieu te verbeteren (☞ 37). Ademhalingsaandoeningen worden gekoppeld met de aanpak rond luchtkwaliteit. In het kader van het risicobeleid wordt een beleidsnota opgesteld die een kader creëert voor het omgaan met (onzekere) risico's op het vlak van milieu en gezondheid (☞ 38). Hierin worden concrete acties voorgesteld.

In de planperiode wordt de aandacht ook gericht op een meer geïntegreerde benadering van de leefomgeving, ook ten behoeve van lokale beleidsmakers (☞ 9). Het beschikbaar stellen van een leef- en omgevingskwaliteitsindex en van een ruimtelijk overzicht d.m.v. milieubelastings- en risicokaarten voor Vlaanderen laat beleidsmakers toe hun beleid af te stemmen op de specifieke milieuproblematiek in bepaalde gebieden.

9. Maatregelpakketten

Dit hoofdstuk is een belangrijk onderdeel van het decretaal voorziene actieplan. Er worden 38 vernieuwende pakketten van realiseerbare voornemens met een grote maatschappelijke relevantie vooropgesteld, die al dan niet in een projectstructuur kunnen worden uitgevoerd. De focus voor de maatregelen ligt op vernieuwing en entiteitsoverschrijdende aanpak. De maatregelen voldoen aan de kenmerken van de beleidsvoornemens uit dit plan, nl. belangwekkend, doelgericht en beheersbaar. Er wordt een evenwicht nagestreefd tussen de diverse onderdelen van het milieu- en natuurbesluit. Een pakket van maatregelen past in dit hoofdstuk als het stappen zet voorbij het lopende beleid (leemten opvullen, bijsturingen, bijkomende stimulansen, verbanden leggen, ...), samenwerking op gang brengt tussen entiteiten, van operationele aard is en dus voldoende concreet, een samenhangend geheel is van diverse instrumenten, toegespitst is op doelgroepen en/of processen en oog heeft voor de samenhang met andere beleidsdomeinen en beleidsniveaus.

De opgenomen toelichtingen zijn een eerste stap in het proces van uitvoering. De inhoud zal worden verfijnd en desgevallend bijgesteld naarmate de projecten vorderen en alle betrokkenen hun bijdrage hebben kunnen leveren. De betrokkenen per maatregelpakket zijn niet-limitatief opgenomen.

1. Werk maken van een klimaatvriendelijke Vlaamse overheid

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), BZ (AFM), onderhoudsfirmas, leveranciers

OMSCHRIJVING

De overheid heeft een voorbeeldfunctie en zo ook in de strijd tegen klimaatsverandering.

In 2010 wordt op pilotschaal een methodologie (instrument) uitgewerkt om de CO₂-emissies ten gevolge van energiegebruik en mobiliteit in kaart te brengen, reductie-maatregelen voor te stellen en de haalbaarheid ervan te evalueren. Na een eerste valideringsfase van het instrument zal deze methodologie op grotere schaal binnen de Vlaamse overheid worden toegepast. Het meetinstrument wil ook een bron van inspiratie zijn voor lokale overheden.

Het instrument moet toelaten om op een andere manier naar de dingen te kijken (focus op CO₂-uitstoot) en op die manier negatieve evoluties en pijnpunten aan het licht te brengen. Vanuit die optiek kunnen dan acties en/of maatregelen voorgesteld worden om hier aan te werken. Deze maatregelen kunnen opgenomen worden in bestaande overkoepelende actieplannen, duurzaam optreden van de Vlaamse overheid, Vlaams Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten, Actieplan milieuzorg in het voertuigenpark, Actieplan energiezorg in Vlaamse overheidsgebouwen, ... of specifiek worden gedefinieerd en geïmplementeerd door Vlaamse (piloot)entiteiten. Door het opvolgen van de CO₂-uitstoot kan ook de vinger aan de pols gehouden worden bij de uitvoering en actualisering van deze actieplannen.

Naast het opvolgen van de CO₂-emissies zal ook worden onderzocht op welke manier de Vlaamse overheid met behulp van emissiekredieten haar niet te vermijden uitstoot kan compenseren.

In een latere fase is het de bedoeling om het meetinstrument uit te breiden en ook CO₂-emissies ten gevolge van afvalproductie, voeding, aankopen, ... mee in rekening te brengen.

ONDERDELEN

- Ontwikkelen van methodologie
- Gegevensverzameling organiseren
- Opmaken CO₂-voetafdruk
- Communicatie: verspreiding van tool en gebruik ervan 'promoten' binnen de Vlaamse overheid
- Identificeren en doorgeven van maatregelen voor de verlaging van de voetafdruk
- Periodieke rapportering

2. Afstemming overkoepelende beleidsplanning en -opvolging milieu, mobiliteit en ruimtelijke ordening in Vlaanderen

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, MOW EN RWO (planningsentiteiten), adviesraden

OMSCHRIJVING

Leefmilieu (LNE), Ruimtelijke ordening (RWO) en Mobiliteit (MOW) hebben te maken met cruciale grondgebonden materies met tal van onderlinge interacties. Zowel bij LNE als bij RWO en MOW bestaat er een decretale beleidsplanning. Er wordt gezocht naar manieren om volwaardig in elkaars toekomstige plannings- en opvolgingsprocessen te participeren en er wordt een gemeenschappelijk langetermijnkader uitgewerkt.

Participatie gaat o.m. over het gezamenlijk afspraken maken over het ambitieniveau voor Vlaanderen (langetermijnvisie en strategische doelstellingen) en grote principes. Een dergelijk ingrijpend overleg kan maar slagen als er binnen Leefmilieu expliciet wordt duidelijk gemaakt welke verwachtingen er leven t.a.v. Ruimtelijke ordening en Mobiliteit en wat er in die richting kan worden aangeboden. Ook bij de opvolging en het gebruik van indicatoren kan een gezamenlijke aanpak vruchten afwerpen. Zo is er bv. een gezamenlijke interesse voor de ontwikkeling van een meet- en evaluatiemethode voor omgevingskwaliteit (zie maatregel 9).

ONDERDELEN

In een eerste onderdeel worden de kansen om tot inhoudelijke afstemming te komen (wegwerken inconsistenties en zoeken van synergieën) onderzocht. Na de analyse van de beleidsinhoud en -begrippen bij de verschillende beleidsdomeinen, worden de inhoudelijke raakvlakken afgebakend (e.g. werkgroepen rond omgevingskwaliteit, adaptatie, milieuvriendelijke mobiliteit, ...). Dit wordt vervolgens gesynthetiseerd tot gemeenschappelijke beleidspunten en -taal.

Het tweede onderdeel behandelt de structurele participatie in de beleidsplanning en -opvolging. Na het bekijken van de verschillende methoden, structuren en organen rond

beleidsvoorbereiding en -opvolging binnen de drie domeinen, worden de mogelijkheden voor afstemming en participatie geselecteerd. Tenslotte wordt de structurele verankering ervan uitgewerkt.

Het derde onderdeel richt zich op het gemeenschappelijke langetermijnkader (zie ook pakket 3). Eerst worden de diverse initiatieven en behoeften geïnventariseerd. Dan wordt overgegaan tot het stroomlijnen van bestaande toekomstverkenningen (premisen, inputdata, modellen, scenario's, ...). Hierna wordt een gemeenschappelijk langetermijnkader opgesteld, wat eventueel ook kan leiden tot een gedeelde langetermijnvisie.

3. Bepalen van langetermijndoelstellingen milieubeleid en bijhorende trajecten

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, LV

OMSCHRIJVING

Om een discussie over het leefmilieubeleid op te starten waar verschillende stakeholders (o.a. wetenschap en politiek) een input kunnen aan leveren is het nodig om over langere termijn (verschillende legislaturen ver) na te denken. Op die manier kan het leefmilieubeleid gestuurd worden door een consensus die wordt vastgelegd in langetermijndoelstellingen of een visie. Deze visie kan vervolgens de leidraad vormen voor het toekomstige (legislatuurgebonden) leefmilieubeleid. Een dergelijke visie mag daarom niet statisch zijn maar de consensus moet op geregelde tijdstippen heronderhandeld worden.

ViA en Pact 2020 laten in zekere zin toe om de blik te richten op langere termijn. Al blijkt dat voor sommige ontwikkelingen op vlak van leefmilieu de horizon verder moet gelegd worden. Ook de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling kan handvaten aanreiken.

Participatie/integratie (binnen en tussen overheden) en maatschappelijk debat (parlement/commissie Leefmilieu, raden) zullen belangrijke aspecten zijn bij het opzetten van een proces om een invulling te geven aan het leefmilieubeleid op lange termijn. Tijdens de opmaak van het MINA-plan 4 is gebleken dat het opstellen van een geïntegreerd beleid moeilijk te realiseren is. Het groenboek interne staats hervorming noemt de verkoking bij de Vlaamse overheid een van de knelpunten in de Vlaamse bestuurlijke organisatie. Daarnaast is ook duidelijk geworden dat het moeilijk is om een (openbaar) debat te voeren over het milieubeleid als insteek voor een ontwerp MINA-plan.

Om een proces op gang te brengen zal het aanleveren van inhoud essentieel zijn. Van daar dat het proces wordt opgebouwd aan de hand van inhoud. Om de discussie te starten wordt gewerkt met een aantal toekomstvragen. Wat is voor bepaalde drukken/sectoren/... de te realiseren toestand in relatie tot het leefmilieu in een bepaald zichtjaar. Meteen is duidelijk dat bij het stellen van de vragen verschillende invalshoeken mogelijk zijn. Bijvoorbeeld:

- Welke opties zijn er om een klimaatneutrale samenleving te bereiken? (met als concrete randvoorwaarde een reductie van 80% van de CO₂-emissie in 2050)
- Behoud van de mobiliteit zonder CO₂/PM/NO_x impact in 2050?
- Behoud van biodiversiteit in 2050?

Op basis van een dergelijke stelling kan een volledig scenario ontwikkeld worden van mogelijke trajecten om die stelling te bereiken en de consequenties ervan op verschillende maatschappelijke sectoren.

ONDERDELEN

- Insteek externen
- Welke ontwikkelingen zullen we moeten halen: welke scenario's ontwikkelen?
- Inhoudelijke (geïntegreerde) opbouw van visies/doelstellingen met bijhorende keuzes en economische/sociale gevolgen
- Debat: welke keuzes maken om vooropgestelde doelen 2050 te halen?
- Input voor een volgend Milieubeleidsplan/toekomstig milieubeleid

4. Schendingen van het milieurecht gepast sanctioneren

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (DEP, OVAM, ANB, VMM, VLM, ...), parketten, lokale en federale politie, provincies en gemeenten, toezichthouders van andere beleidsdomeinen

OMSCHRIJVING

Het nieuwe milieuhandhavingsdecreet beoogt onder meer de realisatie van een betere coördinatie van het Vlaamse milieuhandhavingsbeleid. Daartoe werd in april 2009 de Vlaamse Hoge Raad voor de Milieuhandhaving (VHRM) opgericht. De handhavingsprioriteiten van de gewestelijke overheden die belast zijn met de handhaving van het milieurecht zullen worden bepaald in de milieuhandhavingsprogramma's. De handhavingspraktijk zal worden geëvalueerd via o.a. de jaarlijkse milieuhandhavingsrapporten. De samenwerkingsafspraken tussen de verschillende handhavingsactoren zullen, waar nuttig, verankerd worden in handhavingsprotocollen in de schoot van de VHRM.

Daarnaast beoogt het decreet ook een verbeterde handhaving en sanctionering van het milieurecht. Naast een strafrechtelijke afhandeling van milieumisdrijven, wordt ook een bestuurlijk spoor mogelijk: milieu-inbreuken worden gedepenaliseerd, en ook milieumisdrijven kunnen bestuurlijk beboet worden als het parket tijdig beslist ze niet strafrechtelijk te behandelen. Voor deze bestuurlijke beboeting staat een nieuwe gewestelijke entiteit in, gekend als de afdeling Milieuhandhaving van het dep. LNE. Beroepen tegen boetebeslissingen worden beoordeeld door een nieuw Milieuhandhavingscollege. Er is gestart met de ontwikkeling van een kader met criteria voor de bepaling van de hoogte van het boetebedrag. Zo worden er per categorie van milieumisdrijven (vb. sluikstorten, afvalverbranding, lozingen, ontbossing, geluidshinder, enz.) criteria bepaald met betrekking tot de ernst, frequentie en omstandigheden die in rekening worden gebracht en opgenomen worden in de motivering van de boetebeslissing. Dit kader zal in functie van nieuwe dossiers en rechtspraak verder verfijnd en uitgewerkt worden. Het nieuwe instrument 'voordeelontneming' werd voorlopig nog niet vaak toegepast (enkel ad hoc). Hiervoor wordt verder onderzoek voorzien en een werkwijze ontwikkeld.

In 2012 zal de nieuwe regelgeving, en de toepassing ervan, grondig geëvalueerd worden en zullen desgevallend aanpassingen worden voorgesteld.

ONDERDELEN

- De structuur wordt geoptimaliseerd om een gecoördineerd milieuhandhavingsbeleid te voeren zodat de middelen efficiënt en effectief ingezet kunnen worden

- om schendingen van de milieuregelgeving maximaal te ontmoedigen
- Het juridisch kader wordt verder verfijnd om een objectieve en uniforme sanctienering te garanderen zodat elke schending van het milieurecht (milieuhygiëne- en milieubeheerrecht) gepast en zo uniform mogelijk gesanctioneerd wordt

5. Vlottere toepassing MER-regelgeving

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, DAR, externe stakeholders

OMSCHRIJVING

In navolging van het regeerakkoord, de beleidsnota leefmilieu en de aanbevelingen van de commissies Berx en Sauwens zoeken we mee naar manieren om plannings- en vergunningsprocessen bij belangrijke investeringsprojecten te verbeteren en te versnellen. LNE werkt in samenwerking met de beleidsdomeinen RWO, MOW, ... en andere actoren een nieuw gebiedsgericht planningsproces uit, waarbij de effecten voor milieu, naast andere effecten, zo vroeg mogelijk in het proces of in de opmaak van een project worden geïntegreerd en onderzocht. Informatie en inspraak in een vroege fase maken een wezenlijk bestanddeel uit van dit procesmatig model. Op die manier kan de milieueffectrapportage worden ingezet om milieuoverwegingen deel te laten uitmaken van het gehele plannings- of vergunningstraject en kan ook de besluitvorming m.b.t. plannings- en vergunningsprocessen vlotter verlopen.

Tegelijk moeten regelgeving en procedures voor milieubeoordeling van plannen en projecten vlotter toepasbaar worden zonder de doelstellingen en de doorwerking in de plannen en vergunningen af te zwakken. In navolging van de aanbevelingen van de commissies Berx en Sauwens wordt in overleg met de andere betrokkenen beleidsdomeinen en actoren werk gemaakt van de integratie van planMER- en RUP-procedures, van projectMER- en milieuvergunningprocedures, en van een integratie van de milieuvergunning en de stedenbouwkundige vergunning.

ONDERDELEN

- Ontwikkelen van methodologie
- Communicatieacties uittekenen
- Onderzoek naar integratiemogelijkheden
- Schrijven van een handleiding
- Schrijven van juridische teksten

6. Subsidies met impact

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE en nagenoeg alle andere beleidsdomeinen

OMSCHRIJVING

Een aanzienlijk deel van de LNE-begroting en van de Vlaamse begroting in het algemeen wordt gebruikt voor subsidies. We willen, zeker nu er bespaard moet worden in de overheidsfinanciën, dat dit geld zo goed mogelijk besteed wordt en dus zoveel mogelijk bijdraagt aan het bereiken van de gestelde doelen. We moeten ervoor zorgen dat de

subsidies van de Vlaamse overheid de milieudoelstellingen van diezelfde overheid niet tegenwerken.

Subsidiediensten worden afgerekend op het tijdig behandelen van de subsidieaanvragen, niet op de impact op het terrein van de subsidie en evenmin op ev. afstemming met andere instrumenten of andere beleidsdoelen. Afstemmen van subsidies van andere beleidsdomeinen op leefmilieudoelen is nog minder vanzelfsprekend.

Effectieve en efficiënte subsidies komen er niet vanzelf, potentieel milieuschadelijke subsidies veranderen niet vanzelf. Deze maatregel biedt een overkoepelend initiatief waar studies gebeuren, goede praktijken uitgewisseld worden, overleg georganiseerd wordt en praktische hulp geboden wordt voor subsidie-evaluaties (ook ex-ante) en hervormingen.

ONDERDELEN

Evaluatie en verbetervoorstellen milieusubsidies

- Studie over milieusubsidies aan lokale overheden
- Overleg en voorbereiding van eventuele studie over milieusubsidies aan verenigingen
- Subsidieforum organiseren voor ervaringsuitwisseling en kennisopbouw van LNE-subsidieverleners
- Verkenning modellering voor kostenefficiënte compensatieschema's voor milieu- en natuurmaatregelen door landbouwers (i.k.v. NARA-BE)
- Aanpak uitwerken voor optimalisatie van milieuvriendelijke subsidies van andere beleidsdomeinen voor meer eco-efficiënte productie en eco-innovatie

Evaluatie van potentieel milieuschadelijke subsidies en hervormingsvoorstellen

- Studie milieuschadelijke subsidies i.k.v. steunpunt Duurzame Ontwikkeling door HIVA (waarin 2 cases uitgewerkt worden: landbouwsubsidies en renovatiepremie) loopt af in 2011
- Op basis van de ervaring met deze studie wordt een plan van aanpak voor het verdere traject opgesteld in overleg met team DO, andere betrokken departementen en entiteiten: welke subsidies evalueren, hoe prioriteren, welke evaluatiecriteria, ...
- Uitwerken van plan van aanpak: casestudies uitvoeren, overleg organiseren, ...

7. Monitoring evolutie maatschappelijk gedrag en perceptie milieubeleid

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, DAR, EWI, burgers, bedrijven

OMSCHRIJVING

Om het milieubeleid te verbeteren en beter te baseren op wat leeft bij de bevolking, moet de perceptie van de bevolking en het bedrijfsleven over milieubeleid en de toestand van het milieu gekend zijn. Een daarmee samenhangende vraag is of de inzet van de instrumenten ook tot gedragsverandering leidt. In eerste instantie zal de focus liggen op de bevolking omdat daarover tot nu toe minder (gestructureerde) gegevens bestaan. In een latere fase zal gezocht worden naar gegevens voor het bedrijfsleven.

Grondige, gerichte en gedetailleerde gegevens en het opbouwen van een tijdreeks hierover zijn noodzakelijk. Het gaat daarbij over de kennis van de Vlamingen over de milieu-

toestand, milieuproblemen, milieubeleid en de ingezette instrumenten; maar ook over de impact van het beleid op de perceptie en het gedrag van burgers. Daarnaast moet ook de tevredenheid van de Vlaming over zijn leefomgeving en de toestand van het milieu bevraagd worden.

In functie van toekomstig beleid moet een indicatie gevonden worden over de wijze waarop het beleid kan inspelen op wat bij de bevolking leeft. Informatie over de motivatie van milieuvriendelijke gedrag of de afwezigheid ervan zijn daarom essentieel.

Specifiek voor communicatie en educatie moet het onderzoek ook gegevens leveren over de impact op de perceptie en het gedrag van burgers en over de grootte van diverse groepen (zoals believers versus non-believers). Tijdens de planperiode kunnen ook enkele cases geselecteerd worden om te zien of het mogelijk is om systematisch het onmiddellijke effect van initiatieven m.b.t. communicatie en educatie te meten.

ONDERDELEN

- Inventarisatie bestaande informatie
- Behoeften formuleren + formuleren benodigde informatie
- Informatie verzamelen (via enquête)
- Informatie analyseren en bespreken in functie van nulmeting
- Toetsing sociale instrumenten (impact/evaluatie)
- Communicatie
- Regelmatige bevragingen voor systematische monitoring

8. Optimaal inzetten alternatieve financieringstechnieken

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, EWI, DAR, OV, WVG, RWO, MOW, FB

OMSCHRIJVING

Alternatieve financieringstechnieken zijn financieringsmethoden waarbij de middelen voor milieumaatregelen volledig of gedeeltelijk uit andere bronnen afkomstig zijn dan de Vlaamse begroting van het beleidsdomein LNE.

De middelen nodig voor het realiseren van de doelstellingen van de beleidsvelden leefmilieu, natuur en energie zijn nu vele malen groter dan wat jaarlijks voorzien (kan) worden op de Vlaamse uitgavenbegroting. Voorbeelden hiervan zijn de middelen nodig voor het integraal waterbeleid (Richtlijn Stedelijk Afvalwater, Kaderrichtlijn Water, uitvoering van de stroomgebiedbeheerplannen, overstromingsbeheer, sanering waterbodems, ...), het aankoopritme van nieuwe natuurgebieden, bodemsaneringen en brownfieldontwikkeling.

Momenteel wordt beperkt gebruik gemaakt van alternatieve financiering. Het gaat over waterzuivering (via PPS-constructie met Aquafin NV en via cofinanciering door de lokale overheden); bodemsaneringen (via sectorfondsen); brownfieldontwikkeling (via projectfinanciering PMV en brownfieldconvenanten); energiezuinige schoolgebouwen (via PPS-constructie); Vlaams Energiebedrijf (via de begroting van FB), de subsidiëring van groene private investeringen (via het ecologiebudget binnen het HERMES-fonds van EWI) en het aankopen van Kyoto-emissierechten (via projectfinanciering VMH).

Er zijn echter nog een reeks problematische financieringsthema's waar amper gebruik gemaakt wordt van alternatieve financiering. Het is de bedoeling om via deze maatregel op zoek te gaan naar nieuwe mogelijkheden en hierbij te leren van de bestaande ervaringen.

ONDERDELEN

- Behoeftanalyse (welke problematische financieringsthema's en belanghebbenden)
- Sterkte-zwakteanalyse van bestaande alternatieve financieringsmechanismen om hieruit lessen te trekken voor de nieuwe, met aandacht voor transparantie, controle, onafhankelijke overheid en continuïteit van het beleid
- Knelpuntenanalyse van de openstaande problematische financieringsthema's
- Bepaling focusthema's

128

9. Meten van de leef- en omgevingskwaliteit

Trekker: LNE (VLM EN DEP)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB, INBO, OVAM), RWO, DLV, MOW, EWI, DAR (SVR), studiebureaus, universiteiten, provincies, Vlaamse bouwmeester, VVSG

OMSCHRIJVING

De leef- en omgevingskwaliteit is een lokaal en gebiedsspecifiek gegeven dat door iedereen verschillend wordt ingevuld. Om de leef- en omgevingskwaliteit in Vlaanderen te verbeteren is het belangrijk om het begrip bespreekbaar te maken met een brede groep van actoren en om inzicht te verkrijgen in de toestand, trends en verschuivingen die plaatsvinden. Bovendien verbetert de leef- en omgevingskwaliteit via de gebiedsgerichte projecten en de kwaliteitsambities voor gebiedstypes. Er wordt een samengestelde indicator leef- en omgevingskwaliteit ontwikkeld, zodat de kwaliteitsverbetering meetbaar wordt en het beleid verder onderbouwd kan worden op maat van de specifieke context. Ondersteunend zullen kwaliteits-, milieubelastings- en risicokaarten opgesteld worden. Ook de beleidsnota leefmilieu schuift de ontwikkeling van een indicator naar voor om omgevingskwaliteit te meten. Bovendien is de ontwikkeling van een indicator omgevingskwaliteit verankerd in het PACT 2020 bij "levenskwaliteit van hoog niveau".

ONDERDELEN

Bij het eerste deel "Omgevingskwaliteit" wordt gestart met de opmaak van een projectplan. Vervolgens wordt de meetmethode omgevingskwaliteit in gebiedstypes en gebiedsgerichte projecten ontwikkeld. De meetmethode voor gebiedstypes staat in relatie tot die voor gebiedsgerichte projecten, maar hoe is momenteel nog niet duidelijk. Alleszins zal onderlinge afstemming belangrijk zijn voor de interpretatie van beide meetsystemen. Voor gebiedstypes zullen o.m. volgende zaken aan bod komen: lijst van kwaliteitsambities, gespreksrondes met verschillende entiteiten (draagvlak, betrokkenheid), overkoepelende visie kwaliteitsambities, ... Bij gebiedsgerichte projecten gaat de aandacht o.m. naar een lerend netwerk omgevingskwaliteit (kennisuitwisseling), good practices, ... Algemeen wordt er een concept en raamwerk uitgewerkt voor de meetmethode en voor de ontwikkeling & aggregatie van indicatoren.

Voor het tweede deel "Leefkwaliteit" wordt respectievelijk ook een projectplan opgesteld, waarna tevens een meetmethode ontwikkeld wordt. Omgevingskwaliteit en leef-

kwaliteit worden qua timing verschillend uitgewerkt (bv. weinig initiatieven in 2011 voor leefkwaliteit). Beide begrippen zijn sterk verbonden, maar er blijven ook belangrijke verschillen. Ze kunnen elkaar wel versterken wanneer mogelijk. Zowel bij aanpak als bij de selectie van indicatoren zullen er gelijkenissen zijn en is de onderlinge samenwerking leerrijk.

Het derde deel “Interactieve kaarten” wordt enerzijds als insteek voor de meet- en evaluatiemethode gebruikt en anderzijds voor het uitvoeren van verdere analyses (bv. als objectieve referentie om het subjectieve aspect van leef- en omgevingskwaliteit af te wegen). De informatie zal visueel voorgesteld worden met behulp van een geografische inventarisatie. Deze geeft een beeld van lokale leefkwaliteit, van milieubelasting en -risico's voor Vlaanderen en van bepaalde voorzieningen zoals groene ruimten. Beleidsmakers krijgen zo een inzicht in de omgevingskwaliteit van bepaalde gebieden waarop ze hun beleid kunnen afstemmen.

Het vierde deel “Beleidsrapportering” is voorzien tegen het einde van de planperiode en vormt het sluitstuk van deze maatregel: nulmeting en integratie in beleidscyclus (o.a. MINA, MJP, Vrind, MIRA, PACT 2020, BO VLM, ...).

10. Initiëren en uitvoeren randstedelijke projecten

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE (ANB, VMM, DEP), RWO, L&V, MOW, EWV, provincies, gemeenten, lokale stakeholders, Brussels Gewest

OMSCHRIJVING

Randstedelijke gebieden zijn gebieden bij uitstek om rond omgevingskwaliteit te werken. Werken aan een globale omgevingskwaliteit (zie ook maatregel 9) is van groot belang zowel op het vlak van economie (interessante vestigings- en omgevingsfactoren voor bedrijven, initiatieven naar mobiliteit, economische terugverdieneffecten, ...), op het vlak van gezondheid (groene omgeving, gezond water, bodem en lucht, ...), op het sociaal-culturele vlak (identiteit, cohesie, ...) als op het vlak van milieu (versterken open ruimte, functionele verweving, stadsrandbossen, blauwe, groene en recreatieve netwerken, kwalitatieve verdichting, verbinden van stedelijke kernen). De omgevingskwaliteit verschilt van gebied tot gebied. Daarom is een gebiedsgerichte werking van belang. Deze maatregel beoogt vier randstedelijke proefprojecten in uitvoering te brengen, waarbij de milieu- en ruimtelijke problematiek van de overgangsgebieden tussen de stedelijke en landelijke gebieden gezamenlijk wordt aangepakt.

Zowel bij de ViA-doorbraak Groen Stedengewest als in het Vlaams Regeerakkoord wordt landinrichting naar voor geschoven als instrument om de globale, geïntegreerde ontwikkelingsvisie uit te voeren van het Vlaams Strategisch Gebied rond Brussel en om het kwaliteitsvol openruimtenetwerk in de Vlaamse Rand te versterken. Volgens de beleidsnota's “Leefmilieu & Natuur” en “Vlaamse Rand” biedt landinrichting hier zeker een meerwaarde.

ONDERDELEN

Voor het eerste onderdeel “proefproject Vlaamse Rand” wordt gestart met het uitwerken van een visie op de uitvoering van het openruimtebeleid voor de ganse Vlaamse Rand: een integraal plan, een projectstructuur en een instrumentenkorf. Nieuwe planings- en meetmethoden voor het verbeteren van de omgevingskwaliteit zullen toege-

past worden. Instrumenten zoals landinrichting, samenwerkingsovereenkomsten, Europese financiering en beheerovereenkomsten worden alvast ingezet. De mogelijkheden van andere worden onderzocht (ruilverkaveling, natuurinrichting, quick wins, ...). Ook kan een lokale grondenbank, gefinancierd door een breed veld aan actoren, een grondreserve opbouwen om de open ruimte in de Vlaamse rand te versterken. Dit is dan complementair t.a.v. de werking van Vlabinvest dat zich op woonprojecten toelegt.

In het tweede onderdeel komen het randstedelijk gebied rond Gent, de rand rond Brugge en het randstedelijk gebied rond Hasselt en Genk aan bod. Ook hier worden nieuwe concepten voor het verbeteren van omgevingskwaliteit verankerd in de projecten. Zo wordt in de Gentse Kanaalzone het landschap opgevaardeerd door een intensieve samenwerking tussen bedrijven, omwonenden en landbouwers. Bij het landinrichtingsproject Brugse Rand ligt de focus o.m. op de ontsluiting en inrichting van de groene gordel rond Brugge (bv. groene fietsgordel). Bij Hasselt en Genk tenslotte, wordt een integraal plan voor het gebied De Wijers opgesteld.

In het derde onderdeel wordt een kader voor de aanpak van andere randstedelijke gebieden uitgewerkt. Binnen de stedelijke netwerken, de stedelijke groenpolen, binnenstedelijke groenvoorzieningen en aaneengesloten terreinen in de stadsrand, wordt in samenspraak met RWO een knelpuntinventaris opgesteld. Daarna kan de uitwerking van het kader volgen.

11. Optimaliseren van de samenwerking met andere beleidsdomeinen

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: Alle beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid

OMSCHRIJVING

In principe zal het beleidsdomein LNE een structurele samenwerking op punt stellen met elk ander beleidsdomein.

Voor een aantal beleidsdomeinen wordt uiteraard verder ingezet op goede structurele contacten tussen het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie en de andere beleidsdomeinen. Hierbij wordt gewerkt met vernieuwende concepten zoals wederzijdse éénloketfuncties en/of verbindingsambtenaren. De meeste nadruk wordt hierbij gelegd op de beleidsdomeinen Landbouw, Mobiliteit/Openbare Werken, Economie Wetenschap en Innovatie en Ruimtelijke Ordening.

Een aantal projecten zullen binnen deze samenwerkingsstructuren concreet worden uitgewerkt tijdens deze planperiode:

- Samenwerken rond transparantie, openbaarheid van bestuur, witboeken;
- Samenwerken rond technologische innovatie en groene economie;
- Opstellen van een meerjarenprogramma Ontsnippering voor wegen;
- Uitbreiden van het MER-proces tot een ontwerpinstrument voor diverse milieu- en natuuraspecten op gebiedsgericht niveau;
- Uitbouwen van de samenwerking rond milieuhygiënische thema's bij ruimtelijke ordening en mobiliteit en openbare werken;

- Verder bevorderen van de energetische valorisatie van beheerresten;
- Uitwerken van de integratie van biodiversiteit met recreatie in 10 voorbeelden van aaneengesloten natuurgebieden groter dan 1000 ha;
- Uitbreiden van de mogelijkheden om sociale tewerkstelling in te passen in het onderhoud en beheer van open ruimte (onder andere wegen, waterwegen);
- Uitwerken van een ruimtelijk veiligheidsbeleid voor storende en gevaarlijke bedrijven.

ONDERDELEN

Algemene samenwerking

- Samenstellen van een werkgroep rond 'Samenwerking met andere beleidsdomeinen' met als doel het proces op te volgen
- Uitwerken van vormen van samenwerken aangepast aan de behoeften van de betrokken beleidsdomeinen met gezamenlijke keuze van projecten

Concrete projecten

- Uitbouwen van verschillende overlegfora voor de aangeduide projecten
- Uitwerken van de aangeduide projecten

12. Vergroenen van de economie

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), EWI, WSE, (innovatieve) bedrijven, investeerders, wetenschappelijke instellingen

OMSCHRIJVING

Leefmilieu kan substantieel bijdragen tot economische groei en welvaart. Een sterk milieubeleid biedt kansen voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling. Een beter leefmilieu gaat hand in hand met een efficiënter gebruik van grondstoffen en materialen en kan zo leiden tot een verhoogde competitiviteit van bedrijven. Hiervoor wordt er onder meer gewerkt aan het sluiten van materiaal- (cradle-to-cradle) en energiekringlopen (hernieuwbare energie). Bovendien draagt een goede kwaliteit van het leefmilieu sterk bij tot levenskwaliteit en welzijn.

Deze maatregel kadert binnen internationale processen rond groene economie die worden opgezet door OESO (green growth strategy), UNEP (The Green Economy Initiative), de EU (EU 2020, ETAP) en de VN (RIO+20). Ook in Vlaamse beleidsdocumenten, zoals verschillende beleidsnota's, ViA, VSDO komen ambities voor een vergroening van de economie naar voor.

ONDERDELEN

Het eerste doel bij de uitvoering van dit maatregelpakket is te komen tot een gedragen visie en strategie omtrent de vergroening van de Vlaamse economie. Dat zal zowel binnen het beleidsdomein LNE, in samenwerking met andere beleidsdomeinen, als met alle andere relevante belanghebbenden gebeuren. Een samenwerking kan opgezet en vanuit deze visie en strategie kan iedereen zijn eigen operationele doelen en acties uitwerken en richting geven.

Het tweede doel, het effectief ondernemen van acties om bij te dragen aan de realisatie van de te ontwikkelen strategie, moet nog vertaald worden naar een concreet en volledig plan van aanpak. We zien op dit moment drie sporen die samen gevolgd moeten worden.

- Het beleidsdomein LNE onderneemt eigen acties om een vergroening van de economie na te streven. Voorbeelden zijn het promoten van internationale valorisatie van Vlaamse milieukennis; stimuleren van eco-innovatie (aanpassen van het milieubeleid en wetgevend kader zodat deze eco-innovatie toelaat en aanmoedigt, ecodesign, ...); groene jobs (kennisopbouw, themaspecifiek beleid); eco-efficiëntie van bedrijven verhogen, blijvend ondersteunen van transitieprocessen (plan-C, DuWoBo) en aansluiten bij nieuwe initiatieven (bv. i-Cleantech).
- Binnen het kader van de boven beschreven samenwerking, zal gestreefd worden naar het wederzijds betrekken van de verschillende beleidsdomeinen bij elkaars acties en projecten. LNE zal dan acties en projecten van EWI, WSE, ... opvolgen. Het beleidsdomein LNE zal aan deze acties en projecten bijdragen vanuit de milieu-invalshoek, met oog voor een positief milieurendement.
- Om het proces van de vergroening van de economie te monitoren zullen meet-instrumenten ontwikkeld en geïmplementeerd moeten worden.

Aan deze pistes moet na het uitwerken van de visie en strategie verder vormgegeven worden.

13. Inhoudelijke steun aan lokale overheden door de Vlaamse overheid

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...) DAR, WSE, MO, lokale besturen

OMSCHRIJVING

In functie van een betere afstemming tussen de noden van de gemeenten en de door de Vlaamse overheid aangeboden inhoudelijke ondersteuning, worden de behoeften van gemeenten naar ondersteuning en de rol van de provincies hierin in kaart gebracht. Dit alles in aanvulling op en ter ondersteuning van de inhoudelijke en financiële steun, die via de Samenwerkingsovereenkomst 2008-2013 wordt verstrekt.

Gekende noden worden op proactieve wijze aangepakt. Hierbij wordt gedacht aan het ter beschikking stellen van contacten en kennis aan (samenwerkingsverbanden van) lokale besturen en aan het verder operationaliseren en beschikbaar stellen van Vlaamse data op lokaal niveau.

Een bijzonder accent wordt gelegd op het aanmoedigen van intergemeentelijke samenwerking. Onderwerpen die aan bod kunnen komen gaan van het uitvoeren van erosiebestrijdingswerken (financiële stimuli en ondersteuning via 'erosiecoördinatoren') over lokale luchtkwaliteit, geluidshinder en handhaving tot saneringsprojecten binnen woonzones, brownfieldprojecten i.f.v. stadsvernieuwing, pilootprojecten rond materialen-beheer en informatieverstrekking over prioritaire energiebesparende investeringen en ondersteuningsmaatregelen.

Er wordt nagegaan welke instrumenten hiervoor best worden ingezet.

Er wordt hierbij rekening gehouden met de resultaten van processen en studies die betrekking hebben op de samenwerking met lokale besturen (bv. witboek Interne staats-hervorming, het planlastendecreet, de nieuwe beleids- en beheerscyclus van de lokale overheden en een studie i.v.m. subsidies voor lokale overheden en de evaluatie van de Samenwerkingsovereenkomst i.s.m. de stakeholders). Zo zullen in voorbereiding van de nieuwe beheers- en beleidscyclus van de lokale overheden in het najaar van 2012 ook de

leefmilieuprioriteiten van de Vlaamse Regering aan hen worden bezorgd met het oog op doorwerking in de geïntegreerde meerjarenplannen, die vanaf 2014 worden uitgevoerd. Aan deze prioriteiten en de doorwerking ervan zullen nieuwe vormen van samenwerking en/of subsidiëring m.b.t. lokaal milieubeleid worden gekoppeld.

ONDERDELEN

- Inventaris i.v.m. noden van ondersteuning van lokale overheden
- Een stappenplan uitwerken en implementeren m.b.t. de ondersteuning van lokale besturen
- Evaluatie van de Samenwerkingsovereenkomst met lokale besturen en verenigingen
- Uitwerken van nieuwe vormen van samenwerking met en/of subsidiëring van lokale besturen en verenigingen
- Communicatie

14. Milieuverantwoorde productie via ketenbeheer en systeeminnovatie

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (DEP, VEA, ...), DAR, EWI, OND, sectorfederaties, distributiesector, onderwijs

OMSCHRIJVING

Verdere vermindering van de milieudruk door afvalstoffen vereist een meer integrale benadering van de hele materiaalketen. Zo zal milieuwinst in één fase van de keten niet leiden tot een toename van de milieudruk op een andere plaats in de keten. Ook kan meer inzicht in de hele keten leiden tot het formuleren van meer geïntegreerde beleidsmaatregelen die de milieu-impact van materiaalgebruik verlagen.

De Vlaamse overheid wenst een faciliterende rol te spelen om bedrijven te stimuleren concepten van ketenbeheer (zoals cradle to cradle) en eco-innovatie (zoals ecodesign) in te voeren in hun bedrijfsvoering. Hiervoor zullen een aantal demonstratieprojecten rond ketenbeheeraanpak en systeeminnovatie worden gedefinieerd en gestart in samenspraak met bedrijfssectoren, individuele bedrijven, kennisinstellingen, (lokale) overheden, ... In functie van de resultaten zal nadien gezocht worden naar een maximale opschaling.

Daarnaast wenst de Vlaamse overheid een ondersteunende rol te spelen door o.a. de inzet van een subsidieprogramma voor initiatieven die, door samenwerking in de keten, de vraag naar milieuverantwoorde producten en/of diensten stimuleren en het aanbod ervan verhogen. Dit project geeft tevens invulling aan Vlaanderen in Actie, binnen de doorbraak Groen en Dynamisch stedengewest.

ONDERDELEN

Ecodesign

- Ecodesign-awards voor studenten en professionele ontwerpers
- Ecodesign verankeren in het onderwijs

Ketenbeheer

- Proefprojecten voor ketenbeheer in een aantal prioritaire sectoren: bouwsector, chemie/kunststofsector, textiel- en tapijtindustrie, papier- en houtindustrie, horeca en voedingssector
- Open ketenforum voor externe stakeholders

Samenwerkingsverbanden voor eco-innovatie

- Ondersteuning van Plan C
- Afsluiten samenwerkingsverbanden om eco-innovatie te stimuleren (Vito-MIP, i-Cleantech, ...)
- Evaluatie resultaten bestaande samenwerkingstrajecten

15. Stimuleren van milieuverantwoorde consumptie

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (DEP, VMM, VEA), DAR, FOD Leefmilieu, gewesten, distributiesector, producenten, middenveld (consumenten- en milieuverenigingen)

OMSCHRIJVING

80% van de consumenten zegt milieubewust te willen kopen maar slechts 20% doet het ook. Enerzijds dient het aanbod van milieuverantwoorde producten en diensten te stijgen. Anderzijds dient de burger-consument aangespoord te worden om bewuster te consumeren en meer milieuverantwoorde producten en diensten te (her)gebruiken. De consument moet hierbij voldoende alternatieven hebben en voldoende geïnformeerd worden.

MC betreft voornamelijk de aankoop, het gebruik en de afdanking van producten zonder dat het milieu daar ernstige schade van ondervindt. Het vormt een onderdeel van de ruimere productcyclus met een wederzijdse invloed van productie- en consumptiepatronen. De uitdaging zal er in bestaan om vanuit de consumptiezijde na te gaan welke extra impulsen nodig zijn vanuit de Vlaamse overheid.

Vertrekpunt is het bestaande beleidskader. Zo is er in eerste instantie de internationale en Europese context van duurzame productie en consumptie (zie thema DPC). Extra aandacht zal in dit project gaan naar het EU-actieplan inzake duurzame consumptie en productie. MC maakt ook deel uit van een groene economie zoals in ViA/regeerakkoord voorzien (zie hoofdstuk 'Hoofdpijnen'). Belangrijk is een goede afstemming met het federaal productbeleid (o.a. het federale productenplan en met de aanpak zoals voorzien in de VSDO).

In lijn met wat op EU-niveau (en federaal) is voorzien, wordt er gemikt op een aantal prioritaire productgroepen gebaseerd op het potentieel aan ecologische verbetering. Meer bepaald zijn dit producten en diensten voor transport en energie, producten en materialen voor woningen en voedingsproducten.

ONDERDELEN

In een eerste onderdeel van het project richten we ons op samenwerking met de distributiesector. Deze bepaalt het aanbod aan milieuverantwoorde producten in de winkel en is ideaal geplaatst om de burger-consument hierover te informeren. Dit bleek reeds uit drie proefprojecten in een samenwerkingsverband met de diverse betrokkenen. Bedoeling is om tweejaarlijks minstens één sensibiliseringsactie naar de distributiesector en aankopers uit te voeren, een vormingsprogramma op zetten voor de tapijtsector en met de distributiesector te zoeken naar andere projecten.

In een tweede onderdeel zal worden bekeken welke initiatieven vanuit de Vlaamse overheid zullen worden genomen om het aankoopbeleid van bedrijven te vergroenen (Green Private Procurement) en wie welke taken binnen de overheid opneemt (zie ook ViA).

Verder zullen focuspunten worden gezocht in de benadering van de burger-consument via de talrijk betrokken spelers van het middenveld (al dan niet via subsidiëring). Er zal gezocht worden naar opportuniteiten in het verbeteren van de onderlinge afstemming en samenhang van huidige initiatieven. Hierbij kan bijvoorbeeld ingezet worden op een nauwere samenwerking met lokale organisaties, partnerschappen etc. Verder wordt er ook gedacht aan 'consumenteneducatie' waarbij de consument wordt gestimuleerd om milieuverantwoorde keuzes te maken bv. via informatieverlening en educatiemethodieken.

16. Aanvullend inzetten op flexibiliteitsmechanismen

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, PMV, EWI, VAIS

OMSCHRIJVING

De ontwikkelingen in de koolstofmarkten gaan steeds sneller en worden ook steeds meer complex. Naast de instrumenten in de compliance koolstofmarkt (emissiehandel, Joint Implementation en Clean Development Mechanism), ontwikkelen zich ook innovatieve vormen van financiering in de voluntary koolstofmarkt. Niet alleen de overheid heeft een belangrijke rol te vervullen door bindende verdragen af te sluiten, maar ook particulieren, verenigingen en bedrijven kunnen stappen ondernemen om hun eigen koolstofemissies te reduceren. Vrijwillige koolstofmarkten kunnen een belangrijke rol spelen in het reduceren van koolstofemissies. Daarnaast dragen deze bij tot het vergroten van de betrokkenheid van het grote publiek rond klimaatverandering en voor een broodnodige bron van financiering voor de ontwikkeling van koolstofarme technologieën en innovaties in de derde wereld.

Een belangrijke randvoorwaarde houdt in dat de inzet van koolstofmarkten een aanvulling moet vormen op interne maatregelen. Eerst zullen immers maximaal alle interne maatregelen worden uitgevoerd die technisch en economisch uitvoerbaar zijn en die maatschappelijk aanvaardbaar zijn. Compliance koolstofmarkten zullen voornamelijk als instrument dienen voor overheden en bedrijven onder het EU-Emissiehandelsstelsel (ETS). De Vlaamse overheid zal, aanvullend op haar intern emissiereductiebeleid, gebruik maken van de flexibiliteitsmechanismen van het Kyoto-protocol om haar reductiedoelstelling te realiseren. Ze past hier de internationale voorwaarden op het vlak van duurzame ontwikkeling toe. In het kader van het internationale onderhandelingsproces is ook een hervorming van de flexibiliteitsmechanismen in de maak die voorzien in een evolutie naar sectorale mechanismen. Vlaanderen bereidt zich voor om hier tijdig op in te kunnen spelen in een volgende verbintenissenperiode.

Vrijwillige koolstofmarkten kunnen als instrument dienen voor bedrijven, burgers, verenigingen en lokale overheden, op vrijwillige basis. Er zal gekeken worden naar mogelijke wijzen waarop de overheid ondersteuning kan verlenen aan lokale overheden, particulieren, verenigingen en bedrijven wanneer deze zelf hun koolstofemissies vrijwillig willen reduceren.

Bosbouwinitiatieven om via deze mechanismen (compliance of voluntary) de bestaande regenwouden te vrijwaren dienen aangemoedigd te worden. De gerelateerde kredieten die deze projecten eventueel genereren dienen uiteraard ook grondig aan een audit onderworpen te worden. Er kan bijvoorbeeld gekeken worden of het UN REDD-programma een rol kan spelen in de Vlaamse ontwikkelingsfondsen van het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS).

ONDERDELEN

- Opmaak voortgangsrapporten over het VKP06-12 (jaarlijks) en over de verwerving van Kyoto-eenheden door het Vlaams Gewest (jaarlijks)
- Inschatting mogelijke inzet van flexibiliteitsmechanismen voor de periode 2013-2020
- Ontwikkelen van een informatieve brochure/handleiding voor burgers, bedrijven en organisaties, steden en gemeenten die hun emissies willen compenseren
- Inventarisatie van gebruik en interesse voor voluntary carbon markets (inclusief bosbouwinitiatieven) in Vlaanderen

17. Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: DAR, EWI, IV, LNE, LV, MOW, OV, RWO, WSE, WVG, middenveld

OMSCHRIJVING

In de post-Kyoto periode zullen de Vlaamse niet-ETS sectoren jaarlijkse reductiedoelstellingen moeten realiseren volgens een lineair afnemend pad vanaf 2013. Dit zal een andere aanpak vergen in vergelijking met de Kyoto-doelstellingen voor de volledige periode 2008-2012. Beleidsmatig zal dit een aangescherpte opvolging en waar nodig bijsturing van het Vlaamse klimaatbeleid vergen om binnen de contouren van dit reductiepad te blijven. Er zal tevens een andere aanpak vereist zijn om invulling te geven aan de jaarlijkse Europese rapporteringsvereisten.

Om deze Vlaamse niet-ETS doelstellingen op een efficiënte manier te realiseren, zal de Vlaamse Regering in het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 een kader vastleggen waarbij doelstellingen, verantwoordelijkheden, monitoring en opvolging via duidelijke indicatoren en bijsturingsmechanismen worden vastgelegd. Om effectief te zijn moet het nieuwe klimaatbeleidsplan beschikken over een breed draagvlak.

ONDERDELEN

- Voorbereidende studieopdracht waarbij een aantal beleidsscenario's met voldoende opties voor de niet-ETS-sectoren in kaart zullen worden gebracht in overleg met alle betrokken beleidsdomeinen (2011)
- Overleg met alle relevante actoren tijdens een Ronde Tafel Klimaat, o.m. op basis van de uitgewerkte scenario's (2011)
- Uitwerken ontwerp VKP 13-20 (2011 – midden 2012)
- Goedkeuringsprocedure VKP 13-20 (tweede helft 2012)

18. Sterker inzetten op hernieuwbare energie

Trekker: VEA

Betrokkenen: LNE (DEP, VREG, OVAM, ANB), LV, RWO, EWI, elektriciteitssector, bouwsector, installateurs, fabrikanten, netbeheerders

OMSCHRIJVING

ViA breekt een lans voor de verdere vernieuwing van onze energievoorziening. Uitbreiden van het aandeel hernieuwbare energie is cruciaal in het kader van een groeiende economie met een lagere koolstofintensiteit (low-carbon economic growth). De Europese richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van energieproductie uit hernieuwbare energiebronnen (zowel elektriciteit, warmte als transport) stelt een doelstelling van 13% voor België voorop tegen 2020. De richtlijn legt tevens een indicatief groeipad voor de periode 2010-2020 vast. In dat kader heeft België, zoals opgelegd door de richtlijn, een actieplan 2020 ingediend. Specifiek voor Vlaanderen is ook een actieplan 2020 opgesteld. Daarbij is duidelijk dat vooral groene warmte nog een groot groeipotentieel heeft en de belangrijkste bijdrage in de groei kan leveren. Overeenkomstig het regeerakkoord zal daarom op korte termijn een aanvullend steunmechanisme specifiek voor groene warmte en de benutting van restwarmte uitgewerkt worden.

Wat betreft het steunmechanisme groene stroom zijn de certificaten doelstellingen tot 2020 vastgelegd. Een grondige evaluatie van het steunmechanisme zal tegen eind 2011 leiden tot een voorstel tot aanpassing ervan. Zoals voorzien in het Energiedecreet zal om de drie jaar op basis van de berekening van de onrendabele toppen de aangewezen steunhoogte geëvalueerd worden voor nieuwe installaties.

De inzet van hernieuwbare energiebronnen kan een belangrijke reductie in de uitstoot van broeikasgassen realiseren: meer dan 10 Mton reductie in Vlaanderen. Ook voor andere luchtpolluenten is er een uitermate positief effect mogelijk afhankelijk van de ingezette techniek en begeleidende maatregelen. De inzet van biomassa(-afval) voor energieopwekking moet op de meest efficiënte en milieuverantwoorde manier gebeuren. Door een verhoogde inzet van decentrale hernieuwbare energiebronnen zal bijkomende netontwikkeling nodig zijn alsook een verdere omvorming van het net tot een slim net.

ONDERDELEN

- Vlaams actieplan 2020 voorleggen aan Vlaamse Regering na goedkeuring lastenverdeling binnen België
- Uitvoering van de maatregelen voorzien in Vlaams actieplan 2020
- Jaarlijkse opvolging ten aanzien van de tussentijdse doelstellingen vastgelegd in de richtlijn 2009/28/EG
- Jaarlijks actieplan voor bijsturing en wegwerking van knelpunten

19. Adaptatie aan klimaatverandering

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: Alle beleidsdomeinen, andere overheden (provincies, steden, gemeenten, ...), ngo's, adviesraden, sectoren

OMSCHRIJVING

De klimaatsverandering is een gegeven. Tot op heden zijn er in Vlaanderen al enkele voorbeelden van extreme weersomstandigheden geweest, en in de toekomst zullen deze waarschijnlijk verder intensiveren. Op deze veranderingen wachten, maakt ons kwetsbaar en zo zal de totale kost sterk stijgen. Verschillende kleine en onafhankelijke initiatieven tonen de noodzaak aan om ook op een overkoepelend niveau werk te maken van een adaptatiebeleid.

Een eerste stap naar een gecoördineerd beleid was het opstellen van een nationale adaptatiestrategie (NAS). Na deze strategie, waarin in grote lijnen de uitdagingen en initiatieven inzake adaptatie staan opgelijst, wordt gestart met de opmaak van een Vlaams Adaptatieplan. Ook de Europese Commissie vraagt, zonder dit al opgelegd te hebben, om tegen 2012 een adaptatieplan te hebben. Vermits het gecoördineerd adaptatiebeleid nog in volle ontwikkeling is, moet hier een heel nieuwe weg uitgetekend worden. Een uitdaging die zal klaar zijn met de realisatie van het Vlaams Adaptatieplan 2012.

ONDERDELEN

- Opstellen: "Bouwstenen voor een adaptatieplan"
- Invullen van de adaptatiestappen in het beleidsdomein LNE (TWOL 'LNE Adapteert')
- Stimuleren van de andere beleidsdomeinen om hun plannen uit te tekenen
- Participatietraject met o.m. een stakeholdermeeting
- Uitwerken van een economische inschatting van de adaptatie aan de klimaatveranderingen
- Opstellen van een Vlaams Adaptatieplan
- Bottom-up initiatieven ondersteunen (continue proces)

20. Een milieuvriendelijke mobiliteit bewerkstelligen

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (VEA, ...), MOW, BZ (AFM), EWI, IWT, F&B, FEBIAC, FEDERAUTO, VITO

OMSCHRIJVING

Het project sluit aan bij de ViA-actie "Milieuvriendelijk vervoer". Het algemeen beoogde resultaat hiervan is een straatbeeld met een groter aandeel langzaam verkeer en voertuigen aangedreven met milieuvriendelijke brandstoffen. Om dit te bereiken is een pakket van maatregelen nodig, waarvan een aantal in andere projecten worden uitgewerkt (☞ 21, 22 en 23). In dit project ligt de focus op de uitbouw van een milieuvriendelijke gemotoriseerd verkeer en richt zich op een daling van de wegverkeersemisies. Beleidsinstrumenten die hiervoor worden ingezet zijn financiële instrumenten, communicatie, de voorbeeldfunctie van de Vlaamse overheid en groene logistiek.

ONDERDELEN

Financiële instrumenten

De belasting op de inverkeersstelling voor particuliere wagens wordt hervormd ten laatste op 1 januari 2012. De verkeersbelasting voor alle personenwagens wordt later in samenspraak met de andere gewesten hervormd. Rekeningrijden voor vrachtwagens wordt ingevoerd conform de beslissing van de Vlaamse Regering, met als streefdatum 2013. D.m.v. een proefproject wordt onderzocht onder welke voorwaarden het rekeningrijden voor personenwagens kan worden ingevoerd. Vanuit leefmilieu wordt er op toegezien dat bij de concrete tariefzetting aandacht gaat naar een differentiatie volgens emissies van het voertuig, plaats, congestieniveau en tijdstip. De subsidiëring van roetfilters voor personenwagen en vrachtwagens wordt geëvalueerd (⇨ 6).

Communicatie

De Vlaamse overheid zal een meer coherente communicatiestrategie rond verkeer en milieu voeren zodat de burger en grote vlootbeheerders beter geïnformeerd zijn en gestimuleerd worden om hun aankoopgedrag (en rijgedrag en vervoerswijzekeuze) aan te passen. Hierbij wordt meer en beter gebruikgemaakt van bestaande platformen zoals ecoscore.be en mobimix.be. Er wordt tevens een onderscheid gemaakt tussen de burger, de Vlaamse overheid en grote vlootbeheerders als doelgroep waarbij telkens specifieke communicatiekanalen worden ingezet.

Stimuli voor en door de overheden

De Vlaamse overheid neemt een voorbeeldrol op zich. Het actieplan 'Milieuzorg in het voertuigenpark van de Vlaamse overheid' wordt geactualiseerd (trekker LNE-IMZ). Via een aanpassing van het decreet betreffende de organisatie van het personenvervoer in Vlaanderen worden emissievereisten voor het geregeld stadsvervoer en taxidiensten opgelegd.

Regelmatig overleg met de federale overheid moet er toe leiden dat het federaal beleid, de federale financiële maatregelen en de federale databanken (o.m. inzake inschrijving en homologatie voertuigen) volledig worden afgestemd op de Vlaamse maatregelen en het Vlaamse beleid.

Groene logistiek

De instrumenten die binnen het mobiliteitsbeleid worden uitgewerkt worden maximaal afgestemd op de noden vanuit het milieubeleid. Concreet gaat het hierbij over een actieve medewerking aan het op te stellen Mobiliteitsplan Vlaanderen en de ondersteuning van MOW bij de uitwerking van een groene logistiek en milieuvriendelijke stadsdistributie.

21. Lokale overheden betrekken bij het aanpakken en voorkomen van knelpunten luchtkwaliteit en geluid

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, BZ (ABB - team Stedenbeleid), steden en gemeenten

OMSCHRIJVING

De nabijheid van belangrijke verkeersassen kan op sommige plaatsen een goede leefomgeving in de weg staan. In het bijzonder luchtverontreiniging en lawaaihinder kunnen een grote impact hebben op de leefkwaliteit van omwonenden. Naast het eigen beleid dat Vlaanderen uitwerkt ten aanzien van geluidshinder en luchtkwaliteit, wil de Vlaamse overheid ook de lokale overheden stimuleren en ondersteunen bij het uitwerken van

maatregelen onder de gemeentelijke bevoegdheid. Hierbij wordt gedacht aan het lokale mobiliteits- en ruimtelijke beleid.

ONDERDELEN

Acties gericht op een betere integratie van de milieuaspecten lucht en geluid binnen het gemeentelijke mobiliteitsbeleid

Er wordt een praktische, voor gemeenten werkbare, methode uitgewerkt om de integratie van milieuaspecten in het gemeentelijke mobiliteitsplan te realiseren, een actie die steden en gemeenten kunnen nemen in uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst Milieu.

Een web-applicatie, "de Vlaamse saneringstool", wordt ontwikkeld. Hiermee kunnen steden en gemeenten op een eenvoudige manier de impact van geplande mobiliteitsmaatregelen op de lokale luchtkwaliteit nagaan. Bedoeling is de saneringstool op te nemen in het basisniveau van de nieuwe samenwerkingsovereenkomst Milieu voor de regionale steden (> 50.000 inwoners).

Naar analogie met de subsidiëring van de grote steden om geluidskaarten te ontwikkelen van hun grondgebied (EU-verplichting) wordt overwogen of dit ook in kleinere steden kan worden doorgevoerd, bv. i.h.k.v. de Samenwerkingsovereenkomst. Deze kaarten kunnen gebruikt worden om het effect van lokale mobiliteitsmaatregelen op de geluidshinder te bestuderen.

Acties gericht op een betere integratie van de milieuaspecten lucht en geluid binnen het gemeentelijke ruimtelijke beleid

Om het aspect luchtkwaliteit meer onder de aandacht te brengen van stedenbouwkundige ambtenaren en ruimtelijke planners wordt een brochure opgesteld met ruimtelijke maatregelen die een positieve invloed hebben op de blootstelling aan luchtverontreiniging. Een ontwerp van afwegingskader dat de randvoorwaarden schetst waaraan de woonontwikkeling langs drukke verkeerswegen moet voldoen om te komen tot een bevredigend akoestisch klimaat wordt verder onderzocht. Eens er overeenstemming is over het kader, kan het worden opgenomen in het actieplan weg- en spoorverkeerslawaaï (herziening in 2011) en kan het gebruikt worden als sensibiliserend instrument naar andere overheden.

Om de andere overheden te kunnen inlichten over de heersende geluidsniveaus op hun grondgebied, zullen de Vlaamse geluidskaarten voor weg-, spoor- en luchtverkeer via een geoloket worden ontsloten. In 2012 zal een nieuwe set van geluidskaarten beschikbaar zijn die een ruimer toepassingsgebied zullen dekken dan de bestaande geluidskaarten. Hierdoor kunnen lokale beleidsmakers een nog beter beeld krijgen van de verstoring vanwege wegen en spoorwegen op hun grondgebied. Het departement LNE draagt er zorg voor dat er in dit kader geen tegenstrijdige adviezen worden verstrekt m.b.t. het vermijden van luchtkwaliteit resp. geluidshinder.

22. Een milieuvriendelijke en leefbare transitie van het stedelijk mobiliteitsnetwerk

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, BZ (ABB - team Stedenbeleid), steden en gemeenten

OMSCHRIJVING

Het afstemmen van ruimte en mobiliteit is cruciaal in het beheersen van verkeersstromen. Op langere termijn moeten we evolueren naar een stedelijk netwerk met auto-luwe kernen, verbonden door het openbaar vervoer en fietsnetwerken. Het locatiebeleid en de ruimtelijke (her-)inrichting moeten hierbij gericht worden op gemeenschappelijk vervoer, trappers en stappers. Hierdoor worden ook het autogebruik en het aantal afgelegde autokilometers beperkt. Ongunstige ontwikkelingen zoals suburbanisatie en verspreide bebouwing worden hierbij omgebogen.

De ruimte in woonkernen en steden wordt zodanig (her-)ingericht dat fietsers, wandelaars en gemeenschappelijk vervoer prioriteit hebben. Hierbij wordt co-modaliteit ondersteund door een gericht locatiebeleid en door het STOP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar Vervoer en Privé-Vervoer) toe te passen, zodanig dat vanuit economisch, sociaal, ecologisch en logistiek oogpunt de meest optimale modus wordt ingezet.

Het geheel van maatregelen moet gebiedsgericht worden afgestemd en wordt best in een geïntegreerd pakket toegepast. Inspiratie kan daarbij worden gevonden in de in opmaak zijnde visienota voor de afstemming tussen ruimte, mobiliteit en milieu en in de wijze waarop in grote steden binnen Europa invulling wordt gegeven aan een inrichting op maat van een duurzame mobiliteit. Tevens wordt gedacht aan de sensibilisatie van gewestelijke en andere partners en aan fiscale maatregelen. De uiteindelijke aanpak wordt zowel binnen de instrumenten van het eigen beleidsdomein als er buiten nagestreefd.

ONDERDELEN

- Opmaak van de (definitieve) 'Visienota integratie milieu, ruimte en mobiliteit', het bereiken van een draagvlak hiervoor en de vertaling en bekrachtiging ervan in o.m. het Mobiliteitsplan Vlaanderen, de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (+ de Lange Termijn Visie en de eventuele Nota Ruimte) en in verscheidene actieplannen
- Meewerken aan de versnelde uitvoering van de projecten uit de Mobiliteitsvisie 2020 van De Lijn en nagaan hoe een ruim participatieproces hieromtrent kan gerealiseerd worden
- Maatregelen nemen om, in het kader van de taskforce Versnelling van investeringsprojecten, de aanleg van fietspaden, en meer bepaald fietssnelwegen, versneld te kunnen uitvoeren
- Nagaan van de beleidsmogelijkheden voor de oprichting van een specifiek fonds voor P&R-voorzieningen aan de rand van de stedelijke gebieden. Onderzoek naar een beleidskader ten behoeve van de ruimtelijke inpassing van P&R-strategieën en lage emissiezones (LEZ) in de grootsteden en regionaalstedelijke gebieden of steden met meer dan 100.000 inwoners
- Onderzoek naar de mogelijkheid van het inzetten van fiscale instrumenten/mechanismen om inbreiding te stimuleren en verspreide bebouwing tegen te gaan

- Het voorzien van middelen (vnl. tijd) voor de kennisuitwisseling van overdraagbare voorbeelden rond de (her)inrichting van openbaar domein in functie van fietsers, wandelaars en gemeenschappelijk vervoer. In eerste instantie wordt gedacht aan het benutten van al bestaande netwerken
- De opmaak van actieplannen om recreatieve langzame verkeersnetwerken te linken aan (rand-)stedelijke groenzones
- Meewerken aan de uitbouw van een Vlaamse Spoorstrategie

23. Elektrisch rijden bewerkstelligen in Vlaanderen

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (VEA, VREG), BZ (AFM), MOW, EWI (DEP, IWT), energieleveranciers, netbeheerders, kennisinstellingen, ngo's, auto-industrie, leasingbedrijven

OMSCHRIJVING

In uitvoering van de ViA-actie 'Milieuvriendelijk vervoer' gaat bijzondere aandacht naar het stimuleren van de ontwikkeling en aankoop van plug-in hybride en elektrische voertuigen. Naast de instrumenten, ingezet voor een milieuvriendelijke mobiliteit (☞ 20), vergt dit ook specifieke acties. De verwachte toename van de populatie en van het verkeer vergen naast de aanpak op korte termijn indringende oplossingen voor een toekomstig milieuvriendelijk verkeerssysteem, in het bijzonder in een stedelijke omgeving. In dat kader werkt de auto-industrie aan meer milieuvriendelijke voertuigen. Voertuigen op elektriciteit hebben op dat vlak het grootste potentieel. In de toekomst zal een alsmaar groter deel van de voertuigen op elektriciteit rijden. De termijn waarop dit kan/zal gebeuren, is nog onduidelijk. De nieuwe concepten en de mogelijke diversificatie van elektrische voertuigen bieden ook kansen om ook anders naar mobiliteit te kijken (☞ 22). De haalbaarheidsstudie voor een proeftuin 'Elektrisch rijden', de regiegroep 'Elektrische mobiliteit' (VRWI) en de Staten-Generaal 'Industrie' vormen mee de basis voor het uitwerken van een Masterplan. Het Masterplan moet op korte termijn een kader bieden en stimulansen geven voor de introductie van elektrisch rijden. Nadien moet dit verder worden uitgerold tot een volwaardig Masterplan voor de lange termijn. De maatregelen richten zich op de technologie (batterijen, materialen, wagens), de nodige infrastructuur (laadpunten), het stimuleren van de vraag (drempelverlaging, stimuli), het aanbod, het elektriciteitssysteem (op wat langere termijn) en het betrekken van de Vlaamse economie bij de beoogde shift. De Vlaamse overheid kan hierbij met de eigen voertuigen het goede voorbeeld geven.

ONDERDELEN

- Verankeren van de projectgroep elektrisch rijden
- Ontwikkelen van een korte- en langetermijnstrategie met een actieplan (samen Masterplan)
- Opzetten proefprojecten m.b.t. de eigen overheidsvloot
- Onderzoek en ontwikkeling m.i.v. experimenten (bv. de proeftuin elektrisch rijden);
- Uitwerken van de mogelijkheden van elektrisch rijden binnen nieuwe mobiliteitsconcepten

- Stimulansen geven om hierrond een aantal quick wins te realiseren, desgevallend via demonstratieprojecten (leasing, taxibedrijven, autodelen, ...)
- Aansluiting zoeken bij of participeren in Europese initiatieven
- Bepalen van het (milieu)potentieel en opvolgen van de realisatie ervan
- Communiceren van correcte en genuanceerde informatie
- Verkennen van mobiliteitsconcepten, die mogelijk worden als gevolg van elektrisch rijden

24. Gerichte aanpak waterbeheer in speerpuntgebieden

Trekker: VMM, W&Z, DE SCHEEPVAART

Betrokkenen: LNE (DEP, ANB, OVAM, ...), MOW, RO, LV, EWI via CIW, lokale overheden, landbouw, terreinbeheerders

OMSCHRIJVING

De stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas werden op 8/10/2010 definitief goedgekeurd door de Vlaamse Regering. De plannen werden vervolgens gerapporteerd aan de Europese Commissie.

De Vlaamse Regering heeft bij de goedkeuring van de twee stroomgebiedbeheerplannen ook haar goedkeuring gehecht aan de voorgestelde speerpuntgebieden. Tegelijk hiermee werden de waterlichamen geselecteerd waarin via een aantal gerichte maatregelen tegen 2015 een goede toestand kan bereikt worden. Tevens werden generieke maatregelen geselecteerd die moeten bijdragen tot een algemene verbetering van de watertoestand. Het betreft zowel maatregelen rond kostenterugwinning, rationeel watergebruik, beschermde gebieden oppervlaktewater en grondwater, kwantitatieve toestand grondwater, laag- en hoogwater, verontreiniging oppervlaktewater en grondwater als ecologisch herstel en waterbodems.

ONDERDELEN

Speerpuntgebieden voor het beleidsdomein leefmilieu waarvoor goede toestand in 2015 vooropgesteld wordt

- Netebekken: Grote Nete I (VL05_123), Kleine Nete I (VL05_126), Kleine Nete II (VL08_127), Molenbeek-Bollaak (VL05_129), Wamp (VL05_130)
- Maasbekken: Abeek (VL05_133) en Warmbeek (VL05_147)

Speerpuntgebieden waarvoor kwaliteitsverbetering vooropgesteld wordt

- Speerpuntgebieden voor beleidsdomein Leefmilieu in het Scheldestroomgebied-district: Hulpe-Zwart Water-Winterbeek (VL05_97), Zwartebeek (VL05_117), Grote Laak (VL05_122), Benedenvliet (VL05_28), Grote Molenbeek – De Vliet (VL05_30), Blankaart waterlopen (VL05_1), Heulebeek (VL05_47), Zwarte Sluisbeek (VL08_27)
- Speerpuntgebieden voor het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken in het Maasstroomgebieddistrict: Maas I (VL05_142), Maas II (VL05_143), Maas III (VL05_144), Albertkanaal (VL05_151) en kanaal Dessel-Turnhout-Schoten (VL05_160)
- In het Scheldestroomgebieddistrict betreft het de waterlichamen Zeeschelde I (VL05_40), Zeeschelde II (VL05_41), Zeeschelde III + Rupel (VL05_42), Zeeschelde IV (VL05_43), Getijdedurme (VL05_39), Grote Nete I (VL05_123), Grote Nete II (VL05_124), Grote Nete III (VL05_125), Getijdenete (VL05_132), Dijle V (VL05_81), Dijle VI (VL05_82), Getijdedijle & Getijdezenne (VL05_95) en Zenne II (VL_093) in het kader van de uitvoering van het Sigmoplan en de waterlichamen Leie I (VL05_48), Leie II (VL05_49), Leie III (VL05_50) in het kader van het rivierherstelproject Leie als onderdeel van het Seine-Schelde project.

25. Brondossiers voor drinkwaterwingebieden

Trekker: VMM

Betrokkenen: LNE (OVAM, ...), LV, drinkwaterbedrijven, landbouw, terreinbeheerders

OMSCHRIJVING

Voor de drinkwatervoorziening zijn veilig en gezond drinkwater met hoge leveringszekerheid een belangrijk uitgangspunt. De opmaak en uitvoering van Waterveiligheidsplannen (Water Safety Plans) dragen hiertoe bij. Het doel van deze plannen is om de kwaliteit van het proces van watervoorziening van bron tot kraan te garanderen via een integrale risicobenadering. De drinkwatermaatschappijen zijn verantwoordelijk voor de opmaak van deze plannen.

De beschrijving van de bron en de karakterisatie van de aan de bron gerelateerde risico's vormen de eerste stap. Om deze eerste stap te zetten, zal de overheid samen met de drinkwatermaatschappijen een brondossier opmaken voor elk waterwingebied gelegen in Vlaanderen. Deze samenwerking is cruciaal voor een goede bescherming van de drinkwaterwinningen. Een brondossier bevat een systematische verzameling van gegevens over de waterwinning, de bron en de activiteiten in de omgeving die de kwaliteit negatief kunnen beïnvloeden. Een brondossier heeft als doel het scheppen van een gemeenschappelijk inzicht in de factoren die van belang zijn voor de kwaliteit van het onttrokken water en het ontwikkelen van een visie op de bescherming van de bronnen en dit in samenwerking met betrokken partijen, zijnde de drinkwaterproducent en de bevoegde overheden. In het verleden hebben bv. drinkwaterwinningen al problemen ondervonden van bodemverontreinigingen. De Vlaamse overheid gaat, in samenwerking met de drinkwatermaatschappijen, de risicoactiviteiten in beschermingszones systematisch inventariseren.

Op basis van de gebundelde informatie worden acties en afspraken vastgelegd, die bijdragen aan de risicobeheersing en -reductie en het bereiken van de gewenste kwaliteitsdoelstellingen van het betreffende water.

Dit maatregelpakket valt samen met het sleutelproject 44-2 "Implementatie concept 'Waterveiligheidsplannen' in de drinkwatervoorziening – opmaak brondossiers als eerste stap" van ViA.

ONDERDELEN

- 2010: brondossiers opstellen voor pilootwinningen
- 2011: evaluatie pilootdossiers en invulling voor alle relevante winningen, uitwerking concept voor invulling Waterveiligheidsplannen i.s.m. drinkwaterbedrijven
- 2012: opstart van acties en afspraken, gebiedsspecifiek uitwerken voor risicobeheersing en -reductie voor de pilootwaterwingebieden

26. Vereenvoudigen van de planning, procedures en structuren van het integraal waterbeleid

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, LV en EWI via CIW, MiNa-raad, SERV en SALV

OMSCHRIJVING

Het decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003 vormt het juridisch en organisatorisch kader voor het integraal waterbeleid in Vlaanderen. Het decreet bepaalt hoe de watersystemen ingedeeld worden in stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten (2), bekkens (11) en deelbekkens (103) en vertaalt dit door naar de organisatiestructuur en de planvorming voor het integraal waterbeleid.

Het voorstel tot vereenvoudiging van de plannen, structuren en procedures voor het integraal waterbeleid zal onder meer een verdergaande integratie en afstemming van de verschillende planfiguren en de planningscycli bevatten, wat tot een vermindering van de planlast zal leiden en een duidelijker planningsproces.

Een aanpassing van de wetgeving op de polders en de wateringen wordt doorgevoerd in het kader van en in samenhang met het decreet integraal waterbeleid. Inactieve Polders en Wateringen kunnen worden opgeheven en andere kunnen worden samengesmolten waar mogelijk en opportuun.

ONDERDELEN

Ambtelijke voorbereiding

- De voorbereiding binnen de CIW van een gedragen voorstel voor de vereenvoudiging en afstemming van de regelgeving inzake integraal waterbeleid voor de aspecten waterplannen, overlegstructuren en procedures
- De voorbereiding van de actualisering van de wetgeving op polders en wateringen (incl. de bijhorende financiering), met aandacht voor de afstemming op het decreet Integraal Waterbeleid en op de keuzes gemaakt in het kader van de interne staatshervorming

Besluitvorming

- Besluitvormingsproces voor de aanpassing van het decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003 ingevolge het globaal definitief vereenvoudigingsvoorstel inzake de plannen, structuren en procedures voor het integraal waterbeleid
- Besluitvormingsproces voor de actualisering van de Wet op de polders van 3 juni 1957 en de wet op de wateringen van 5 juli 1956

Planopmaak

- Voorbereiding van een methodiek en een draaiboek voor de tweede generatie waterbeheerplannen
- Opmaak Waterbeleidsnota
- Opmaak ontwerp Stroomgebiedbeheerplannen

27. Uitbouwen van de watersysteemkennis

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, LV en EWI via CIW, onderzoekscentra en universiteiten, lokale overheden

OMSCHRIJVING

Informatie over zoetwatersystemen en resultaten van onderzoeksprojecten m.b.t. zoetwater worden momenteel verspreid aangeboden via de afzonderlijke communicatiekanalen van waterbeheerders en onderzoeks- en kenniscentra. Om de beschikbare informatie maximaal te kunnen valoriseren is een informatie- en coördinatieplatform – naar analogie van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) – essentieel. Hiertoe zal binnen de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) een watersysteemkenniscentrum uitgebouwd worden.

Voor dit watersysteemkenniscentrum heeft de CIW volgende doelstellingen vooropgesteld:

- Het toegankelijk maken van het wetenschappelijk onderzoek en andere informatie m.b.t. zoetwatersystemen
- Het aanleveren van wetenschappelijke informatie aan beleidsverantwoordelijken en waterbeheerders ter ondersteuning van de beleidsvorming en beleidsuitvoering
- Het fungeren als (internationaal) aanspreekpunt op het vlak van zoetwatersysteemkennis
- Het bevorderen van de visibiliteit van het Vlaamse wetenschappelijk onderzoek
- Het bevorderen van de internationale uitstraling van het Vlaamse wetenschappelijk onderzoek m.b.t. zoetwatersystemen

ONDERDELEN

Fase 1: opbouw van de zoet- en brakwaterdatabank en ontsluiting ervan

Voor de opbouw van de zoet- en brakwaterdatabank wordt gebruik gemaakt van de technologie van de IMIS-databank van het VLIZ. Dit is een kennis- en informatiesysteem waarmee alle relevante metadata van publicaties, onderzoeksresultaten, meetreeksen voor mariene, brakke en getijgebonden wateren raadpleegbaar gemaakt worden. De databank zoet- en brakwater wordt toegankelijk gemaakt via een webinterface op de website van de CIW.

Fase 2: ontsluiten van de bestaande informatie in het huidige informatiesysteem van het VLIZ

In een tweede fase worden de metadata over zoet- en brakwatersystemen die op dit ogenblik al zijn opgenomen in de IMIS-databank van het VLIZ ontsloten via de databank zoet- en brakwater.

Fase 3: afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten met partners

Vervolgens worden samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met administraties en onderzoeks- en kenniscentra die informatie willen ontsluiten via de databank zoet- en brakwater.

Fase 4: inbrengen van de informatie van de partners in de databank

In een volgende fase zal de informatie van de partners waarmee een samenwerkingsovereenkomst werd ondertekend, ingebracht worden in de databank zoet- en brakwater en ontsloten worden.

28. Ambtshalve bodemsanering bij scholen, ziekenhuizen, rusthuizen en gasfabrieken

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (DEP), OND, WVG

OMSCHRIJVING

De overheid wenst een voorbeeldfunctie te vervullen voor de sanering van terreinen in eigen beheer. Voor een aantal specifieke situaties stellen zich hierbij financieringsproblemen, waardoor belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen afgeremd worden. Om deze op te lossen, zal de Vlaamse overheid enerzijds een programma uitwerken voor de sanering van bodemverontreiniging en voor asbestverwijdering bij scholen, waardoor het scholenbouwprogramma minder vertraging oploopt én deze milieu- en gezondheidsproblemen adequaat aangepakt worden.

Enerzijds wordt een programma uitgewerkt voor ambtshalve bodemonderzoek en -sanering bij scholen, ziekenhuizen en rusthuizen, zodat de risico's in deze maatschappelijk belangrijke sectoren zo vlug mogelijk weggewerkt worden en investeringen niet langer vertraagd worden door een bodemverontreiniging.

Anderzijds wordt ook een programma uitgewerkt voor bodemsaneringen van gasfabrieksterreinen in eigendom van gemeenten, waardoor deze sneller herontwikkeld kunnen worden. Gelet op het zeer complexe karakter van de verontreinigingen en de beperkte expertise van de meeste gemeenten in complexe saneringsdossiers, gaat dit programma uit van een ambtshalve bodemsanering, tenzij een andere aanpak wenselijk is voor een specifiek terrein. Het omvat ook een systeem voor kostendeling tussen de diverse betrokkenen.

Daarnaast wordt een inventaris gemaakt van andere terreinen in overheidsbeheer die mogelijk verontreinigd zijn en die meer optimaal gebruikt kunnen worden.

Het project geeft eveneens invulling aan Vlaanderen in Actie, en maakt deel uit van de doorbraak Groen en Dynamisch Stedengewest.

ONDERDELEN

Scholen, ziekenhuizen en rusthuizen

- Inventarisatie belangrijkste behoeften, risico's en problemen
- Oplossingsscenario's uitwerken en aftoetsen
- Implementatie

Gasfabrieken

- Inventarisatie gasfabrieksterreinen
- Plan van aanpak uitwerken
- Opstart dossiers in portefeuille
- Opstart nieuwe dossiers

29. Bodembedreigingen in de bebouwde omgeving geïntegreerd aanpakken

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB), RWO, openbare besturen, architecten, MER-bodemdeskundigen, geotechnische studiebureaus, ingenieurs- en milieu-studiebureaus, burgers, notarissen, vastgoedmakelaars, verzekeringsmaatschappijen en bouwaannemers, landbouwers

OMSCHRIJVING

In lijn met de bepalingen uit de ontwerpkaaderrichtlijn Bodem richt de Vlaamse overheid zich op specifieke bedreigingen in woon- en industriegebieden: bodemafdichting, grondverschuivingen en slecht beheer van niet-afgedichte bodems.

Bodemafdichting als gevolg van verhardingen en bebouwing is een belangrijke bodembedreiging in ons sterk verspreid verstedelijkt gebied. Er worden alternatieve bodembedekkingen en compensatiemogelijkheden voor nieuwe afdichtingen bestudeerd. De problematiek van grondverschuiving hypothekeert de rol van de bodem als drager van menselijke constructies in welbepaalde delen van Vlaanderen. Schade door grondverschuiving treft niet alleen de bodem zelf, maar ook alle er op aangebrachte publieke en private constructies, en bijgevolg ook de (psychologische) gezondheid en de andere aspecten van het menselijk leven. Er zal worden onderzocht welke schade er de voorbije eeuw gepaard ging met het optreden van grondverschuivingen. Het beheer van niet-afgedichte bodems zoals parken, speeltuinen en privétuinen in de bebouwde omgeving is vaak niet optimaal met o.a. verdichting en verlies aan bodemstructuur en infiltratiecapaciteit tot gevolg.

Voor grondverschuivingen en bodemafdichting is een afstemming met het ruimtelijk beleid (planning, stedenbouw) essentieel. Voor grondverschuivingen en het beheer van niet-afgedichte bodems wordt gefocust op gerichte informatievoorziening en sensibilisatie van lokale overheden en burgers (m.i.v. aangeven van remediërende of voorkomende maatregelen).

ONDERDELEN

Bodemafdichting

- Problematiek onder aandacht brengen en compensatiemogelijkheden voor nieuwe afdichtingen onderzoeken

Grondverschuivingen

- Gemeentebesturen en particulieren sensibiliseren
- Instrument ontwikkelen voor het projectmatig oplossen van (bouwkundige) problemen veroorzaakt door grondverschuivingen. Bedoeling is dat gemeenten per probleemgeval een actieplan uitwerken, concrete maatregelen uitvoeren en na uitvoering de werking ervan op het terrein monitoren. Hiertoe moet een subsidiebesluit ontwikkeld worden voor gemeentelijke pilotprojecten

Beheer van niet-afgedichte bodems

- Uitwerken van een code van goede praktijk voor een kwalitatief goed bodembeheer van parken, speeltuinen en privétuinen

30. Natuurlijke hulpbronnen (delfstoffen): minder effecten, meer en betere alternatieven

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (OVAM), RWO, MOW

OMSCHRIJVING

De vijfjaarlijkse cyclus van evaluatie en actualisatie van de oppervlakedelfstoffenplanning moet resulteren in nieuwe acties die een concrete invulling geven aan de decretaal vastgelegde doelstellingen m.b.t. het delfstoffenbeleid. Bij het formuleren van nieuwe acties moet minstens afstemming worden gezocht met de krijtlijnen en doelstellingen van het afval- en materialenbeleid, het bodembeleid (bron van alternatieven), het milieu- en natuurbeleid (o.a. inperken van effecten van ontginningen) en het ruimtelijk beleid (afbakening winningsgebieden). Deze maatregel richt zich op het in kaart brengen van de behoeften aan oppervlakedelfstoffen in Vlaanderen en op de evaluatie van de instrumenten van het delfstoffenbeleid.

Ter onderbouwing van de oppervlakedelfstoffenplanning wordt een grondige analyse gemaakt van de behoeften waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijke inzet van volwaardige alternatieven uit o.a. recyclage van bouw- en sloopafval, grondverzet, baggerspecie. Bijkomend moet er een beter inzicht verkregen worden van de import- en exportstromen van oppervlakedelfstoffen. Om al deze gegevens gestructureerd te verzamelen wordt een monitoringsysteem geoperationaliseerd.

In uitvoering van het Vlaams Regeerakkoord 2009-2014 is een proces gestart met als doel een evaluatie te maken van de instrumenten van het delfstoffenbeleid en van de link met het duurzaam materialenbeleid en het ruimtelijk beleid. Enerzijds worden voorstellen uitgewerkt om huidige procedures te vereenvoudigen. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de besluitvormingsprocedures voor nieuwe ontginningsgebieden en de link met de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Anderzijds wordt gezocht naar een betere afstemming met het materialenbeleid (ontwerp Materialendecreet) en het bodembeleid (Bodemsaneringsdecreet, VLAREBO).

ONDERDELEN

Basisgegevens duurzaam oppervlakedelfstoffenbeleid

- Operationaliseren monitoringsysteem
- Achterliggend onderzoek voor behoeftebepaling (o.a. behoefte verschillende bouwconcepten, behoefte natuursteensoorten)
- Analyse van de Vlaamse behoeften aan materialen

Evaluatie van het delfstoffenbeleid

- Evaluatie van de instrumenten en processen van de delfstoffenplanning
- Evaluatie van de link met het duurzaam materialenbeleid

31. Steun zoeken in de ondergrond

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (VMM, ...), MOW (AGEO), RWO

OMSCHRIJVING

Door een toenemende druk op de ruimte en het streven naar een betere leefkwaliteit bovengronds, wordt de 'ondergrond' steeds meer aangesproken om bepaalde doelstellingen waar te maken: pijpleidingen en kabels, infiltratiezones, aardgasopslag, tunnels, parkeerterreinen, ... Door inefficiënt en ongecoördineerd gebruik van de ondergrond komt het combineren met andere activiteiten (vb. ontginning van delfstoffen) of functies (vb. opslag van CO₂) in het gedrang. Het ondergronds inplanten van functies kan ook een negatieve invloed hebben op milieu en natuur bovengronds.

Vanuit de Vlaamse milieuoeverheid worden in eerste instantie de huidige en toekomstige aanspraken op de (zowel ondiepe als diepe) ondergrond in kaart gebracht. Dit impliceert ook dat synergiën (bv. opslag CO₂ versus winning mijngas) of conflicterende situaties (vb. koude-warmte opslag versus grondwaterwinning) worden aangeduid en hierbij prioriteiten worden gesteld. Daarnaast is het nodig om de kennis van de ondergrond en zijn functies, kwaliteiten, knelpunten en potenties te verbeteren en gecentraliseerd in kaart te brengen. Cruciaal hierin is de uitbouw van de Databank Ondergrond Vlaanderen tot hét informatiepunt voor de ondergrond. Een decretaal kader voor beheer van de ondergrondinformatie wordt uitgewerkt om versnippering van de ondergrondkennis tegen te gaan. Het Vlaams Kenniscentrum voor de ondergrond (VLAKO) zal deze initiatieven actief ondersteunen. Ten slotte worden de milieukundige randvoorwaarden voor het gebruik van de ondergrond scherpgesteld en worden instrumenten uitgewerkt om de (nieuwe) aanspraken op de ondergrond te kunnen toetsen. Opties hierbij zijn een nieuwe focus op ondergronds ruimtegebruik in de relevante milieudisciplines van de MER-richtlijnenboeken en screeningsjablonen tot de ontwikkeling van nader te bepalen ruimtelijke en stedenbouwkundige beleidsinstrumenten in samenwerking met het beleidsdomein RWO. De toepasbaarheid van bestaande regelgeving voor de bescherming van de ondergrond zal worden geëvalueerd.

ONDERDELEN

Algemeen beleidskader m.b.t. gebruik van de ondergrond

- De huidige en toekomstige aanspraken in kaart brengen, prioriteiten bepalen
- De milieukundige randvoorwaarden voor het gebruik van de ondergrond scherper stellen

Uitbouw uniek loket voor ondergrondmaterie

- Uitbouw DOV tot hét informatiepunt voor de ondergrond
- Uitwerken decretaal kader voor beheer van ondergrondinformatie (om versnippering van kennis tegen te gaan)
- Kennisopbouw en verspreiding m.b.t. diepe en ondiepe ondergrond

32. Instrumenten inzetten voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE (VLM, ...), LV, RWO (ruimte en erfgoed), MOW

OMSCHRIJVING

Met de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen wordt een objectief maatschappelijk kader gecreëerd voor het herstel en het behoud van de biodiversiteit in Vlaanderen. De IHD's worden stapsgewijs gerealiseerd.

Op basis van een eerste evaluatie van het huidige instrumentarium voor natuur en bos werden coherente sets van instrumenten samengesteld. Door het INBO werd een eerste versie van een syllabus met beheermaatregelen uitgewerkt, die beschikbaar wordt gesteld. De MiNa-raad maakt een inventaris en een evaluatie van het bestaande instrumentarium.

Uitdaging is om de bestaande instrumenten te richten op een flexibele, brede regionale aanpak met een versterkte focus op biodiversiteit en de vereiste IHD's. Bestaande instrumenten die hiertoe worden ingezet zijn o.m. (1) deze ten behoeve van de doelgroepen, (2) een gerichte uitbouw van reservaten, (3) soortenbescherming, (4) de opmaak van RUP's en (5) landelijke inrichting. Waar nodig worden actieplannen of nieuwe instrumenten opgezet en wordt de publieke en private samenwerking verhoogd.

Het beoogde instrumentarium zal in eerste plaats gericht zijn op de NATURA 2000-gebieden met daarbij aandacht voor het bevorderen van de robuustheid van de ecologische netwerken en het verhogen van de connectiviteit en buffering van natuurgebieden. Daarnaast zal ook nagegaan worden of innovatieve financieringsmechanismen kunnen worden opgesteld die bijkomende middelen kunnen genereren voor de realisatie van de IHD's.

ONDERDELEN

- Instrumenten aflijnen: syllabus(lijst) met beheermaatregelen voor Europese habitats en soorten verspreiden voor gebruik, inventarisatie en evaluatie van bestaande instrumenten voor implementatie instandhoudingsdoelstellingen, relatie tussen verschillende doelgroepen, instrumenten en instandhoudingsdoelstellingen bepalen, bijsturing van bestaande instrumenten met aandacht voor optimalisering, vereenvoudiging, effectiviteit en integratie
- Randvoorwaarden inventariseren: in beeld brengen van kosten en baten van Natura 2000 in Vlaanderen, inventarisatie van de verschillende stakeholders en hun belangen die betrokken zijn bij de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen, nadenken rond aangepaste en innovatieve financieringsmechanismen en hun effectiviteit voor de realisatie van de IHD's
- Overleg met betrokken actoren: overlegproces organiseren met de betrokken actoren omtrent de ontwikkeling van het algemene beleid voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen
- Implementatie Natura 2000: ontwikkelen nieuwe samenwerkingsverbanden, pilootprojecten opstarten

33. Stimuleren van geïntegreerd natuurbeheer door ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE, RWO (ruimte en erfgoed)

OMSCHRIJVING

Een structuur voor geïntegreerd beheer van eigen domeinen en de domeinen van ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden wordt uitgewerkt. Private eigenaars en lokale overheden worden ondersteund bij het natuurherstel en -beheer van hun terreinen. Deze samenwerking is gericht op de instandhouding van de biodiversiteit (o.a. volgens de instandhoudingsdoelstellingen) en het duurzame, multifunctionele gebruik van de open ruimte, zowel binnen als buiten de beschermde gebieden.

Volgens de huidige natuur- en boswetgeving zijn er verschillende statuten voor terreinen zoals voor natuurreservaten, domeinbossen, parken, bosreservaten. Binnen het project wetsintegratie van het natuur- en bosdecreet wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn om deze verschillende statuten te integreren, op elkaar af te stemmen en te vereenvoudigen.

Daarnaast worden binnen de huidige natuur- en boswetgeving verschillende modellen en procedures onderscheiden voor de opmaak van beheerplannen. Het geïntegreerd natuurbeheer heeft tot doel de verschillende procedures te laten samenlopen.

Om geïntegreerd natuurbeheer te stimuleren wenst het Agentschap voor Natuur en Bos een model uit te werken voor de geïntegreerde beheerplanning, specifiek voor natuur-, bos- en parkgebieden van openbare en privédomeinen. In onderling overleg wordt voor elk beheerplan met de beheerder besproken welke informatie in het beheerplan nodig is en op welke manier de verschillende goedkeuringsprocedures zo vlot mogelijk kunnen doorlopen worden.

Dit resulteert tot voorstellen van aanpassing van de natuur- en boswetgeving en van de gerelateerde financieringsmechanismen zoals subsidies voor de opmaak van beheerplannen en voor terreinbeheer.

ONDERDELEN

Harmonisering statuten

Uitwerken inhoudelijke visie, toets aan bestaand juridisch kader, overleg met actoren, inhoudelijke visie aanpassen aan resultaten van het overleg, oplistten nodige aanpassingen aan bestaande juridische en ondersteunende instrumenten en communicatie.

Methodologie geïntegreerd beheerplan

Ontwikkelen methodologie, overleg met actoren, methodologie aanpassen aan resultaten van het overleg, oplistten nodige aanpassingen aan bestaande juridische en ondersteunende instrumenten, uitwerken richtlijnen, communicatie.

34. Introduceren van het concept ‘Ecosysteemdiensten’

Trekker: INBO en ANB

Betrokkenen: LNE (DEP, VLM, VMM), LV, RWO, EWI, WVG, Onderwijs

OMSCHRIJVING

Economie en samenleving hebben voor een duurzame ontwikkeling nood aan een breed aanbod van “ecosysteemdiensten” (ESD). ESD omvatten ‘al de goederen en diensten die ecosystemen aan de samenleving leveren’ zoals natuurlijke bescherming tegen overstromingen, zuivering van lucht en water, natuurgebonden recreatie, bestuiving door wilde insecten en biologische controle van landbouwziekten, e.d. Hiervoor zijn gezonde en veerkrachtige ecosystemen nodig met een functionele en gebalanceerde biodiversiteit. Sinds het “Millennium Ecosystem Assessment” (2005), “The Economics of Ecosystems and Biodiversity” (TEEB) rapporten (2009-2010) en de internationale top voor het Biodiversiteitsverdrag in Nagoya (2010) staan het behoud en duurzaam gebruik van ecosysteemdiensten hoog op de internationale en Europese agenda. De ecosysteemdienstenbenadering is al gedeeltelijk doorgedrongen in bepaalde Vlaamse beleidskaders, zoals het plattelandsbeleid, het integraal waterbeheer en het multifunctioneel bosbeheer. Er zijn hierover in Vlaanderen ook 2 studies uitgevoerd nl. een inventarisatie van ESD in Vlaanderen en een economische waarderingsstudie van ecosysteemdiensten voor MKBA en verschillende cases. De hierbij horende online rekentool ‘natuurwaardeverkenner’ wordt beschikbaar gesteld.

De bedoeling is om het concept meer systematisch toe te passen in functie van beleidskeuzes (ex ante) en/of ter bepaling en duiding van ecosysteemgrenzen. Bijkomend worden instrumenten ontwikkeld of geoptimaliseerd die de duurzame levering van maatschappelijk belangrijke ecosysteemdiensten kunnen ondersteunen. Er worden voorbeeldprojecten uitgewerkt en een expertisenetwerk opgebouwd om kwantitatieve en kwalitatieve tools die de beslissingskeuzes kunnen ondersteunen verder te ontwikkelen. Een brede integratie van het concept ecosysteemdiensten is namelijk enkel mogelijk indien de relevante doelgroepen (andere beleidsdomeinen, private sectoren, ngo’s, ...) deze concepten daadwerkelijk toepassen in hun keuzes en beslissingen (beleid, beheer, productie, consumptie, ...).

ONDERDELEN

- ESD-expertisenetwerk
- ESD-inventaris
- ESD-demonstratieprojecten
- Communicatie over ESD
- ESD-gebaseerd beleidsinstrumentarium
- ESD-gebaseerde financieringsinstrumentarium

35. Deelnemen aan biodiversiteitonderzoek op Europees niveau

Trekker: INBO

Betrokkenen: LNE (ANB), LV, EWI

OMSCHRIJVING

Vlaanderen wil ten volle deelnemen aan biodiversiteitgericht onderzoek van de Europese Kaderprogramma's en van andere onderzoekprogramma's ter ondersteuning van het biodiversiteitbeleid op alle relevante beleidsniveaus. De mondiale biodiversiteit- en milieuproblematiek maken het noodzakelijk dat beleidsgericht wetenschappelijk onderzoek internationaal gecoördineerd verloopt. Daarom moeten Vlaamse instellingen ook vertegenwoordigd zijn in expertise- en kennisnetwerken i.v.m. internationaal biodiversiteitonderzoek. Bovendien moet het onderzoek geïntegreerd binnen verschillende disciplines gebeuren omwille van de complexiteit van de biodiversiteitsproblematiek. Dit geïntegreerd onderzoek wordt sterk gepromoot door het Europese biodiversiteit- en onderzoekbeleid.

Om succesvol te zijn op Europees niveau, is het noodzakelijk dat er voor het biodiversiteitonderzoek een goede structuur opgezet wordt waardoor informatie en expertise vlot uit te wisselen zijn. Daarnaast is het belangrijk dat engagementen in bestaande netwerken en onderzoekprogramma's – na evaluatie van het nut ervan voor de internationale wetenschappelijke samenwerking – ondersteund, gecontinueerd en uitgebreid worden. Deelname van Vlaamse onderzoekinstellingen aan het Network of Excellence, ALTER-Net (A Long-Term Biodiversity, Ecosystem and Awareness Research Network) is zeker van belang omwille van het integrerende karakter van dit netwerk.

Van bijzondere betekenis daarnaast is het aansluiten bij Europese projecten i.v.m. geïntegreerde meetstations biodiversiteit t.b.v. beleidsondersteuning en onderzoek, zoals LT(S)ER (Long Term (Socio-economic and) Ecological Research), LifeWatch en EBONE (European Biodiversity Observation Network).

ONDERDELEN

- Inventaris van de Vlaamse betrokkenheid in Europees biodiversiteitonderzoek. SWOT-analyse om na te gaan hoe deze betrokkenheid voor de toekomst geoptimaliseerd kan worden en waar de grootste mogelijkheden liggen. Bevorderen van deelname aan Europees biodiversiteitonderzoek
- Opzetten van een structuur voor regionale samenwerking op het vlak van onderzoek ten behoeve van het biodiversiteitbeleid. Gemeenschappelijk onderzoek en ontwikkeling van methoden voor gestandaardiseerde monitoring (bv. monitoring staat van instandhouding habitats en soorten van de Europese richtlijnen, EBONE)
- Opzetten van platforms voor geïntegreerd onderzoek door een structuur te voorzien waarbinnen alle betrokkenen kunnen samenwerken. Dit houdt o.a. in dat een coördinator belast is met de ontwikkeling van LT(S)ER-sites

36. Uitwerken en uitvoeren van een Mestactieplan 2011-2014

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE, LV, onderzoeksinstituten en praktijkcentra, landbouworganisaties, milieuorganisaties

OMSCHRIJVING

Een nieuw actieprogramma in het kader van de Nitraatrichtlijn wordt uitgewerkt. Een derogatieverzoek wordt ingediend bij de Europese Commissie om de derogatie te verlengen voor de periode 2011-2014. Hierbij wordt in twee stappen (2012 en 2014) een evaluatie van de effectiviteit van het huidige mestbeleid voorzien. De doelstellingen van de kaderrichtlijn Water worden mee in overweging genomen. De gekozen maatregelen in het actieprogramma voor de land- en tuinbouw moeten er voor zorgen dat de nitraatconcentraties en fosforconcentraties verder dalen. Daarom wordt de nadruk gelegd op de afstemming van de bemesting op teeltbehoeften en op een doelgericht fosfaatbeleid. Hiervoor worden de maximale bemestingsnormen voor nitraat en fosfaat milieugericht verscherpt binnen de draagkracht van de landbouw en moeten gebiedsgerichte maatregelen, bv. ter bestrijding van de erosie, in dit kader worden bekeken. Er wordt sterk ingezet op het instrument nitraatresidu door een duidelijk normenkader op te maken (op basis van de resultaten van de procesfactorstudie worden tegen juni 2011 nieuwe nitraatresidurempelwaarden geëvalueerd en zo nodig aangepast), de maatregelen bij overschrijding te optimaliseren en de staalname- en analysemethodiek verder te verfijnen en te standaardiseren. Het instrument wordt in een eerste fase enkel begeleidend angewend. De beheerovereenkomsten en bepaalde agro-milieuverbintenissen in het kader van het bestaande PDPO II en het nieuwe PDPO worden effectiever gemaakt om beter tegemoet te komen aan de doelstellingen van de Nitraatrichtlijn en kaderrichtlijn Water. De opvolging en controle van deze maatregelen wordt verder verscherpt. Er wordt werk gemaakt van digitale gegevensuitwisseling zoals gegevens van de slachthuizen, kunstmest en de veevoerders. Ook de opvolging van mesttransporten wordt verscherpt. De administratieve last wordt verlaagd door het verder uitbouwen van het E-loket, waarbij het mogelijk wordt om de jaarlijkse mestaangifte digitaal in te dienen en de mestbalans online te consulteren.

ONDERDELEN

Uitwerken MAP 4

- Uitwerken van een actieprogramma (MAP 4)
- Bekomen van een goedkeuring van Europa

Omzetten in wetgeving

- Aanpassingen aan het Mestdecreet
- Opmaak/aanpassing van uitvoeringsbesluiten
- Communicatie aan doelgroepen

Derogatie in het kader van de Nitraatrichtlijn aanvragen bij Europa

- Goedkeuring van Europa bekomen
- Goedkeuring van de EU-lidstaten bekomen via Nitraatcomité
- Europese beschikking betreffende derogatie

Implementeren van derogatie

- Omzetten in wetgeving
- Communicatie aan doelgroepen

Evalueren van de doelstellingen van MAP 4

37. Kwaliteit van de binnenlucht verbeteren

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), DAR, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, departement Onderwijs, Agion, Medisch Milieukundigen, FOD, Passiefhuis-Platform, architecten, gebouweigenaars, bouwers en verbouwers, producenten van ventilatiesystemen, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen

OMSCHRIJVING

Gemiddeld brengen we 85% van ons leven binnenshuis door waarbij de binnenlucht bovendien vaak meer vervuild blijkt dan de buitenlucht. Hierdoor speelt de kwaliteit van het binnenhuismilieu een zeer belangrijke rol in het ontstaan of verergeren van een aantal aandoeningen zoals allergieën, astma en andere gezondheidsklachten.

Om gestalte te geven aan een gecoördineerd milieu- en gezondheidsbeleid werd een Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk uitgebouwd met drie operationele trappen: (1) het Steunpunt Milieu en Gezondheid, (2) de expertisecentra bij de Vlaamse overheid en (3) de Medisch Milieukundigen bij de Logo's (Lokaal Gezondheidsoverleg).

Omdat in de tweede trap zowel LNE als het Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid verantwoordelijk zijn voor de verbetering van de kwaliteit van het binnenmilieu wordt een zo groot mogelijke complementariteit nagestreefd. Vanuit gezondheid richt men zich vooral op het beleidsuitvoerende en adviserende aspect, namelijk het vaststellen en opvolgen van binnenmilieuproblemen en de remediëring ervan. De werking van LNE is vooral gericht op de beleidsvoorbereidende, -adviserende en -evaluerende aspecten; in dit geval onderzoeksprojecten naar nieuwe pollutanten en nieuwe problematieken.

ONDERDELEN

Campagne "Bouw Gezond": communicatie naar zowel de bevolking als naar bouwprofessionelen rond het belang van een gezond binnenmilieu

- Productie campagnemateriaal
- Lancering campagne op Batibouw door minister Schauvliege
- Voorbereiding 2^e communicatiegolf (naar architecten en bevolking)

Opmaak en uitvoering van een communicatiestrategie met betrekking tot stoken binnen- en buitenhuis

- Vooronderzoek naar beschikbare informatiebronnen en hiaten
- Opmaak communicatiestrategie
- Uitvoering communicatiecampagne

Nulmeting binnenmilieukwaliteit in duurzame gebouwen: invloed van buitenmilieu en ventilatie

- Literatuuronderzoek en opstellen meetstrategie
- Recrutering en metingen
- Dataverwerking en interpretatie
- Opmaak en uitvoering concrete beleidsacties
- Communicatie van beleidsmaatregelen

38. Risico's van elektromagnetische velden

Trekker: LNE (DEP)

Betrokkenen: LNE, WVG, RWO, BIPT, doelgroepen voor wetgeving, wetenschappers, lokale actoren

OMSCHRIJVING

In het kader van risicobeheer worden een reeks acties opgesteld die de mogelijke risico's van elektromagnetische velden (bv. hoogspanningslijnen en gsm-antennes) moeten aanpakken. Hiermee wordt o.a. ingegaan op een resolutie van het Vlaams Parlement (2009) betreffende niet-ioniserende stralingen. Die resolutie vraagt maatregelen m.b.t. mogelijke gezondheidseffecten van zendmasten, hoogspanningslijnen en andere bronnen van niet-ioniserende stralingen. Het gaat hierbij o.a. om blootstellingsnormen, informatievoorziening naar burgers en wetenschappelijk onderzoek. Bovendien werd door een arrest van het Grondwettelijk Hof uit 2009 duidelijk gemaakt dat het stellen van blootstellingsnormen voor o.a. vast opgestelde zendantennes van elektromagnetische golven enkel een gewestelijke bevoegdheid is. Voordien bestond er een federale regelgeving. Het opstellen van die normen en het leveren van de bijhorende informatie is dan ook een nieuwe taak voor de Vlaamse milieuadministratie.

Onder meer volgende acties zullen worden uitgevoerd:

- Informatie-initiatieven m.b.t. blootstelling, mogelijke korte- en langetermijngezondheidseffecten en regelgeving voor elektromagnetische velden;
- Het opstellen, onderhouden en publiek bekend maken van een kadaster waarin de opstelplaats, uitzendfrequentie, vermogens e.d. van deze vast opgestelde zendantennes te raadplegen is.

Andere aandachtspunten/(mogelijke) acties zijn: uitbreiding van de regelgeving naar het gehele frequentiedomein van de niet-ioniserende stralingen (0 tot 300 GHz), mogelijke richtlijnen naar ruimtelijke ordening i.v.m. hoogspanningslijnen, adviezen naar burgers rond verstandig gebruik van toestellen die elektromagnetische golven uitzenden.

ONDERDELEN

- Opstellen van een ontwerpnota 'risicobeheer en onzekere risico's'
- Ontwikkelen van nieuwe wetgeving voor vast opgestelde zendantennes (bv. gsm-masten)
- Informatie-initiatieven m.b.t. blootstelling en effecten van niet-ioniserende elektromagnetische velden
- Opstellen, onderhouden en publiek bekendmaken van een kadaster van zendantennes
- Studie rond mogelijke maatregelen voor laag frequente elektromagnetische velden
- Uitbreiding van de regelgeving naar het gehele frequentiedomein van niet-ioniserende elektromagnetische velden (0 tot 300 GHz)

10. Bijlage

Begrippen

(ozon)precursor	voorloperstof, stof waaruit ozon ontstaat door inwerking van zonlicht. Stikstof-oxiden en niet-methaan vluchtige organische stoffen (NMVOS) zijn de belangrijkste ozonprecursoren.
adaptatie	term die wordt gebruikt in het klimaatbeleid voor het proces waardoor samenlevingen de kwetsbaarheid voor klimaatverandering verminderen of waardoor zij profiteren van de kansen die een veranderend klimaat biedt
agrobiodiversiteit	alle vormen van biodiversiteit die gerelateerd zijn aan de landbouw: de genetische variatie binnen cultuurgewassen en landbouwhuisdieren, de productie-ondersteunende biodiversiteit (bodemleven, bestuivers, enz.) en ten derde de biodiversiteit zoals die in alle andere ecosystemen aandacht krijgt: de wilde flora en fauna van landbouwgebieden
aquatisch	behorend tot het water
benchmarkstudie	studie naar de beste technologie door vergelijking met andere installaties én de afspraak om de eigen installatie te verbeteren om de beste technologie te evenaren
bioaccumuleerbaar	eigenschap van een stof om zich op te stapelen in een levend organisme
biomassa	totale hoeveelheid levende stof van een bepaalde groep organismen
brownfield	verwaarloosde of onderbenutte gronden die zodanig zijn aangetast, dat zij slechts gebruikt of opnieuw gebruikt kunnen worden door middel van structurele maatregelen
contaminant	stof die onbedoeld in een product of het milieu voorkomt, bv. dioxines, metalen
cradle-to-cradle	visie op duurzaam ontwerpen steunend op drie pijlers: ga duurzaam om met materialen door het sluiten van kringlopen, gebruik maximaal hernieuwbare energie en omarm diversiteit in elk project
cross-compliance	systeem van randvoorwaarden waaraan landbouwers moeten voldoen om Europese subsidies te krijgen
denitrificatie	proces waarbij bacteriën nitraat omzetten in stikstof - belangrijk onderdeel van de stikstofkringloop
depositie	afzetting op bodem of water, na luchttransport
derogatie	afwijken op een strenge (bemestings)norm
ecocampus	milieuzorgproject van de Vlaamse overheid, op maat van het hoger onderwijs
ecodesign	maakt het mogelijk om de milieu-impact van producten vanaf de ontwerp- en ontwikkelingsfase te beperken, rekening houdend met alle schakels in de levenscyclus: van de grondstofwinning tot het moment dat het product afgedankt wordt en opnieuw gebruikt wordt als grondstof voor nieuwe producten
eco-efficiëntie	verhouding tussen investering, die bestaat uit de input van materialen en energie en het nut van die investering, gekwantificeerd in termen van producten en diensten
eco-innovatie	elke vorm van innovatie gericht op of resulterend in een verbeterde bescherming van het leefmilieu of een efficiënter gebruik van grondstoffen. Eco-innovatie omvat zowel nieuwe productiemethoden als nieuwe producten of diensten, nieuwe managementvormen en marketing, etc.

ecolizer	nieuw ecodesign ontwerpinstrument, dat een inschatting van de milieu-impact van een product meet
ecologische voetafdruk	toont de oppervlakte aarde die nodig is om het consumptieniveau of levenspatroon van de betrokken persoon (personen) te voorzien
ecosysteemdienst	voordelen die mensen genieten van ecosystemen. Hieronder vallen toevoerdiensten zoals voedsel en water, regulerende diensten zoals de beheersing van overstromingen en ziekten; culturele diensten zoals spirituele, recreatie- en culturele voordelen; en ondersteunende diensten zoals de voedselkringloop die de voorwaarden in stand houden voor het leven op aarde.
e-MIL loket	elektronisch milieuvergunningenloket
emissiekredieten	verhandelbaar krediet dat in het kader van het Kyoto-protocol overeenkomt met een hoeveelheid van 1 ton CO ₂ equivalenten
energie-intensiteit	hoeveelheid energie gebruikt per fysische of economische eenheid van activiteit. Op niveau van een land of regio wordt als eenheid van activiteit het bruto binnenlands product (BBP) tegen constante prijzen gehanteerd.
energievalorisatie van afval	recupereren van energie die vrijkomt door verbranding
E-peil	maat voor de energieprestatie van een woning en de vaste installaties ervan in standaardomstandigheden. Hoe lager het E-peil, hoe energiezuiniger de woning.
eutrofiëring	aanrijking van nutriënten zodanig dat de productiviteit van het systeem niet langer gelimiteerd wordt door de beschikbaarheid van nutriënten. In aquatische ecosystemen kan eutrofiëring leiden tot een overdadige groei van waterplanten en/of algen en een achteruitgang van de kwaliteit van het water.
EU-wide-cap	door de EU vastgelegd breed emissieplafond, binnen het Europees emissiehandelssysteem voor broeikasgassen
exoot	uitheemse soorten. Het betreft dieren, planten en micro-organismen die, als gevolg van menselijk handelen, in een nieuw leefgebied terecht zijn gekomen, waar ze oorspronkelijk niet thuishoren.
fijn stof	verzamelnaam voor kleine deeltjes van verschillende grootte en samenstelling in de omgevingslucht. Kan vervuilende stoffen meevoeren die schadelijk zijn voor onze gezondheid.
fossiele brandstof	brandstof ontstaan uit gefossiliseerd plantaardig en dierlijk materiaal, zoals aardolie, aardgas en bruin- en steenkool
fotochemisch	chemisch werkend, door de invloed van licht
freatisch grondwater	grondwater waarin de stijghoogte (de waterdruk) alleen afhangt van de hoogte van de waterkolom
fytoremediatie	gebruik van planten (inclusief bomen) voor het vastleggen, verwijderen, omzetten van schadelijke contaminanten uit bodems of water
granulaten	materiaal in korrelvorm, of in de vorm van korrelig poeder
green public procurement	GPP, procedure voor overheidsopdrachten die duurzame publieke aankopen aanmoedigt
grondwaterlichaam	onderscheiden grondwatermassa in één of meer watervoerende lagen of in een deel ervan
herbiciden	onkruidverdelgers
hernieuwbare energie	energiebron die onuitputtelijk is en telkens opnieuw kan worden gebruikt voor het opwekken van energie. Voorbeelden zijn waterkracht, zonne-energie, wind-energie, energie uit biomassa, aardwarmte, golfenergie en getijdenenergie

hoogwaardig water	water van een zo goede kwaliteit dat het gebruikt kan worden voor hoogwaardige toepassingen, zoals voor (de productie van) drinkwater
hotspotgebieden	plaatsen waar de concentratie aan pollutanten (sterk) verhoogd is (bv. door luchtverontreiniging)
immissie	concentratie van een pollutant in de omgeving, de luchtkwaliteit
instandhoudingsdoelstellingen	doelstellingen voor de instandhouding van de leefgebieden en de populaties van in het wild levende planten- en diersoorten, voor zover nodig op grond van de Vogel- of Habitatrichtlijn. Ze kunnen ook betrekking hebben op doelstellingen t.a.v. het behoud, herstel en ontwikkeling van natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied.
hydromorfologie	studie van door water gevormde structuren in waterlopen en ermee samenhangende omgevingen
INTERREG IV	“Europese Territoriale Samenwerking 2007-2013” voor projecten die een duurzame geïntegreerde Europese territoriale ontwikkeling bevorderen
kringlooeconomie	economie waar alle gebruikte materialen in een product nuttig ingezet worden in hetzelfde of een ander product, en dit zonder kwaliteitsverlies
kritische lasten	maximaal toelaatbare depositie per eenheid van oppervlakte die een ecosysteem kan verdragen zonder dat er schadelijke effecten optreden
laagwaardig water	water van een minder hoge kwaliteit zoals hemelwater, gezuiverd afvalwater etc. zodat het gebruik beperkt is tot minder hoogwaardige toepassingen zoals toiletspoeling, schoonmaak, etc.
leadergebieden	gebieden geselecteerd onder as 4 van het PDPO II waarvoor plattelandsactoren een ontwikkelingsstrategie uitwerken die kadert binnen de algemene doelstelling ‘het verbeteren van de leefkwaliteit op het platteland en de diversificatie van de plattelandseconomie’
level playing field	rechtvaardigheidsprincipe waarbij het niet noodzakelijk is dat iedere speler evenveel kansen heeft om te slagen maar wel dat alle spelers het spel spelen volgens dezelfde regels
mitigeren	term in het klimaatbeleid voor maatregelen om emissies van broeikasgassen (CO ₂ , methaan, etc.) te verminderen
Natura 2000	samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de lidstaten van de EU
natuurverwevingsgebieden	aaneengesloten gebieden waarin verschillende functies voorkomen die evenwaardig zijn en die gekenmerkt zijn door de aanwezigheid van hoge natuurwaarden. Door hun ligging vormen ze vaak een buffer tegen nadelige invloeden van buitenaf voor de belangrijkste en/of kwetsbaardere gebieden van het VEN.
niet-ioniserende straling	straling die niet in staat is om ionisatie te veroorzaken, bv. GSM-straling, infraroodstraling
oppervlaktewaterlichaam	onderscheiden oppervlaktewater zoals een meer, spaarbekken, stroom, rivier of een deel ervan
Pact 2020	Pact van Vlaanderen bevat 20 doelstellingen met concrete streefcijfers. Het project Vlaanderen in Actie (zie verder) moet hieraan invulling geven.
persistente	niet of zeer moeilijk afbreekbaar
pollinatie	bestuiving
polluent	verontreinigende stof
presti-project	project in het kader van het preventiestimuleringsprogramma (preventie van afvalstoffen van verschillende sectoren d.m.v. infoverstreking, subsidies en demonstraties)

primaire grondstof	natuurlijke grondstoffen die verwerkt worden voor de eerste toepassing
PV-cellen	fotovoltaïsche (zonne)cellen zetten licht rechtstreeks om in elektriciteit
rekeningrijden	systeem waarbij automobilisten betalen voor de kilometers die ze afleggen
Rode lijst	overzicht van bedreigde soorten, opgesteld volgens specifieke criteria en ingedeeld in meerdere categorieën
sediment	afzetting van bv. zand, grind of slib in een waterloop
SEVESO-bedrijf	bedrijf dat valt onder de toepassing van de SEVESO-richtlijn betreffende de preventie van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen
Sigma-plan	Vlaamse tegenhanger van de Nederlandse deltawerken. Aangezien sommige gebieden langs de Zeeschelde zeer gevoelig zijn voor overstromingen, is het de bedoeling van het plan om de frequentie en de omvang van deze overstromingen te beperken.
smart-grid	intelligent elektriciteitsnet
sokkelproblematiek	overexploitatie van grondwater uit het harde gesteente dat de geologische sokkel uitmaakt (afzettingen van het primair tijdvak)
stadsmonitor	strategisch meet-, communicatie- en leerinstrument m.b.t. stedelijke ontwikkeling
stroomgebiedbeheerplannen	(SGBP) worden in heel Europa volgens de verplichtingen van de kaderrichtlijn Water per stroomgebied uitgewerkt. Het hoofddoel van die richtlijn is ervoor te zorgen dat alle Europese wateren zich op termijn terug in een goede toestand bevinden. In Vlaanderen zijn er twee stroomgebieden: dat van de Schelde en dat van de Maas.
subsidiariteit	beginsel dat bepaalt dat maatregelen die op een lager (lokaal) niveau kunnen genomen/uitgevoerd worden niet op een hoger (Europees, federaal) niveau moeten worden genomen/uitgevoerd
suburbanisatie	migratie van mensen vanuit de stad naar het platteland, hierdoor kent het platteland een hogere urbanisatie
transitie	structurele maatschappelijke verandering die het resultaat is van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op het gebied van economie, cultuur, technologie, instituties en natuur en milieu
ViA (Vlaanderen in actie)	project van de Vlaamse Regering om tegen 2020 Vlaanderen naar de top 5 van Europese regio's te leiden. Om dit te bereiken werden zeven "doorbraken" geformuleerd. Dat zijn fundamentele omwentelingen die een grote stap voorwaarts betekenen voor Vlaanderen.
voordeelontneming	een sanctie, binnen het Milieuhandhavingsdecreet, waarbij een overtreder verplicht wordt een al dan niet geschat geldbedrag te betalen ter waarde van het netto-vermogensvoordeel dat door hem uit de milieu-inbreuk of het milieu-misdrijf is verkregen
warmtekrachtkoppeling	gelijktijdige omzetting van een energiebron in kracht (mechanische energie) en warmte (thermische energie) met nuttige bestemming
wateraudit	kritische kijk op alle processen die water verbruiken. Doelen zijn de realisatie van waterbesparingen en een optimalisatie van het waterverbruik in de verschillende bedrijfsprocessen.
watertoets	beoordeling waarbij wordt nagegaan of een bepaald initiatief schadelijke effecten veroorzaakt als gevolg van een verandering in de toestand van het oppervlaktewater, het grondwater of de waterafhankelijke natuur. Het resultaat van de watertoets wordt opgenomen in de vergunning of de goedkeuring van het plan of programma.

watervoerende laag	ondergrondse laag van waterbevattend gesteente, grind, zand e.d. waaruit grondwater kan gewonnen worden – ook wel aquifer genoemd
witboek	document (van de Europese Commissie), waarin de strategie wordt uiteengezet om een bepaald doel te bereiken. Een witboek heeft de bedoeling om reacties te krijgen. Deze reacties kunnen dan worden meegewogen bij het uiteindelijke voorstel.

Afkortingen

ABB	Afdeling Binnenlands Beleid
ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
AFM	Afdeling Facilitair Management
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
AOT-index	Accumulated exposure Over a Threshold; gedurende een periode gecumuleerd overschot boven de aangegeven ozondrempelwaarde
BBE	Bruto Binnenlands Energieverbruik
BBI	Belgische Biotische Index, biologische basiskwaliteit
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBT	Best Beschikbare Techniek
BIPT	Belgische Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie
BO	Beheersovereenkomst
BOD	bijzonder oppervlaktedelfstoffenplan
BZ	beleidsdomein Bestuurszaken
BZV	biochemisch zuurstofverbruik
CCIM	Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid: samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, het Vlaamse, Waalse en Brusselse Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot het internationaal milieubeleid
CIW	Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid
CLP-verordening	Classification, Labelling en Packaging; verordening betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels
CO ₂ -eq	CO ₂ -equivalent, meeteenheid voor het opwarmend vermogen van broeikasgassen
DABM	decreet houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid
DALY	disability-adjusted life years, komt overeen met een verlies van levensduur en/of levenskwaliteit
DAR	beleidsdomein Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
DIW	decreet Integraal Waterbeleid
DMC	Domestic Material Consumption
DPC	duurzame productie en consumptie
EDO	Educatie voor Duurzame Ontwikkeling
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme, een gecertificeerd milieuzorgsysteem
ESD	ecosysteemdiensten
ETAP	Environmental Technologies Action Plan
ETS	Emission Trading Scheme, het Europees emissiehandelssysteem voor broeikasgassen
ETS-sector	bedrijven die deelnemen aan het emissiehandelssysteem
EU15	15 lidstaten die vóór 1 april 2004 de Europese Unie vormden
EU27	27 lidstaten die vanaf 1 januari 2007 de Europese Unie vormen

Eurostat	statistisch bureau van de Europese Commissie
EUR-scenario	Europa-scenario uit scenariorapporten MIRA en NARA
EWI	beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie
FB	beleidsdomein Financiën en Begroting
FFEU	Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige Investeringsuitgaven
FPB	Federaal Planbureau
GDP	Gross Domestic Product, bruto binnenlands product: de totale geldwaarde van alle in een land geproduceerde goederen en diensten, dit gedurende een bepaalde periode (vaak 1 jaar)
GEO	Global Environment Outlook, UNEP-rapport
GGO	Genetisch Gemodificeerd Organisme
gha	globale hectare
GPBV	Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging
GUP	gebiedsdekkende uitvoeringsplannen
GWh	gigawattuur, de hoeveelheid stroom die in één uur geproduceerd kan worden door een centrale met een capaciteit van een gigawatt
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IE	inwonersequivalent, gemiddelde hoeveelheid afvalwater die één persoon per dag produceert
IHD	instandhoudingsdoelstellingen
IMJV	Integraal Milieujaarverslag
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IPO	Interbestuurlijk Plattelandsoverleg
IV	beleidsdomein Internationaal Vlaanderen
IWT	agentschap voor innovatie door Wetenschap en Technologie
KRW	Kaderrichtlijn Water
Lden	level day-evening-night; maat om de geluidsbelasting door omgevingslawaai uit te drukken
Life+	financial instrument for the environment (co-financieringsprogramma EU)
LNE	beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie
LTER	long-term ecosystem research
LV	beleidsdomein Landbouw en Visserij
MAP	Mestactieplan
MBO	milieubeleidsovereenkomst
MER	milieueffectrapport
MIRA-S	scenariorapport dat op basis van milieuverkenningen aangeeft hoe de maatschappelijke ontwikkelingen evolueren en wat de milieueffecten daarvan kunnen zijn
MJP	milieujaarprogramma
MMIF	Multimetrische Macro-invertebraten Index Vlaanderen
MMIS	Milieu Management Informatie Systeem
MOW	beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken
NARA-S	scenariorapport dat aangeeft hoe de maatschappelijke ontwikkelingen evolueren en wat de effecten daarvan kunnen zijn op natuur
NEC-richtlijn	EU-richtlijn over nationale emissieplafonds, met als doel de luchtmissies van NO _x , SO ₂ , VOS en NH ₃ te beperken
ngo	niet-gouvernementele organisatie
NMVOS	niet-methaan vluchtige organische stoffen
(niet-)ETS	bedrijven en sectoren waarop het emissiehandelssysteem (niet) van toepassing is

NTMB	Natuurtechnische Milieubouw
ODP	het ozonafbrekend vermogen (ozone-depleting potential) van de stof
oe	olie-equivalent, bv. kgoe (uitgedrukt in kg)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OV	beleidsdomein Onderwijs en vorming
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
PAK	poly-aromatische koolwaterstoffen
PDPO II	Vlaams Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013
PJ	petajoule, hoeveelheid energie (10 ¹⁵ J)
PM ₁₀	stofdeeltjes met aerodynamische diameter kleiner dan 10 µm
PM _{2,5}	stofdeeltjes met aerodynamische diameter kleiner dan 2,5 µm
PMV	Participatiemaatschappij Vlaanderen nv
ppb	parts per billion (delen per miljard)
ppm	parts per million (delen per miljoen)
PPS	Publiek Private Samenwerking
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals; systeem voor registratie, evaluatie en toelating van chemische stoffen die in de Europese Unie geproduceerd of geïmporteerd worden
REF-scenario	referentiescenario uit scenariorapporten MIRA en NARA
RIA	reguleringsimpactanalyse
RO	Ruimtelijke Ordening
ROB	Rustig Op de Baan; wie ROB is, zet zich in voor veiliger verkeer en een betere leefomgeving
RWO	beleidsdomein Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend erfgoed
RWZI	rioolwaterzuiveringsinstallatie
SBZ	Speciale Beschermingszone
SCV	sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen, jaarlijkse survey
SEIS	Shared Environmental Information System
SEQ-indicator	spreidingsequivalenten indicator; uitdrukking van de milieubelasting door de verspreiding van bestrijdingsmiddelen
SLO	Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek
SO	Samenwerkingsovereenkomst tussen Vlaams Gewest, provincies en gemeenten
SUP	Sectoraal Uitvoeringsplan
teq	toxicologisch equivalent
TWOL	Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek Leefmilieu
UNEP	United Nations Environmental Programme
VEA	Vlaams Energieagentschap
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
ViA	Vlaanderen in Actie
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VKP	Vlaams Klimaatbeleidsplan
VLAKO	Vlaams Kenniscentrum Ondergrond
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLAREA	Vlaams Reglement inzake Afvalvoorkoming en Beheer
VLAREBO	Vlaams Reglement betreffende de Bodemsanering en de Bodembescherming
VLAREM	Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning
VLAREOP	Vlaams Reglement betreffende de Oppervlaktedelfstoffen
VLM	Vlaamse Landmaatschappij

VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VOIM	Vlaams Overleg Internationaal Milieubeleid
VOS	Vluchtige Organische Stoffen
VREG	Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt
VSDO	Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling
VTE	voltijdse equivalenten
WZ	Waterwegen en Zeekanaal nv
WBE	wildbeheerseenheid
WSE	beleidsdomein Werk en Sociale Economie
WVG	beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Zeq	zuurequivalenten

Scheikundige symbolen

As	Arseen
Cd	Cadmium
CH ₄	Methaan
CO ₂	Koolstofdioxide
Cr	Chroom
F	Fluor
H	Waterstof
Hb	Hemoglobine
Hg	Kwik
K	Kalium
N	Stikstof
N ₂ O	Distikstofmonoxide (lachgas)
Na	Natrium
NH ₃	Ammoniak
Ni	Nikkel
NO ₂	Stikstofdioxide
NO _x	Stikstofoxiden (verzamelnaam NO en NO ₂)
O ₃	Ozon
P	Fosfor
P ₂ O ₅	Difosforpentoxide
Sn	Tin
SO ₂	Zwavedioxide
SO _x	Zwaveloxiden
TBT	Tributyltin

Colofon

Milieubeleidsplan 2011-2015

D/2011/3241/178

Verantwoordelijke uitgever

Jean-Pierre Heirman

Secretaris-generaal

Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

p/a Graaf de Ferrarisgebouw

Koning Albert II-laan 20 bus 8

1000 Brussel

Vormgeving en druk

Fé. soul communication & research nv

Het Milieubeleidsplan wordt vijfjaarlijks opgesteld door de Vlaamse Regering. Het bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid. Het Milieubeleidsplan 2011-2015 werd door de Vlaamse Regering goedgekeurd op 27 mei 2011.

